

SBORNÍK STUDENTSKÝCH PRACÍ

Exkurze do institucí Evropské unie

2012/2013

Brno, Olomouc 2012

KDE JE HRANICE EVROPSKÉ INTEGRACE?

Báča Lukáš, Slušítková Andrea (GÚ PřF MU)

1. ÚVOD

Evropská integrace v moderní podobě (kterou reprezentuje Evropská unie – dále EU a dříve její předchůdce Evropské společenství – dále ES) se v současné době dostává do fáze, kdy se rozhoduje o velmi zásadních otázkách. Pro začátek je potřeba rozlišit pro účely této práce dvě úrovně integrace: „horizontální“, tedy rozšiřování EU o nové státy, a „vertikální“, tedy prohlubování vztahů mezi zeměmi a přenášení některých pravomocí z jednotlivých států na společné instituce. V současné době ekonomické recese je otázka hranice evropské integrace velmi diskutovaná a na určitou dobu se stala oblíbeným tématem i pro masmédiá. Lisabonská smlouva, rozšiřování unie na počátku tisíciletí, současné snahy o přistoupení dalších zemí – to vše byla a jsou atraktivní témata. A jako vše, co se dostane na výsluní politického a mediálního zájmu, rozděluje toto téma zúčastněné na větší spektrum názorových proudů.

Co se týče rozšiřování EU, po předchozí vlně nadšeného optimismu vůči rozšíření EU-15 o státy bývalého východního bloku pozorujeme v současné době spíše opatrné mlčení, či dokonce vyložený nesouhlas s dalším rozšiřováním (s výjimkou zemí již těsně před vstupem – Chorvatsko či Island). V otázce vertikální integrace lze pozorovat ještě výraznější diskuzi, než v případě horizontální integrace. Myšlenka evropské ústavy byla umlčena vety několika států, přesto se poté podařilo prosadit tzv. „Lisabonskou smlouvu“, která byla výrazným krokem k větší vnitřní integraci mezi státy.

Následující kapitola se bude zabývat historií celkové evropské integrace v rámci ES a následně EU. Další kapitola přinese přehled kandidátských zemí a jejich šancí ke vstupu do EU v nejbližší době. Zde bude valná většina pozornosti věnovaná kandidatuře Turecka, které se stalo symbolem současné pasivní, až lehce negativních postojů vůči rozšiřování EU. Na konci pak budou shrnuty hlavní argumenty pro a proti vstupu Turecka. Argumenty pro a proti vertikální integraci se bude práce zabývat v předposlední kapitole. V závěru se pak práce pokusí shrnout poznatky z předchozích částí práce a prezentovat celkový současný postoj k evropské integraci.

2. STRUČNÁ HISTORIE INTEGRACE

2.1. Vývoj horizontální integrace

ES bylo vytvořeno v roce 1965 spojením tří do té doby nezávislých společenství: Evropského hospodářského společenství, Evropského společenství uhlí a oceli a Evropského společenství pro atomovou energii. (europa.eu1) V té době tvořily ES státy Beneluxu, Francie, Itálie a Německo, tedy takzvaná „šestka“. Velká Británie odmítla vstup z důvodu nesouhlasu s navrhovanými smlouvami. Především jí vadilo svěření uhelného průmyslu nadnárodní organizaci. Začala se však do rodící se integrace na západě Evropy zapojovat skrze jiné instituce a společenství, která však nikdy nedosáhla takového významu, jako ES. (euroskop.cz1) Začátkem 70. let pak započala Velká Británie proces vstupu do ES. Dalšími státy, usilujícími o vstup do ES, byly Dánsko a Irsko. Všechny tři státy se staly členy ES v roce 1973. Posledním státem, usilujícím o vstup do ES, bylo Norsko, ale jednání ztroskotala na referendu, kdy se občané vyslovili proti vstupu do ES. (euroskop.cz2)

Po pádu nedemokratických režimů ve středomořských státech započala jednání s těmito státy o začlenění do ES. Na rozdíl od dřívějšího rozšíření se však jednalo o ekonomicky slabé státy a politicky velmi nestabilní. Při vstupních jednáních se proto tolik nelpělo na stav ekonomiky, ale spíše se přihlíželo k politickým důsledkům vstupu. Samotnému vstupu tak většinou předcházelo poměrně

dlouhé období „sblížení“ zemí ES se středomořskými zeměmi. Například u Řecka, které vstoupilo do ES z těchto států jako první v roce 1981, začala vyjednávání o zapojení se do ES už v roce 1961. Přes značné problémy pak v roce 1986 došlo ke vstupu Španělska a Portugalska. Pro všechny tři země je po vstupu charakteristický rychlý růst HDP, proto je toto rozšíření zpětně hodnoceno jako vydařené. (europa.eu2)

Po předchozí tzv. jižní vlně rozšíření přišla další vlna rozšíření, tentokrát tzv. severní. V rámci této vlny do ES vstoupily Švédsko, Rakousko a Finsko. Norsko vstup opět odmítlo v referendu. Tak byla doplněna tzv. „patnáctka“ v rámci které došlo v roce 1992 ke vzniku EU, kdy dosavadní ES (které se změnilo na první pilíř EU), přibýly další dva pilíře spolupráce v rozsahu, jak je známe v současnosti. Zatím poslední dosavadní vlna rozšíření proběhla v letech 2004-2007, kdy se k EU připojilo 12 států převážně z bývalého východního bloku, včetně České republiky.

2.2. Vývoj vertikální integrace

Vedle rozšiřování EU o nové státy se zaměříme také na samotný vývoj prohlubování jejich vztahů. První novodobé integrační tendence evropských zemí, resp. první kroky vedoucí ke vzniku dnešní Evropské unie, datujeme do období po 2. světové válce s cílem vyvarovat se opakování jakékoliv obdobně destruktivní etapy dějin lidstva. Sjednocující proces evropských zemí představují jednotlivé smlouvy, které stanovují pro dané společenství závazné cíle a právní normy. První zásadní úmluvou byla již zmíněná Smlouva o založení evropského společenství uhlí a oceli (1951) s cílem zabránit možnému utajení ozbrojené mobilizace členských zemí a uvolnění napětí v Evropě po útrapách 2. světové války. Následovalo přijetí tzv. Římských smluv (1957, Smlouva o Evropském hospodářském společenství a Euratomu), které přispěly k dalšímu rozšíření hospodářské spolupráce. Bruselská smlouva z roku 1965 již přinesla sjednocení orgánů tří existujících Evropských společenství a tzv. Jednotný evropský akt (1986) měl za cíl odstranění bariér pro vznik vnitřního trhu (volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu).

V roce 1993 pak vešla v platnost klíčová Maastrichtská smlouva (Smlouva o Evropské unii) zakládající Evropskou unii v dnešním slova smyslu. Její další metou bylo dosažení měnové unie a především také formulování tří hlavních pilířů spočívajících v ekonomické integraci, společné zahraniční a bezpečnostní politice, ale také justiční a policejní spolupráci. Následující listiny jako Amsterodamská (1997) a Niceská (2001) byly pak přijaty z důvodu navyšování počtu členských zemí a z toho vyplývající potřebné reformy pro zefektivnění činnosti evropských institucí. Dosud poslední uzavřená Lisabonská smlouva (2007), již předcházela zamítnutá Ústava pro Evropu, byla přijata mj. z důvodu posílení demokratičnosti a efektivity Unie. Ve výsledku však přinesla také změny v podobě zvýšení pravomocí Evropského parlamentu či úpravu systému hlasování v Radě. Lisabonská smlouva svým zněním vyvolává na straně veřejnosti rozporuplné ohlasy a její ratifikace byla krkolomnou cestou trvající dva roky. (europa.eu3)

3. ROZŠIŘOVÁNÍ EVROPSKÉ INTEGRACE

EU má v současné době 27 členů. To však téměř jistě není konečný počet, neboť už nyní je téměř jisté, že 1. července 2013 vstoupí do EU Chorvatsko. Kdy a zda vůbec přistoupí další země je však poměrně nejasné. Kandidatura vstupu do EU se skládá ze tří základních fází. Ve druhé z nich, ve které mají státy status kandidátské země (tedy země, kde již započaly například přístupové rozhovory a sjednocování práva země s evropským), se kromě Chorvatska nachází ještě další pětice zemí: Turecko, Island, Černá Hora, Makedonie a Srbsko. (europa.eu4) Srbsko získalo svůj status kandidátské země teprve v letošním roce a čeká ho tedy dlouhá cesta k plnohodnotnému členství. (idnes.cz) Podobně Černá Hora je kandidátskou zemí teprve od roku 2010 a Makedonie od roku 2005.

(consilium.europa.eu, europeum.org) U všech těchto zemí z jihovýchodní Evropy se čeká i přes dílčí problémy poměrně bezproblémový vstup v budoucnosti. Podobný bezproblémový vstup se dá očekávat u Islandu, jenž díky současné dostatečné provázanosti země s EU zaznamenal rekordně krátkou dobu mezi podáním kandidatury a přijetím statusu kandidátské země. Na základě těchto skutečností lze tedy říci, že hranice integrace EU z pohledu rozšiřování nejsou ani na Balkánském poloostrově, ani na kontinentální Evropě. Problematičtější je situace směrem k bývalým republikám SSSR a směrem k Malé Asii, která je historicky i politicky velmi spjata s Evropou. Právě diskuze ohledně rozšíření EU mimo hranice Evropy je asi tou, jejíž výsledek výrazně ovlivní finální podobu hranic EU.

Turecko podalo přihlášku o členství v unii v roce 1987, kandidátskou zemí se však stalo až v roce 1999. Od té doby v Turecku proběhlo několik sérií reforem směrem ke sjednocení tureckého práva s právy EU. Byl například zrušen trest smrti nebo uznán kurdský jazyk. Zahájení přístupových rozhovorů však odložila problematika Kypru. Turecko, které ovládá severní část ostrova, odmítá uznat Kypr jako člena EU, což je však jednou z podmínek vstupu. Kvůli tomuto byl začátek rozhovorů nejprve posunut na rok 2005, následně v roce 2006 byly zrušeny úplně. Od té doby jednání v podstatě neprobíhají. (Benda 2012)

Nejvýraznějším argumentem pro přijetí Turecka, který zaznívá, je, že by EU získala silného partnera s fungující tržní ekonomikou a především se zdroji nerostných surovin, jako je ropa nebo zemní plyn. Odpůrci naopak poukazují na to, že ačkoliv HDP Turecka v posledních letech rostlo velmi rychle, v přepočtu na obyvatele je asi na 1/3 průměru EU. Dalším argumentem pro je velmi výrazně progresivní věková struktura obyvatelstva, což by ve stále rychleji stárnoucí Evropě mohlo vést ke zmírnění sociálních a ekonomických problémů z toho vyplývajících. Turecko si navíc v poslední době vybuchovalo velmi silnou pozici na celém blízkém východě, mohlo by být tedy strategickým partnerem pro spolupráci s touto oblastí. Dalšími argumenty proti vstupu jsou nedostatečná ochrana občanských práv, především co se týče žen, a někteří odpůrci poukazují i na problematiku soužití islámské země v křesťanském společenství. Největším problémem však zůstává již zmíněná problematika Kypru.

Zajímavou otázkou pak jsou další potenciální země. O vstupu uvažují v podstatě všechny zbývající země na Balkánském poloostrově. Podání kandidatury Bosny a Hercegoviny se sice již několikrát odložilo, EU již však například schválilo bezvízový styk se zemí. To zatím neplatí pro mladou zemi Kosovo, která počítá se vstupem v roce 2015, což se však jeví nereálně. (reuters.com) Albánie už dokonce podala oficiální přihlášku, status kandidátské země jí však stále nebyl přidělen z důvodu politické nestability země. (balkaninsight.com)

Dalšími potenciálními zeměmi vstupu jsou země, které jsou ve společenství EFTA (společenství volného obchodu), avšak nikoliv členy EU. Jsou to tedy neutrální Švýcarsko, Norsko se dvěma zamítavými referendy a Lichtenštejnsko. Všechny tyto země jsou však s EU velmi provázané, včetně spolupráce na společných projektech rozvoje, a dá se v budoucnu předpokládat jejich formální vstup. Poslední dvě skupiny zemí, o kterých se uvažuje, jako o potenciálních kandidátech vstupu do EU, jsou země společenství EaP (Eastern Partnership, členy jsou kromě EU Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Gruzie, Moldávie a Ukrajina) a společenství UfM (Union for the Mediterranean, členy jsou kromě EU Albánie, Alžírsko, Bosna a Hercegovina, Chorvatsko, Egypt, Izrael, Jordánsko, Libanon, Mauretánie, Monako, Černá Hora, Maroko, Palestina, Tunisko a Turecko). Obě společenství byla vytvořena pro spolupráci s EU, především na bázi rozvoje volného obchodu a volného pohybu obyvatel. Členy jsou i některé kandidátské země, budoucí vstup některých dalších členů do EU vyloučit také nelze, ale v případě těchto uskupení se bude jednat o velmi dlouhodobý cíl členů.

4. PROHLUBOVÁNÍ EVROPSKÉ INTEGRACE

4.1. Formy integrace

Prohlubování vnitřních vztahů mezi členskými zeměmi Unie tvoří druhou složku evropské integrace. Tento proces můžeme charakterizovat jako odstraňování bariér mezi členskými státy Evropské unie a zintenzivňování jejich spolupráce. Dochází při něm k vytváření soudržnosti členských států Evropské unie, resp. jednotné Evropy prostřednictvím formování vnitřního trhu postupně k hospodářské, měnové a politické unii. V konečném výsledku tento proces znamená také omezování suverenity či přenos stále většího množství rozhodovacích pravomocí jednotlivých členských států na nadnárodní orgány Unie. (Pavlík 2000) Vývoj evropské integrace reprezentují postupně uzavírané smlouvy, jejichž časový sled je nastíněn v kapitole o historii integrace. Kromě těchto listin vypovídají o umocňování jednotlivosti evropského společenství také další dokumenty jako například Schengenská smlouva (1985) vymezující tzv. Schengenský prostor zajišťující volný pohyb osob mezi členskými státy bez hraničních kontrol, dále bezesporu i rozrůstající se Eurozóna, resp. měnová unie, nicméně prohlubování integrace může nabývat i podoby ve formě podpory studijní výměny mezi státy (např. program Erasmus) a mnohé další prvky.

4.2. Prohlubování pro a proti

Otázka o dalším prohlubování či neprohlubování integrace evropských států vyvolává na straně veřejnosti silně konfliktní emoce. Samotný vznik, uchycení a další rozvíjení myšlenky o Evropské unii by nemohly být realizovány bez existence pádných důvodů, proč se k založení jednotného společenství evropských národů uchýlit. Pozitiva prohlubování spolupráce mezi evropskými státy jsou tedy reprezentovány vlastními důvody toho, proč k vlastnímu „stmelování“ států došlo. Klíčovou roli zde hraje zejména jednotný evropský trh umožňující konkurenceschopnost podnikům vůči světovým trhům a zaručující tak světovou „hospodářskou neohroženost“. Bez existence Evropy jako navenek jednotně vystupujícího celku by jednotlivé státy v globalizujícím se světě hrály jen marginální roli. Dalšími přednostmi unijního uspořádání je společná měna zajišťující zjednodušení fungování obchodu mezi jednotlivými zeměmi a vedoucí k větší stabilitě a homogenitě obchodních transakcí či bezbariérová možnost pohybu osob a zboží mezi jednotlivými členskými státy a mnoho dalších.

Dalo by se říci, že aktuálním stěžejním bodem kontroverze ve věci prohlubování evropské spolupráce je transformující se správní uspořádání Evropské unie. V integračních počátcích evropských států můžeme mluvit o charakteru vznikajícího společenství jako o konfederaci či mezinárodní organizaci, mezi jejichž náležitosti patří písemné zakotvení prostřednictvím mezinárodní smlouvy, suverenita členských států nad konfederací, právo vetovat unijní rozhodnutí pro každý jednotlivý stát, každá země zde má také právo na svou vlastní měnu i občanství, jsou zachovány územní hranice států a rozpočet tvoří příjmy členů. Vlivem postupných smluvních úprav (nejaktuálnější Lisabonská smlouva) se však z pohledu kritiků jeví, že se původní charakter Evropské unie začíná transformovat spíše do podoby federace, tedy do zřízení s jednotným ústavním zakotvením, suverenitou organizace nad členskými státy, nadnárodní metodikou spolupráce bez vlastního práva veta, společnou měnou, dvojitým občanstvím, hranicí ohraničující společné území a duálním daňovým a rozpočtovým systémem. (vychovakobcanstvi.cz)

4.3. Lisabonská smlouva

Lisabonská smlouva je dokumentem z roku 2007, navrženým jako alternativa zamítnuté Ústavy pro Evropu (2004), který upravuje znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o založení Evropského

společenství. V důsledku zdlouhavého ratifikačního procesu, jež jako poslední uzavřela Česká republika, vešla v platnost až rokem 2009. Svým zněním předává další rozhodovací pravomoci do rukou nadnárodního vedení Unie, čímž vyvolává diskuzi ve veřejné sféře a otevírá otázku týkající se zachování suverenity členských států. Silně záporným ohlasem proti tomuto dokumentu se netají naše „protievropská“ hlava státu, která svými názory brojí proti dalším integračním opatřením z důvodu postupné ztráty svrchovanosti členských států a způsobujícím tak tzv. demokratický deficit, tedy omezování vlivu a významnosti členských národů v důsledku oddalování rozhodovacích pravomocí od běžného občana. Dle prezidenta za vznikem evropské hospodářské krize stojí stále se prohlubující „centrální řízení ekonomiky“. (europarl.europa.eu)

Navzdory těmto protievropským argumentům byla Lisabonská smlouva nakonec přijata ve všech členských státech. Důvodem jejího návrhu je dynamický vývoj Evropské unie, který se vyznačuje zvyšujícím se vlivem globalizace, demografických či například klimatických změn a zejména také výrazným nárůstem počtu členských států, v důsledku čehož vznikla potřeba obnovit stávající mezistátní smluvní znění evropských regulí. Lisabonská smlouva usiluje o větší demokratičnost (viz. výše paradoxní výtky oponentů v podobě tzv. demokratického deficitu) a transparentnost prostřednictvím posílení pravomocí Evropského parlamentu i národních parlamentů členských zemí, zavádí institut „občanské iniciativy“, zaručuje tzv. oboustrannou flexibilitu, tedy přenos rozhodovacích pravomocí z národních států na EU i naopak, a významným nově zavedeným prvkem je také možnost vystoupení členské země z EU. Jejím dalším cílem je větší efektivita umožněná zařazením Evropské rady a Evropské centrální banky mezi unijní orgány a zavádí funkci stálého předsedy Evropské rady voleného Radou na dva a půl roku. Od 1. 11. 2014 bude prováděno hlasování na základě dvojí většiny, pro jejíž dosažení bude zapotřebí souhlasu 55 % členských států, které dohromady reprezentují 65 % obyvatel EU. Jako ústupek smluvním odpůrcům však ještě do roku 2017 bude každý stát moci požádat, aby se hlasovalo dle dnešního systému. V případě některých oblastí však bude Rada rozhodovat dle stávajícího systému, tedy jednomyslně. Dále smlouva upravuje i rámec právní a hodnotový či roli Evropy jako globálního aktéra. (euroskop.eu3, europa.eu5)

I přesto, že neuplynula dlouhá doba od ratifikace Lisabonské smlouvy, představil v minulém měsíci předseda Evropské komise J. M. Barroso ve svém výročním projevu na půdě Evropského parlamentu svůj plán na realizaci cesty k „demokratické federaci národních států“, tedy vizi ještě většího zintenzivnění evropské integrace prostřednictvím další nově navržené smlouvy (2014), která by měla sloužit jako nástroj k odstranění současné ekonomické krize. (lidovky.cz1) Toto zveřejnění se samozřejmě nesetkalo se souhlasným mlčením na straně euroskeptiků. Náš prezident vyjádřil takové postupování jako budování superstátu „shora“, které směřuje k zániku demokracie a ve výsledku i k rozpadu evropské jednoty. (lidovky.cz2)

5. ZÁVĚR

Hranici horizontální integrace můžeme v duchu tradice geografických predikcí stanovit v minimální, střední a maximální variantě. V tomto případě však budeme zároveň postupovat od nejvíce po nejméně pravděpodobnou.

V minimální variantě lze počítat s rozšířením EU o současné kandidátské státy s výjimkou Turecka, tedy Chorvatsko, Island, Černá Hora, Makedonie a Srbsko. U těchto států lze říct, že jejich vstup je spíše otázkou času a varianta, že by do EU nevstoupili je velmi nepravděpodobná. Minimální varianta tedy počítá s úpravou počtu členských zemí na 31, přičemž vzhledem k tomu, že se nejedná o státy s vysokým počtem obyvatel, nijak výrazně by nezasáhly do rozložení sil v evropských institucích. Tato varianta je nejpravděpodobnější v krátkodobém, přibližně desetiletém horizontu.

Střední varianta nadále počítá se vstupem Turecka, jehož potíže se vstupem již byly v práci dříve řešeny a je zde tedy nemarginální možnost, že Turecko i přes kandidátský status do EU nevstoupí. Ve

střední variantě lze počítat i se vstupem ostatních balkánských zemí. Zde by největší překážkou mohla být velká vnitřní politická nestabilita většinou velmi mladých zemí. Dále lze ve střední variantě počítat se vstupem Švýcarska, Lichtenštejnska a Norska, kde největší potenciální překážkou je ochota samotných zemí se do této instituce zapojit. Střední varianta by tak ve svém rozsahu počítala se zapojením v podstatě všech evropských zemí s výjimkou postsovětských nepobaltských a Ruska. Navíc by zahrnovala Turecko, které by se stalo druhým nejlidnatějším státem unie a výrazně by zamíchalo s poměry sil v EU. Tato varianta se jeví jako nejpravděpodobnější v dlouhodobém horizontu.

V maximální variantě je třeba počítat s možností vstupu zemí společenství EaP a UfM. Tím by kromě rozšíření o státy bývalého SSSR (což je mnohem pravděpodobnější) mohlo dojít i k rozšíření o státy severní Afriky (což je, minimálně v nejbližších letech, značně nepravděpodobné). Celkově se, i vzhledem k současné náladě směrem k dalšímu rozšiřování, tato varianta jeví jako nejméně pravděpodobná a spíše lze očekávat přistoupení například pouze několika států z této skupiny. Hodně by mohl napovědět další vývoj přístupu Turecka, což by poté mohlo strhnout lavinu dalších zemí s neevropskou kulturou.

V případě vertikální integrace lze pozorovat analogicky dynamický vývoj, který jde částečně ruku v ruce s navyšováním početní základny členských států Evropské unie. Podobně jako v případě horizontální integrace je i v tomto směru možno navrhnout potenciální možnosti vývoje dle „proevropsky“, „protievropsky“ a eventuálně i neutrálně laděných názorů.

Pokud by integrační vývoj pokračoval čistě v duchu postupného prohlubování vztahů odpovídajícímu dnešní vizi budoucího vývoje EU, jak jej ze svého pohledu vidí euroskeptici, mohlo by časem (2014?) dojít ke vzniku federace v pravém slova smyslu, kdy by Evropská unie vystupovala navenek jako jeden stát a docházelo by tak k potírání demokratické suverenity jednotlivých států. V případě extrémního vývoje situace v „protievropském“ duchu, kdy by se podařilo marginální (z mocenského hlediska) složce evropských oponentů k tvrdému prosazení obnovy úplné suverenity států, mohlo by ve výsledku dojít až k úplnému rozpadu Evropské unie. Tento vývoj je prozatím v důsledku většinového usilování o hospodářskou prosperitu evropské jednoty málo pravděpodobný, nicméně v souladu se zněním Lisabonské smlouvy, která již umožňuje vystoupení z Unie, by tato situace byla třeba i částečně možná.

Ideálním kompromisem mezi oběma extrémami by zřejmě bylo pokračování v efektivně fungující mezevropské spolupráci, a zároveň plné zachování svrchované funkce jednotlivých národních států, což jsou však ve svém plném znění současně fakticky neslučitelné předpoklady. Prozatímni stav naznačuje vývoj evropské integrace ve federativním duchu, nicméně do jaké úrovně se posunou dosud pouze odhadovaných hranice evropského prohlubování vzájemných vztahů definitivně ukáže až čas.

6. ZDROJE

- Albania Political Crisis 'Thwarts' EU Candidate Status Bid, dostupné on-line: <http://www.balkaninsight.com/en/article/albania-political-crisis-thwarts-its-eu-candidate-status-bid>. Citováno dne 30.9. 2012.
- BENDA, V., 2012: Integrace Turecka do EU: vliv členských zemí a institucí. Magisterská diplomová práce. Brno: Fakulta sociálních studií MU. Dostupné on-line: https://is.muni.cz/auth/th/170273/fss_m/Integrace_Turecka_do_EU_vliv_clenskych_zemi_a_insti_tuci.pdf. Citováno dne 30.9. 2012.
- Evropská rada, Závěry, dostupné on-line: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/CS/ec/118589.pdf. Citováno dne 30.9. 2012.

- Europa.eu1: Historie EU 1960-1969, dostupné on-line: http://europa.eu/about-eu/eu-history/1960-1969/1965/index_cs.htm. Citováno dne 29.9. 2012.
- Europa.eu2: Historie EU 1980-1989, dostupné on-line: http://europa.eu/about-eu/eu-history/1980-1989/index_cs.htm. Citováno dne 29.9. 2012.
- Europa.eu3: Smlouvy Evropské unie, dostupné on-line: http://europa.eu/about-eu/basic-information/decision-making/treaties/index_cs.htm. Citováno dne 1.10. 2012.
- Europa.eu4: Rozšiřování Unie, dostupné on-line: http://europa.eu/pol/enlarg/index_cs.htm. Citováno dne 30.9. 2012.
- Europa.eu5: Lisabonská smlouva v kostce, dostupné on-line: http://europa.eu/lisbon_treaty/glance/index_cs.htm. Citováno dne 2.10. 2012.
- Europarl.europa.eu: Český prezident Václav Klaus zpochybnil další prohlubování evropské integrace, dostupné on-line: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?language=CS&type=IM-PRESS&reference=20090218IPR49770>. Citováno dne 2.10. 2012.
- Europeum.org: Makedonský vstup do Evropské unie, dostupné on-line: <http://www.europeum.org/doc/pdf/870.pdf>. Citováno dne 1.10. 2012.
- Euroskop.cz1: Velká Británie a EU, dostupné on-line: <https://www.euroskop.cz/397/sekce/velka-britanie/>. Citováno dne 29.9. 2012.
- Euroskop.cz2: Historie EU – 70. léta, dostupné on-line: <https://www.euroskop.cz/8887/sekce/70-leta/>. Citováno dne 3.10. 2012.
- Euroskop.cz3: Lisabonská smlouva (Co o ní potřebujete vědět), dostupné on-line: http://www.euroskop.cz/gallery/49/14956-lisbonne_2.pdf. Citováno dne 3.10. 2012.
- Idnes.cz: Srbsko získalo status kandidáta členství v EU, Rumunsko své výtky stáhlo, dostupné on-line: http://zpravy.idnes.cz/srbsko-ziskalo-status-kandidata-clenstvi-v-eu-rumunsko-sve-vytky-stahlo-110-/zahranicni.aspx?c=A120301_233406_zahranicni_hro. Citováno dne 30.9. 2012.
- Lidovky.cz1: EU jako federace? To je nesmysl, říká Klaus, dostupné on-line: http://www.lidovky.cz/barroso-by-chtel-eu-pretavit-ve-federaci-narodnich-statu-pk3-/ln_zahranici.asp?c=A120912_105544_ln_zahranici_mtr. Citováno dne 30.9. 2012.
- Lidovky.cz2: Klaus: Evropský superstrát zničí demokracii a suverenitu, dostupné on-line: http://www.lidovky.cz/prezident-vaclav-klaus-v-rozhovoru-varoval-pred-znicenim-evropske-demokracie-a-narodniho-statu-iem-/ln_domov.asp?c=A120923_100306_ln_domov_hm. Citováno dne 1.10. 2012.
- PAVLÍK, P., 2000: Integrační procesy ve světě. In JEHLIČKA, P., TOMEŠ, J., DANĚK, P.: Stát, prostor, politika – vybrané kapitoly z politické geografie. Praha: Přírodovědecká fakulta UK. Dostupné on-line: <http://prg.xf.cz/kniha/kap8.htm>. Citováno dne 1.10. 2012.
- Reuters.com: Interview – Kosovo says EU is priority, eyes 2015 accession, dostupné on-line: <http://www.reuters.com/article/2008/04/23/idUSL23782005>. Citováno dne 30.9. 2012.
- Vychovakobcanstvi.cz: Evropská unie – Historie, současnost a budoucnost, dostupné on-line: <http://www.vychovakobcanstvi.cz/pvo/evropska-unie-historie-soucasnost-a-budoucnost>. Citováno dne 1.10. 2012.

DOTAČNÍ POLITIKA EU – EFEKTIVNÍ POMOC NEBO PLÝTVÁNÍ PENĚZI?

Boháčová Andrea, Smejkalová Tereza (GÚ PŘF MU)

Přerozdělování dotací v rámci Evropské unie vychází z tak zvané evropské politiky hospodářské a sociální soudržnosti (HSS). Někdy se také nazývá kohezní politikou. Tato politika je považována za jednu z nejvýznamnějších zájmů Evropské unie a je na ni vynakládána více než třetina rozpočtu Evropské unie. Hlavním cílem této politiky je dosáhnout rovnoměrného hospodářského a společenského rozvoje všech členských států Evropské unie. Jedná se tedy o snahu potlačit rozdíly v životní a ekonomické úrovni jednotlivých členských států. Zároveň se ale snaží udržet růst, konkurenceschopnost a inovace, které zajistí snižování míru nezaměstnanosti.

Hlavním nástrojem pro realizaci evropské kohezní politiky jsou tzv. fondy Evropské unie. Z nich právě Evropská unie poskytuje finanční prostředky chudším členským státům právě pro vyrovnání hospodářských a společenských rozdílů mezi členskými státy. (Strukturální fondy, online)

1. FONDY EU

Existují tři hlavní fondy. Evropský fond pro regionální rozvoj (ERDF), založen v roce 1975. Financuje především investiční projekty. Nejvíce peněz plyne do zlepšení infrastruktury, aktuálním tématem je budování čistíček odpadních vod či instalace obnovitelných zdrojů energie. Mezi podporované projekty patří např. výstavba silnic a železnic, odstraňování ekologických zátěží, regenerace brownfields, úpravy koryt řek, podpora inovačního potenciálu podnikatelů či podpora začínajícím podnikatelům. V regionech směřuje podpora více na projekty rozvoje obcí a měst, zlepšení infrastruktury nebo zvýšení cestovního ruchu, takže je možné podpořit např. turistické cesty, zakoupit vozidla veřejné dopravy, rekonstruovat kulturní památky, zvýšit kapacitu ubytování či materiálně vybavit školy.

Dalším fondem je Evropský sociální fond (ESF), který vznikl již v roce 1958 a společně s ERDF patří mezi tzv. strukturální fondy. Ten financuje především neinvestiční projekty. V rámci posilování hospodářské a sociální soudržnosti podporuje zvýšení zaměstnanosti a počtu pracovních příležitostí. Peníze z fondu jsou využívány např. na vzdělávání zaměstnanců, podporu návratu lidí na trh práce, rozvoj služeb zaměstnanosti, speciální programy pro osoby postižené sociální okluzí, inovativní vzdělávací programy, zlepšování podmínek pro využívání ICT ve školách a zavádění moderních metod vzdělávání.

Třetím důležitým fondem je Fond soudržnosti (FS) nebo také Kohezní fond. Ten je určen na podporu chudších států, nikoli regionů. Tím se liší od Evropského sociálního fondu a Evropského fondu pro regionální rozvoj. Nárok na pomoc z fondu má stát, který nedosáhl 90 % průměru HDP Evropské unie a který realizuje program „hospodářské konvergence“. V současnosti jde o všechny nové členské státy, Řecko, Portugalsko a Španělsko. Fond spolufinancuje velké infrastrukturní projekty v oblasti ochrany životního prostředí a transevropských dopravních sítí (dálnice a silnice I. třídy, železnice, vodní doprava, řízení silniční, železniční, říční, námořní a letecké dopravy, městská doprava při dodržování zásad udržitelného rozvoje), dále má přispívat k zajištění posunu podporovaných států k rozpočtové stabilitě, vyžadované EMU (hospodářská a měnová unie), aniž by se omezovaly rozsáhlé investice, jež jsou v uvedených oblastech nutné. Řídícím orgánem Fondu soudržnosti je v ČR Ministerstvo pro místní rozvoj, které koordinuje dva zprostředkující orgány fondu – Ministerstvo životního prostředí a Ministerstvo dopravy.

Dalšími fondy jsou například: Evropský rybářský fond, Fond solidarity, Komunitární programy, Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EAFRD) a další. (Přehled fondů EU, online)

2. EVROPSKÝ ZEMĚDĚLSKÝ FOND PRO ROZVOJ VENKOVA

Fond EAFRD spadá do společné zemědělské politiky EU a financuje její druhý pilíř. Do roku 2007 podpora zemědělství a rozvoje venkova spadala pod Strukturální fond. Hlavním cílem EAFRD je podpora trvale udržitelného rozvoje venkova v celém Společenství. Prostředky z tohoto fondu slouží ke zvýšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví a k zlepšení životního prostředí a krajiny pomocí podpory hospodření s půdou. Jedná se i o zlepšení kvality života ve venkovských oblastech. Dotace se tedy dotýkají nejen zemědělství ale i rybářství, místního rozvoje, životního prostředí a cestovního ruchu. Tyto oblasti jsou rozděleny do 4 tzv. os. OSA 1 se zaměřuje na konkurenceschopnost zemědělství, lesnictví a potravinářství. OSA 2 se věnuje trvalé udržitelnosti krajiny, ochraně vody, půdy a zmírnění klimatických změn. Cílem OSY 3 je rozvoj venkovského prostoru, zlepšení tamní kvality života. Poslední OSA 4 je nazývána LEADER a zabývá se venkovskou ekonomikou. Jedná se o pomoc venkovským obyvatelům vypracovat vlastní strategii rozvoje území. Celkově je pro EAFRD vyměřen rozpočet pro období 2007 – 2013 90,8 mil. euro. O dotace můžou žádat nejen místní a regionální orgány ale i výzkumná centra, vzdělávací organizace, malé a střední podniky nebo univerzity. V České republice jsou z tohoto fondu financovány projekty, které spadají do tzv. Programu rozvoje venkova ČR, který je vedené Státním zemědělským intervenčním fondem (SZIF). Řídícím orgánem tohoto programu je Ministerstvo zemědělství ČR. (Dotace EU, Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova, online)

Žadatelé o dotace pro zemědělství musejí žádat pomocí tzv. Jednotných žádostí, pod které spadá několik níže uvedených oblastí plateb:

Jednotná platba na plochu zemědělské půdy (SAPS)

Platba v méně příznivých oblastech (LFA)

Platba v oblastech NATURA 2000 na zemědělské půdě

Oddělená platba za cukr (SSP)

Oddělená platba za rajčata (STP)

Zvláštní podpora na krávy chované v systému s tržní produkcí mléka (Dojnice)

Zvláštní podpora na tele mastného typu

Zvláštní podpora na bahnice, popř. kozy pasené na travních porostech

Zvláštní podpora na brambory pro výrobu škrobu

Zvláštní podporu na chmel

Agroenvironmentální opatření (AEO)

Jednotlivé oblasti plateb mají své podmínky k získání dotací a další podoblasti. Například podmínky platby SAPS jsou, že žadatelem je fyzická či právnická osoba obhospodařující zemědělskou půdu, která je vedená v evidenci půdy (LPIS). Minimální výměra musí činit 1 ha a žadatel může žádat dotace pro ornou půdu, travní porost stálá pastvina, travní porost ostatní, vinice, chmelnice, ovocný sad intenzivní a ostatní, školka, zelenářská zahrada, rychle rostoucí dřeviny a další. (SZIF.CZ)

V posledních letech se čeští zemědělci a farmáři potýkají se silnou konkurencí ze západních zemí Evropy, které jsou podporovány jednak EU a jednak vyššími dotacemi od svého státu. Například v Polsku jsou náklady na zemědělství o polovinu nižší, jelikož jsou tamní zemědělci osvobozeni od placení zdravotního a sociálního pojištění, které za ně platí stát. Jejich zboží se tak stává někdy i mnohonásobně levnější, což je pro české zemědělce neúnosná konkurence. V příštím roce v rámci šetření současné vlády dojde k zrušení regionálních poboček SZIF, které pomáhali zemědělcům správně vyplňovat žádosti a dávali jim cenné rady. Nastane tedy situace, kdy zemědělci budou muset sami vyplňovat, tisknout a následně posílat žádosti přímo na vedení SZIF v Praze. Výsledkem bude nejen šetření ze zrušených regionálních poboček, zároveň je velká šance, že řada zemědělců žádost

podají špatně vyplněné a o dotace přijdou. A tím se přeci taky ušetří peníze z EU. Problémem je, že řada drobných zemědělců jsou na dotacích silně závislí, což vyvolává otázku, jestli je taková forma zemědělství trvale udržitelná.

3. OPERAČNÍ PROGRAMY

Aby členský stát mohl začít čerpat z fondu, musí dojednat s Evropskou komisí tzv. operační programy (OP), které zprostředkovávají konkrétní čerpání peněz pro dané státy a regiony. Jedná se o dokumenty, které představují společné zájmy jak Evropské unie, tak daného členského státu. Evropská komise tak zajišťuje, že nejsou projekty k financování vybírány nahodile, ale podle toho, zda pomáhají rozvíjet politiku soudržnosti. Česká republika má momentálně možnost čerpat z evropských fondů pro období 2007 – 2013 až 26,69 miliard eur, což je přibližně tři čtvrtiny státního rozpočtu. V probíhajícím období má Česká republika vyjednáno 26 operačních programů. Osm z nich je zaměřeno na konkrétní témata problematiky (např. vzdělání, zaměstnanost, doprava atd.) a sedm z nich se zaměřuje na konkrétní region země (Středočeský kraj, Moravskoslezsko atd.). Zbytek operačních programů zajišťují nadregionální tematiku, která má umožňovat realizaci politiky soudržnosti. Jedná se o meziregionální a přeshraniční spolupráci.

Tematické operační programy se dále zaměřují na jednotlivé problémy dané oblasti:

Rozvoj dopravy a dopravní infrastruktury

Např. výstavba a opravy silnic, železnic, dálnic, obchvatů, říční infrastruktury, budování přestupních terminálů integrované veřejné dopravy, nákupu dopravních prostředků městské hromadné dopravy apod.

Ochrana životního prostředí

Např. budování čistíren odpadních vod, rozvodných sítí pitné vody, výsadba regenerační zeleně, instalace větrných elektráren, budování systémů odděleného sběru odpadů, investiční podpora vzdělávacích, poradenských a informačních center environmentálního vzdělávání apod.

Rozvoj měst a obcí, přeshraniční spolupráce

Např. úpravy veřejných prostranství, včetně výsadby okrasné zeleně, infrastruktura pro poskytování sociálních, vzdělávacích a zdravotnických služeb, infrastruktura pro poskytování zájmových a volnočasových aktivit, přeshraniční spolupráce v oblasti rozvoje mezilidských vztahů, společenských a kulturních aktivit, regenerace bytových domů apod.

Rozvoj cestovního ruchu

Např. rozvoj kapacit ubytovacích zařízení, vybudování, rekonstrukce a obnova skanzenů, muzeí apod., budování cyklostezek a cyklotras s využitím pro cestovní ruch, prezentace turistických destinací apod.

Rozvoj lidských zdrojů

Např. rekvalifikační kurzy pro nezaměstnané, poskytování sociálních služeb, zvyšování kvality výuky cizích jazyků, vytvoření systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, inovace vzdělávacích programů, vzdělávání pracovníků výzkumu a vývoje, podpora dalšího vzdělávání apod.

Zlepšování kvality služeb poskytovaných veřejnou správou a samosprávou

Např. výstavba datových sítí pro potřeby služeb veřejné správy, zavádění moderních metod zvyšování výkonnosti, kvality a transparentnosti veřejné správy apod.

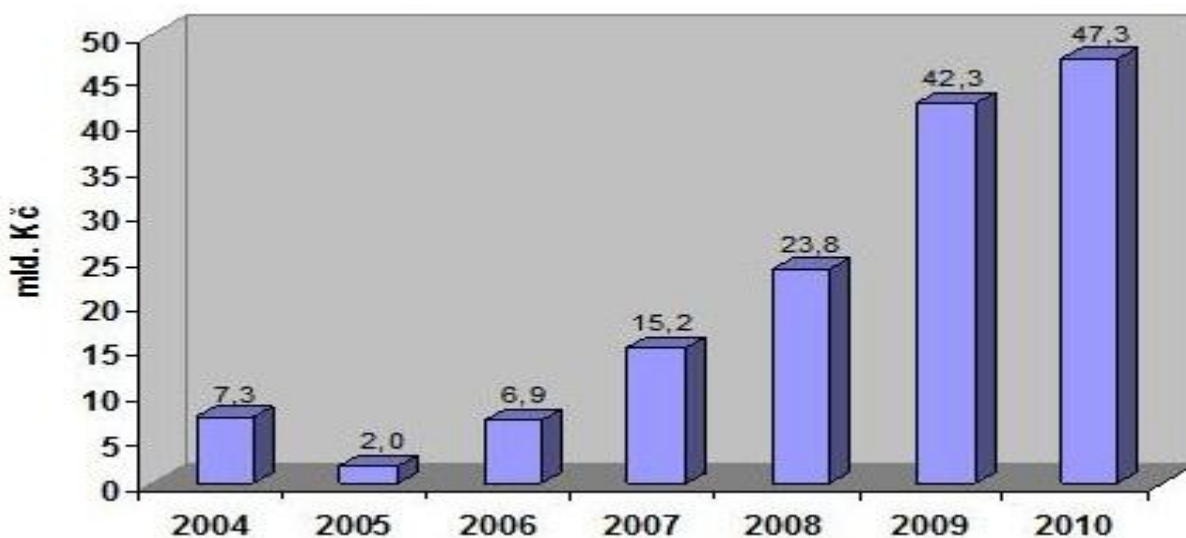
Podpora podnikání, vědy a výzkumu

Např. podpora při zakládání podniků, nákupu výrobních technologií, podpora patentové aktivity podniků, vědeckovýzkumných institucí a vysokých škol, výstavba a další rozvoj existujících průmyslových parků, podpora rozvoje poradenství v oblasti eko-technologií a environmentálních systémů řízení, podpora marketingových služeb apod. (<http://www.strukturalni-fondy.cz/Informace-o-fondech-EU>).

O finanční pomoc můžou žádat obce, kraje ministerstva, podnikatelé, neziskové organizace, školy atd. Všechny tyto subjekty musejí svůj projekt předložit tzv. řídicímu orgánu operačního programu. U tématicky zaměřených operačních programů je řídicí orgán dané ministerstvo a u územně vymezených operačních programů je řídicí orgán rada regionů soudružnosti což jsou celky odpovídající jednomu či více krajům České republiky. (Strukturální fondy, online)

4. PŘÍJMY ČR Z EU

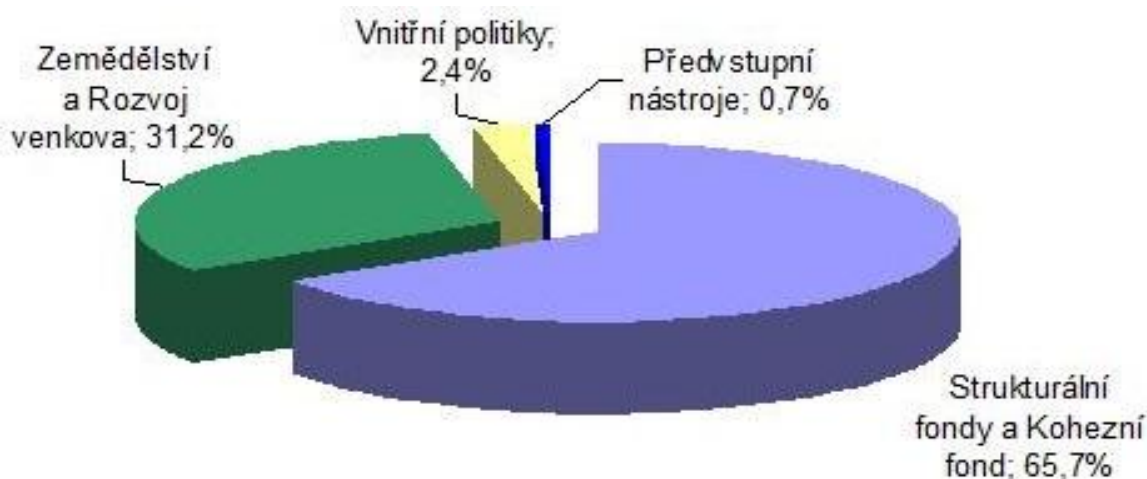
Česká republika zůstává výrazným čistým příjemcem prostředků z rozpočtu EU. **Rozdíl mezi příjmy a odvody v roce 2010 činil 47,3 mld. Kč.** V tomto roce jsme dosáhli nejlepšího výsledku od vstupu do EU. Výsledná čistá pozice ČR za rok 2010 převýšila čistou bilanci za rok 2009 o 5 mld. Kč. Z hlediska vztahu k hrubému domácímu produktu ČR činily celkové příjmy České republiky z rozpočtu EU ve výši 84,4 mld. Kč přibližně 2,3 % HDP ČR, podíl čistých příjmů dosáhl 1,3 %.

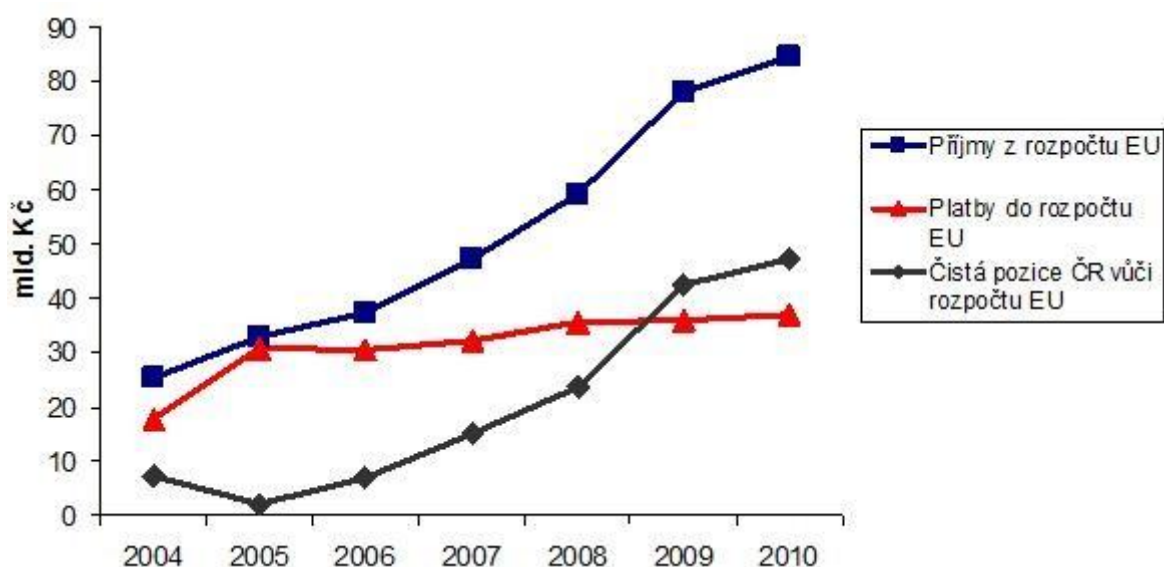
Obr. 1: Vývoj čisté pozice ČR v letech 2004 – 2010 (zdroj: www.mfcr.cz)

Klíčovou úlohu v pozitivní bilanci ČR ve vztahu k rozpočtu EU za rok 2010 sehrály **příjmy ze strukturálních fondů a Fondu soudružnosti EU**, které dosáhly celkem **55,5 mld. Kč** a tvořily téměř dvě třetiny celkových příjmů ČR z rozpočtu Unie (viz graf č. 2). Další významnou položku příjmů ČR z evropského rozpočtu představovaly prostředky na Společnou zemědělskou politiku ve výši **26,4 mld. Kč**.

Celkově ČR od svého vstupu do EU 1. května 2004 do 31. prosince 2010 zaplatila do rozpočtu EU **219,6 mld. Kč** a získala **364,4 mld. Kč**. Kladné saldo čisté pozice České republiky ve vztahu k rozpočtu EU tak souhrnně dosáhlo **144,8 mld. Kč**. Za výrazným zlepšením čisté pozice ČR k evropskému rozpočtu v posledních letech stojí zejména rostoucí čerpání ČR z fondů kohezní politiky a společné zemědělské politiky EU, odvody ČR do evropského rozpočtu se zvyšují mírným tempem (Pozice ČR vůči rozpočtu EU v roce 2010, online).

Obr. 2: Struktura příjmů ČR z fondů EU v roce 2010 (zdroj: www.mfcr.cz)

Obr. 3: Vývoj příjmů z rozpočtu a odvodů do rozpočtu EU v letech 2004 – 2010 (zdroj: www.mfcr.cz)

Celkově ČR v letech 2004 – 2011 získala čistých 176,1 mld. Kč. Za rok 2011 obdržela ČR z rozpočtu EU celkem 72,5 mld. Kč a do rozpočtu odvedla 41,7 mld. Kč. Čistá pozice za rok 2011 je kladná, ČR získala o 30,7 mld. Kč více. Čistá pozice za rok 2011 je ale o více než 17 mld. Kč nižší než v roce 2010. Pokles byl zapříčiněn dvěma zásadními faktory. Prvním důvodem byla revize národních účtů provedená ze strany ČSÚ, na základě které musela ČR v prosinci 2011 dodatečně odvést téměř 5 mld. Kč. Revize se týkala období 2002-2010 a s ohledem na zvýšení HND musela ČR do rozpočtu EU doplatit rozdíl, který v období 2004-2010 díky nižšímu vykazování HND neodvedla. Druhý z nich představuje pozastavení plateb z EU, zejména se to týká OP Doprava, OP Životní prostředí a ROP Severozápad Ústeckého a Karlovarského kraje. (Mezinárodní veřejné finance,ppt)

Od června 2012 se Česká republika potýká s problémy s čerpáním evropských fondů. Kvůli nesrovnalostem a podezřením na zmanipulované tendry bylo dokonce proplácení pozastaveno. Podle ministra Jankovského začnou peníze opět proudit nejdříve letos v září. Česko může o velkou část peněz přijít, protože ještě není rozděleno 26 procent z celkové alokace 778 miliard Kč. Proto Ministerstvo pro místní rozvoj připravilo akční plán, jak situaci vyřešit. Bruselu na českém systému vadí tři zásadní problémy. Má pochybnosti ohledně nezávislosti auditorů, kteří žádosti o dotace

prověřují. Často totiž pracují na tom samém ministerstvu, co o dotaci žádá. Dále Brusel kritizuje českou praxi zadávání veřejných zakázek (neprůhledné či špatně připravené tendry) a velkou fluktuaci odborníků pro oblast evropských fondů. Kauza kolem exhejtmana Davida Ratha už zaujala i Štrasburk. Belgický europoslanec Derk Jan Eppink vyzval kvůli ní Evropský parlament k prošetření, jak se v ČR využívají unijní fondy. Podezřeními ze zneužívání by se měl podle něj zabývat také OLAF, Evropský úřad pro boj proti podvodům. Podle ministra pro místní rozvoj Kamila Jankovského právě probíhá přesun všech auditorů pod jednu střechu. Tabulková místa se z jednotlivých úřadů převádějí pod nezávislý orgán, který bude fungovat při ministerstvu financí. Co se týče nechvalně proslulých tendrů, tak ty by měl vyřešit v dubnu nově přijatý zákon, který připomínky Komise obsahuje. Ministerstvo rovněž podniklo kroky, aby byli zaměstnanci zabývající se fondy přijímání podle jednotné metodiky a aby se jejich stavy dlouhodobě stabilizovaly.

Mezi nejúspěšnější operační programy z pohledu skutečného čerpání dotací patří Operační program podnikání a inovace, pražské operační programy OPPK a OPPA a Operační program Lidské zdroje a Zaměstnanost. Největší problémy mají operační programy ministerstva školství (OP Vzdělání pro konkurenceschopnost a OP Výzkum a vývoj pro inovace) a OP Životní prostředí. Financování z národních zdrojů bylo pozastaveno ROP Severozápad, kde v současnosti auditoři z Evropské komise dokonce provádějí kontrolu jednotlivých podezřelých projektů. Příčin neúspěchů je celá řada, ale mezi hlavní patří celkové nastavení fungování těchto programů a nedostatečná absorpční kapacita pro přísně nastavené parametry jednotlivých oblastí podpory. Česko skutečně může o velkou část peněz přijít, protože stále ještě nenavrhlo projekty na čtvrtinu nabízených dotací. Jedná se o zatím nevyužitých 26 procent z celkové alokace 778 miliard korun. Aby se to nestalo, je potřeba převést prostředky z problematických operačních programů do těch, které mají velkou absorpční kapacitu jako například Operační program podnikání a inovace. Tento převod však musí schválit nejprve vláda a pak i Evropská komise. Je nejvyšší čas, aby se tento převod vyjednal a schválil, protože dotace EU je možno rozdělovat na jednotlivé projekty pouze do konce roku 2013.

V případě, že audity odhalí u jednotlivých příjemců dotací neoprávněné čerpání v rozporu se schváleným projektem nebo pravidly daného operačního programu, budou po těchto příjemcích dotace vymáhány zpět, a to včetně sankce (Přijde Česko o dotace z evropských fondů?).

5. DOTACE ANO ČI NE?

Prostředky z evropských fondů jsou pro tuto zemi obrovskou příležitostí k modernizaci infrastruktury, kvality vzdělávání i k celkovému rozvoji regionů. V současné době, vzhledem k úsporné politice vlády, tyto peníze navíc představují jediný výraznější fiskální impuls, který může přispět k podpoře uvádajícího hospodářského růstu. Tedy vlastně nemůže, protože většina operačních programů má kvůli korupci a neschopnosti plnit nároky na administraci, pozastavené certifikace a tím i platby. Někdo namítne, ať se zruší fondy, protože veřejné dotace zvyšují korupční riziko. Příklad skandinávských zemí však ukazuje, že míra veřejného přerozdělování s rozsahem korupce vůbec nesouvisí. Náš problém je jinde – chybné a nepřehledné nastavení operačních programů s velkým množstvím priorit, špatně fungující stát, krize veřejných institucí a obrovská míra korupce. Hloupé a nehospodárné projekty totiž neschvaluje Evropská komise ale české instituce.

Je jasné, že jen evropské dotace k modernizaci země nestačí a řecký příklad dokazuje, že v prostředí špatně fungujícího státu mohou dokonce přinést více škody než užitku. I bohatá naleziště ropy jsou pro řadu rozvojových zemí spíše prokletím než přínosem, zatímco Norsko tyto peníze využívá ku prospěchu svých občanů a investuje do budoucnosti, až ropa dojde. S trochou nadsázky by se dalo říci, že dnes stojíme na jisté křižovatce mezi směřováním spíše do Řecka či spíše do Skandinávie.

Evropská komise nám pozastavením plateb poskytuje jednu velmi cennou, i když drahou službu. Pokud chceme být součástí klubu, tak musíme splňovat nějaké minimální standardy. A zdá se, že to začíná trochu fungovat. Není divu, i přes problémy s čerpáním jsme výrazným čistým příjemcem – celkově jsme v letech 2004 – 2011 získali o 176,1 miliard Kč více, než jsme do rozpočtu EU odvedli. A to jsou peníze, o které nikdo rozumný nechce přijít. V současné době se v EU vyjednává o novém rozpočtovém rámci na období 2014-2020 a česká vláda si přeje nižší unijní rozpočet, což je mezi čistými příjemci celkem unikátní a nepochopitelný postoj. (Jsou evropské dotace přínosem?, online)

5.1 Negativa dotací

- většinou jde o politická rozhodnutí pod vlivem zájmových skupin .
- na dotace je třeba vzít někde peníze, v konečném efektu jsou to peníze občanů.
- dotace může pozbyť svůj původní účel a stane se pouze nástrojem obohacování úzké vlivné skupiny na úkor mnohonásobně vyšších ztrát občanů.
- dotační systémy podporují hlavně rozvoj administrativy.
- dotace zemědělství v západní Evropě poškozují naše zemědělce – nemohou konkurovat svými cenami, žádají od státu také vyšší dotace.

6. VÝHLED DO BUDOUCNA

Dotace se staly nedílnou součástí rozvoje regionů, obcí a spolků. Peníze z Evropské unie se staly jistotou pro investice i v době evropské krize a aspoň částečně nahrazují dotace od státu, který dotace omezuje právě kvůli evropské krizi. Je jasné, že tato situace není udržitelná a již v dalším sedmiletém plánovacím období evropské unie dojde ke snížení celkové částky dotací z evropských fondů pro Českou republiku. Je proto potřeba, aby každý region, spolek či obec pečlivě uvážil, do čeho peníze investuje, aby dané investice byly viditelné i v budoucnosti.

V posledních letech se začaly objevovat informace o nesmyslných dotacích například na fitness pro psy apod. Některé dotace určené pro malé a střední podnikatele, také v konečném důsledku zůstávají velkým koncernům jako IBM, Coca-Cola, Nokia či Siemens. Je tedy potřeba více kontrolovat účely jednotlivých dotací a pečlivě vybírat, kam peníze konkrétně jdou. Nedílnou součástí je i odstranění počáteční korupce. (S Davidem Sventkem o současnosti a budoucnosti evropských dotací, online)

V příštím plánovacím období je zamýšleno více investovat do konkurence schopnosti regionů. Konkrétně to znamená podporu výzkumu, vývoje a inovací, transfer technologií, podporu podnikání či rozvoj čisté energetiky a snižování emisí oxidu uhličitého. Právě v těchto dnech se očekává od Evropské komise vydání prvních konkrétnějších směrů, z nichž si bude Česká republika vybírat ty, jež nejlépe naplní jejich potřeby. Naopak už peníze nebudou tolik směřovat do infrastruktury, vybavenosti škol, nemocnic atd. Přesto je počítáno stále se silnou podporou EU pro rozvoj České republiky a právě dotace z evropských fondů zůstávají jednou z největších výhod našeho členství v Evropské unii.

7. ZDROJE

- Dotace EU, Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova, dostupné online: <http://www.dotacni.info/evropsky-zemedelsky-fond-pro-rozvoj-venkova/>, citováno dne 1.10.2012
- Jsou evropské dotace přínosem?, dostupné online: <http://dialog.ihned.cz/machacek/c1-55981050-jsou-evropske-dotace-prinosem>, citováno dne 29.09.2012
- Mezinárodní finance, 10. přednáška z předmětu Veřejné finance I., Doc. PhDr. Jan Šelešovský Csc, dostupné online www.is.muni.cz, citováno 1.10.2012
- Pozice ČR vůči rozpočtu EU v roce 2010, dostupné online:

http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/tiskove_zpravy_ministerstva_60149.html?year=2011, citováno dne 29.09.2012

- Přehled fondů EU, dostupné online: <https://www.euroskop.cz/9035/sekce/prehled-fondu-eu/>, citováno dne 29.09.2012
- Přijde Česko o dotace z evropských fondů?, dostupné online: http://ekonomika.idnes.cz/prijde-cesko-o-penize-z-eurofondu-dqx-eko_euro.aspx?c=A120530_165952_eko_euro_neh, citováno dne 29.09.2012
- S Davidem Sventkem o současnosti a budoucnosti evropských dotací, dostupné online: <http://www.ods.cz/os.bruntal/clanek/1231-s-davidem-sventkem-o-soucasnoti-a-budoucnosti-evropskych-dotaci>, citováno dne 7.10.2012
- Strukturální fondy EU, dostupné online: <http://www.strukturalni-fondy.cz/Informace-o-fondechEU>, citováno dne 27.09.2012
- SZIF. CZ, dostupné online: <http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/uvod>, citováno dne 1.10.2012

MÁ SE EVROPSKÁ UNIE OTEVŘÍT MIGRANTŮM Z VNĚJŠKU?

Gottfriedová Anežka, Kašpar Pavel, Sochorová Kateřina (GÚ PřF MU)

1. ÚVOD

V dnešní době je migrace přirozenou součástí demografických, sociálních, ekonomických a mnohých dalších procesů a změn. Její dopady (pozitivní i negativní), se dotýkají většiny obyvatel na celém světě. Bohužel je dnešní ekonomická situace v takové fázi, že vystavuje ekonomicky vyspělejší oblasti světa tlaku z vnějšku (tedy z oblastí se špatnou ekonomickou, sociální situací). Otázka otevření Evropské unie migrantům z okolních zemí je stále velmi diskutovaným tématem a to jak na úrovni EU jako celku, tak v rámci jednotlivých členských zemí. Hlavním spouštěcím mechanismem v této problematice je zajištění stále klesající porodnosti v evropských zemích, což způsobuje nedostatek pracovních sil ať už kvalifikovaných či nikoli. Můžeme tedy říci, že aby Evropa v následujících obdobích hospodářsky neklesala, je nucena přijímat pracovní sílu z okolních zemí, což sebou přináší další úskalí. Za prvé dochází k odlivu pracovních sil ze zemí, odkud migranti přicházejí, což ovlivňuje hospodářskou situaci těchto zemí a za druhé proces masové migrace zapříčiňuje nesčetné množství změn v oblasti sociální, etnické, náboženské a kulturní v EU. Na otevření hranic Evropské unie pro migranty z okolních zemí můžeme nahlížet z několika dílčích oblastí: demografické, ekonomické, kulturní, náboženské, atd. Jednotlivé tyto oblasti se mezi sebou navzájem prolínají, a abychom si dokázali vytvořit alespoň částečnou představu a vlastní názor na danou problematiku, je důležité si uvědomit důsledky zvýšení počtu imigrantů do EU pro každou tuto sféru zvlášť. Taktéž kroky, které vedly a povedou k řešení tohoto problému, by měly brát v úvahu dopady zvýšení migrace na všechny tyto oblasti.

2. MIGRACE

Přirozený i uměle vyvolaný pohyb obyvatel z místa A do místa B. Přirozeně se lidé stěhují z vlastních pocitů a popudů. Jako nejčastější se jeví přirozené přestěhování z rodinných důvodů (sňatek, rozvod, opatrovnictví), dále se lidé stěhují kvůli lepším pracovním podmínkám (vyšší platové ohodnocení a širší možnost uplatnění) (Migrace online). Uměle vyvolaná migrace může mít více katalyzátorů, mezi nejfrekventovanější se řadí, nízká životní úroveň, špatné sociální podmínky, nestabilní vláda, nedostatečná bezpečnost, fyzickogeografické vlivy (sucho, povodně, hladomor ...).

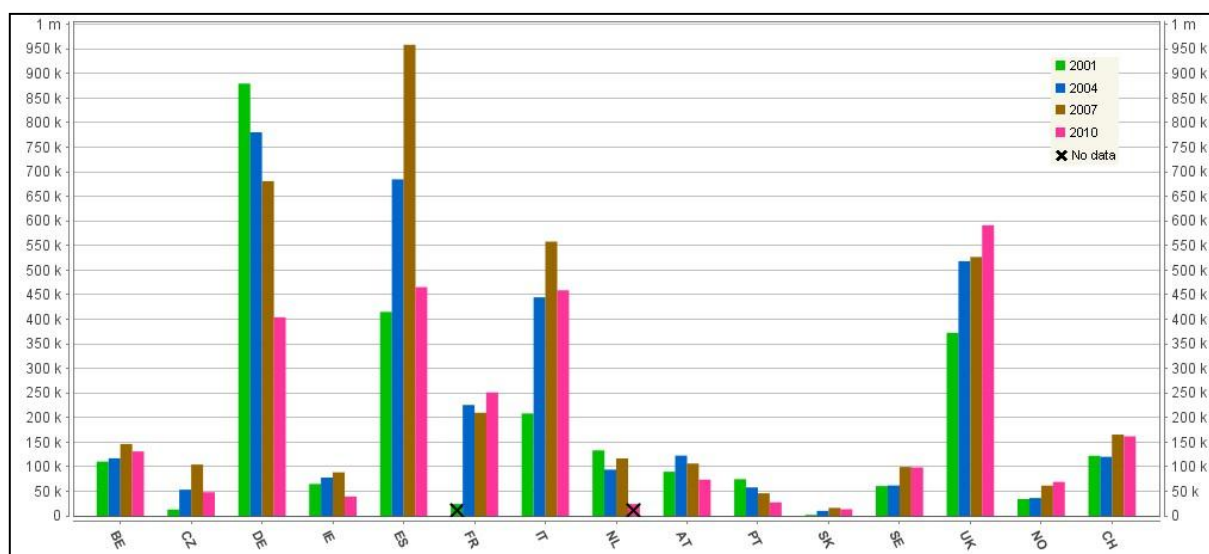
2.1 Migrace a Evropská Unie

V průběhu 20. století začala většina evropských států vyvíjet odlišné přístupy k řízení mezinárodní migrace. Důvodem k těmto krokům, byla nehomogenita migračních proudů, společenských podmínek, politických a ekonomických tradic a kultury. Současně s tímto vývojem začala být od osmdesátých let oblast migrace a azylu předmětem integračních snah Evropské unie. *Společná kontrola hranic, sjednocování azylového systému a povolení k trvalému pobytu*, to jsou nejvýraznější oblasti, kde je už spolupráce na úrovni EU zásadním způsobem rozvinutá. V posledních letech se navíc usiluje o spolupráci v oblasti *řízení pracovní migrace, řešení problému přítomnosti neregulérních migrantů* nebo o *kooperaci se třetími zeměmi za účelem lepšího propojení migrace a rozvoje* (Ucelený přístup EU k migraci a mobilitě - Evropa). Evropská unie kriticky sleduje, nakolik je naplňování těchto cílů uskutečnitelné, nakolik budou zájmy jednotlivých států společné či protichůdné a nakolik se skutečně podaří sjednotit evropskou migrační a azylovou politiku.

2.2 Současná situace

Nutnost nastolit účinnější koordinaci se naplno projevila v roce 2011, kdy vlny migrantů, kteří zaplavili pobřežní oblasti Evropské Unie po událostech tzv. arabského jara, prověřily připravenost hraničních zemí se s takovýmto problémem vypořádat. Na popud těchto událostí byla nucena Evropská unie formulovat nové návrhy a pravidla, které jsou uvedeny ve zprávě Evropské komise *The Global Approach to Migration and Mobility [Globální přístup k migraci a mobilitě]*. Tento dokument obsahuje zásadní postupy, které by měla Evropská unie pro zachování rovnováhy učinit.

1. úzce spolupracovat s ostatními zeměmi na tom, aby zajistila, že uprchlíci a vysídlené osoby budou požívat plné ochrany mezinárodního práva
2. zavést účinné hraniční kontroly, které sníží podíl nelegální migrace, podporovat legální migraci a zajistit lepší ochranu obětem obchodování s lidmi
3. propojit opatření v oblasti migrace a mobility s unijními politikami vnějších vztahů, rozvojové spolupráce, vzdělávání, růstu a vytváření pracovních míst
4. více zaměřit na legální migraci a vízové politiky týkající se občanů přijíždějících na kratší dobu, turistů, studentů, výzkumných pracovníků, podnikatelů a rodin
5. soustředit se na uzavírání partnerství se sousedními zeměmi Afriky a východní Evropy

Obr. 1: Celkový počet dlouhodobých imigrantů ve vybraných zemích Evropské mezi lety 2001 - 2010
Zdroj: European Commission: Eurostat, *Immigration*

3. NÁSTROJE EVROPSKÉ UNIE V OBLASTI IMIGRAČNÍ POLITIKY

Migrací potažmo imigračními procesy se v rámci Evropské unie zabývá Evropská komise. Ta se jistými mechanismy, nařízeními a regulemi snaží udržet bezpečné, efektivní a trvale udržitelné migrační proudy, jež v rámci Evropské unie i ze zemí mimo ní probíhají. Možnosti uplatnění evropského práva v rámci imigrační politiky je prosazováno několika směry (viz. podkapitola 3.1). Zároveň je využito prostředku prosazujících jisté právo/omezení například Schengenský prostor.

Zahraniční politika Evropské Unie: Hlavními oblastmi jsou společná zahraniční a bezpečnostní politika, rozvoj, rozšiřování EU, spolupráce, vnější vztahy, humanitární pomoc, lidská práva, zahraniční obchod. V rámci odboru *Společná zahraniční a bezpečnostní politika (SZBP)* jsou zpracovávány tzv. *Programy vnější spolupráce (EuropeAid)*.

Spravedlnost a občanská práva: Primární oblastí této politiky je svoboda, bezpečnost a právo. Samotnou strukturu úřadu tvoří mimo jiné i odbor *Vnitřních věcí*. Ten vedle problematiky přistěhovalců, azylu, víz a Hranic a hraniční kontroly spravuje nástroje uplatňování migrační politiky Evropské unie, především pak Schengenský prostor (Spravedlnost a občanská práva – Evropská komise).

Schengenský prostor a spolupráce jsou založeny na společné Schengenské dohodě z roku 1985 (Evropa). Schengenský prostor je území, v kterém je zaručena volnost pohybu osob členských zemí Evropské unie. Země, které dohodu podepsaly, zrušily všechny vnitřní hranice a používají společné vnější hranice. V tomto prostoru se používají společná pravidla a postupy vzhledem k vízům pro krátkodobé pobyty, žádosti o azyl a ochranu hranic. Rozšiřování Schengenu probíhalo ve vlnách, u zrodu stálo v roce 1995 původních 5 signatářských zemí Schengenské dohody (Francie, SRN, státy Beneluxu) + Španělsko, Portugalsko a Rakousko. Rok na to následovalo Dánsko spolu s Finskem a Švédskem. V roce 1998 se připojily Itálie a Řecko. Prvními nečlenskými zeměmi v rámci Schengenu byly Island a Norsko, ti se připojili v roce 2001. Dne 21. prosince 2007 se součástí Schengenu stalo naráz 9 členských států EU: Česká republika, Estonsko, Lotyšsko, Litva, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko a Slovinsko. O rok později se připojila další nečlenská země Švýcarsko a posledním členem se v roce 2011 stalo Lichtenštejnsko. O vstup do Schengenu v současné době usilují 3 další státy EU (Bulharsko, Kypr a Rumunsko). Velká Británie a Irsko se k Schengenu připojily jen částečně. Odmítly se podílet na všech aspektech schengenské spolupráce a vyjednaly si výjimku, že mohou nadále provádět kontroly na svých hranicích (Euranet).

Obr. 2: Vymezení účastníku Schengenského prostoru
Zdroj: Euranet

4. HOSPODÁŘSTVÍ

Populace Evropské unie stárne a tento trend bude přetrvávat i v budoucnosti. Odborné prognózy tvrdí, že v roce 2050 bude více než třetina obyvatel Unie starší 65 let. Aby bylo možné nebezpečí zvrátit, muselo by na jednu ženu připadat 2,1 dítěte. V současné době se tento ukazatel pohybuje okolo 1,5 dítěte. Hrozící populační krizi chce Unie řešit přijímáním velkého počtu imigrantů (Česká televize 24, Ekonomika). Přistěhovalci, zejména kvalifikovaní, budou hrát důležitou úlohu při zachování vysokých úrovní zaměstnanosti, vykonávání nezbytné práce a financování důchodů pro rostoucí počet starších občanů. Nejen toto je ale řešení pro státy, jež mají záporný přirozený přírůstek, je třeba podporovat porodnost, postavení matek ve společnosti a zaměstnání. Jedním z možných řešení může být i udržování dobré zdravotní kondice a tím tak delší pracovní výkon, vzdělávání se ve stáří.

Opatření a regulace v rámci migrace obyvatel si stanoví každý stát v Evropské unii individuálně. Může rozhodnout o postupech pro vstup, o druzích práce, která je dostupná pro přistěhovalce, o jejich zemích původu a o počtu přijatých osob. Vedoucí představitelé EU však uznali, že řešení přistěhovalců je společnou prioritou a že se jejich země potýkají s obdobnými problémy. Rozhodli se proto koordinovat důležité aspekty přistěhovalcecké politiky. K těmto aspektům patří legální

přistěhovalectví a začlenění přistěhovalců a jejich rodin do místních hospodářských a sociálních struktur. Dohodli se rovněž na společném přístupu při řešení důležitého problému souvisejícího s nelegálními přistěhovalci, a to jak je zadržet a vrátit, a rovněž na užší spolupráci s tranzitními zeměmi a zeměmi původu. Co se týká legální migrace, EU zavedla soubor společných pravidel pro sloučení rodiny. Tato pravidla umožňují přímým rodinným příslušníkům

- manželovi/manželce a nezletilým dětem manželského páru připojit se k přistěhovalci, který je legálně usazen v jedné ze zemí EU po dobu nejméně jednoho roku.
- po pěti letech pobytu v jedné zemi může legální přistěhovalec požádat o postavení dlouhodobě pobývacího rezidenta, což mu umožňuje mimo jiné nastoupit do zaměstnání nebo absolvovat odbornou přípravu v jiné zemi EU.

Nedostatek kvalifikací přinutil některé země EU zavést vnitrostátní systémy s cílem přilákat do některých odvětví kvalifikované a vysoce kvalifikované přistěhovalce. K těmto odvětvím patří informační technologie a strojírenství, v nichž není k dispozici dostatek kvalifikovaných občanů EU, kteří by obsadili volná pracovní místa. V budoucnu by se tak počítalo s vytvořením systému, který by zajistil rychlejší vstup pro vysoce kvalifikované přistěhovalce, oprávnění k pobytu uznávané v celé EU (modrá karta EU), příznivé podmínky pobytu a možnost přestěhovat se z jedné země EU do druhé po dvouleté době pobytu. Jestliže se záměr nezdaří, bude hrozit útlum evropského hospodářství. Studie odhadují, že zhruba polovina kvalifikovaných přistěhovalců nyní končí v imigračních velmocích, jako jsou Spojené státy a Kanada. Současně se odhaduje, že Evropská unie přijímá až 85 procent těch, kteří žádnou vyšší kvalifikaci nemají (Česká televize 24, Ekonomika).

Někteří odborníci jsou ale k tomuto postupu skeptičtí. Jan Schroth z Mezinárodní organizace pro migraci komentoval záměr Evropské unie v rozhovoru pro Českou televizi takto: "Určitě se to řešení netýká pouze imigrace z vnějšku, ale také migrace v rámci Evropy. Je trošku paradoxní, že se na půdě Evropské komise hovoří o tomto plánu lákání lidí z venku, když stále platí v některých zemích opatření omezující volný pracovní trh"(Česká televize 24, Ekonomika).

Nad projektem Komise vyvstává ale také etický otazník. Hrozí totiž, že by Evropská unie po realizaci připravovaného plánu mohla parazitovat na rozvojových zemích. Geograf Dušan Drbohlav z Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy hovoří o alarmujících číslech: "Jsou malé země v Africe a v Karibiku, kde 50-70% procent vysokoškolsky vzdělaných v té zemi není, protože pracuje v bohatých státech". Evropská unie by podle Drbohlava nemusela pomýšlet na přijímání imigrantů, kdyby se jí podařilo zapojit do práce vlastní nezaměstnané. K tomu by napomohlo zejména snížení sociálních dávek a následné zvětšení rozdílu mezi minimální mzdou a výší dávky (Česká televize 24, Ekonomika).

Přistěhovalci jsou a budou součástí EU. Podílí se na hospodářství i kulturním životě Evropské unie. Nastupují na pracovní pozice, které nechťejí obyvatele EU vykonávat, proto si podniky žádají přistěhovačské zaměstnance, mnohdy však i nelegální cestou. Je důležité se snažit o to, aby tato pracovní migrace byla prospěšná oběma stranám, jak přistěhovalcům, tak i občanům EU. Pracovníci posílají peníze domů svým rodinám, tím přispívají nepřímo státům, jež opustili. Vystěhování do Evropy může působit rovněž jako bezpečnostní pojistka tím, že se sníží místní nezaměstnanost a zmírní možné sociální napětí, zejména u nezaměstnaných mladých lidí. Návrat do původní země, sebou nepřináší jen vystěhovalce samotného, spolu s ním přichází do chudých zemí pokrok, znalosti, kvalifikace. Jak ale zabránit „úniku mozků“? Možným řešením je „cirkulační migrace“, která umožní přistěhovalcům pracovat v EU a rozvíjet své kvalifikace pod podmínkou, že se po určité době vrátí do svých domovských zemí, aby své kvalifikace poskytli v těchto zemích. Dotčená osoba by poté mohla (bude-li chtít) strávit v EU další dobu. Přistěhovalci mívají na druhou stranu vyšší úroveň vzdělání než společnost, do níž přicházejí, což je pro ně dosti komplikované (Evropa v pohybu, Příležitost a výzva).

Pokud sympatizujeme s otevřením EU pro migranty, nesmíme opomenout začlenění migrujících osob do „nové společnosti“. Vedoucí představitelé EU schválili soubor společných zásad pro začleňování přistěhovalců pocházejících ze zemí mimo Unii. Tyto zásady uznávají, že začlenění je oboustranný proces, který zapojuje přistěhovalce i místní obyvatele do konstruktivního vztahu s cílem vybudovat vzájemný respekt a toleranci. Jedním ze způsobů, jak toho dosáhnout, je zvyšování informovanosti místních komunit o tom, nakolik přistěhovalci přispívají k hospodářskému a sociálnímu rozvoji EU a její kulturní rozmanitosti. Přistěhovalečtí podnikatelé například vytvářejí pracovní místa a často přispívají nápady na nové výrobky, pružností a skutečnou znalostí skupin zákazníků na stále rozmanitějším trhu. Mnoho zemí EU má programy na podporu podnikatelů z řad přistěhovalců a etnických menšin. Na regionální nebo místní úrovni poskytují země EU přistěhovalcům jazykové kurzy, pomáhají jim nalézt práci a bydlení, zajišťují vzdělání pro jejich děti a přístup k zdravotní péči. K dalším iniciativám patří rekvalifikace dospělých pracovníků, opatření k zamezení diskriminace a podpora zaměstnávání přistěhovalkyň (Evropa v pohybu, Příležitost a výzva).

Na otevření hranic Evropské unie pro migranty z okolních zemí můžeme nahlížet z několika dílčích oblastí: demografické, ekonomické, kulturní, náboženské, atd. Jednotlivé tyto oblasti se mezi sebou navzájem prolínají, a abychom si dokázali vytvořit alespoň částečnou představu a vlastní názor na danou problematiku, je důležité si uvědomit důsledky zvýšení počtu imigrantů do EU pro každou tuto sféru zvlášť.

5. DEMOGRAFIE

V souvislosti se zvyšujícím množstvím imigrantů do EU, se často hovoří konkrétně o přílivu obyvatel z arabských zemí, což samo o sobě vyvolává mnoho odlišných a protichůdných debat. Jak již bylo zmíněno v předešlé kapitole, úhrnná plodnost zemí EU poukazuje na fakt, že dochází k postupnému vymírání Evropy (1,58 – státy Eurozóny v roce 2008) (Úhrnná plodnost, Obecná databáze Eurostatu). O snižování úhrnné plodnosti v arabských zemích se však už tak často nemluví, proto se můžeme setkat s argumentem, který předpokládá prudký nárůst muslimů v rámci EU v důsledku vysoké míry porodnosti imigrantů z těchto zemí. Ve skutečnosti však tento argument neskýtá až takové nebezpečí, jak se může na první dojem jevit, neboť muslimské země prodělávají naprosto stejný vývoj jako země okruhu západní civilizace, byť se zpožděním nějakých dvaceti let a brzy je čeká také problém se stárnutím populace jako je tomu nyní v Evropě - viz tab. 1 (Zaplaví muslimové Evropu?, Aktuality). Zároveň byl prokázán radikální pokles porodnosti i u muslimů žijících již nyní na území EU. Např. v Nizozemsku v letech 1990 – 2005 klesla hrubá míra porodnosti žen narozených v Maroku ze 4,9 na 2,9 a z 3,2 na 1,9 pro ženy narozené v Turecku (The Wilson Quarterly).

Tab. 1: přehled úhrnné plodnosti vybraných arabských zemí v letech 2007 - 2011

	2007	2008	2009	2010	2011
Albánie	1,6	1,6	1,6	1,5	1,5
Tunisko	2	2,1	2,1	2	-
Maroko	2,4	2,3	2,3	2,3	2,2
Turecko	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1
Írán	1,8	1,7	1,7	1,7	-
Írák	4,9	4,8	4,8	4,7	-
Egypt	2,9	2,8	2,8	2,7	2,7
Saúdská Arábie	3	3	2,9	2,8	-
Jemen	5,5	5,4	5,3	5,2	5,1

Zdroj: Fertility rate, total (births per woman).

6. KULTURA A NÁBOŽENSTVÍ

Přiliv obyvatelstva z okolních zemí EU - ze zemí s odlišnou kulturou a náboženstvím výrazně zasáhne a pozmění jak kulturu evropskou, tak kulturu imigrantů samotných, o čemž se může již nyní přesvědčit mnoho členských zemí EU na základě vlastních zkušeností, neboť otázka zvýšeného přílivu migrantů do Evropských zemí není otázkou budoucnosti, ale již přítomnosti. V souvislosti s problematikou kulturně a nábožensky odlišných skupin na území EU se často využívá pojmu multikulturalismus.

Multikulturalismus je myšlenkový a politický směr (kulturní ideologie), který zastává stanovisko, že v jednom demokratickém státě mohou společně žít nejen jednotlivci, ale i skupiny s různou kulturou a zdůrazňuje prospěšnost kulturní rozmanitosti pro společnost a stát. Je živý v zemích, jejichž obyvatelé pocházejí z rozdílného kulturního prostředí a v některých z nich se uplatňuje i jako konkrétní politika státu. Cílem je politicky sjednotit všechny občany bez ohledu na jejich původ, rasu či přesvědčení, a to tak, že si pokud možno zachovají své kulturní odlišnosti (Multikulturalismus, Wikipedie).

Jako každá ideologie, tak i multikulturalismus má své příznivce a odpůrce. Zastánci multikulturalismu považují masovou imigraci jako obohacení místní tedy evropské kultury a ekonomiky, a správná cesta pro Evropu pro ně spočívá ve vzájemné toleranci odlišných etnických, kulturních a náboženských skupin. Odpůrci kritizují multikulturalismus jako jakousi umělou ideologii zaštiťující se nadřazeně absolutním dobrem, pod jejímž praporem prý „bezbreže tolerantní“ evropské demokracie nenutí přistěhovalecké menšiny dodržovat „civilizační normy“ běžné na Západě, jakož i pravidla liberální demokracie, což vede k vytváření těžko integrovatelných přistěhovaleckých komunit, často se řídících vlastními pravidly (Je multikulturalismus nepodařený experiment?, Jiří Pehe). Odpůrci tohoto směru naopak bojují za udržení evropské kultury, neboť již nyní vidí hrozbu v ubývání evropské populace. Evropané v současné době tvoří 15% světové populace a stále dochází k jejímu úbytku. V případě kontinentální Evropy Institut EU pro bezpečnostní studie předpovídá, že v roce 2025 budou bílí Evropané tvořit pouze 6% globální populace. Další argument je postaven na zkušenostech multikulturní a multináboženské společnosti mimo Evropu, kde probíhají kmenové konflikty. OSN má 60 000 vojáků na patnácti mírových misích po celém světě. Nejde o přeshraniční války, nýbrž o vnitřní mezikmenové nebo mezináboženské konflikty. Multináboženské země mají historii plné vnitřního násilí a jeho následkem mají tendenci směřovat po krvavých občanských válkách k jednomu náboženství. Když byla v roce 1947 rozdělena Indie, sedm miliónů muslimů odešlo z Indie do Pákistánu, zatímco opačným směrem přešlo podobné množství hinduistů a síkhů. Ačkoliv rozdělení zastavilo občanskou válku, bylo zabito asi půl miliónu lidí (EUportál, Evropská unie).

Jak již bylo výše zmíněno, problém zvyšování počtu imigrantů do Evropské unie není problémem zítřků. Tento problém je řešen již dlouhou dobu a téměř každá členská země EU může sama za sebe hodnotit a rekapitulovat správnost kroků, které v této problematice učinila. Např. Německo, coby jeden z příkladů multikulturní společnosti – „*Stačí se projít některými částmi Berlína, Kolína nad Rýnem nebo Frankfurtu nad Mohanem a člověk má pocit, že se ocitl v Istanbulu: nápisy na obchodech jsou v turečtině, také kebab prodávají etničtí Turci a na dveřích řady klubů, ve kterých turečtí muži popíjejí přeslazený čaj, je napsáno "Ženám vstup zakázán". Druhou stranou mince této v mnohém jistě obohacující kulturní pestrosti velkých německých měst je fakt, že mnohé manželky těchto tureckých mužů po celý den nevycházejí z domu a neumí ani slovo německy. Sňatek jim často zorganizovali rodiče, kteří pro ně také vybrali jejich nastávajícího. Mluvit v případě těchto žen o zdařilé integraci do německé společnosti je proto přinejmenším problematické. Stejně tak se podle nejnovějšího průzkumu Rýnsko-vestfálského institutu pro ekonomický výzkum necítí v Německu doma ani mnoho potomků*

tureckých přistěhovalců - ačkoliv se už ve Spolkové republice narodili.“ (Německo a jeho multikulturalismus, Komentáře - Český rozhlas).

7. ZÁVĚR

Jak bylo zmíněno v úvodu, migrace je naprosto běžným jevem globalizovaného světa a bránit se jí by bylo poněkud zpátečnické a hlavně téměř nemožné. Na druhou stranu je nutné si uvědomit, že přílišná otevřenost a naivní tolerance vůči neevropskému obyvatelstvu uvnitř EU může sice z jedné strany napomoci evropskému hospodářství a takzvaně obohatit naši společnost, leč ze strany druhé, může naprosto nabourat a obrátit demografický, kulturní či náboženský charakter Evropy. Taktéž řešení nedostatku pracovní síly přisunem imigrantů z okolních zemí se nám jeví poněkud krátkozraké, proto by se členské státy měly pokusit zvýšit porodnost evropských žen a zároveň se zaměřit na vzdělávání lidí v oblastech, ve kterých jsme v současné době odkázáni na pracovní sílu ze zahraničí.

8. ZDROJE

- EUportál, Evropská unie, Dostupné on-line: <http://euportal.parlamentnilisty.cz/Articles/1586-multikulturalismus-vyhody-a-nevyhody.aspx>, Citováno dne 5. 10. 2012.
- Euranet, European radio network, Dostupné on-line: <http://www.euranet.eu/cze/Dossiers/Vrati-se-Evropska-unie-k-hranicim/Schengen-is-not-reformed>, Citováno dne: 5. 10. 2012.
- Evropa, EuropeAid, Dostupné on-line: http://ec.europa.eu/europeaid/what/index_cs.htm, Citováno dne: 5. 10. 2012.
- Evropa, Orgány, instituce a ostatní subjekty EU, Dostupné on-line: http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/index_cs.htm, Citováno dne: 5. 10. 2012.
- Evropa, Schengenský prostor a spolupráce, Dostupné on-line: http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/133020_cs.htm, Citováno dne: 5. 10. 2012.
- Evropa, Spravedlnost a občanská práva, Dostupné on-line: http://ec.europa.eu/policies/justice_citizens_rights_cs.htm, Citováno dne: 5. 10. 2012.
- Evropa, Ucelený přístup EU k migraci a mobilitě – podzim 2011, Dostupné on-line: http://ec.europa.eu/news/external_relations/111121_cs.htm, Citováno dne: 5. 10. 2012.
- Euroskop, Co je Schengen, Dostupné on-line: <https://www.euroskop.cz/300/sekce/co-je-schengen/>, Citováno dne: 5. 10. 2012.
- Eurostat, Statistika migrace a migrující populace, Dostupné on-line: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics/cs, Citováno dne: 5. 10. 2012.
- Evropská komise, Integrační politika EU 2011 – cílený přístup, Dostupné on-line: http://ec.europa.eu/news/justice/110526_cs.htm, Citováno dne: 5. 10. 2012.
- Fertility rate, total (births per woman), Data, Dostupné on-line: <http://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.TFRT.IN>, Citováno dne: 5. 10. 2012.
- Je multikulturalismus nepodařený experiment?, Jiří Pehe, Dostupné on-line: <http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/jiri-pehe.php?itemid=13852>, Citováno dne: 5. 10. 2012.
- Migrace online, Migrace a EU, Dostupné on-line: <http://www.migraceonline.cz/temata/EU>, Citováno dne: 5. 10. 2012.
- Multikulturalismus, Wikipedie, Dostupné on-line: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Multikulturalismus>, Citováno dne: 5. 10. 2012.

- Německo a jeho multikulturalismus, Komentáře - Český rozhlas, Dostupné on-line: <http://www.rozhlas.cz/komentare/portal/zprava/143622>, Citováno dne: 5. 10. 2012.
- The Wilson Quarterly, The World's New Numbers by Martin Walker, Dostupné on-line: <http://www.wilsonquarterly.com/article.cfm?aid=1408>, Citováno dne: 5. 10. 2012.
- Úhrnná plodnost, Obecná databáze Eurostatu (česká verze), Dostupné on-line: <http://apl.czso.cz/ode/tab/tps00015.htm>, Citováno dne: 5. 10. 2012.
- Zaplaví muslimové Evropu?, Aktuality, Dostupné on-line: <http://aktualityhvezd.wordpress.com/2011/03/25/zaplavi-muslimove-evropu-2/>, Citováno dne: 5. 10. 2012.
- Evropa v pohybu, Příležitost a výzva, Migrace v EU, Dostupné on-line:
- <http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/81/cs.pdf> , Citováno dne: 2.10. 2012.
- Česká televize 24, Ekonomika, Dostupné on-line:
- http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/18303-eu-pripravuje-novy-program-rizene-imigrace/?mobileRedirect=off&fb_source=message , Citováno dne: 4.10. 2012.

OBRAZ EVROPSKÉ UNIE V ČESKÉ REPUBLICE

Bc. Martina Altmannová, Bc. Lukáš Hlavinka (GÚ PŘF MU)

Jedním z nejdůležitějších momentů v novodobé historii České republiky byl zcela jistě její vstup do Evropské unie. Tento krok pro nás znamenal nejen politické změny, ale přinesl s sebou i změny ekonomického a sociálního rozměru, které každodenně ovlivňují životy obyvatel země. Názory na to, zdali bylo správné vstoupit do Evropské unie, rozdělují společnost na dva tábory. Úsudek, který si každý z nás vytváří o správnosti tohoto kroku, je z převážné většiny odrazem mediálního světa. O tom, jak Evropská unie funguje, jaká je její činnost, či další podobně vzdálená témata jsou běžnému člověku předkládána prostřednictvím médií. Avšak média nejsou schopna předkládat reálný obraz a proto jsou informace jakýmsi mediálním konstruktem, neboť právě novináři či redaktoři mají moc v podobě určování, o čem a jakým způsobem budeme informováni. Následující práce se proto bude zabývat tím, jak česká společnost vnímá Evropskou unii, s jakými asociacemi si ji spojuje a jak je Evropská unie prezentována prostřednictvím médií.

1. VEŘEJNÝ OBRAZ EVROPSKÉ UNIE DLE VÝSLEDKŮ EUROBAROMETRU

1.1 Výzkum Eurobarometr

Eurobarometr je série průzkumů veřejného mínění nejen o evropských záležitostech v členských a kandidátských zemích Evropské unie. Výzkum je zadáván a koordinován Generálním ředitelstvím pro komunikaci a jeho výsledky jsou dvakrát ročně poskytovány ve formě národní zprávy Zastoupení Evropské komise v České republice (Eurobarometr 72, 2009). Standardní eurobarometr byl poprvé aplikován v roce 1973. Každého šetření se účastní přibližně 1 000 respondentů z každé členské země. Okruhy otázek zůstávají zachovány, čímž je umožněno nejen srovnání názorů v jednotlivých zemích, ale také analýza změny názorů v čase. Vedle Standardního Eurobarometru existuje ještě tzv. Speciální a Bleskový Eurobarometr (Public Opinion analysis).

1.2 Eurobarometr 72

Poslední dostupná kompletní národní zpráva je vztažena k Eurobarometru 72. Sběr dat probíhal v období od 23. října do 18. listopadu 2009 v 27 členských státech EU, ve 3 kandidátských zemích – Chorvatsku, Turecku a Makedonii a v Tureckém kyperském společenství. V České republice se průzkumu účastnilo 1 056 respondentů. Vybrány z něj byly následující okruhy otázek (Eurobarometr 72, 2009):

1. Asociace spojené s Evropskou unií

Česká veřejnost si s pojmem „Evropská unie“ nejčastěji spojuje pojem svobody cestování a práce kdekoli v EU (tuto možnost zmínilo 55 % obyvatel). Druhou nejčastější asociací je euro, které zmínila třetina osob (32 %). Pro více než čtvrtinu osob také EU reprezentuje silnější slovo ve světě (28 %) a mír (25 %).

Obr. 1: Asociace spojené s EU – Česká republika a EU 27

Zdroj: Eurobarometr 72, 2009

2. Hodnocení členství

V ČR má větší podíl osob pocit, že členství naší země v EU je dobrá věc. Uvádí to 40 % české veřejnosti, přičemž opačný názor má 13 % populace. Pravdou ale je, že největší část populace si přínosem členství není jistá – téměř polovina (46 %) uvádí, že naše členství v EU není ani dobrá ani špatná věc. Mezi členskými zeměmi se Češi řadí spíše k negativistům, navíc můžeme sledovat soustavný pokles kladných odpovědí. I když hodnocení samotného členství v EU není v České republice jasně pozitivní, velká část populace si myslí, že členství v Evropské unii přineslo naší zemi výhody. Tento názor zastává 62 % české veřejnosti. Pozitivněji hodnotí členství v EU spíše mladší a vzdělanější lidé. Jedná se také o voliče pravice.

3. Důvěra v EU a evropské instituce

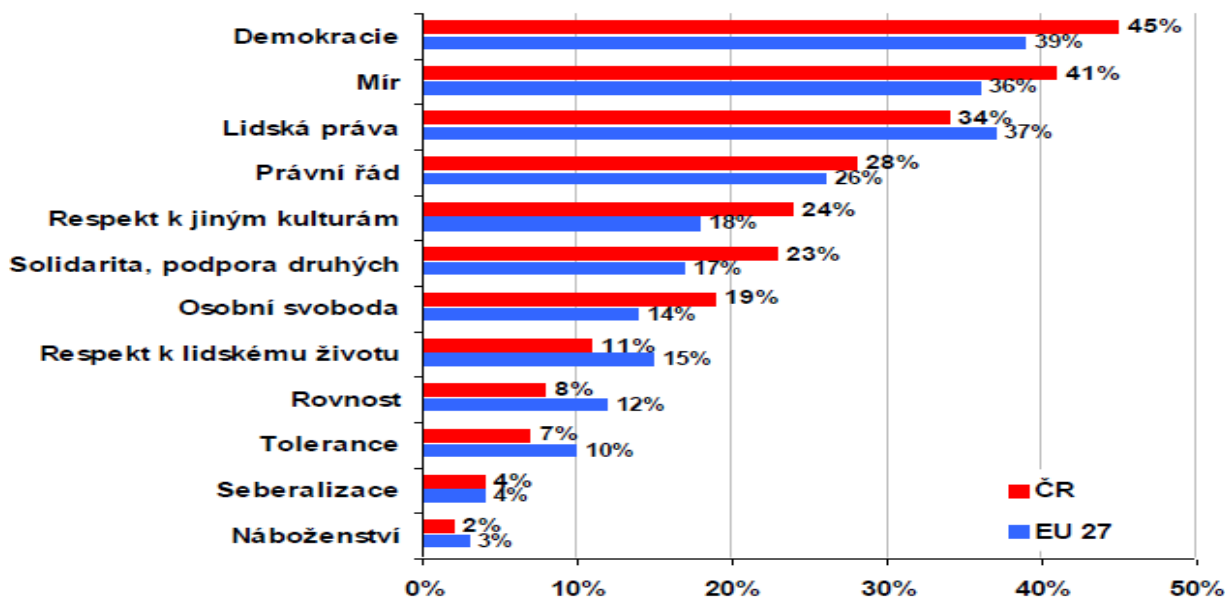
Evropská unie je Čechy vnímána jako důvěryhodná. Nadpoloviční většina osob (59 %) v ní důvěru má, zatímco opak deklaruje třetina (35 %) české veřejnosti. Průměr celé EU 27 je 48 % důvěry a 40 % nedůvěry. Co se evropských institucí týče, většina lidí toho o jejich přesném fungování příliš neví, proto se hodnocení důvěryhodnosti těchto evropských institucí odráží spíše v hodnocení, které lidé přisuzují EU celkově. Evropskému parlamentu důvěru vyslovilo 60 % české veřejnosti a nedůvěřuje 32 % Čechů. Evropská komise je Čechy hodnocena obdobně jako Evropský parlament – důvěřuje jí 59 % populace oproti 28 % osob deklarujících nedůvěru. Obecně platí, že nové členské státy důvěřují evropským institucím více než staré členské státy.

4. Fungování EU

V České republice převažují lidé, kteří fungování EU nerozumějí. Celkem se jedná o 55 % populace, zatímco 42 % Čechů tvrdí, že fungování EU rozumí. České zájmy jsou podle občanů v Evropské unii brány do úvahy nedostatečně, opak si myslí pouze 36 % populace. Avšak přesvědčení, že národní zájmy jsou v Evropské unii dostatečně brány v úvahu, není velké v žádné zemi.

5. Hodnoty a priority EU

Pro českou veřejnost jsou nejdůležitějšími hodnotami, které EU reprezentuje, demokracie (45 %) a mír (41 %). Více než třetinou populace jsou také zmíněna lidská práva (34 %). Pro obyvatele EU 27 jsou první tři priority stejné, ale v jiném pořadí. Češi dále uvádějí více hodnot, které EU reprezentuje – průměrně 2,46, zatímco průměr EU 27 je 2,31.

Obr. 2: Hodnoty, které reprezentuje EU – Česká republika a EU 27.

Zdroj: Eurobarometr 72, 2009

2. POSTOJE ČESKÉ SPOLEČNOSTI K EURU

Euro je jedním z hlavních symbolů Evropské unie a debaty o tom, zdali vytvoření společné evropské měny byl dobrý nápad a nepřináší spíše více problémů než užitků, se objevují v médiích neustále. Ekonomicky slabší země eurozóny si při současné ekonomické krizi kladou otázky, jestli pro ně nebylo výhodnější ponechat si svou původní měnu či by se k ní neměly zpět navrátit, a naopak země s vlastní měnou neustále váhají o správnosti kroku přijmout v současné době tuto měnu. Stejně tak jako postoj k Evropské unii, i přijetí eura rozděluje společnost do dvou táborů.

V České republice se postoj obyvatel k euru od roku 2004, kdy zde byl poprvé proveden průzkum Eurobarometru na toto téma, značně změnil. Zatímco půl roku po vstupu České republiky do Evropské unie bylo pro přijetí eura 56 % obyvatel země a 45 % si myslelo, že by jeho zavedení mělo pro zemi pozitivní důsledky, v červnu 2012 se ke stejné otázce vyjádřilo kladně již pouze 18 % osob. Takto výrazný pokles je zapříčiněn především ekonomickou krizí, která poukázala na nestabilitu eurozóny, kterou si evidentně česká společnost uvědomuje a nechce se stát její součástí. Výrazného zvyšování cen v případě zavedení eura se bojí na 80 % lidí a více než dvě třetiny obyvatel souhlasí s tvrzením, že přijetím eura ztratí Česká republika část ze své identity. Také podíl obyvatel, jež si myslí, že euro nebude v České republice zavedeno nikdy, neustále stoupá. V současnosti je jejich podíl 26 %, stejné procento osob si naopak myslí, že zde budeme platit eurem nejpozději v roce 2016. Takto výrazně negativní stanovisko české společnosti k euru je v porovnání s ostatními zeměmi Evropské unie neplatícími eurem značně ojedinělý, žádný jiný stát nevykazuje takto jednostranně názorově orientovaný postoj. (Eurobarometr 349, 2012)

3. MEDIÁLNÍ OBRAZ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A EVROPSKÉ UNIE

Obraz Evropské unie, Evropského parlamentu a europoslanců v českých médiích je vesměs hodnocen jako špatný. Podle Vladimíry Všetěčkové z Vyšší odborné školy publicistiky v Praze je v České republice práce europoslance prezentována výhradně jako „zlaté hnízdo“, a poslanec jako parazit, který žije z evropských peněz, zkrátka všeobecný vyvrhel. Negativní obraz údajně souvisí s celkovým politickým prostředím u nás, které je euroskeptické, není nakloněno federalismu a tudíž ani oslavě práce pro Evropu. Proto prý i Česká televize naprosto minimálně, v porovnání s jinými evropskými televizemi, využívá televizní, rozhlasové a multimediální studio v Evropském parlamentu, které zcela zdarma poskytuje kompletní služby novinářům (Mediální obraz Evropského parlamentu v době reformy EU).

4. VNÍMÁNÍ EVROPSKÉ UNIE PRVOVOLÍČI

Určitý rozdíl ve vnímání Evropské unie bychom zcela jistě mohli pozorovat mezi jednotlivými generacemi. Zatímco u starších lidí bychom předpokládali, vzhledem k jejich prožitým zkušenostem s několika formami státního řízení, schopnost lépe vnímat a uvědomovat si možné klady a zápory jednotlivých fází vývoje státu, generacím narozeným po roce 1989 naopak tento jakýsi „nadhled“ chybí. Z tohoto důvodu by bylo zajímavé zkoumat, jak pojem Evropská unie působí na osoby různých věkových skupin a jaké v nich vyvolává pocity či s jakými asociacemi si Evropskou unii spojují. Bohužel v současné době neexistuje práce, která by se tomuto tématu věnovala a výše zmíněnou teorii potvrdila či vyvrátila.

Jednou z mála prací, které se alespoň částečně dotkly tématu vnímání Evropské unie, je bakalářská práce Lukáše Pazourka z Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. Práce má název „Politický Brand. Analýza mentálních map vnímání značky „Evropská unie“ prvovoliči.“ a je aktuální k roku 2012. Cílem jeho práce bylo vytvoření dvou mentálních map, které vyjadřují současný pohled prvovoličů na Evropskou unii. Autor si pro svůj výzkum vybral celkem 69 respondentů, jež byli tvořeni 18-ti až 19-ti letými žáky vybraného brněnského gymnázia. V první části výzkumu bylo cílem autora zjistit, co se respondentům vybaví pod pojmem Evropská unie. Zajímavým aktem je rozdělení žáků do dvou skupin, kdy se sami na základě vlastního postoje, označili za příznivce či odpůrce Evropské unie. Do skupiny příznivců Evropské unie se zařadilo celkem 59,4 % žáků, podíl odpůrců byl pak 41,6 %. Tento poměr je možné velmi hrubě porovnat s výsledky výzkumu Eurobarometr, v němž jedním z dílčích cílů průzkumu z roku 2011 bylo zjistit podíl v zastoupení příznivců Evropské unie a jejich odpůrců v jednotlivých členských zemích. V České republice se pozitivně k Evropské unii stavělo v daném roce 44,8 % osob, naopak negativně 55,2 %. Z výsledků můžeme vysledovat, že mezi žáky je podstatně vyšší zastoupení osob s pozitivním postojem k Evropské unii, než je tomu u vybraného reprezentativního vzorku české populace. Lze tedy velmi zjednodušeně říci, že mezi mladšími ročníky se nachází více příznivců Evropské unie. Tyto výsledky je však třeba interpretovat velmi opatrně, neboť vybraný vzorek L. Pazourka není zcela reprezentativní vzhledem k tomu, že výběr obsahoval pouze žáky gymnázia, u kterých se dá předpokládat vyšší povědomí a znalosti o Evropské unii, než by tomu bylo u stejně starých osob např. se základním vzděláním. Tento fakt tak částečně zkresluje dané srovnání.

4.1 Výsledky výzkumu

Nejčastěji se vyskytující asociace, které žákům vyvstaly na mysli při zmínění Evropské unie, zobrazuje Tab. 1.

Tab. 1: Nejčastěji zmiňované asociace spojené s Evropskou unií.

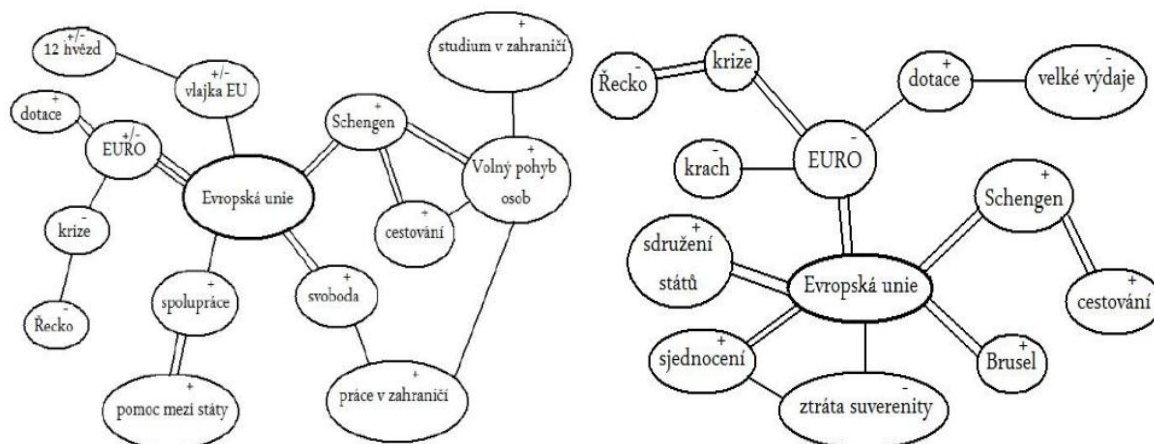
příznivci Evropské unie		odpůrci Evropské unie	
pojem	počet zmínění	pojem	počet zmínění
euro	27	euro	12
Schengen	20	dotace	8
Brusel	16	Schengen	7
spolupráce	15	krize	6
cestování	15	Řecko	5
studium v zahraničí	11	velké výdaje	5

Zdroj: Pazourek, L., 2012; vlastní úprava

Ze zmíněných pojmů následně každý žák vytvořil svoji mentální mapu s propojením uvedených asociací a označil, zdali jej vnímá pozitivně či negativně. Na základě vhodných statistických metod poté autor výzkumu z jednotlivých mentálních map vytvořil dvě finální (Obr. 3), které reflektují, jak obě skupiny vnímají Evropskou unii. Počet spojení mezi jednotlivými pojmy pak značí sílu (četnost) s jakou je daná asociace v myslích žáků propojena s jinými asociacemi.

Jako nejčastěji zmíněný pojem se u obou skupin žáků objevilo euro. Zatímco však skupina odpůrců Evropské unie jej vnímá jako negativní asociaci, příznivci se k němu staví neutrálně. V obou případech se na euro vážou asociace krize a dotace, které jsou oběma skupinami vnímány shodně (krize - záporně, dotace - kladně). Skupina odpůrců si s dotacemi spojuje také velké výdaje, které však vnímá negativně a je tedy možné říci, že budování kladného obrazu Evropské unie prostřednictvím dotačních programů nemusí být u jejich odpůrců zcela účinné. Druhým nejčastěji zmiňovaným pojmem se stal Schengen, který dále asocioval pojmy jako cestování a volný pohyb osob a je tedy zřejmé, že je tímto pojmem myšlen Schengenský prostor (a nikoliv Schengenská smlouva či obec v Lucembursku). Tyto asociace byly vnímány pozitivně, z čehož můžeme usuzovat, že žáci si primárně uvědomují snadnost v překračování státních hranic v rámci unie a přikládají mu značný význam. Negativním důsledkům, které mohou spočívat např. ve zvýšení bezpečnostních rizik při otevření hranic, žáci takový důraz nepřikládají nebo si je neuvědomují. S připojením České republiky k Evropské unii se dle jejich odpůrců pojí ztráta vlastní suverenity státu, která je vnímána negativně. Na druhé straně však stejná skupina žáků zmiňuje a hodnotí kladně sjednocení států. Tyto dvě asociace se neobjevily u skupiny příznivců Evropské unie, kteří pravděpodobně ztrátu suverenity nevidí jako problém. V neposlední řadě si žáci velmi často vybavují symboly Evropské unie, jako je např. vlajka s dvanácti hvězdami, či již výše zmíněné euro, které můžeme považovat jako symbol jednotné měny.

Celkově můžeme říci, že se ve výsledných mentálních mapách objevily asociace, které tvoří základ a podstatu Evropské unie jako je např. společná měna, volný pohyb osob nebo svoboda. Na druhé straně tu také byly vyjádřeny asociace, které odráží momentální ekonomickou situaci, která byla a stále je v médiích často omílaným tématem a proto ji žáci zmiňují. Je dosti pravděpodobné, že v případě provádění průzkumu v jiném časovém období, by se některé současné asociace vůbec neobjevily a naopak vyvstaly by zcela jiné, odrážející aktuální téma dané doby. Jako příklad můžeme uvést Lisabonskou smlouvu, které byla v roce 2009 často skloňovaným pojmem v souvislosti s Evropskou unií, avšak dnes je již toto téma passé.

Obr. 3: Výsledné mentální mapy příznivců (vlevo) a odpůrců Evropské unie.

Zdroj: Pazourek, L., 2012

5. ZÁVĚR

Postoj české veřejnosti k EU je formován mnoha faktory. Země, které přistoupily v roce 2004 a 2007, tedy včetně České republiky, se ve většině případů názorově odlišují od tzv. starých členských států. Častěji například považují členství v EU za prospěšné, naopak jsou méně seznámeni s fungováním evropských institucí. Veřejný obraz se však v průběhu času poměrně dynamicky mění, v posledních letech zvláště vlivem ekonomické krize. Lidé přestávají důvěřovat evropské měnové unii a EU obecně. Značný vliv má i euroskeptický postoj prezidenta Václava Klause. Avšak hlavním modelátorem našeho názoru na EU stejně jako na celý svět jsou jednoznačně média.

6. ZDROJE

- PAZOUREK, L., 2012, *Politický Brand. Analýza mentálních map vnímání značky „Evropská unie“ prvovoliči*, 55 s., Dostupné online: https://is.muni.cz/th/350472/fss_b?info=1;zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3Dpolitick%C3%BD%20brand%26start%3D1. Citováno dne 28. 9. 2012.
- *Eurobarometr 72: Národní zpráva Česká republika*. European Commission, 2009. 96 s. Dostupné online: http://ec.europa.eu/ceskarepublika/news/100121_eurobarometr_72_cs.htm. Citováno dne 1. 10. 2012.
- *Eurobarometer 349 Report*, 2012 167 s., Dostupné online: http://ec.europa.eu/public_opinion/topics/euro_en.htm. Citováno dne 27. 9. 2012.
- *Public opinion analysis*. Dostupné online: http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm. Citováno dne 1. 10. 2012.
- *Mediální obraz Evropského parlamentu v době reformy EU*. Dostupné online: <http://www.vosp.cz/index.php/pro-verejnost/aktuality/723-medialni-obraz-evropskeho-parlamentu>. Citováno dne 1. 10. 2012.

PRO A PROTI KONCEPTU TRANSEVROPSKÝCH DOPRAVNÍCH SÍTÍ NA KONKRÉTNÍM PROJEKTU

Koběluš Michal, Svobodová Eva (GÚ PřF MU)

1. ÚVOD

Transevropské dopravní sítě (TEN-T) mají sloužit jako jeden z hlavních nástrojů, kterými chce Evropská unie (dále jen EU) vytvořit a podporovat růst jednotného integrovaného trhu a především sociální a ekonomické soudržnosti. Klíčovými faktory jsou také udržitelná mobilita osob, zboží, konkurenceschopnost a otázka ochrany životního prostředí před negativními vlivy dopravy. Kromě dopravní infrastruktury pro osobní a nákladní dopravu zahrnuje také rozvoj energetických (TEN-E) a především telekomunikačních sítí (eTEN). (Hoyle, Knowles 2001: 295).

2. HISTORIE PROJEKTU TRANSEVROPSKÝCH DOPRAVNÍCH SÍTÍ

Myšlenka na vybudování celoevropské dopravní a telekomunikační infrastruktury sahá až k samému počátku evropské integrace po skončení druhé světové války (například se objevuje v tzv. Římských smlouvách z roku 1958), avšak teprve v devadesátých letech minulého století byly učiněny první kroky, směřující k realizaci tohoto plánu (Seidenglanz, 2006: 37).

Přelomovým byl rok 1992, kdy byla jednak podepsána Maastrichtská smlouva, ale především došlo ke vzniku dokumentu „*White Paper on the Future Development of the Common Transport Policy*“.

V roce 1994 vznikla na základě rozhodnutí Evropské komise tzv. Christophersenova skupina, která měla za úkol připravit podklady pro jeden z nejdůležitějších dokumentů řešící problematiku transevropských dopravních sítí. Konkrétně se jednalo o rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 1692/96 ES ze dne 23. července 1996 o hlavních směrech „*Společenství pro rozvoj transevropské dopravní sítě*“.

Jako zajímavost lze uvést, že Praha byla místem, kde se již v roce 1991 konala tzv. První panevropská konference o evropských dopravních sítích. Jedním z největších přínosů této konference byl požadavek na definování a především rozšíření transevropské dopravní sítě na území států střední a východní Evropy, které po událostech souvisejících s pádem „železné opony“ usilovaly o vstup do tehdejšího Evropského společenství resp. EU.

Druhá konference se konala v roce 1994 na Krétě a teprve při třetím setkání v roce 1997 v Helsinkách byl ustanoven konečný počet deseti tzv. Panevropských multimodálních dopravních koridorů.

V roce 2001 dochází k revizi „Bílé knihy“, která měla za hlavní cíl efektivně reagovat na připravované rozšíření EU o deset nových členů, a tím i společného ekonomického prostoru, zvýšené migraci osob i zboží.

Pozornost byla věnována otázkám ekologie, znečištění ovzduší, hluku aj. a také upozorňovala na rostoucí závislosti na ropě a produktech z ní (Seidenglanz, 2006: 38).

V dokumentu z roku 2001 je definováno třináct oblastí, které mají za cíl naplnění hlavní myšlenky, a to fungující, ekologicky a environmentálně šetrný jednotný dopravní trh v rámci EU. Konkrétně se jedná o tyto oblasti dopravy, dopravní infrastruktury a mobility osob a zboží, bezpečnosti a trvale udržitelného životního prostředí:

- 1) Revitalizace železnic
- 2) Zlepšení kvality v oboru silniční dopravy
- 3) Podpora příbřežní námořní a vnitrozemské vodní dopravy
- 4) Dosažení rovnováhy mezi růstem letecké dopravy a environmentálním stavem

- 5) Intermodalita jako reálný prvek dopravního trhu
- 6) Výstavba transevropských dopravních sítí
- 7) Zvýšení bezpečnosti silniční dopravy
- 8) Přijetí politiky cílené na efektivní zpoplatnění dopravy
- 9) Práva a povinnosti uživatelů
- 10) Rozvoj kvalitní městské dopravy
- 11) Výzkum a vývoj technologií jako podpora čisté a efektivní dopravy
- 12) Řízení dopadu globalizace
- 13) Rozvoj střednědobých a environmentálních cílů udržitelného dopravního systému

V roce 2006 dochází k přijetí rozhodnutí č.884/2006 ES, které upravovalo dosavadní cíle EU v politice transevropských dopravních sítí. Došlo ke změnám, jejichž cílem bylo ještě více integrovat jednotný hospodářský trh, zabezpečit mobilitu obyvatel EU, zvýšit konkurenceschopnost ekologicky a energeticky méně náročných druhů dopravy. V tomto případě se jedná především o přednostní investice do železniční infrastruktury, systému vnitrozemských vodních cest, pobřežní námořní dopravy a intermodální dopravy (Sedmidubský, Vančura 2009).

2.1 Projekty v systému transevropské dopravní sítě

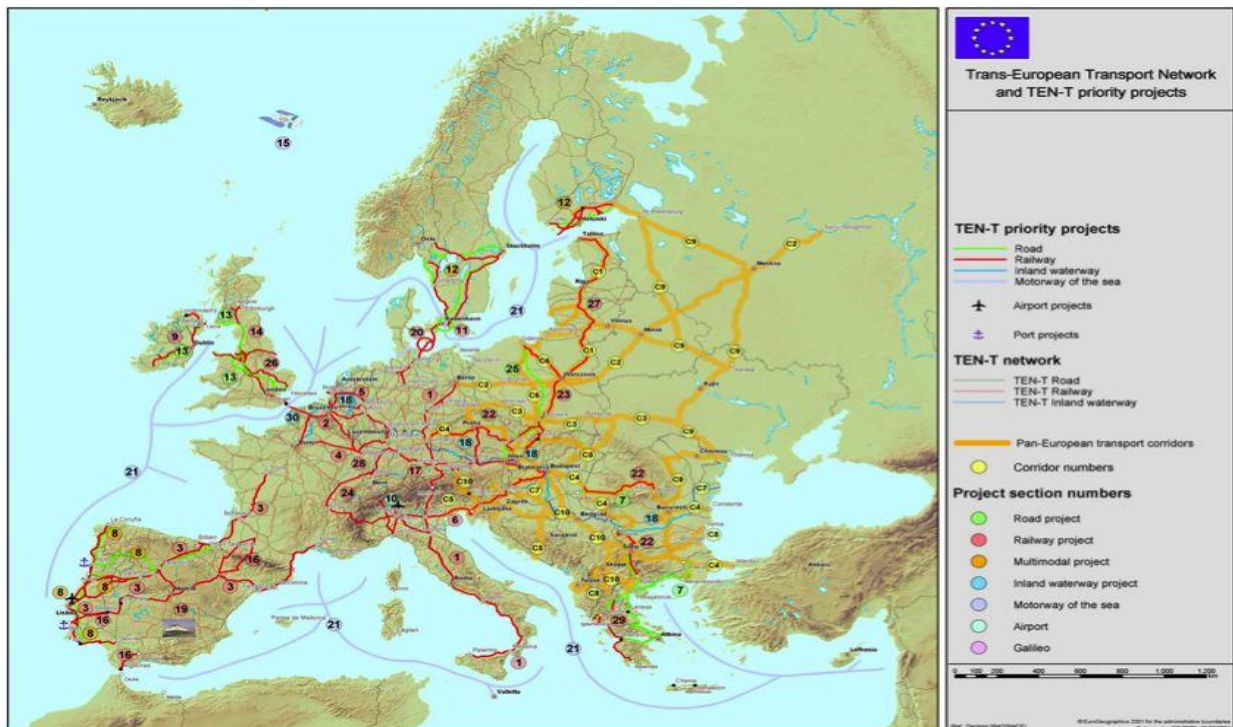
Propojením hlavních evropských dopravních infrastruktur, výstavbou nové a modernizací stávající infrastruktury vzniká jeden z hlavních bodů naplňující vizi společné Evropské dopravní politiky. Celkový předpokládaný rozsah transevropské dopravní sítě by měl v roce 2020 být zhruba 90 tisíc kilometrů silnic, 95 tisíc kilometrů železnic včetně 20 tisíc kilometrů vysokorychlostních tratí (rychlost 200 km/h a více), přes 11 tisíc kilometrů vnitrozemských vodních cest včetně zhruba 200 vnitrozemských přístavů, přibližně 300 mořských přístavů a přes 360 letišť (European Commission in Seidenglanz, 2006: 44). Do toho projektu je také zahrnut významný a finančně náročný vývoj družicového navigačního systému Galileo.

Původně bylo do tohoto projektu zahrnuto čtrnáct prioritních projektů (tzv. Essenský seznam z roku 1996), v důsledku již zmiňovaného rozšíření EU na současný stav dvaceti sedmi členských států, zahrnují Transevropské dopravní sítě třicet prioritních projektů. Zde je jejich přehled (upraveno dle TEN-T Executive Agency):

1. Železniční trať Berlín – Mnichov – Verona/ Miláno – Bologna- Neapol – Messina – Palermo
2. Vysokorychlostní železniční trať Paříž – Brusel – Kolín nad Rýnem – Amsterdam – Londýnn (tzv. „PBKAL“)
3. Vysokorychlostní železniční tratě jihozápadní Evropy
4. Vysokorychlostní železniční tratě „východ“ (Německo, Francie)
5. Trať Betuwe v Nizozemí (*dokončena 2007*)
6. Železniční trať Lyon – Turín – Miláno/ Koper – Lublaň – Budapešť – Ukrajinská státní hranice
7. Dálnice Igumenitsa/ Patra – Atény – Sofie – Budapešť/ Bukurešť – Konstanta
8. Multimodální systém Portugalsko/ Španělsko – „zbytek“ Evropy
9. Železniční trať Cork – Dublin – Belfast – Stranraer (*dokončeno 2001*)
10. Letiště Malpensa v Miláně (*dokončeno 2001*)
11. Pevné spojení přes průliv Øresund (*dokončeno 2001*)
12. Nordický trojúhelník železniční / silniční infrastruktury
13. Silniční síť Velké Británie / Irska/ Beneluxu
14. Železniční síť západoevropského pobřeží (*dokončeno 2009*)

15. Navigační systém Galileo
16. Nákladní železniční trať Sines/ Algeciras – Madrid – Paříž
17. Železniční trať Paříž – Štrasburk – Stuttgart – Mnichov – Vídeň – Bratislava
18. Vodní vnitrozemská cesta Rýn / Mosela – Mohan – Dunaj
19. Vysokorychlostní železniční trať na Pyrenejském poloostrově
20. Železniční trať vedoucí přes průliv Fehmarn belt v Německu
21. Tzv. „Mořské dálnice“
22. Železniční trať Atény – Sofie – Budapešť – Vídeň – Praha – Norimberk/ Drážďany
23. Železniční trať Gdaňsk – Varšava – Brno/ Bratislava – Vídeň
24. Železniční trať Janov – Miláno/ Lyon – Ženeva – Basilej – Duisburg – Rotterdam/ Antverpy
25. Dálnice Gdaňsk – Katowice – Ostrava – Brno – Vídeň/ Žilina – Bratislava
26. Železniční trať „Rail Baltica“ Varšava – Kaunas – Riga – Tallin - Helsinky
27. Železniční / silniční síť Irsko /Velká Británie – kontinentální Evropa
28. Železniční trať „Eurocaprail“ Brusel – Lucemburk – Štrasburk
29. Jónskojadranský železniční intermodální koridor
30. Vnitrozemní vodní trasa Seina – Šelda

Obr. 1: Prioritní projekty Transevropské dopravní sítě.

Zdroj: TEN-T Executive Agency

3. KONKRÉTNÍ PŘÍKLAD NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY

Jak je patrné z výše uvedeného seznamu prioritních projektů transevropské dopravní sítě, České republiky se přímo týkají tři projekty (22, 23, 25). Pro konkrétní příklad realizovaného projektu na našem území, jsme si vybrali modernizaci železniční trasy mezi Brnem a Přerovem. Tato trať (č. 300 dle platného jízdního řádu) je součástí železničního koridoru vedoucího polského přístavu Gdaňsk přes Varšavu, Katowice, Ostravu, Brno do Vídně respektive přes Žilinu do Bratislavy.

Tento důležitý severojižní tah vede, jak vyplývá z jeho trasy, přes několik významných industrializovaných území s velkým potenciálem pro využití moderní železniční dopravy.

Mezi očekávané přínosy lze bezesporu zařadit především zkrácení jízdních dob, zkvalitnění služeb, snížení provozních nákladů v osobní i nákladní dopravě a tím zatraktivnění železniční dopravy pro nové potenciální cestující i zákazníků. V neposlední řadě lze očekávat zvýšení ekonomického potenciálu míst v blízkosti modernizované trati (Seidenglanz, 2006: 51).

Právě úsek mezi Brnem a Přerovem je díky svému technickému stavu jedním z nejproblematictějších míst celého koridoru a nevyhovuje současným požadavkům na osobní (dálkovou či regionální) ani nákladní dopravu, jelikož trať byla zprovozněna již v roce 1869 a pochopitelně odpovídala tehdejší ekonomickým požadavkům, které byly zcela odlišné od těch současných.

Nelze také nezmínit naprosto odlišné pojetí moderního cestování a technické resp. technologické možnosti tehdejší a dnešní železnice.

Trať sice prošla v letech 1992 až 1995 modernizací a byla elektrifikována, nejvýznamnější problém, tj. absence druhé koleje mezi Blažovicemi a Nezamyslicemi, odstraněn nebyl. Jihomoravský kraj objednal v roce 2004 studii modernizace této trati a v roce 2006 na to navázala studie o proveditelnosti, kterou v současnosti disponuje SŽDC, s. r. o.

Vznikly dvě varianty možné budoucí podoby, první počítá s maximální rychlostí 160 km/h, plným zdvoukolejněním, rekonstrukcí železniční infrastruktury včetně odstranění všech úrovnových křížení se silniční sítí.

Druhá varianta počítá s variantou maximální možné rychlosti až 230 km/h a protože by část nové trati vedlo mimo tu stávající, byla by ještě více finančně nákladná.

V roce 2009 bylo rozhodnuto o rozdělení celé modernizace na tři etapy, z nichž přednostní je právě část mezi Blažovicemi a Nezamyslicemi. Pod vedením firmy SUDOP Brno vznikl návrh rekonstrukce, který počítá v uvedeném úseku s maximální rychlostí 200 km/h na 88% trati. Pokud k uvedené rekonstrukci opravdu v budoucnu dojde, přispěje to k výraznému snížení cestovní rychlosti mezi Brnem, Přerovem, Olomoucí nebo Ostravou (pochopitelně se uvedené zkrácení cestovní doby projeví i v mezinárodní osobní dopravě nebo v nákladní) neboť druhý i třetí úsek by měl disponovat stejnými parametry. Oproti současnému stavu, kdy se průměrná rychlost pohybuje mezi 80 a 90 km/h je to tedy podstatný rozdíl (Molák, 2010).

Daní za tuto skutečnost budou nemalé finanční náklady na výstavbu nového drážního tělesa v lokalitách mimo stávající železniční stanice, rekonstrukcí železničních objektů včetně nádraží ve Vyškově nebo Přerově (zde již byla rekonstrukce – viz Operační program doprava). Jen rekonstrukce železniční stanice Přerov vyjde na 4,9 mld Kč, z nichž 2,9 mld Kč bude hrazeno z fondů EU. Dále bude nutné vybudovat několik nových mostů, zářezů a tunelů tak, aby trať mohla splňovat výše uvedené parametry. Negativním jevem pak bude zrušení některých železničních stanic pro osobní dopravu ve stávající poloze, větší sídla jako např. Blažovice nebo Rousínov však jako náhradu získají zastávku blíže intravilánu obce.

Stavba navíc respektuje ochranu životního prostředí a vyhýbá se tak oblastem zařazených do sítě NATURA 2000, zvláště chráněným lokalitám, lesním pozemkům a dle posouzení v rámci vlivu záměru na životní prostředí výrazně nenarušuje ani krajinný ráz.

Význam modernizace dokazuje i Dopravní sektorová strategie Ministerstva dopravy z roku 2009, která ji považuje za jednu z nejdůležitějších v rámci České republiky (Molák, 2010).

4. ZÁVĚR

Je zřejmé, že projekt transevropské dopravní sítě může být jedním z klíčových prvků ekonomického, sociálního i environmentálně udržitelného rozvoje celé Evropské unie. Projekt je to velmi komplikovaný a finančně náročný, nehledě na nejrůznější politické a legislativní překážky.

Pokud se najdou finance na výstavbu, byť jen části zamýšlených projektů, a ty budou následně realizovány, může to velmi výrazným způsobem pomoci při rozvoji těch regionů, kterými modernizovaná či nová dopravní infrastruktura povede. Tyto regiony budou těžit ze zlepšené dopravní dostupnosti mezi sebou, na druhou stranu se mohou regiony bez odpovídající infrastruktury ocitnout v řadě problémů (zvýšená nezaměstnanost, hospodářský úpadek, odliv pracovní síly apod.).

Na příkladu modernizace trati Brno – Přerov je patrný posun ve vnímání moderní železniční sítě v 21. století. Je nutné k realizaci výstavby nových tratí resp. modernizaci stávajících přistupovat s ohledem na životní prostředí a krajinný ráz, stejně tak jako na potřeby obyvatel, cestujících či potenciálních zákazníků. Nevyhnutelné jsou bohužel obrovské finanční investice.

5. ZDROJE

- HOYLE, B., KNOWLES R, 2006. *Modern transport geography. Edition 2*. Chichester: John Wiley and Sons Ltd, 2001. s. 374
- SEDIENGLANZ, D., 2006. *Železnice v Evropě a evropská dopravní*. Brno: Masarykova univerzita, s. 82.
- European Commission. Mobility and transport. Dostupné online: ec.europa.eu/ten/transport/maps/axes_en.htm. Citováno dne 4. 10. 2012
- Evropská komise, zastoupení v České republice. Dostupné online: http://ec.europa.eu/ceskarepublika/information/glossary/term_238_cs.htm. Citováno dne: 5. 10. 2012
- Modernizace trati Brno – Přerov, I. etapa Blažovice – Nezamyslice, diplomová práce. Dostupné online: http://dspace.upce.cz/bitstream/10195/39436/1/PalkaJ_Modernizace%20trati%20Brno-Prerov_EB_2011.pdf. Citováno dne 5. 10. 2012
- Modernizace trati Brno – Přerov s parametry vysokorychlostní železnice. Dostupné online: <http://silnice-zeleznice.cz/clanek/modernizace-trati-brno-prerov-s-parametry-vysokorychlostni-zeleznice/>. Citováno dne 5. 10. 2012
- Operační program doprava. Dostupné online: <http://opd.cz/Modules/OpdProject/Pages/Project.aspx?id=118>. Citováno dne 4. 10. 2012
- Rozvoj transevropských sítí. Dostupné online: <http://silnice-zeleznice.cz/clanek/rozvoj-transevropskych-dopravnich-siti/>. Citováno dne 5. 10. 2012
- Vizualizace modernizace traťového úseku Blažovice – Nezamyslice Dostupné online: <http://youtube.com/watch?v=HtFDzOE0ZHk>. Citováno dne 5. 10. 2012

PROJEKT EUROZÓNA – KONEC MĚNOVÉ UNIE JAKO CESTA Z KRIZE?

Martina Kvítková, Svatava Rumová (GÚ PřF MU)

1. ÚVOD

Měnová unie bývá považována za jeden z nejspornějších projektů Evropské unie. Zavedení eura jako společné měny v roce 1999 bylo považováno za značně rizikový krok, potencionálně vedoucí k destabilizaci ekonomiky EU. Na druhé straně bylo budování společného měnového prostoru vnímáno jako další nedílná součást procesu evropské integrace, ačkoliv prozatím ne všechny signatářské země Smlouvy o EU¹ přistoupily ke společné měně. Euro přijaly ovšem i nečlenské země EU² a v současnosti je euro nebo měny, které jsou na něj navázány³, používáno ve 44 zemích a 8 zámořských územích členských států EU, tedy přibližně 485 milionů obyvateli. (Euroskop.cz – Aktuální stav rozšiřování Eurozóny)

2. KONCEPCE PROJEKTU MĚNOVÉ UNIE

Hospodářská a měnová unie (HMU) představuje nejvyšší stupeň ekonomické integrace, který je založen na společném trhu s volným pohybem zboží, osob, služeb a kapitálu. Koncepce společné měnové politiky a hospodářské integrace členských zemí je považována za předstupeň politické unie a má plynule navazovat na již realizované společné politiky EU. (Fiala a Pitrová 2009: 547 – 549)

Dlouhodobé fungování Hospodářské a měnové unie vede k potřebě centralizace dalších procesů v oblasti rozpočtové a daňové politiky. Měnovou unii představuje nadnárodně spravovaná společná politika, kterou lze v současnosti vymezit existencí jednotné měny: euro a Evropským systémem centrálních bank (ESCB), který je odpovědný za provádění jednotné měnové politiky. Hospodářská unie nebyla doposud dovršena a zůstává nadále pouze oblastí mezivládní spolupráce jednotlivých členských států. (Euroskop.cz – Měnová politika)

2.1. Vývoj měnové unie

Projekt společné evropské měny se v průběhu integračního procesu Evropské unie objevil několikrát v různých podobách. Zjednodušeně lze evropskou měnovou integraci rozdělit na čtyři základní etapy. Období mezivládní spolupráce (1958 – 1970), kdy docházelo pouze ke koordinaci měnových politik v rámci fungování brettonwoodského měnového systému⁴. Další období v letech 1971 – 1990 je charakteristické užší kooperací, přičemž v rámci nových integračních aktivit došlo k předložení prvního návrhu plánu na vytvoření Evropského měnového systému. Ve třetím období (1990 – 1998) již započaly přípravy na zavedení jednotné měny, byla definována koncepce projektu HMU. V posledním období, trvajícím od roku 1999, došlo ke vzniku HMU a dovršení měnové integrace, byla

¹Smlouva o EU (Maastrichtská smlouva) = dokument přijatý na zasedání Evropské rady v Maastrichtu v roce 1991. Smlouva rozděluje agendu Společenství na supranacionální a mezivládní a současně separuje nové agendy: Společná zahraniční a bezpečnostní politika; J ustice a vnitro. (Fiala a Pitrová 2009: 130 – 131)

²Euro jako platidlo používá Monako, San Marino a Vatikán, **což nejsou členi EU, zámořská území a departmenty členských zemí, například** Francouzská Guyana, Guadeloupe, Martinik, Réunion, souostroví Azory, Madeira, Kanárské ostrovy a autonomní města Ceuta a Melilla. Andorra, Černá Hora a Kosovo **používají euro jako svou měnu bez dohody s EU.** (Euroskop.cz – Aktuální stav rozšiřování Eurozóny)

³Mezi **země EU s měnami navázanými na euro patří** Bulharsko, Dánsko, Estonsko, Litva a Lotyšsko. (Euroskop.cz – Aktuální stav rozšiřování Eurozóny)

⁴Brettonwoodský měnový systém = systém regulace mezinárodních měnových vztahů (1945-1971) založený na fixních kurzech. Měny byly navázány na americký dolar, který byl kryt zlatem a představoval rezervní měnu. (Fiala a Pitrová 2009: 208)

zavedena jednotná měna a veškeré kompetence ohledně řízení měnové politiky převzala od členských států Evropská centrální banka (ECB). (Sychra 2009: 45)

První zmínky o koordinaci hospodářské a navazující měnové politiky jsou obsaženy již v základních dokumentech Smlouvy o EHS⁵ z roku 1957. Politika směnných kurzů zde byla označena jako věc „veřejného zájmu“ a byla založena nová zastřešující instituce: Měnový výbor, v kterém zasedali členové Komise, představitelé centrálních bank a ministerstev financí členských zemí. Úkolem Měnového výboru byl dohled nad měnovou a finanční situací členských zemí a v případě vážných obtíží měl vydávat doporučení k přijetí konkrétních opatření. Zájem o měnovou integraci začal růst v 60. letech 20. století jednak s ohledem na společnou zemědělskou politiku a jednak v důsledku nestability mezinárodního měnového systému a výkyvům amerického dolaru. Jednotlivé plány (Marjolinův akční plán z roku 1962, Barreho zpráva a Schillerův plán) navrhovaly změny vedoucí k vyššímu stupni integrace. Jejich výsledkem bylo založení Výboru guvernérů centrálních bank, Výboru pro střednědobou hospodářskou politiku a Výboru pro rozpočtovou politiku. V 70. letech se začaly vyvíjet výchozí koncepce výstavby Hospodářské a měnové unie v rámci dvou základních přístupů označované jako „monetaristický“ a „ekonomistický“. Monetaristický přístup usiloval o rychlý a razantní přechod ke společné měně, který měl mít pozitivní vliv na konvergenci ekonomik členských zemí. Naproti tomu ekonomistický přístup prosazoval nejdříve přiblížení makroekonomických ukazatelů participovaných zemí a završením celého procesu hospodářské konvergence mělo být zavedení společné měny. (Ševčík 2008: 108-109)

Dalším významným mezníkem v rozvoji měnové integrace bylo dokončení celní unie v roce 1968 a formulace tzv. Wernerova plánu na zasedání Evropské rady v roce 1970. Plán navrhl koncepci HMU a předpokládal instalaci nové měny v roce 1980. Na základě Wernerovy zprávy přijala Rada ministrů v roce 1971 usnesení o vytvoření hospodářské a měnové unie, která měla být vytvořena ve třech etapách v průběhu deseti let. V souvislosti s postupnou realizací HMU došlo v roce 1973 k založení Evropského fondu pro měnovou spolupráci. Během první etapy Wernerova plánu došlo k rozpadu brettonwoodského systému pevných kurzů na systém plovoucích kurzů. V důsledku toho bylo rozhodnuto o vytvoření systému vzájemného navázání evropských měn a zajištění jejich stability na americký dolar, systém označovaný jako „had v tunelu“. Tento systém s dominantním postavením německé marky se po několika letech přistupování, vystupování a návratu jednotlivých členů ukázal jako neudržitelný. Příčinou byla nedostatečná konvergence základních ekonomických ukazatelů jednotlivých participovaných zemí, která je předpokladem fungování měnové unie. Za cílem stabilizace a další integrace, zejména pro potřeby vybudování společného trhu, byl v březnu roku 1979 vytvořen nový, kompromisní projekt směnného systému mezi zeměmi Společenství nazvaný Evropský měnový systém (EMS). Ten pracoval s uměle vytvořenou měnovou jednotkou ECU a s Evropským směnným mechanismem (ERM). Dvacet let fungování této neúplné měnové unie⁶, založené na fixních měnových kurzech, bylo hodnoceno vesměs pozitivně. EMS byl zejména připisován stabilizační účinek v oblasti politické, ekonomiky i měnové politiky v 80. letech, pozitivní vliv na investice a zvýšení obchodní výměny. Systém prošel ovšem v letech 1992-1993 měnovou krizí, při které EMS opustila anglická libra a italská lira a ostatní měny členských států musely být několikrát devalvovány. (Sychra 2009: 47-66)

---

⁵Smlouva o EHS = Smlouva o zřízení Evropského hospodářského společenství podepsaná v Římě v roce 1957. Je jednou ze dvou tzv. Římských smluv a dává za vznik organizaci Evropské hospodářské společenství. (Fiala a Pitrová 2009: 68)

⁶Neúplná měnová unie vzniká, pokud určitá země sváže svoji měnu s jinou měnou či měnami. (Sychra 2009: 64)

Relativní úspěch EMS podpořil v druhé polovině 80. let diskuse o vytvoření měnové unie s jedinou společnou měnou a centrální bankou zejména v souvislosti s rozhodnutím vytvořit do konce roku 1992 společný trh Společenství. Koncepce HMU byla prezentována jako nový integrační cíl po nástupu J. Delorse do čela Komise v roce 1985 a zároveň byla uvedena jako jedna z hlavních priorit v rámci Jednotného evropského aktu⁷. Delorsův výbor předložil v roce 1989 Evropské radě dokument obsahující kromě shrnutí dosavadního stavu hospodářské a měnové integrace i analýzu důsledků zavedení HMU a detailní návrhy, jak má být vytvoření Hospodářské a měnové unie ve třech etapách dosaženo. Základními předpoklady fungování hospodářské unie byly identifikovány existence jednotného trhu se společnými pravidly hospodářské soutěže, regionální a strukturální politika a koordinace hospodářských aktivit. Měnová unie měla zahrnovat liberalizaci pohybu kapitálu a integraci finančních trhů, volnou směnitelnost měn a pevnou fixaci měnových kurzů. Projekt zavedení společné měny měl především urychlit vzájemnou konvergenci ekonomik členských zemí za cílem vytvoření tzv. optimální měnové oblasti. Hlavními pozitivy zavedením jednotné měny měly být úspory nákladů pro soukromý sektor, urychlení růstu na makroekonomické úrovni, větší ochrana před měnovými a finančními výkyvy. Evropská rada v červnu roku 1989 schválila tuto tzv. Delorovu zprávu a rozhodla o započetí první etapy od 1. července 1990. Při reformě primárního práva a zavedení třípilířové struktury v rámci Smlouvy o EU se HMU stala součástí prvního nadnárodního pilíře a zároveň jedním z hlavních cílů nově vytvořené Evropské unie. (Sychra 2009: 66-71)

Smlouva o EU taktéž definovala, že k přijetí jednotné měny a vstupu do třetí fáze HMU musí zúčastněné země splňovat kritéria nominální konvergence, tzv. maastrichtská kritéria, týkající se snížení míry inflace, konvergence úrokových sazeb, omezení rozpočtového deficitu a státního dluhu (viz tab. 1). Dva roky před přijetím do eurozóny byly země zavázány dodržovat taktéž podmínky členství v mechanismu směnných kurzů ERM II, které výrazně omezují kurzovou flexibilitu jejich měn. (Janáčková 2010: 13)

Tab. 1: Konvergenční (maastrichtská) kritéria

1.	Rozpočtový deficit veřejného sektoru nesmí dlouhodobě překročit 3 % HDP. Kritérium se nepovažuje za porušené, pokud je povolená hranice výjimečně a přechodně překročena, nebo když se rozpočtový schodek neustále a výrazně snižuje a přibližuje se stanovené hodnotě 3%.
2.	Celkový dluh veřejného sektoru nesmí dlouhodobě překročit 60 % HDP. Kritérium se nepovažuje za porušené, pokud se veřejný dluh dostatečně rychle přibližuje zpět ke stanovené hranici.
3.	Měna musí být udržována v povoleném flukтуаčním pásmu mechanismu směnných kurzů (ERM) bez devalvace vůči jiným měnám po dobu dvou let před rozhodnutím o vstupu.
4.	Míra inflace členského státu, měřeno podle spotřebitelských cen, nesmí přesáhnout během jednoho roku před rozhodnutím o jeho vstupu do HMU 1,5 procentního bodu průměrné inflace tří zemí s nejnižší inflací.
5.	Úroveň dlouhodobých úrokových sazeb nesmí překročit během jednoho roku před rozhodnutím o vstupu o více než 2 procentní body průměr ve třech cenově nejstabilnějších členských zemích.

Zdroj: Sychra, 2009: 90

Časový harmonogram kroků vytváření HMU byl Smlouvou o EU rozdělen do tří základních navazujících etap o rozdílné délce i obsahu. První etapa měla charakter startovací, kdy byl kladen

⁷ **Jednotný evropský akt** = první revize primárního práva Společenství přijatá na summitu v Bruselu v roce 1985. (Fiala a Pitrová 2009: 121)

důraz na zmenšování nerovností jak mezi jednotlivými zeměmi navzájem, tak mezi evropskými regiony, a to prostřednictvím dotací ze strukturálních fondů a dohledem nad hospodářskými politikami států. Ve druhé etapě mají být učiněna nejdůležitější rozhodnutí, přijata potřebná opatření a členské země musí plnit konvergenční kritéria. Začátkem třetí etapy mají být neodvolatelně fixovány směnné kurzy národních měn s eurem a jednotná evropská měna má být zavedena v hotovostní podobě, měnová politika tedy přechází do kompetence ESCB, zatímco hospodářská politika zůstala pod suverenitou národních států. Evropská komise, jako klíčový orgán procesu realizace měnové unie, zveřejnila v roce 1995 Zelenou knihu o vytvoření HMU, ve které podrobně popsala kroky v závěrečných fázích přechodu k HMU (viz tab. 2).

Ve smlouvě o EU byla vložena pojistka pro automatické spuštění HMU, a to pro případ nebude-li rozhodnutí o zahájení třetí etapy přijato do konce roku 1997, začne třetí fáze bezpodmínečně od 1. ledna 1999. Výsledný projekt měnové unie byl kombinací jako monetaristického přístupu rychlého zavedení jednotné měny, tak ekonomistického přístupu s pevně definovanými podmínkami vstupu do měnové unie. (Sychra 2009: 73-76)

Tab. 2: Závěreční fáze zavádění jednotné měny

FÁZE A 1998	v průběhu	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozhodnutí o zúčastněných zemích HMU ▪ zřízení ESCB a ECB ▪ zajištění kompatibility národních legislativ ▪ produkce bankovek a mincí ▪ plán pro přizpůsobení bankovního a finančního sektoru
FÁZE B 1999 - 2001	1. leden 1999	<ul style="list-style-type: none"> ▪ pevná fixace směnných kurzů zúčastněných měn vůči euru ▪ zavedení bezhotovostního oběhu eura ▪ odpovědnost za měnovou politiku v rukou ESCB ▪ mezibankovní, měnové, kapitálové a burzovní trhy obchodují v euru ▪ velkoobchodní platební systémy fungují v euru
	v průběhu	<ul style="list-style-type: none"> ▪ přizpůsobování se jednotné měně u bankovních a finančních institucí ▪ přechod na euro podle vůle, ochoty a připravenosti jednotlivých ekonomických subjektů
FÁZE C 1. 1. 2002 – 30. 6. 2002	1. leden 2002	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zavedení bankovek a mincí eura
	v průběhu	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokončení přeměny bankovního sektoru na jednotnou měnu ▪ převedení všech finančních operací na euro ▪ stažení bankovek a mincí národních měn ▪ dokončení přeměny veřejného a soukromého sektoru na jednotnou měnu

Zdroj: Sychra, 2009: 76

Na zasedání Evropské rady v červenci 1997 byla přijata dlouhodobá strategie hospodářské stability v podobě tzv. Paktu růstu a stability. Jednalo se o soubor opatření, která mají zamezit konfliktům mezi jednotnou měnovou politikou a souborem národních fiskálních politik, které mohou potencionálně ohrožovat stabilitu eura. Smyslem tohoto nástroje je zajistit plnění fiskálních kritérií, přičemž byly převzaty limity maastrichtských konvergenčních kritérií. Členské státy Paktu se tedy zavázaly o dosažení přebytkových nebo alespoň vyrovnaných rozpočtů a potvrzovaly tak, že po přijetí eura se neodkloní od konvergenčních procesů. V případě, že by došlo k překročení povolené hranice deficitu, se členská země dostává do tzv. procedury nadměrného schodku. V rámci této procedury vydává

nejdříve Rada ECOFIN⁸ doporučení a v případě jejich nesplnění mohou být uvaleny finanční sankce. (Sychra 2009: 73-76)

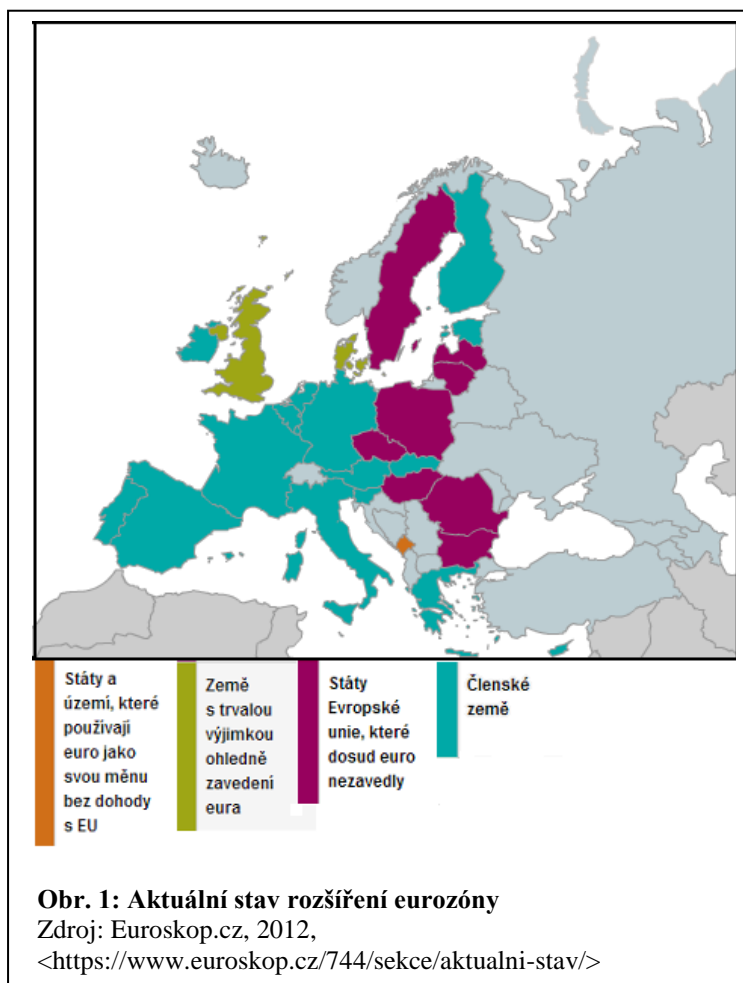
V roce 1998 bylo Radou EU rozhodnuto, že k 1. lednu 1999 završí třetí etapu realizace Hospodářské a měnové unie jedenáct členských států: Belgie, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko a Španělsko. Mimo oblast eurozóny zůstala Velká Británie a Dánsko, které si vyjednaly výjimku ve Smlouvě o EU tzv. opt-out klauzuli, která jim umožňuje nepřipojit se ke třetí etapě HMU. Unikátně mimo HMU stojí Švédsko, které záměrně nesplnilo podmínky členství v ERM a neuvedlo statut národní centrální banky do souladu se statutem ESBC. K 1. lednu 2001 se k HMU po splnění konvergenčních kritérií připojilo Řecko. Závazek vstupu do eurozóny se stal povinným pro všechny země v budoucnu přistupující do Evropské unie, přičemž není definován konkrétní termín, do kdy musí země začít splňovat konvergenční kritéria.

Po pátém a šestém rozšíření členské základny EU v letech 2004 a 2007 splnilo všechna konvergenční kritéria dalších pět zemí. K 1. lednu 2007 bylo do eurozóny přijato Slovinsko, k 1. lednu 2008 Kypr a Malta, k 1. lednu 2009 Slovensko a 1. ledna se sedmáctým členem eurozóny stalo Estonsko. (Euroskop.cz – Eurozóna 80. léta a 90. léta - velký krok vpřed)

3. FUNGOVÁNÍ MĚNOVÉ UNIE

3.1. Instrukce měnové unie

Projekt měnové unie si žádal vytvoření odpovídajících institucí. Na základě Smlouvy o EU bylo rozhodnuto o založení a přechodném působení Evropského měnového institutu (EMI), který byl řízen radou guvernérů národních bank a nahradil tedy Výbor guvernérů centrálních bank z první fáze HMU. Úkolem EMI byla koordinace měnových politik členských zemí, podpora spolupráce národních centrálních bank, technické přípravy emise budoucích bankovek a monitorování procesu příprav členských zemí na vstup do třetí fáze HMU. Od počátku její třetí fáze byl EMI nahrazen Evropským systémem centrálních bank, který je tvořen Evropskou centrální bankou a centrálními bankami všech 27 členských států EU. Centrální banky 17 členských států, které přijaly euro, blíže spolupracují v rámci

⁸ Rada ECOFIN = Rada ministrů hospodářství a financí. (Fiala a Pitrová 2009: 233)

skupiny označované jako Eurosystem. Hlavními úkoly ESCB je udržování cenové stability, definování a realizace měnové politiky, provádění devizových operací, držení a spravování oficiálních devizových rezerv členských států a podpora fungování platebních systémů. Evropská centrální banka zajišťuje plnění úkolů ESBC a pracuje na principu institucionální, funkční i finanční nezávislosti. Jejím hlavním cílem je udržovat cenovou stabilitu a jako jediná má oprávnění k vydávání bankovek. ECB disponuje třemi rozhodovacími tělesy. Nejvyšším orgánem je Řídící rada složená z guvernérů národních centrálních bank. Rada ECB určuje hlavní směry vývoje měnové unie, formuluje rozhodnutí ohledně měnových cílů, úrokových měr a měnových rezerv. Výkonný výbor ředitelů dohlíží na běžné fungování ECB a vykonává rozhodnutí Rady. Generální rada vydává zprávy a statistické informace, sleduje státy mimo HMU a poskytuje konzultace. (Fiala a Pitrová 2009: 575 – 577)

Evropská rada ovlivňuje fungování a nastavení HMU a působí jako iniciátor změn. V rámci HMU nemá Evropská komise tak zásadní rozhodovací roli jako v ostatních společných politikách EU. Veškerá legislativní opatření týkající se měnové unie přijímá Rada EU, přesněji Rada ECOFIN, na návrh Evropské komise. Rada ECOFIN koordinuje hospodářské politiky členských států eurozóny, sleduje dodržování Paktu stability a růstu a zodpovídá za vývoj směnných kurzů. Dále jako platforma pro užší komunikaci mezi zeměmi zapojenými do HMU vznikla Rada-X, dnes známá pod označením Euroskupina (Eurogrup), složená z ministrů financí zemí eurozóny. Cílem jejich setkání je koordinovat společná stanoviska a zaujímat společné postoje k otázkám projednávaným v Radě ECOFIN. Evropský parlament se podílí na přijímání legislativy HMU a má především kontrolní a poradní roli. Dalším poradním orgánem společné měnové politiky je Hospodářský a měnový výbor, který v roce 1999 nahradil Měnový výbor. (Euroskop.cz – Měnová politika)

3.2. Fungování měnové unie

Jak již bylo zmiňováno, ačkoliv původní návrhy HMU měly za cíl vytvoření jak měnové, tak hospodářské unie, doposud došlo pouze k realizaci měnové unie bez společné fiskální politiky. Již od začátku byla pro fungování měnové unie typická nízká rozpočtová disciplína a malá vynutitelnost dodržování konvergenčních kritérií. Původní pravidla fungování měnové unie stanovená v Paktu stability a růstu, přestala být po relativně krátké době členskými zeměmi dodržována, což vedlo v roce 2005, ještě před jejím prvním rozšířením, k revizi Paktu stability a růstu. Tato změna byla iniciována zejména Francií a Německem⁹, jelikož nebyly schopny dodržovat požadavek na výši schodku veřejných financí a objem snižování státního dluhu (viz tab. 3). Rozvolněním pravidel Paktu byla například odložena doba, odkdy na členské státy nerespektující jeho pravidla měly být uvaleny sankce, nebo došlo k rozšíření tzv. výjimečných okolností, na které lze brát ohled při rozhodování o zahájení procedury nadměrného schodku. (Fiala a Pitrová 2009: 587 – 588)

Tab. 3: Podíl deficitu (-) a přebytku (+) veřejných rozpočtů na HDP u „starých“ zemí eurozóny (v % HDP)

země	2002	2003	2004	2005
Belgie	-0,0	0,0	0,0	-2,3
Finsko	4,1	2,5	2,3	2,7
Francie	-3,2	-4,2	-3,7	-2,9
Irsko	-0,4	0,3	1,5	1,1
Itálie	-2,9	-3,5	-3,4	-4,1
Lucembursko	2,1	0,3	-1,1	-1,0

⁹ Potíže s plněním kritérií měly také Itálie, Řecko a Portugalsko. (Fiala a Pitrová 2009: 587 – 588)

Německo	-3,7	-4,0	-3,7	-3,2
Nizozemsko	-2,0	-3,1	-1,8	-0,3
Portugalsko	-2,9	-2,9	-3,2	-6,0
Rakousko	-0,5	-1,6	-1,2	-1,5
Řecko	-5,2	-6,1	-7,8	-5,2
Španělsko	-0,3	-0,0	-0,2	1,1

Zdroj: Ševčík 2008: 144

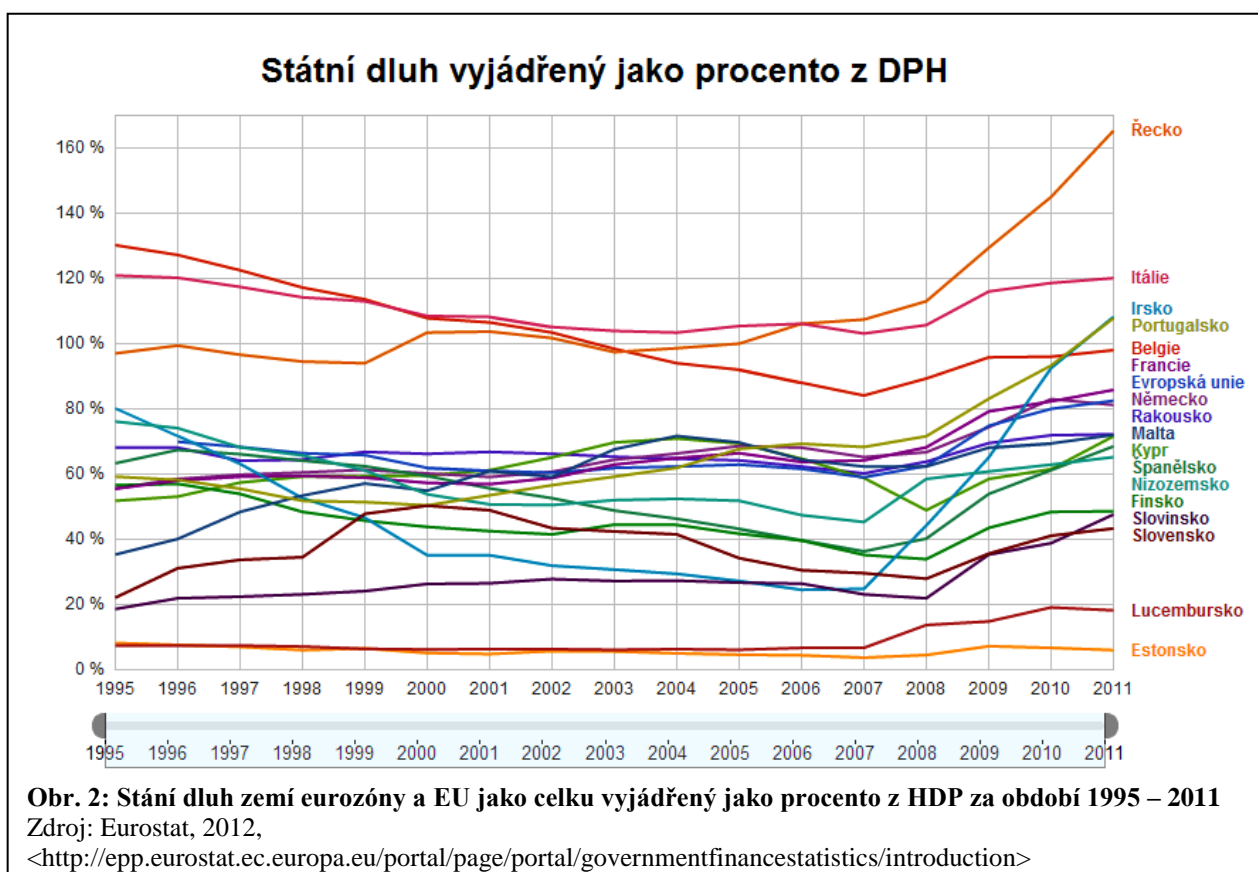
Díky společné měnové politice se v eurozóně vytvořily dvě skupiny zemí s velmi mírou inflace. První skupina zemí zahrnující například Belgii, Finsko, Francii, Německo a Rakousko se vyznačuje dlouhodobě nízkou mírou inflace. Oproti tomu Irsko a jižní státy eurozóny (Portugalsko, Řecko, Španělsko) sice při vstupu plnily maastrichtské kritérium pro inflaci, ovšem brzy začaly její hodnoty trvale výrazně růst nad průměr eurozóny. Díky nadprůměrné inflaci docházelo v těchto státech k poklesu konkurenceschopnosti a bylo tudíž obtížné dosahovat rychlého růstu produktivity a HDP na obyvatele. Zároveň nízké úrokové sazby a snadné úvěry podporovaly zadlužení vládního i soukromého sektoru.

4. KRIZE EUROZÓNY

Světová finanční krize postihla členské země eurozóny přibližně po prvních deseti letech fungování jednotné měny. Finanční krize, která začala v důsledku rizikového chování bank v USA za dlouhodobého stavu finanční nerovnováhy ve světové ekonomice. Krize měla dopad do reálné ekonomiky ve formě globální ekonomické recese, která posléze přešla do dluhové krize vlád. Země eurozóny byly zasaženy jak první fází: samotnou finanční krizí, tak následnou ekonomickou recesí, což vedlo k eskalaci vnitřních problémů a nedostatků konceptu měnové unie, jelikož měnová unie vznikla především na základě politických rozhodnutí, díky jemuž byla společnou měnou spojena heterogenní skupina zemí, značně odlišné ekonomické úrovně. (Janáčková 2010: 13 – 15)

4.1. Příčiny vzniku dluhové krize

Během fungování společné měnové unie nedošlo k dosažení optimální měnové oblasti v důsledku

nedostatečné ekonomické konvergence a velkých rozdílů inflace mezi zeměmi eurozóny. Stejně nastavení měnové politiky nevyhovovalo hospodářsky rozdílným členům měnového klubu, které ztratily významné nástroje obchodní a měnové politiky. Dalším problémem se ukázal fakt, že maastrihtská konvergenční kritéria pro vstup do eurozóny vhodně nerefletovala perspektivu rozšiřování unie, kdy přistoupila specifická skupina zemí tzv. dohánějící ekonomiky¹⁰, které musí projít procesem reálné konvergence, při kterém vzroste úroveň jejich produktivity a HDP na obyvatele přibližně na úroveň průměru EU a eurozóny. Společná měnová politika těmto zemím přinesla velmi nízké až záporné reálné úrokové sazby, což podporovalo domácí úvěrovou expanzi, která zapříčiňuje růst domácí poptávky nad možnosti nabídky, tedy zvýšený dovoz. To vede ke vzniku deficitu obchodních bilancí, který byl financovaný růstem zahraničních dluhů u bohatších zemí eurozóny, typu Německa. K nadměrnému zadlužení těchto zemí mimo jiné přispěla neudržitelnost sociálních a důchodových systémů, neúměrný rozsah státního aparátu a dlouhodobé zadlužování vládního a soukromého sektoru i domácností. (Janáčková 2010: 69 – 79)

4. 2. Průběh dluhové krize

První problémy v eurozóně se objevily v roce 2009, kdy se dostalo do finančních problémů Řecko. Jeho, v prvním desetiletí 21. století, rostoucí ekonomika si vybrala daň v podobě rychle se zvyšujícího národního dluhu. Když na celý svět dopadla na konci první dekády tohoto století finanční krize, Řecko, čerpajícího převážně z turismu a služeb, ušetřil tento vývoj tvrdou ránu. Nakonec 23. 4. 2010 zažádala řecká vláda o půjčku od Evropské unie a Mezinárodního měnového fondu ve výši 45 miliard euro, aby bylo schopno pokrýt státní výdaje do konce roku. To mělo za následek to, že za pár dní po této události snížila jedna z významných ratingových agentur hodnocení Řecka na B++, což bylo znamení pro investory, že Řecko již nepatří mezi ty nejdůvěryhodnější země. Na to zareagoval taky kurz eura, který poklesl. Řecko nakonec dostalo 1. 5. 2010 tříletou půjčku ve výši 110 miliard eur na tři roky. Na základě toho musela vláda vydat mnoho úsporných opatření, která se samozřejmě setkala s nelibostí řeckých občanů, kteří se nakonec účastnili i mnohých protestů proti vládním rozhodnutím. V říjnu 2011 byla Řecko nabídnuta další tříletá půjčka v hodnotě 130 miliard eur, kvůli které muselo dojít k dalším úsporným opatřením. Tato použitá opatření měla za následek zmenšení prvotního fiskálního rozpočtového schodku, nicméně bohužel také podpořila řeckou recesi. Půjčku nakonec dostali v únoru 2012, kdy jim byl zároveň za úsporná opatření umazán dluh ve výši 100 miliard eur. Trvajících finančních problémů nakonec vedly k oficiální restrukturalizaci dluhu, neboli řízenému bankrotu, dovršenému 12. 3. 2012 (en.wikipedia.org).

Dalším státem, který oficiálně požádal o finanční pomoc Evropskou unií a Mezinárodní měnový fond bylo Irsko. V listopadu roku 2010 zažádali o částku 67,5 miliard eur. S rezervami, které poskytlo samotné Irsko dohromady, získali na splacení dluhu 85 miliard eur. Irsko, na rozdíl od Řecka nezvýšilo svůj dluh díky nezodpovědnému hospodaření s vládními financemi, nýbrž z rozhodnutí zajistit finančně šest největších irských bank, které se vyskytly v problémech díky hypoteční krizi. Irsku se velmi dobře daří splácet své dluhy, což v první řadě mělo za následek snížení úrokové míry Evropskou unií a MMF a prodloužení splácejí lhůty na 15 let, tedy její zdvojnásobení. Dalším vstřícným krokem bylo poskytnutí další 22,5 miliardové půjčky 14. 9. 2011 Evropským nástrojem finanční stability s velmi nízkou úrokovou sazbou. 26. 7. 2012 bylo Irsko poprvé od září 2010 schopno se vrátit na trh se státními dluhopisy a úspěšně prodávat.

---

¹⁰ Typickými představiteli dohánějících zemí eurozóny jsou Irsko, Portugalsko, Řecko a Španělsko. (Janáčková 2010: 20)

V první polovině roku 2011 požádalo o pomoc na financování svým veřejných financí také Portugalsko. V květnu téhož roku byla pomoc oficiálně schválena a poskytnuta. Portugalsko se taktéž muselo uchýlit k šetřícím opatřením, ale i přes to bylo následně sníženo jeho ratingové hodnocení, což situaci nepříspělo. Při nynějším vývoji se očekává, že Portugalsko bude schopno se vrátit na burzu dluhopisů v pozdním období roku 2013.

Státní dluh Španělska není až tak velký, dokonce menší než dluh USA či Velké Británie. Problémy se týkají převážně bank a jejich reakci na hypoteční krizi. Postupem času se španělským bankám a nakonec i státu snižuje rating a tím i investorská lákavost. Ve Španělsku roste nezaměstnanost (v 6. 2012 dosahuje až 25%) a nespokojenost lidí.

Existují i další státy, jejichž státní dluh se stále navyšuje, jako například velmi ohrožená Itálie, ale také roste i dluh Belgie či Velké Británie. (en.wikipedia.org)

Ještě na konci roku 2011 daly země společně dohromady 200 miliard eur na záchranu eurozóny. Těsně před Vánoci poskytuje Evropská centrální banka půjčku se zkratkou LTRO 523 evropským bankám. V polovině ledna 2012 snížila jedna z ratingových agentur rating devíti evropským zemím – Francii, Rakousku, Itálii, Španělsku, Portugalsku, Slovensku, Kypru a Maltě. Česko schvaluje půjčku MMF, částka ovšem nedosahuje ani poloviny žádané částky. Na konci měsíce schvalují téměř všechny země EU dohodu o rozpočtové zodpovědnosti, podpis odmítají pouze Velká Británie a Česko. Nečas se k tomu vyjadřuje slovy, že budoucí podepsání není vyloučeno. Na konci února poskytla ECB půjčku bankám LTRO2 a údajně tím odvrátila začínající bankovní krizi. 2. 3. byl podepsán všemi zeměmi kromě VB a České republiky fiskální pakt. V následujících měsících sice někteří tvrdí, že je eurozóna z nejhoršího venku, nicméně rating některých zemí (hlavně Španělska) stále klesá, klesají burzy, ve Španělsku probíhají „běhy na banky“ (lidé se z obavy bankrotu jejich banky rozhodnou vybrat hotovost), stejně tak v Řecku. Následně Španělsko oznamuje rozhodnutí zažádat Měnovou unii o finanční pomoc bankám. V Řecku se konají volby a vyhrává strana, která má v programu pokračování s úspornými opatřeními. Těsně prohrála opozice, zvažující reálný odchod Řecka z eurozóny. V období června žádá Španělsko o pomoc svým bankám, agentury dále snižují ratingy, například Kypr se dostal do kategorie nedůvěryhodného investičního cíle. Probíhají summity na kterých se řeší otázky budoucnosti eurozóny. Snaží se najít rychlé, věrohodné a radikální řešení pro záchranu eura. Na summitu 29. 6. se rozhodlo o vytvoření společného bankovního regulátora pro celou Evropskou unii, což bylo jakýmsi krokem směrem k bankovní unii. Burzy reagovaly růstem cen akcií a snížením cen dluhopisů některých států. (aktualne.centrum.cz)

4.3. Řešení krize a budoucnost eurozóny

Některá řešení, nebo instituce pro pomoc řešení krize již byli zmíněny výše. Co se týče navrhovaných dlouhodobých mechanismů pro záchranu eurozóny, je jich několik. Evropská fiskální unie, o které již bylo řeč, byla poprvé navržena 14. 6. 2012. Jedná se o instituci, která bude moci kontrolovat úspory a rozpočty zúčastněných států, kontrolovat zvyšování daní, či snižování státních výdajů. Jak již bylo řečeno, zúčastnit se prozatím nechce Velká Británie a Česká republika. Petr Nečas byl za toto rozhodnutí kritizován z několika stran. Například jeden z nejznámějších českých ekonomů Tomáš Sedláček, známý například jako poradce bývalého prezidenta Václava Havla toto rozhodnutí zhodnotil pro budoucí vývoj a postavení ČR v EU velmi negativně.

Dalším mechanismem pro možné odvrácení nejhoršího by mohly být eurobondy. Eurobondy by měly být společné evropské dluhopisy všech 17 zemí eurozóny vydávané v eurech. Zisk se poté rozdělí jednotlivým vládám. Názory na eurobondy se liší. (en.wikipedia.org)

Evropský stabilizační mechanismus je dalším projektem pro pomoc zemím s finančními problémy. ESM by měl nahradit dočasné projekty Evropského nástroje finanční stability a Evropského mechanismu finanční stabilizace. Mezi kritiky ESM patří teorie, že omezuje ekonomickou suverenitu členských států bez vládního vlivu na jeho vlastní řízení. (en.wikipedia.org)

„Grexit“ je neoficiální název pro situaci, která nastala jako první v Řecku a například agentura Reuters se domnívá, že by mohla vytvořit vzorec i pro další země. Prakticky jde o to, že v důsledku zadlužení země a vytvoření úsporných opatření je pro dosavadní vládu těžké si udržet preference. Pokud poté dojde k volbám, je velká pravděpodobnost, že volby vyhraje strana, která upřednostňuje odchod z Eurozóny (v Řecku vyhrála strana podporující opatření, nicméně velmi těsně). V důsledku toho by tedy mohlo z eurozóny odejít několik zemí v důsledku voleb. (Wikipedia.org)

Budoucnost eurozóny je značně nejasná. Evropa, a dokonce možná i celý svět se rozdělili v podstatě na dva tábory. Jeden, který je přesvědčen o tom, že projekt eurozóny se nevydařil a je odsouzen k brzkému, či pozdějšímu zániku, druhý věří, že se z toho tzv. dostane. Zastánci prvního stanoviska, tedy že se eurozóna rozpadne, případně že by státy měly samy začít odstupovat, ovšem možná nepočítají s jistými fakty. A tento odchod se netýká pouze nejvíce zadlužených států, ale existuje i teorie, která říká, že odejít by mělo například Německo, aby nemuseli snižovat svou ekonomiku na úroveň méně vyspělých států eurozóny. Na jednu stranu to dává smysl, na druhou stranu ovšem musíme počítat i s náklady na přechod ke staré měně. Změnit měnu přece jen není jen tak. Kromě toho, že by se musely natisknout nové bankovky a nechat vyrazit nové mince, existují i další výdaje, které se zdají nepodstatné, ale ve velkém měřítku zas tak nepodstatné nejsou. Například veškeré jídelničky v restauracích by se musely přepsat, billboardy obsahující ceny, internetová data, a další přepisy. Všechno by to stálo čas a peníze, některé odhady dokonce tipují, že by se náklady na změnu měny mohly rovnat ušetřené částce při výstupu z eurozóny.

5. ZÁVĚR

Dosavadní vývoj v eurozóně zcela jednoznačně neprokázal předpoklad, že zavedení eura by zúčastněným zemím mělo přinést rychlejší hospodářský růst a prosperitu. Tento předpoklad nebyl naplněn, jelikož nedošlo k vytvoření optimální měnové oblasti v důsledku nedostatečné konvergence a velkých rozdílů makroekonomických ukazatelů a inflace mezi jednotlivými zeměmi eurozóny. V rámci východního rozšíření se k měnové unii připojily státy kvalitativně značně odlišné od zakládající skupiny států eurozóny. Přistoupily státy, které se předtím neparticipovaly na měnové spolupráci uvnitř EU a zároveň tyto státy musely projít dvojí transformací (příprava na vstup do EU a příprava na vstup do HMU). Také proto je vstup do HMU označován jako především politické rozhodnutí, které je jen v malé míře podřízeno ekonomickým faktorům. Pro dosažení optimální měnové oblasti je nutné dodržovat stanovená kritéria týkající se celkové vzájemné sladění ekonomik a synchronizace hospodářství. Tato kritéria při spuštění eurozóny nesplňovala ani řada zakládajících zemí, navíc zavedení společné měny na heterogenním území snížilo pružnost a přizpůsobovací mechanismy ekonomik, což do budoucna představovalo hrozbu, že zachování měnovou unie v její současné podobě bude možné pouze za cenu vysokých nákladů. (Singer 2010: 99-105)

V reakci na současnou finanční krizi musela být pod hrozbou rozpadu eurozóny opuštěna některá její základní pravidla. Například přestala být dodržována tzv. doložka neposkytnutí pomoci, která měla zajišťovat, že žádný člen eurozóny nebude nucen řešit dluhy ostatních členů a závazek Evropské centrální banky nepomáhat financovat dluhy členských zemí a nenakupovat státní dluhopisy. Eurozóna průběhu svého fungování značně proměnila svou koncepci a v současnosti se jedná o značně odlišný projekt, než ke kterému se členské země, při svém přijetí zavázaly připojit.

Úplný zánik měnové unie jako řešení současné krize eurozóny, se stále jeví jako nepravděpodobné, zejména v ohledu na množství již vynaloženého finančního i politického kapitálu k jejímu zachování. Přesto lze za pravděpodobnější perspektivu vývoje měnové unie v blízké budoucnosti považovat možnost vystoupení jedné nebo více zemí, než její výraznější rozšiřování o nové členské země. Měnová unie nadále zůstává jedním z hlavních supranacionálních prvků integrace členských zemí EU, i když je její fungování v současné podobě závislé na politické solidaritě ze strany ekonomicky silných zemí eurozóny.

6. ZDROJE

- Aktuálně.cz: Půl roku v kostce: Jak se euro ocitlo na pokraji konce. Dostupné online: <http://aktualne.centrum.cz/ekonomika/grafika/2012/07/08/pul-roku-v-kostce-mena-euro-na-pokraji-kolapsu/?cid=756738>. Citováno dne 7. 10. 2012
- Euroskop.cz: Aktuální stav rozšiřování Eurozóny. Dostupné online: <https://www.euroskop.cz/744/sekce/aktualni-stav/>. Citováno dne 30. 9. 2012
- Euroskop.cz – Eurozóna 80. léta a 90. léta - velký krok vpřed. Dostupné online: <https://www.euroskop.cz/322/sekce/80-leta-a-90-teta---velky-krok-vpred/>. Citováno dne 4. 10. 2012
- Euroskop.cz: Měnová politika. Dostupné online: <https://www.euroskop.cz/674/sekce/menova-politika/>. Citováno dne 30. 9. 2012
- Wikipedia – The Free Encyclopedia. Dostupné online: <http://en.wikipedia.org>
- FIALA, P. a M. PITROVÁ, 2009. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 803 s.
- JANÁČKOVÁ, S., 2010. *Krize eurozóny a dluhová krize vyspělého světa*. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 99 s.
- MARSH, D., 2012. *Euro: boj o osud nové globální měny*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 479 s.
- SINGER, M., 2010. Deset let eura. In: SLANÝ, M., ed. *Autoři CEPu o euru*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, s. 99 – 105
- SYCHRA, Z., 2009. *Jednotná evropská měna. Realizace hospodářské a měnové unie EU*. Brno: Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav, 291 s.
- ŠEVČÍK, M., 2008. Nominální kritéria konvergence ČR až na jednu výjimku plní, reálná nikoliv. In: PEČINKOVÁ, I., ed. *Euro versus koruna: rizika a přínosy jednotné evropské měny pro ČR*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 107 – 110

REGIONÁLNÍ OCHRANNÉ ZNAČKY – PRO A PROTI

Kristina Kleiwächterová, Petra Lavická (GÚ PřF MU)

1. ÚVOD

Úvodem je třeba zmínit, že téma tohoto příspěvku vyvolává řadu otázek a nejasností. Jednou z nich může být fakt, že označení *ochranné značky* vlastně neexistuje. Přídavné jméno *ochranný*, ve spojitosti s produkty mající tradiční, místní a původní zvláštnosti a proto je třeba v jejich spojitosti uvažovat o jejich významnosti pro českou společnost, můžeme použít pouze s termínem *známka*. *Ochranná známka* je legislativně chráněné označení pro určité specifické výrobky, které jsou registrovány v rejstříku určeném k této registraci. Porušení práv k výrobkům označených ochrannou známkou je tedy trestné. Problematika ochranných známek je podrobněji popsána na následujících stránkách příspěvku.

V souvislosti s termínem *regionální a značky* (bez označení *ochranný*) pak hovoříme o specifické kategorii produktů. Produkty označené *Regionálními značkami* nejsou chráněné právem, ale označení *Regionální značka* slouží zejména k zařazení tradičních českých výrobků do regionů, odkud tradice pochází. Tyto značky sdružují regionální produkty a pomáhají tak k propagaci výrobku a zviditelnění jejich výrobců. Označování výrobků regionálními značkami podle tradičních regionů slouží také k orientaci na trhu s výrobky. Tento projekt je spolufinancován Evropskou unií, která se snaží o zachování a zviditelnění tradičních výrobků vyrábějících se ve všech členských zemích.

2. OCHRANNÁ ZNÁMKA VERSUS ZNAČKA

2.1 Ochranná známka

Ochranná známka je chráněným označením, které bylo po posouzení zápisné způsobilosti zapsáno do rejstříku ochranných známek, vedeného Úřadem průmyslového vlastnictví (viz [online] ochrannznamky.com). Ochranné známky slouží k označování zboží a jejich hlavní funkcí je odlišení výrobků určitého výrobce od výrobků jiných výrobců. Charakteristické pro ochranné známky je jejich teritoriální omezenost, což znamená, že známka zapsaná v jednom státě je pod státní ochranou pouze ve státě, kde došlo k jejímu zápisu. Místní omezenost je velkým limitem ochrany práv k ochranným známkám, což je důvodem pro jejich internacionalizaci. Ochrannou známkou může být slovo, obrázek či kombinace. Majitel ochranné známky může vymáhat práva z této známky vůči každému, kdo tato práva porušuje (viz [online] Trademarks.cz). Mezinárodně uznávaný znak pro ochrannou známku je ®.

2.1.1 Úrovně ochranných známek

a) Národní úroveň registrace

Příhlašku ochranné známky k zápisu do rejstříku může podat jak fyzická, tak i právnická osoba. Úřad průmyslového vlastnictví (UPV) provede formální průzkum, zda má přihláška zákonem předepsané náležitosti, a poté i věcný průzkum, při němž zjišťuje, zda předmětem přihlášky není označení, které je nezpůsobilé k zápisu do rejstříku.

Zápisem do rejstříku získává vlastník ochranné známky výlučné právo tuto známku používat. Platnost zápisu trvá 10 let, tuto dobu však vlastník může proti zaplacení poplatku prodloužit podáním žádosti o obnovu zápisu vždy o dalších 10 let.

Takto zapsané výrobky mají však ochranu pouze na území státu, kde došlo k jejich zápisu do ochranného rejstříku.

b) Registrace v Evropské unii (Community trademark)

Ochranná známka Společenství se vztahuje na členské státy Evropské unie (viz [online] Müller – Patentová a známková kancelář). V Alicante ve Španělsku sídlí Úřad pro harmonizaci ve vnitřním trhu (OHIM), který přihlašuje ochranné známky pro celé území EU. Na této úrovni jsou zapsané výrobky, které jsou chráněny v rámci celé Evropské unie (viz. [online] Úřad průmyslového vlastnictví).

c) Mezinárodní registrace (International trademark)

Mezinárodní ochranná známka se registruje u Mezinárodního úřadu pro duševní vlastnictví v Ženevě (WIPO). Předpokladem pro mezinárodní zápis je existence již zapsané národní (např. české) ochranné známky. Jediným zápisem mezinárodní známky lze dosáhnout ochrany ve všech státech, které jsou členy Madridské dohody o mezinárodním zápisu ochranných známek, resp. Protokolu k této dohodě (v současnosti cca 70 států světa včetně USA) (viz [online] Müller – Patentová a známková kancelář). Mezinárodní ochrannou známku lze zapsat i prostřednictvím Úřadu průmyslového vlastnictví v ČR (viz. [online] Úřad průmyslového vlastnictví).

2.1.2 České produkty s ochrannou známkou Evropské unie

V rámci Evropské unie existují tři typy ochranného značení. První z nich je *Chráněné označení původu*, které je určeno pro tradiční produkty, jejichž výroba je spjatá s určitým místem. Všechny fáze procesu výroby musí probíhat ve vymezené oblasti.

Druhým označením je *Chráněné zeměpisné označení*, které se používá pro produkty, jejichž pověst, vlastnosti či jakost lze přičíst zeměpisnému původu, ale na rozdíl od označení původu stačí, aby ve vymezené oblasti probíhala alespoň jedna z fází výroby – příprava, produkce anebo zpracování (viz [online] Tradiční kapr).

Třetím označením je *Zaručená tradiční specialita*, které je určeno pro potravinářské produkty, které jsou vyrobeny tradičním způsobem a jejich vlastnosti se odlišují od jiných výrobků stejné kategorie. Jejich výroba se nevztahuje ke konkrétní zeměpisné oblasti (viz [online] Tradiční kapr). Jde o nejnižší úroveň ochrany názvu výrobku, který není vázán na konkrétní místo, ale musí mít tradiční složení nebo dodržovat tradiční způsob výroby, které jsou součástí zápisu. Špekáčky a lovecký salám jsou do rejstříku zapsány bez ochrany názvu, takže výhodou výrobce dodržujícího tradiční pravidla je pouze možnost použití loga ZTS. Spišské párky a liptovský salám byly zapsány v tzv. režimu s „výhradou názvu“, takže dodržování specifikace je povinné pro všechny výrobce, kteří používají tyto názvy (viz [online] Agronavigator). V rámci České republiky a Slovenské republiky jsou takto označeny pouze 4 speciality. (viz [online] Zemědělství a rozvoj venkova).

a) Výrobky se známkou *Chráněné označení původu*

Všestarská cibule, Chamomilla Bohemika, Český kmín, Nošovické kysané zelí, Pohořelický Kapr, Žatecký chmel (viz [online] Zemědělství a rozvoj venkova).

(Zdroj: http://ec.europa.eu/agriculture/capexplained/quality/index_cs.htm)

b) Výrobky se známkou *Chráněné zeměpisné označení*

Karlovarské oplatky, Olomoucké tvarůžky, Jihočeská Niva, Hořické trubičky, Pardubický perník, Třeboňský kapr, Štramberké uši, Budějovické pivo, Starobrněnské pivo, Černá Hora, ... (viz [online] Zemědělství a rozvoj venkova).

(Zdroj: http://ec.europa.eu/agriculture/capexplained/quality/index_cs.htm)

c) Výrobky se známkou *Zaručená tradiční specialita*

Špekáčky, Spišské párky, Lovecký salám, Liptovský salám

(Zdroj: http://ec.europa.eu/agriculture/capexplained/quality/index_cs.htm)

2.2 Značka

Jde o nechráněné označení, které odlišuje výrobky nebo služby určitého dodavatele od výrobků a služeb dodavatele jiného. Značka je širším pojmem než ochranná známka a ne každá značka může být ochrannou známkou. Není registrována a nelze tedy vymáhat práva z tohoto označení (viz [online] Trademarks.cz).

Na území České republiky existují organizace seskupující regionální produkty. Některé rozlišují produkty dle tradičních historických regionů, které nekopírují žádné administrativní jednotky a jsou vymezeny spíše společnou tradicí regionu. Hlavním cílem regionálního značení je propagace regionů, které jsou známé jak svou zachovalou přírodou, tak lidovými tradicemi a upozorňují na produkty, které jsou zde vytvářeny (viz [online] ochranne-znamky.com).

2.2.1 Regionální značka

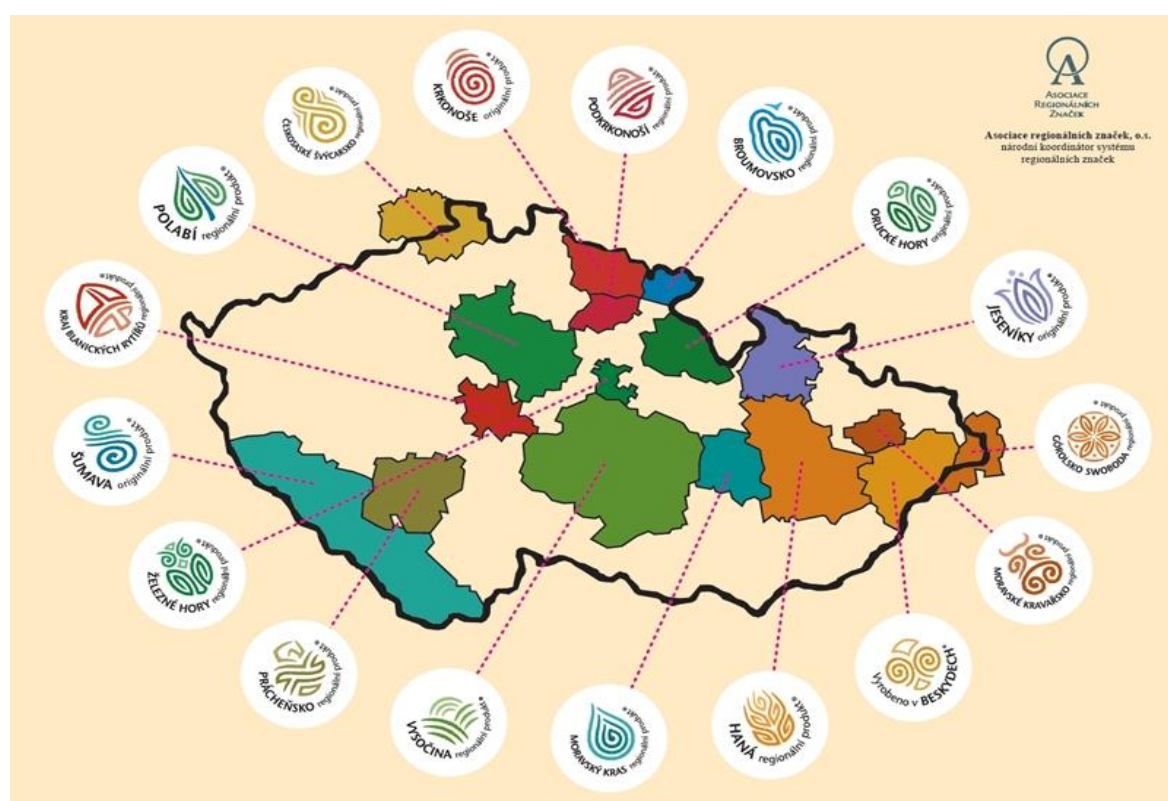
Přízviskem *regionální značka* jsou často označeny výrobky, které jsou výjimečné svou vazbou na region, na jeho charakter, tradice, kulturu či historii, a které svojí jedinečností mají velký potenciál v cestovním ruchu. Proto se zavádějí regionální značky pro místní produkty jako jedna z možností podpory místní ekonomiky (viz [online] ochranne-znamky.com).

Největší organizací sdružující 18 tradičních regionů je *Asociace regionálních značek, o.s.* (dále jen ARZ), která vznikla v roce 2008. Její působnost přesahuje hranice ČR, protože tradiční regiony jsou vymezeny i na území Německa, Polska a Slovenska. Kromě osmnácti regionálních značek označujících regionální produkty dle původu a tradice výroby se setkáváme s dalšími regionálními značkami, které však nejsou pod záštitou ARZ. Jde například značku Tradice Bílých Karpat, Regionální produkt Český ráj, Regionální produkt Jizerské hory, Regionální produkt Lužické hory a Máchův kraj a Místní výrobek ze západu Čech (viz [online] ochranne-znamky.com).

Obr. 1: Regionální značka označující produkty z Českého ráje a nespádající pod ARZ.

(Zdroj: <http://www.tompeli.cz/ceskyraj.htm>)

Obr. 2: Působnost Asociace Regionálních značek.

(Zdroj: <http://www.isumava.cz/view.php?navezclanku=prijem-zadosti-o-znacku-quotsumava-originalni-produkt174quot-pro-vyroby-a-sluzby-v-cestovnim-ruchu&cislocclanku=2012030020>)

Obr. 3: Vybrané Regionální značky ARZ označující regionální produkty.

(Zdroj: <http://www.regionalni-znacky.cz/>)

System regionálních značek se v České republice začal formovat v letech 2004/2005, pod Regionálním environmentálním centrem Česká republika (od června 2008 s novým názvem Apus) (viz [online] Hospodářská komora Pelhřimov). Původně bylo značení výrobků pomocí regionálních značek zavedeno do oblastí soustavy Natura 2000 – NP Krkonoše, NP Šumava a CHKO Beskydy. V roce 2005 byla stanovena pravidla a kritéria značení výrobků. První certifikáty byly uděleny právě v Krkonoších, Beskydech a na Šumavě. Během roku 2006 se připojil Moravský kras a vznikla tak čtvrtá regionální značka. Z programu obnovy venkova Královéhradeckého kraje byly zavedeny regionální značky na území Orlických hor a Podorlicka. V průběhu roku 2007 bylo financováno z grantu EHP zavedení regionální značky v Moravském Kravařsku (Poodří) a započala přeshraniční spolupráce s mikroregionem Gorolsko Swoboda, který leží na území třech států (ČR, Polsko, Slovensko). Úspěšně se rozvíjející aktivity spojené se značením regionálním produktů a služeb vyústily v založení Asociace regionálních značek, o. s. Každoročně se asociace rozrůstá o nové členy společenství a v současnosti jich sdružuje 18. Regionální značkou se označují zpravidla *řemeslné výrobky* (např. výrobky z pleteného dřeva, slaměné výrobky, keramika, šperky, krajka, apod.), *potraviny a zemědělské produkty* (pečivo, mléko, sýry, maso, obiloviny, víno, med, apod.) a *přírodní produkty* (bylinné čaje, rákos pro stavební účely, extrakty z rostlin pro kosmetické účely, apod.). Značku může získat výrobek jak tradiční tak i nový, jestliže je původ výrobku v daném regionu, splňuje určitou kvalitu, výrobek nepoškozuje životní prostředí a výrobek je jedinečný ve vztahu k regionu například jeho tradicí, místními surovinami aj (viz [online] ochranne-znamky.com).

Regionální značka má tedy pomáhat výrobcům v reklamě a propagaci jejich produkce, s odbytím jejich produktů a zejména se zvýšením prestiže výrobků v České republice i v zahraničí prostřednictvím dobrého jména regionu. Značka zároveň posiluje vztah místního obyvatelstva k regionu, vybízí místní obyvatele k zapojení do dění v regionu a pomáhá budovat vztahy mezi místními výrobci a spotřebiteli nejen na lokální úrovni.

Certifikované produkty tak mají podle svého původu právo využívat regionální značku. Namátkou můžeme zmínit například Krkonošskou medovinu, Synkovská jablíčka z regionu Orlické hory, Kartáče z přírodních žiní z regionu Haná a mnoho dalších, jejichž seznam lze nalézt na webu Regionalni-znacky.cz.

3. PRO A PROTI

Oba druhy označení výrobků popsaných v předchozí kapitole přináší výrobcům i jejím spotřebitelům spíše výhody než nevýhody. Registrované výrobky pod ochrannou známkou jak na národní tak i na mezinárodní úrovni jsou chráněné vůči kopírování a totožnému označování, což jim přináší jedinečnost na trhu s výrobky. Takto označené produkty navíc musí prokazovat a opakovaně dokazovat svoji kvalitu a tím pádem i spotřebitelé vědí, že pokud si koupí certifikovaný výrobek, kupují to nejlepší. Jistou nevýhodou pro výrobce a pro ty, co chtějí svůj výrobek registrovat do ochranného rejstříku, může být poměrně vysoká cena registrace. Na druhou stranu jim tento poplatek zaručí výjimečnost, nezaměnitelnost a ochranu před napodobiteli. Výrobky označené ochrannými známkami Evropské unie, pak s touto výjimečností a nezaměnitelností přicházejí i na evropský trh a tím ukazují kvalitu českých výrobků a propagují tradiční české výrobky po celé Evropě. Produkty označené ochrannou známkou Evropské unie pak můžeme považovat za to nejlepší, co Česká republika může světu nabídnout a svou výjimečností a kvalitou jsou konkurenceschopné na evropském trhu. Svou kvalitu pak musí dokazovat před evropským dvorem.

Regionální značky na rozdíl od ochranných známek neupravují práva majitelů k výrobku a označení produktů regionálními značkami slouží zejména k určení původu specifických výrobků pro daný region. Označení produktů regionálními značkami je výhodné nejen pro samotné výrobce, kteří se díky tomuto označení zviditelní na trhu s výrobky, ale i pro spotřebitele, kteří jsou díky označení dobře informováni o původu, složení, tradici a materiálu, z kterého je produkt vytvořen. Produkty, které jsou totiž označené regionální značkou, musí splňovat podmínky k označení (šetrnost k životnímu prostředí, původ v daném regionu aj.) a takto označené produkty jsou tedy tím nejlepším, co daný region může nabídnout. Celý tento projekt je spolufinancován evropskou unií prostřednictvím OP Lidské zdroje a zaměstnanost, jež získává finanční podporu z Evropského sociálního fondu. Spíše než k mezinárodní propagaci místní výrobců, slouží však tato finanční podpora k zachování tradice místních výrobců, ke zviditelnění regionů a k podpoře cestovního ruchu v těchto tradičních regionech prostřednictvím místních specifických výrobků.

4. ZDROJE

- MALIŠ, Petr. K čemu slouží ochranná známka. In: *Ochranné známky* [online]. 2009 [cit. 2012-10-05]. Dostupné z: <http://www.ochranne-znamky.com/article/k-cemu-slouzi-ochranna-znamka>
- Slovník. *Trademarks* [online]. 2007 [cit. 2012-10-05]. Dostupné z: <http://www.trademarks.cz/cz/slovník/>
- Ochranné známky. *Úřad průmyslového vlastnictví* [online]. 2012 [cit. 2012-10-05]. Dostupné z: <http://www.upv.cz/cs/prumyslova-prava/ochranne-znamky.html>
- Ochranné známky: Základní informace o ochranných známkách. *Müller-patentová a známková kancelář* [online]. 2011 [cit. 2012-10-05]. Dostupné z: <http://www.patentmuller.cz/ochranne-znamky.html>
- Regionální potraviny podporují regionální ochranné známky. *Okresní hospodářská komora Pelhřimov* [online]. 2009 [cit. 2012-10-05]. Dostupné z: <http://www.hkpe.cz/regionalni-potraviny-podporuji-regionalni-ochranne-znamky.aspx>
- Třeboňský kapr – chráněné označení Evropské Unie. *Třeboňský kapr* [online]. 2009 [cit. 2012-10-05]. Dostupné z: <http://www.trebonskykapr.cz/trebonsky-kapr-chranene-oznaceni-evropske-unie>

- *Regionální produkty Českého ráje* [online]. 2012 [cit. 2012-10-05]. Dostupné z: <http://www.regionalniprodukt.cz/>
- *Regionální značky* [online]. 2010 [cit. 2012-10-05]. Dostupné z: <http://www.regionalni-znacky.cz/>
- *Agronavigator* [online]. 2012 [cit. 2012-10-05]. Dostupné z: <http://www.agronavigator.cz>
- Door. *Zemědělství a rozvoj venkova* [online]. 2012 [cit. 2012-10-05]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/agriculture/quality/door/list.html>

SCÉNÁŘE BUDOUCÍHO VÝVOJE V EVROPĚ

BYSTRICKÝ Richard, NOŽIČKA Marek (GÚ PŘF MU)

1. ÚVOD

Evropa, nazývána často „Starým kontinentem“, patří z hlediska historického vývoje patrně do čela žebříčku nejrozmanitějších kontinentů. Nemluvíme však jen o četnosti historických událostí a jejich dopadech na události celosvětové, máme na mysli také samotnou strukturu evropských civilizací, které její vývoj po staletí utvářely. Dnes se nacházíme v období evropské integrace, období snahy táhnout za jeden provaz a společně tak čelit konkurenci ostatních ekonomických gigantů, především síle amerického či čínského trhu. Tato myšlenka rozhodně není záležitostí posledních desítek let, ovšem nebyla v minulosti vždy přijímána s otevřenou náručí. Ve světle některých aktuálních problémů eurozóny tak před námi také vyvstává logická otázka. Má společná snaha velmi rozmanitých evropských států šanci uspět v budoucnosti a v jakém formátu?

S určitostí na položenou otázku nelze odpovědět, jelikož predikovat budoucí vývoj je takřka nemožné. Můžeme se však pokusit nastínit některé pravděpodobné scénáře, které na základě určitých faktorů a předpokladů mohou skutečně nastat. Takovýchto „kdyby“ je však opravdu mnoho a jsou ovlivňovány nejen přímými vztahy mezi jednotlivými evropskými státy, ale také ekonomickým prostředím či celosvětovou bezpečnostní situací.

2. SCÉNÁŘE VÝVOJE

Pro pochopení a předpovídání budoucího vývoje v Evropě je důležité si uvědomit, že varianty uvedené v další části na sebe mohou různě navazovat, překrývat se, a že téměř všechny vycházejí ze stejných základů, pracují se stejnými podmínkami a statistickými čísly, pouze jinak interpretovanými nebo politicky odlišně zabarvenými. Tento princip bychom mohli připodobnit ke sklenici vody, v níž může jeden vidět sklenici poloprázdnou, zatímco pro druhého je z poloviny plná. Dalším charakteristickým znakem níže uvedených scénářů je jejich nejednoduchost, nýbrž každý může být posuzován z odlišného hlediska či úhlu pohledu a lze se tak dostat do situace, že si informace či premisy odporují.

2.1 Spojené státy evropské

Scénář, který je v posledních týdnech skloňován v médiích v souvislosti s potenciálním posilováním pravomocí Evropské centrální banky. A není tomu rozhodně poprvé, kdy se myšlenka společného evropského „superstrátu“ diskutovala jak v politických kruzích, tak také mezi lidmi samotnými. Jedná se o krok, který je v podstatě logickým vyústěním a konečnou fází integrace obecně. V tomto konkrétním případě ovšem zůstává otázkou, zda lze spojit nespočet a v mnohém velmi odlišné země, jež se po staletí utvářely sice v blízkosti, ovšem často v naprosto rozdílných podmínkách, do jednoho uskupení prezentujícím se vůči ostatním státům stejnou politikou, filosofií či kulturními hodnotami. Na úvod je třeba dodat, že termín „Spojené státy evropské“ není oficiálně užívaným termínem, byť byl již několikrát v souvislosti s touto problematikou použit.

Vezmeme-li v úvahu směřování Evropského hospodářského společenství (potažmo Evropského společenství) v posledních desetiletích, můžeme sledovat silnou snahu o vytvoření něčeho, co připomíná evropskou supervelmoc. Za nejvýraznější milníky v této historii bychom mohli označit Maastrichtskou smlouvu z roku 1992 (Smlouva o Evropské unii) a Lisabonskou smlouvu z roku 2009, která je nazývána reformní ve snaze reformovat instituce Evropské unie a její další chod. Připočteme-li

k tomu postavu předsedy Evropské rady (též prezident Evropské unie), evropskou vlajku či hymnu, působí snaha o vytvoření jednoho státu skutečně reálně. Nyní se vývoj unie patrně nachází v dalším důležitém bodě své existence. Posilování pravomocí Evropské centrální banky a její kontrola nad všemi bankami eurozóny znamená výrazný posun směrem k bankovní unii, jež by oslabila pozice národních bank jakožto národních regulátorů v oblasti financí.

Vezmeme-li v úvahu hypotézu, že bankovní unie bude skutečně schválena, národní centrální banky ztratí svou moc a dojde k plánovanému zavedení eura ve státech, které ještě z různých důvodů do měnové unie nevstoupily (viz. Česká republika), budeme mít další viditelný znak napovídající o vytvoření federace, totiž společnou měnu. Stále jsou tu však státy, které euro odmítají a ani o jeho zavedení neuvažují (viz. Spojené království Velké Británie a Severního Irsku), otázkou ovšem zůstává, jak silný tlak by právě od Evropské centrální banky směrem k takovýmto „rebelům“ v měnové unii vznikl. Řízení finančního sektoru patří mezi klíčové oblasti, které činí suverénní státy nezávislými a skrze něž lze federalizaci rozhodně uspíšit. Můžeme tím pádem klidně očekávat, že po několika letech by došlo k rozpadu státních rozpočtů a byl by vytvořen jeden, evropský. Takovýto krok samozřejmě z oficiálních zdrojů nezaznívá, ovšem již mezi vytyčenými pilíři (jednotný bankovní dohled, společný systém krizového řízení, jednotný systém ochrany vkladů) je otevřeně popsána snaha oslabit vliv bank na národní rozpočty.

Dne 12. září 2012 myšlenku vytvořit federaci poprvé nahlas oznámil i předseda Evropské komise, José Manuel Barroso. Jeden z nejlivnějších euro-politiků tak připustil, že zde existuje naprosto reálná snaha o vytvoření federace mající společnou armádu, ekonomiku (pravděpodobně mnohem silněji regulovanou ze strany Bruselu, viz projekt bankovní unie) a hlavu státu, přičemž zůstává otázkou síla jeho pravomocí (ovšem můžeme předpokládat přinejmenším oslabení pozice diplomatů jednotlivých států). Fungování evropské armády také není zatím vyjasněno, jelikož jednotlivé státy jsou členy NATO a jejich závazky vůči této alianci by musely být dodrženy. Vrchním velitelem ozbrojených sil by pak byl pravděpodobně prezident evropského státu, čímž se dostáváme k jedné z velmi klíčových pravomocí, kterou by tato persona získala na úkor prezidentů jednotlivých členských států.

Ač by se podle Barrosa mělo jednat o federaci a nikoliv o evropský stát, připravena by měla být další evropská smlouva, jejíž představení plánuje předseda Evropské komise na rok 2014, stihnout by se tedy měla ještě před volbami do Evropského parlamentu konané v témže roce. Pro další hodnocení tak budeme muset patrně počkat do zmíněného roku 2014 a vydání nové euro-smlouvy, která se svým významem bude pravděpodobně řadit mezi nejdůležitější dokumenty od založení Evropského hospodářského společenství. Náznak zamýšlených opatření bychom však mohli získat už dříve, ze Souhrnné zprávy o činnosti EU za rok 2012. Jak již bylo zmíněno výše, do poloviny září roku 2012 nebyla oficiálně myšlenka federalizace představena, a tudíž se neobjevuje ani ve zprávě z roku 2011, která k dispozici je.

2.3 Revitalizace Evropské unie

Evropská unie je v současnosti kritizována z mnoha hledisek, jedním z nich je kritika tzv. „přílišné byrokratičnosti“. Pro běžného občana se může zdát mechanismus fungování aparátu Evropské unie věcí složitou, netransparentní, neefektivní či zbytečně nabubřelou. Ve spoustě kritických názorů bude mít tento občan jistě pravdu, systém fungování Evropské unie má své mezery, nedokonalosti a chyby menší či až fatální. Dále neznalost různých procesů, které ve skutečnosti mohou fungovat efektivně, také může vést ke kritice současného stavu a k nespokojenosti občana s dosavadním fungováním Evropské unie. Tento scénář se zabývá právě zprůhledněním fungování pro běžného občana a jeho zapojením do samotného procesu správy Evropské unie.

Na problematiku se můžeme podívat z pohledu geografické identity. Evropskou unii můžeme považovat za region, který je v mnoha směrech homogenní, ale zároveň je v mnoha směrech heterogenní. Přesto je to region, který je určen institucionálně, čili má jistou dávku politické autonomie a má určitou politickou moc. Tato autonomie a moc je poměrně omezená, Evropská unie je integrační celek s velice specifickou organizací, jejíž členské státy na ni přenesly určité svrchované pravomoci. Předpokládejme však, že orgány EU budou získávat stále více pravomocí a ve stále více záležitostech bude jednat jako jeden celek, nezávisle na rozhodnutí jednotlivých členských států. S tím je spojeno i rozšíření pravomocí současných orgánů Evropské unie, jako je například Evropská komise či Evropský parlament. Takový region formuje regionální identitu, která může být v současnosti velice slabá až žádná, ale s přibývajícím přímým vlivem EU na běžného občana se může takový občan daleko více identifikovat s regionem Evropské unie. Regionální identita je schopna částečně ovlivňovat politické myšlení obyvatel. Může lidem sloužit jako základ při posuzování a hodnocení politických témat, především při různých volbách a referendech. Regionální povědomí a kolektivní identita může fungovat také jako akcelerátor společenského rozvoje a vzdělání. Raagmaa (2002) tvrdí, že pozitivně smýšlející a otevřené regionální identity mohou, ve svůj vlastní prospěch, být zdrojem sociálního kapitálu. Putnam (1992) definoval sociální kapitál jako rysy společenské organizace, za které můžeme označit síť, normy nebo důvěru, které zajišťují koordinaci a spolupráci, vedoucí ke společnému prospěchu.

Premisou tohoto scénáře je posílení regionálního povědomí a kolektivní identity obyvatel vůči Evropské unii. Tento jev bude zapříčiněn snahou Evropské unie o větší zapojení občana, byť třeba jen velice marginálního, do fungování samotné EU. Evropská unie přijme program, jehož výstupem je revitalizace fungování aparátu Evropské unie. Procesy probíhající v EU budou zprůhledněny občanům, sníží se byrokratická náročnost, která dříve zbytečně zatěžovala úřady a občana. Důležitým krokem bude také snaha EU o větší informovanost občana a jeho spjatost se zástupcem Evropského parlamentu, který byl zvolen za jeho oblast. V důsledku těchto pozitivních změn již občan nebude primárně přemýšlet, jestli má pro jeho zemi členství v EU smysl, ale bude přemýšlet, jakým způsobem by se dala současná situace zlepšit. To že je součástí Evropské unie, již bude pro něj samozřejmostí. Stejně jak je tomu dnes pro většinu občanů členských zemí to, že jsou součástí svého státu. Neustále se zlepšující vzdělání a moderní, velmi rychlé formy komunikace umožňují širší kolektivní komunikaci při těchto procesech. Pokud se s veřejností sdílí vize a plány ohledně rozvoje regionu, tak tím může být dosaženo, že se veřejnost aktivněji podílí na správě věcí veřejných (Raagmaa 2002). Aktivní účastí rozvojových a plánovacích procesů se mohou posilovat pocity „my“ a „naše“. Pro mnohé jsou tyto pocity hlavní motivací k převzetí odpovědnosti při, třeba jen velmi marginální, správě regionu.

Ozdravný proces fungování Evropské unie tedy povede k větší spjatosti občanů s EU a „evropanství“ se stane pevnou součástí jejich života. Počítá se s tím, že Evropská unie tedy bude fungovat, problémy které by mohly vést k jejímu rozpadu, se vyřeší minimálně do té míry, aby EU dále fungovala a její politika se stala efektivnější. Posílení geografické identity Evropské unie neznamena, že EU bude fungovat zcela bez problémů, ale předpokládá se, že její vývoj bude pozitivní a neustálými návrhy a podněty k jejímu zlepšení, bude občan stále více a více spokojen s jejím fungováním.

2.3 Rozdělení Evropské unie na menší celky

Integrační proces evropského kontinentu je překotný, v důsledku čehož vznikla spousta chyb. Vznikají názory, že částečná desintegrace by mohla vyřešit spousta problémů a nové rozdělení podle kulturní a

ekonomické tradice by mohlo být daleko přirozenější a tyto menší celky by fungovaly lépe. Naopak existují názory, že částečná desintegrace by byla velkým krokem zpět, který by Evropu mohl v následujících letech politicky i ekonomicky mrzet. Tento scénář se zabývá cestou rozdělení Evropské unie na menší celky respektive částečnou desintegrací současného stavu.

Nejzásadnějším důvodem k rozdělení Evropské unie by byly ekonomické problémy některých členských zemí. Problémem nebudou ty samotné problémy, ale odlišné názory na jejich řešení. Členské země, které jsou na tom ekonomicky lépe, díky svým systémovým změnám se nebudou chtít smířit, že některé členské země se na své ekonomické problémy dívají mnohem shovívavěji. Neustále řešení pomocí finančních balíčků nebude efektivní a některé země převážně severní části Evropy budou usilovat o zúžení Evropské unie. Tato akce bude mít svoji reakci v podobě nespokojenosti převážně jižních států, kterým se nebude líbit především neustále se centralizující systém ekonomického řízení, v jehož vedení bude stát Německo. Neustále se centralizující systém ekonomického řízení bude v důsledku snahy o finanční pomoc diktovat zemím, jež jsou závislé na záchranných finančních balíčcích, jak má vypadat rozpočet a další faktory ovlivňující jejich konkurenceschopnost jako je například mzdové vyjednávání, sociální systém, zdanění nebo regulace určitých ekonomických faktorů. Přičemž některé země jako Německo nebo Švédsko budou ve své domácí ekonomické politice zcela samostatné bez nutnosti brát v potaz regule, které jsou pro ostatní členské země směrodatné.

Tento politický boj se nepřemění v boj skutečný, ale povede k zcela zásadnímu kroku v rámci historie Evropské unie, když dojde k jejímu rozdělení. Nejprve bude záměr rozdělit EU na dvě části, ale po bohatých diskuzích bude Evropská unie rozdělena na více částí, kdy v jedné skupině budou státy jihu (Portugalsko, Španělsko, Itálie, Malta, Kypr, Řecko), v druhé skupině státy severu (Německo, Belgie, Nizozemsko, Lucembursko, Francie, Dánsko, Švédsko, Finsko, Rakousko, Spojené Království, Irsko), ve třetí skupině státy střední Evropy a Pobaltí (Česko, Slovensko, Polsko, Maďarsko, Slovinsko, Litva, Lotyšsko, Estonsko) a ve čtvrté skupině budou státy Balkánu a nově příchozí země (Rumunsko, Bulharsko, Chorvatsko, Černá Hora, Makedonie).

Evropská unie bude tedy rozdělena na menší celky a ty se budou sdružovat do jednotné EU, která však jako instituce nebude mít mnoho pravomocí, veškeré zásadní pravomoce budou přeneseny na stupeň rozdělených celků. Zda tento systém bude fungující nebo to bude jen krok k celkovému rozpadu, který řeší další scénář budoucího vývoje EU, je na diskuzi. Evropská unie si však po překotné době velice rychlé integrace, zkusí i dobu desintegrace, po které dnes mnoho kritiků volá.

2.4 Rozpad Evropské unie

Další teorií budoucnosti eurozóny a Evropy celkově je vývoj vedoucí k rozpadu Evropské unie v důsledku mnoha možných faktorů a podmínek. Jak vysoká je pravděpodobnost takového scénáře, je otázkou, jelikož provázanost ekonomik a administrativních činností se zdá být poměrně silná. Na druhou stranu bylo již v samotném úvodu zmíněno, že Evropa je region velice heterogenní a mnohá úskalí integrace mohou narážet právě na nepřekonatelné bariéry různorodosti.

Mnohem aktuálnějšími problémy, než je kulturní odlišnost a odlišné tradice zemí utvářejících se po staletí v evropském prostoru, jsou na prahu 21. století ekonomické problémy některých členů unie, které vyvolávají v mnohých pochybnosti či nedůvěru ve vedení Evropské unie i její samotnou ideu. Vše bylo umocněno ekonomickou krizí z přelomu desetiletí, jejíž dozvuky a následky v mnohých případech vyplývají na povrch až nyní a budou ovlivňovat jednotlivé postižené ekonomiky i celé

fungování a image unie další roky, možná i desetiletí. Známa je krizová situace z Řecka a Irska, situace se stále více vyostřuje také v Portugalsku či Španělsku. Narůstá nespokojenost lidí jak v těchto nejhůře postižených regionech, tak mezi občany zemí, jež uvolňují ze svých rozpočtů finanční částky na pomoc nejhůře postiženým oblastem. A hněv se obrací nejen proti národním vládám, ale velmi často také proti Bruselu, který tyto finanční balíčky spravuje.

A přeci do jisté míry souvisí tato ekonomická disparita s kořeny samotných evropských států, s mentalitou jejich obyvatel a zvyklostmi, které v daných zemích platí po mnoho generací. Různorodost, zmiňovaná na několika místech této práce, se opravdu projevuje velkou měrou a dává tak prostor ke vzniku malých i větších konfliktů uvnitř Evropské unie. Představíme-li si například typickou pracovní morálku v jižní Itálii či Řecku a porovnáme-li jí s průměrným pracovním výkonem Němce, Švéda či Brita, dostaneme se k naprosto rozdílným hodnotám značícím spíše jiné kontinenty než jeden fungující celek. Svou roli může hrát zajisté podnebí a rozdílné klimatické podmínky, ovšem realitou je, že nastíněné skupiny obyvatel se od sebe daleko více liší, než by si byly podobné.

Jako velmi pravděpodobný scénář bychom mohli považovat situaci, že nedojde k zániku Evropské unie, nýbrž Spojených států evropských, o nichž byla řeč v předchozí kapitole. Tato varianta je dokonce předpovídána některými skeptiky federalizace unie a to v ne příliš optimistickém duchu. Důvodem obav, které s takovýmto rozpadem vyvstávají, není samotný rozpad unie (ten mnoho euroskeptiků naopak otevřeně požaduje), ale strach z nárůstu nacionalismu v jednotlivých státech jako protiváze neúspěšné snaze integrovat státy Evropy. Je třeba si také představit značné obtíže, které by s rozpadem ať již unie či nově vzniklé federace souvisely. Řada připravovaných projektů počítá s pomocí evropských operačních programů, množství peněz je uloženo také ve fondech, které by se musely pravděpodobně dělit a peníze vracet zpět jednotlivým státům. Takovýto postup můžeme s určitostí označit za naprosto nereálný a neproveditelný. Buď by došlo k rozkradení a zpronevření těchto finančních prostředků, což by vedlo k eskalaci násilí, nebo daleko spíše k postupnému vyčerpání fondů a s tím souvisejícím pomalejším uvolňováním a rozměňováním Evropské unie či Spojených států evropských.

Dalším, byť poměrně nepravděpodobným, důvodem rozpadu může být přijetí Turecka do Evropské unie a narušení převládajícího křesťanského náboženství každodenní konfrontací s islámem. Tento důvod je skutečně pouze hodně teoretickým, ovšem střet náboženství byl již v minulosti důvodem vážných konfliktů a skutečnost, že žijeme v jednadvacátém století, nemusí v tomto ohledu hrát vůbec žádnou roli, jak ukazují určité problémy např. ve Francii. Sílicí obavy z terorismu, neznalost islámu v evropské populaci a záměna těchto dvou pojmů buduje v tradičním evropském obyvatelstvu jisté předsudky, které by mohly eskalovat v případě, že by se Turecko skutečně k unii připojilo.

3. ZÁVĚR

Jak již bylo naznačeno v úvodu, predikce vývoje EU je takřka nemožná. Tato práce nabízí čtyři scénáře budoucího vývoje, které se pohybují od možnosti takřka úplné integrace až po celkový rozpad instituce Evropské unie a zavrnutí myšlenky „společné Evropy“. U samotných scénářů je velice těžké určit, zda se jedná o vývoj pozitivní či negativní. To vše nám ukáže až čas. Smyslem příspěvku je nabídnout varianty budoucího vývoje, podpořené více či méně pravděpodobnými argumenty, které budou podrobeny společné diskuzi při prezentaci tématu. Tato diskuze s předpokládaným geografickým nádechem ukáže sympatie jednotlivých účastníků diskuze k problematice integrace evropského kontinentu.

Na úplný závěr se nabízí bonmot, charakterizující problematiku budoucího vývoje Evropské unie: „Budoucnost už není, to co bývala.“

4. ZDROJE

- KOHOUT, P. (2011): Finance po krizi - Evropa na cestě do neznáma, Grada Publishing, a.s., Praha, 2011, 328 s.
- PUTNAM, R. (1992): Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy, Princeton University Press: Princeton, New Jersey, 1992
- RAAGMAA, G. (2002): Regional identity in regional development and planning. European Planning Studies 10, s. 55-76
- SOUHRNNÁ ZPRÁVA O ČINNOSTI EU (E-dokument), dostupné na WWW: http://europa.eu/generalreport/pdf/rg2011_en.pdf

MÁ BÝT BOJ PROTI KLIMATICKÝM ZMĚNÁM JEDNÍM Z HLAVNÍCH CÍLŮ EU?

Tuscher Jiří a Přemysl Kachlik (GÚ PŘF MU)

1. ÚVOD

Globální změna klimatu je je jeden z největších problémů, kterému bude lidstvo do budoucna čelit. Zvýšení průměrné teploty o dva stupně celsia oproti úrovni před industrializací způsobí na naší planetě dlouhodobé a pravděpodobně nezvratné změny. V důsledku tání pevninských ledovců může dojít k zaplavení přímořských oblastí, zvýší se problémy s nedostatkem pitné vody, či se bude zintenzivňovat výskyt extrémních klimatických jevů.

Snaha snižovat klimatické změny v sobě zahrnuje opatření, které vedou ke zpomalování globálního oteplování, které je vyvoláno rostoucí koncentrací skleníkových plynů v atmosféře. Nejedná se přitom jen o snahu snižovat emise těchto plynů, ale i hledání způsobů, jak tyto plyny (CO₂) ukládat, respektive aktivně snižovat jejich podíl v atmosféře. Jako příklad lze uvést efektivnější využívání fosilních paliv, přechod k obnovitelným zdrojům energie, zateplení budov nebo rozšiřování ploch lesů, rašeliníšť a dalších akumulátorů atmosferického uhlíku.

2. CELOSVĚTOVÁ OPATŘENÍ V BOJI S GLOBÁLÍM OTEPLOVÁNÍM

Obavy z potenciální hrozby vedly k utváření celosvětových iniciativ za účelem snížení globálního oteplování. První celosvětovou dohodou o ochraně klimatického systému Země je Rámcová úmluva o změně klimatu (United Nations Framework Convention on Climate Change, UNFCCC), které předcházela vznik Mezivládního panelu pro změny klimatu (IPCC) tvořící vědeckou základnu pro rozhodovací činnost UNFCCC. Ta sama o sobě nestanovuje žádné limity emisí skleníkových plynů ani neobsahuje vynucovací mechanismy. Jejím obecným cílem je: "...stabilizovat atmosférické koncentrace skleníkových plynů na takové hladině, která předejde nebezpečnému antropogennímu narušení klimatického systému“ (www.mzp.cz), přičemž jedním z prvních úkolů pro ratifikující státy bylo vytvořit inventarizaci svých emisí skleníkových plynů. Od roku 1992, kdy byla úmluva zpřístupněna k podpisům ji k dnešnímu dni ratifikovalo 194 států světa.

Na třetí konferenci UNFCCC v Kjótu v roce 1997 došlo po intenzivních vyjednáváních k dojednání Kjótského protokolu, kterým se průmyslové země zavázaly ke snížení emisí skleníkových plynů o pět procent oproti roku 1990 v období let 2008-2012. Protokol vešel v platnost v roce 2005 a do současné chvíle ho podepsalo a ratifikovalo 191 států světa + Evropská unie (EU ratifikovala Úmluvu jako jeden celek). Největší producent skleníkových plynů USA protokol odmítl ratifikovat a Kanada od protokolu odstoupila v prosinci roku 2011.

Pro snazší splnění závazků Kjótský protokol zavádí tři flexibilní mechanismy, které mají sloužit pro snížení celkových nákladů za dosažení emisních limitů. Jde vlastně o zavedení tržních mechanismů, které mají pomoci průmyslovým zemím snižovat své celkové emise nebo ukládat atmosferický uhlík na území jiných států. Tyto mechanismy představují:

1. Obchodování s emisemi - zavedení obchodu s tzv. emisními povolenkami, který umožňuje redistribuci emisních limitů mezi jednotlivými zeměmi.
2. Společně zaváděná opatření – možnost spolupráce jednotlivých průmyslových zemí na budování společných projektů s cílem redukovat emise skleníkových plynů.

3. Mechanismus čistého rozvoje – umožňuje průmyslovým zemím investovat do projektů snižujících emise skleníkových plynů ve státech třetího světa, za což získávají kredity započítatelné do splnění závazků vyplývajících z Kjótského protokolu.

Závazky zúčastněných států obsažené v Kjótském protokolu vyprší koncem roku 2012. V současné době je budoucí forma úmluvy o snižování emisí skleníkových plynů stále předmětem vyjednávání.

3. BOJ S KLIMATICKÝMI ZMĚNAMI V EU

Evropská unie je bezesporu jedním z průkopníků a největších prosazovatelů myšlenek boje proti klimatickým změnám. Při vyjednávání konkrétních cílů Kjótského protokolu EU prosazovala nejradikálnější snížení emisí o celých 15 % do roku 2010. Tento návrh však většina ostatních států světa odmítla a nakonec došlo ke koncesu v podobě snížení emisí skleníkových plynů 37 průmyslových zemí do roku 2012 průměrně o 5 % oproti úrovni z roku 1990. Státy tehdejší EU (EU-15) se však zavázaly, že za stejné období společně sníží své emise o 8 %. Tento cíl se podařilo překonat, protože do roku 2010 se celkové emise 27 členských států snížily o 15,5 % oproti roku 1990.

3.1 Cíle

Do budoucna chce EU pokračovat v nastaveném trendu a navrhuje dále snižovat produkci skleníkových plynů u průmyslových zemí až o 30% do roku 2020 oproti stavu v roce 1990. EU se však zavázala, že do roku 2020 sníží své emise alespoň o 20% bez ohledu na to, jak se zachovají jiné země. Do roku 2050 by čelní představitelé chtěli snížit produkci skleníkových plynů až o 80-95% oproti roku 1990.

3.2 Nástroje

Hlavním legislativní rámcem pro splnění stanovených cílů v boji proti klimatickým změnám obsahuje tzv. klimaticko-ekologický balíček. Schválením tohoto souboru opatření se evropské země v roce 2009 zavázaly splnit tzv. cíl 20-20-20, jež zahrnují:

- Snížení emisí skleníkových plynů o 20 % do roku 2020.
- Zvýšení efektivity využívání energií o 20 % do roku 2020.
- Zvýšení podílu obnovitelných zdrojů energií na celkové energetické spotřebě o 20% do roku 2020.
- Upravení schématu obchodování s tzv. emisními povolenkami. Povolenky na emise dovolující vypouštět oxid uhličitý firmy dosud dostávaly zadarmo, ale od roku 2013 by si je měly z větší či menší části kupovat.
- V rámci sektorů, jež nejsou v systému zahrnuty, např. doprava, stavby, zemědělství, či odpady je plánováno do roku 2020 snížit emise o 10% oproti roku 2005.
- Podpora technologií separace a ukládání uhlíku a snižování emisí CO₂ z automobilové dopravy.

Evropský systém obchodování s emisemi (EU ETC)

Evropský trh s emisními povolenkami byl spuštěn v roce 2005 a je prvním opatřením svého druhu na světě, jež má pomocí tržních mechanismů přispívat ke snižování celkových emisí skleníkových plynů. Vlády členských zemí EU stanovují limitní množství CO₂, které mohou energeticky náročné podniky a elektrárny za rok emitovat. K červnu roku 2012 EU ETC zahrnoval přes 11 000 zařízení v 30 evropských zemích (EU + Island, Norsko, a Lichtenštejnsko), které produkují téměř polovinu celkových emisí CO₂ v EU. Podniky, které nedosahují stanovených limitů mohou prodat emisní povolenky ostatním, které tyto limity překračují. Pokud i přes nákup povolenek nejsou schopny vyřešit

situaci, jsou nuceny platit vysoké sankce. Ve svém důsledku tento systém podporuje snižování emisí primárně tam, kde je to nejlevnější a tedy nejefektivnější. V říjnu roku 2005 byl EU ETC rozšířen i na letecký průmysl a silniční přepravu.

Adaptační opatření

V červnu 2007 zveřejnila Evropská komise Zelenou knihu k problematice adaptací na změnu klimatu. Tento dokument se zabývá dopady změny klimatu a implementací adaptačních opatření do domácích a zahraničních politik na evropské, národní, regionální a lokální úrovni. Zelená kniha rovněž klade důraz na koordinovanou výměnu výsledků výzkumu i zkušeností s adaptačními opatřeními v rámci zemí EU i rozvojových zemí. Na základě konzultací a připomínek členských států a nezávislých organizací v EU k Zelené knize představila Evropská komise na konci roku 2008 Bílou knihu s názvem „Cesta k evropskému programu adaptace na změnu klimatu“, v níž se členské státy shodly, že kromě výrazného omezení globálních emisí skleníkových plynů je zároveň nutné zavést vhodná a účinná adaptační opatření na zmírnění negativních dopadů změny klimatu. Adaptace představuje celosvětově významné téma, které se bude projednávat i během předsednictví ČR. Evropská Unie podporuje zavádění takových adaptačních opatření, která berou na zřetel i další aspekty, jako jsou např. ochrana biologické rozmanitosti a půdy (www.businessinfo.cz).

Další opatření

Dalšími oblastmi, kde se Evropská unie snaží snižovat emise skleníkových plynů jsou v automobilové dopravě, kde se zavádí opatření na zvýšení účinnosti paliv, dále opatření na zvýšení energetické účinnosti budov (kvalitní izolace může snížit náklady na vytápění až o 90%), na širší využívání obnovitelných zdrojů energie (vítr, Slunce, biomasa, geotermální a slapová energie), či na snížení emisí metanu ze skládek.

3.3 Instituce zodpovědné za boj s klimatickými změnami

Evropská komise

Evropská komise zodpovídá za Evropský program změny klimatu (ECCP), jež je hlavním koordinátorem aktivit EU v boji proti klimatickým změnám. Program byl spuštěn v červnu roku 2000 kvůli snaze snížit nebezpečné klimatické změny. Cílem programu je najít, rozvinout a implementovat ekonomicky efektivní opatření, která povedou k plnění závazků daných ratifikací Kjótského protokolu, k jehož plnění se EU v roce 2002 zavázala. V říjnu roku 2005 odstartovala druhá fáze tohoto programu, jejímž cílem je posílení EU ETC, rozvoj technologie separace a ukládání uhlíku a přijetí opatření k financování procesu přizpůsobování se dopadům klimatických změn.

Mezivládní panel pro změny klimatu (IPCC)

Instituce vznikla v roce 1988 pod hlavičkou Programu OSN pro životní prostředí (UNEP) a Světové meteorologické organizace (WMO). V současné době je vůdčí mezinárodní vědeckou institucí pro odhad klimatických změn. Jejím úkolem je poskytovat relevantní informace, které slouží jako podklad pro politická jednání a následná rozhodnutí. Nemá žádné rozhodovací pravomoci, ale zpracovává hodnotící zprávy, které jsou významným podkladem pro smluvní strany Rámcové úmluvy OSN o klimatických změnách.

IPCC zahrnuje tři specializované pracovní skupiny. První se zabývá fyzikálními základy změny klimatu. Popisuje aktuální stav vědeckého poznání příčin změn klimatu, pozorovaných změn klimatu, klimatických procesů a předpokládaných budoucích změn klimatu. Druhá pracovní skupina se zabývá dopady změn klimatu, adaptací a zranitelností. Třetí pracovní skupina se zabývá zmírněním dopadů

změny klimatu (mitigace), shrnuje stav poznání v oblasti technologických, environmentálních, ekonomických a sociálních aspektů zmírnění dopadu změn klimatu.

IPCC je často kritizována, i jejími bývalými členy, že poskytuje pouze jednostranné informace, že nebere v potaz důkazy a předpovědi, které mluví o menších dopadech klimatických změn. Například prezident světové federace vědců, dr. Antonio Zichichi v roce 2007 podepsal otevřený dopis 100 vědců adresovaný generálnímu tajemníkovi OSN. V dopise se mimo jiné píše: „Souhrny IPCC pro politiky připravuje relativně malý tým a závěrečné verze schvalují zástupci vlád. Většina vědeckých autorů a recenzentů a desítky tisíc dalších odborníků se přípravy těchto dokumentů neúčastní. Nemohou tedy správně odrážet konsensus mezi odbornou veřejností.“

4. PROČ BOJOVAT S KLIMATICÝMI ZMĚNAMI?

Argumenty pro

Za předpokladu, že předpovědi institucí jako IPCC se alespoň z 80 % naplní, nejenom Evropa, ale i celý svět se bude potýkat se změnami, které se v tomto tempu na Zemi ještě nikdy neodehrály. V minulosti byly sice i větší výkyvy globálního klimatu, ale zpravidla trvaly řádově déle. Navíc v dnešním světě, který je velmi citlivý na jakékoliv výraznější zásahy přírody, můžou scénáře klimatických organizací vydesit nejen jednoho politika, ale i obyčejného smrtelníka. Logickým vyústěním takových předpokladů je to co se dnes na půdě environmentální politiky děje. Snažíme se snižovat emise skleníkových plynů řadou opatření, ať už z hlediska omezování určitých činností nebo vývojem efektivnějších technologií a jejich implementací.

Další důležitý proces je adaptace, nejenom vůči současnému klimatu, hlavně vůči krátkodobým extrémům (vlny veder, extrémně chladná období, vysoké srážky, nízké srážky), ale také z hlediska výhledu do budoucnosti. Při zvýšení teploty i o zdánlivě nevýrazné tři stupně vznikne na mnoha místech na světě ještě větší nedostatek pitné vody. Zemědělství se bude muset adaptovat a začít pěstovat jiné druhy plodin, pro které bude teplejší klima vhodné. Další adaptační opatření mohou zahrnovat výstavbu protipovodňových bariér a odvodňovacích kanálů, vysazování stromů, které jsou méně náchylné vůči nárazovým větrům a požárům a ponechávání/výstavba bio koridorů pro migrující zvěř.

Důležitá je také implementace jednotlivých opatření především s ohledem na ekonomiku jednotlivých států. Vynakládat velké finanční prostředky kvůli něčemu, co není ekonomicky výhodné může být pro spoustu firem až existenčním problémem. Evropská komise se tak snaží motivovat firmy pomocí daňových úlev pro ty firmy, které se budou těmito předpisy řídit a budou prokazatelně snižovat svoji uhlíkovou stopu.

Argumenty proti:

Takové motivační principy ale nefungují vždy a všude. Navíc spolu s finanční náročností jakékoliv nové, environmentálně šetrnější, technologie se náklady na výrobu a provoz mohou značně zvýšit. Existuje také potřeba zvažovat, zda některá ekologická rozhodnutí neexistují jenom proto, aby existovala, případně nejsou lobby výrobců určitého, údajně ekologičtějšího, zboží. Takovým sporným příkladem může být například zákaz prodeje klasických wolframových žárovek a nahrazení trvanlivými zářivkami, které obsahují například rtuť. Což je v porovnání se zákazem prodeje rtuťových teploměrů ironické. Dalším příkladem můžou být hybridní a elektrická auta. Ta jsou v dnešní době schopná fungovat pouze díky obřím bateriím, které v sobě obsahují velké množství nebezpečných kovů, které se těží za různých podmínek po celém světě.

Vyvrstala také kritika Kjótského protokolu, mimo jiné díky snaze zahrnout do finančních trestů také plyny, které produkují zemědělská zvířata svým zažíváním. Pro tento poplatek se zažil termín “farttax” a nakonec nebyl aplikován, především kvůli protestům novozélandských farmářů, pro které je chov zvířat hlavním zdrojem příjmů. Dalším faktem, z hlediska samostatné EU, je to, že evropské firmy přesouvají svoji výrobu do zemí mimo EU. Čímž sice snižují produkci CO₂ v Unii, ale globálně neklesne. Nedávná studie také prokázala, že mezi lety 2000 a 2008 se globální produkce CO₂ zvýšila o celých 29 %. Hlavním činitelem tohoto vzrůstu jsou nevyspělé země, které pro svoji průmyslovou produkci používají starší a levnější technologie, které nejsou zdaleka tak šetrné jako ty moderní. Důkazem tohoto je fakt, že uhlí překonalo ropu jako hlavní globální zdroj energie.

Je tedy otázkou zda by nebylo lepší nechat výrobu na území EU za cenu mírného zvyšování produkce skleníkových plynů a zhoršit si tak obraz environmentální politiky EU, výsledkem čehož by ale byl mírnější globální vzrůst.

5. ZÁVĚR

Když se vrátíme k původní otázce, zda má být boj proti klimatickým změnám jedním z hlavních cílů EU, je jasné, že odpovědět na tak komplexní otázku nebude snadné. Je nezpochybnitelné, že lidstvo za dobu své průmyslové činnosti napáchalo na Zemi mnoho škod, spoustu z nich nevratných. Je tedy určitě pozitivní, že si svět tyto skutečnosti přijal a snaží se s nimi něco udělat. Je nutné se ale zamyslet nad tím, jak se zneužíváním přírody skoncovat, a je to vůbec v dnešním globalizovaném světě možné? Je taky nutné se zamyslet, zda se někdy nejen EU nesnaží prosadit opatření proto změnám klimatu, i když v konečném důsledku nemusí být ekologické.

6. ZDROJE

- UNITED NATIONS FRAMEWORK CONVENTION ON CLIMATE CHANGE - [http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/ramcova_umluva_osn_zmena_klimatu/\\$FILE/OMV-anglicky_umluva-20081120.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/ramcova_umluva_osn_zmena_klimatu/$FILE/OMV-anglicky_umluva-20081120.pdf)
- Status of Ratification of the Convention - http://unfccc.int/essential_background/convention/status_of_ratification/items/2631.php
- Kyoto Protocol - http://unfccc.int/kyoto_protocol/items/2830.php
- What is the EU doing about climate change? - http://ec.europa.eu/clima/policies/brief/eu/index_en.htm
- Evropská politika ochrany životního prostředí - <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/evropska-politika-ochrany-zivotniho-5151.html#pri2>
- European Union climate and energy package - http://en.wikipedia.org/wiki/European_Union_climate_and_energy_package
- Adaptation to Climate Change An EU approach - http://ec.europa.eu/clima/publications/docs/flyer_adaptation_en.pdf
- Kjótský protokol - http://cs.wikipedia.org/wiki/Kj%C3%B3tsk%C3%BD_protokol
- Fossil Fuel Carbon Dioxide Emissions Up by 29 Percent Since 2000 - <http://www.sciencedaily.com/releases/2009/11/091117133504.htm>

AKTUÁLNÍ OTÁZKY: ZEMĚDĚLSTVÍ, RYBÁŘSTVÍ A VÝŽIVA

Zapletal Michal, Fojtík Radim, Uvírová Jana (KGG PřF UP)

Orgány a instituce, které se zabývají otázkami zemědělství, rybařství a výživa jsou evropská komise (zemědělství a rozvoj venkova), dále Evropský parlament (výbor pro zemědělství a rozvoj venkova) a Rada Evropské unie (Zemědělství a rybolov). Dalšími institucemi, které mají rozhodovací právo, jsou Evropský úřad pro bezpečnost potravin a Odrůdový úřad Společenství. (Činnosti Evropské unie)

1. MOTIVACE VZNIKU SZP

Jedním z klíčových faktorů vzniku společné zemědělské politiky (dále jen SZP) v padesátých letech byl vysoký podíl zaměstnanosti v sektoru zemědělství. Nejen zaměstnanost ovšem byla stěžejním ukazatelem. V některých zakládajících státech se zemědělství výrazně podílelo na hrubém domácím produktu. Poválečná Evropa procházela špatnou hospodářskou situací, kdy státy Společenství museli vyřešit problém nedostatku potravin a s tím spojený dovoz. SZP byla chápána jako možnost oživení nevykonného zemědělství. Došlo k podpoře vyšší zemědělské produkce a zajistila se stálá dostupnost potravin spotřebitelům. Základní kámen vzniku SZP můžeme spojit s podpisem Smlouvy o Evropském hospodářském společenství (EHS), ke kterému došlo v roce 1957. (Společná zemědělská politika očima českých zemědělců).

V Římské smlouvě bylo stanoveno pět cílů, které mělo fungování SZP naplnit: zvýšit produktivitu výroby, zajistit přiměřenou životní úroveň pro zemědělce, stabilizovat trhy, zabezpečit dostatečné množství potravin pro obyvatelstvo, poskytovat spotřebitelům potraviny za přiměřené ceny. (Euroskop.cz –zemědělství)

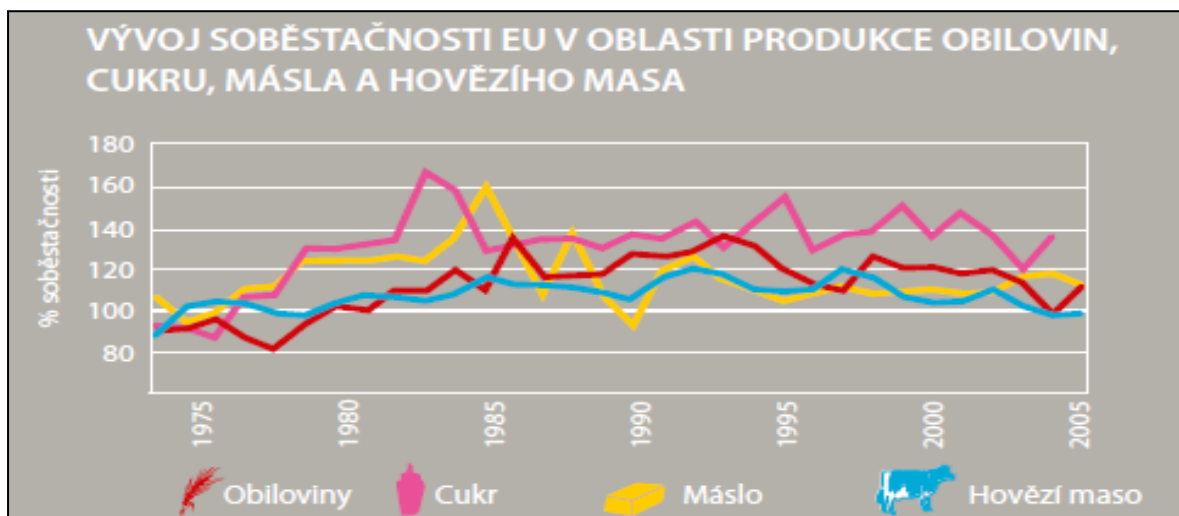
1.1 Současná podoba evropského zemědělství

Devadesátá léta znamenala pro SZP období důležitých změn. Byly určeny kvóty, které pomohly snížit nadprodukcí. Rovněž se stanovily podmínky obhospodařování, které jsou šetrnější k životnímu prostředí. Zemědělcům se vyplácela přímá podpora jejich příjmů, museli se však přizpůsobit potřebám trhu a měnícím se požadavkům společnosti. Tyto změny byly obsaženy v Agendě 2000. Zemědělci již nedostávali peníze jen na to, aby produkovali potraviny, ale zároveň je zohledněna poptávka. Zohledňují se potřeby spotřebitelů a daňových poplatníků. Na rozdíl od uplynulých let, kdy platilo, že čím více zemědělec vyprodukoval, tím větší získal subvence, se nyní drtivá část finanční pomoci zemědělcům vyplácí bez ohledu na to, kolik vyprodukují. Zemědělci musí respektovat normy na ochranu životního prostředí, zajištění bezpečnosti potravin, rostlinolékařské normy a normy na zachování dobrých životních podmínek zvířat. (Společná zemědělská politika)

1.2 Produkce

Přestože se do členských států EU řada různých zemědělských produktů dováží, Evropa představuje světovou velmoc v produkci vína, whisky a dalších lihovin, dále pak olivový olej či maso. Obr. 1 názorně ukazuje vývoj soběstačnosti EU v produkci vybraných zemědělských produktů. Díky těmto přínosům došlo jak k rychlému růstu produktivity, tak i jeho objemu. Toto zvýšení však způsobilo nadprodukcí mnoha zemědělských výrobků. Nadbytečné množství bylo staženo z trhu prostřednictvím finanční podpory uskladnění nebo vývozu daných produktů do zemí třetího světa, aby nedošlo ke zhroucení cen zemědělských produktů. EU proto musela vytvořit politická opatření, která omezila nadprodukcí daných výrobků. Například se stanovily jasné kvóty na produkci mléka, limity na oseté

plochy a počet chovaných zvířat. Tato opatření byla postupem času stále úspěšnější a nadprodukce se snížila.

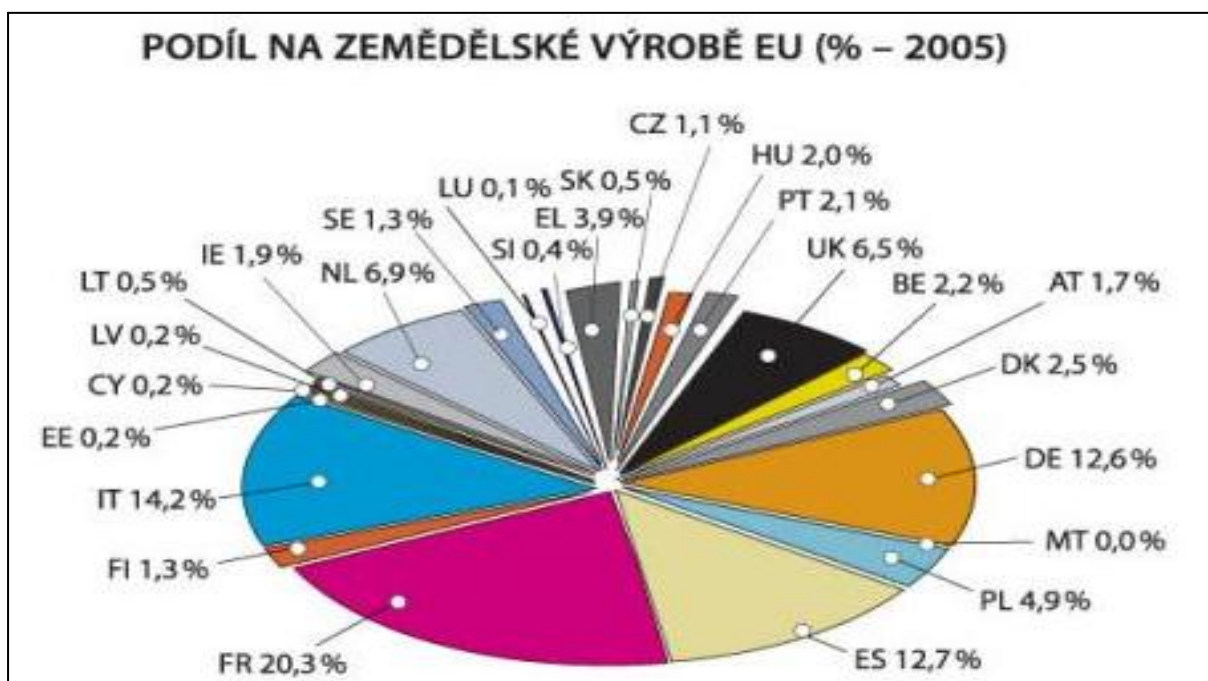

Obr. 1: Graf vývoje produkce.

Zdroj: ec.europa.eu

1.3 Rozpočet

V začátcích dosahovaly výdaje na SZP téměř 70 % evropského rozpočtu. V programovém období pro léta 2007 – 2013 bylo určeno na SZP 43 % z celkového rozpočtu EU, což přibližně představuje 55 mld. eur ročně a 0,5 % HDP EU. Zhruba 80 % výdajů jdou do prvního (tržní opatření) a 20 % do druhého pilíře (rozvoj venkova) SZP. Graf umístěný níže znázorňuje podíl členských států na zemědělské výrobě v EU.

Obr. 2: Podíl členských států na zemědělské výrobě v EU (stav v roce 2005 bez Bulharska a Rumunska).

Zdroj: euroskep.cz

1.3 Kdo nejvíce benefituje ze SZP?

V současnosti je osm členských zemí, které dostávají více peněz, než do ní odvádějí. Dominující jsou Španělsko, Francie, Řecko a Irsko. Na druhé straně do SZP odvádějí největší množství peněz Německo, Velká Británie, Itálie a Holandsko. Nyní se řeší složitý problém s Francií. Francie je nyní největším příjemcem zemědělských peněz z evropského rozpočtu. Každý rok totiž francouzskému agrárnímu sektoru připutuje více než 10 % evropského rozpočtu. Francie je nejen hlavním příjemcem zemědělských dotací, ale také hlavním architektem a politickým garantem celého systému SZP.

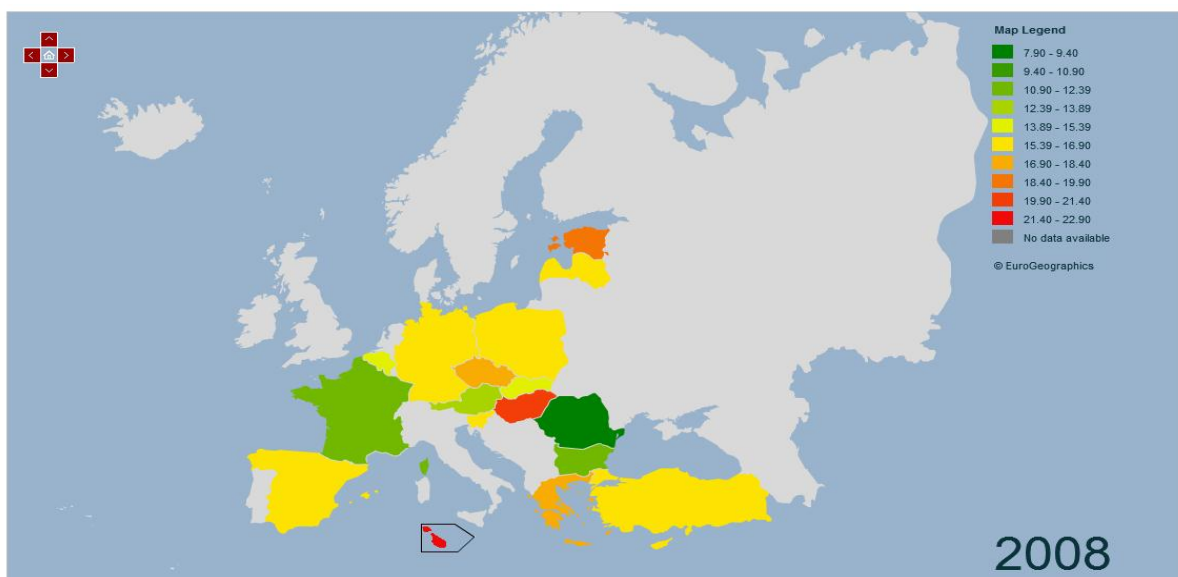
Při východním rozšíření v letech 2004 a 2007 prosadila, aby zemědělci v nových členských státech byli po dobu 10 let diskriminováni nižšími dotacemi. Francie prosadila, aby v rámci finanční perspektivy EU pro roky 2007–2013 zůstalo zemědělství jednou z nejvýznamnějších výdajových priorit. (fajmon.eu)

1.4 Budoucnost SZP po roce 2020

V budoucnosti musí být zaměřena na podporu zemědělského sektoru, ekonomickou a ekologickou ochranu a zachování konkurenceschopnosti zemědělství v Evropě. Evropská unie se bude muset opírat o silnou SZP, aby rozvinula potenciál pro udržitelný inteligentní růst podporující začlenění zemědělských oblastí. (Budoucnost SZP po roce 2020)

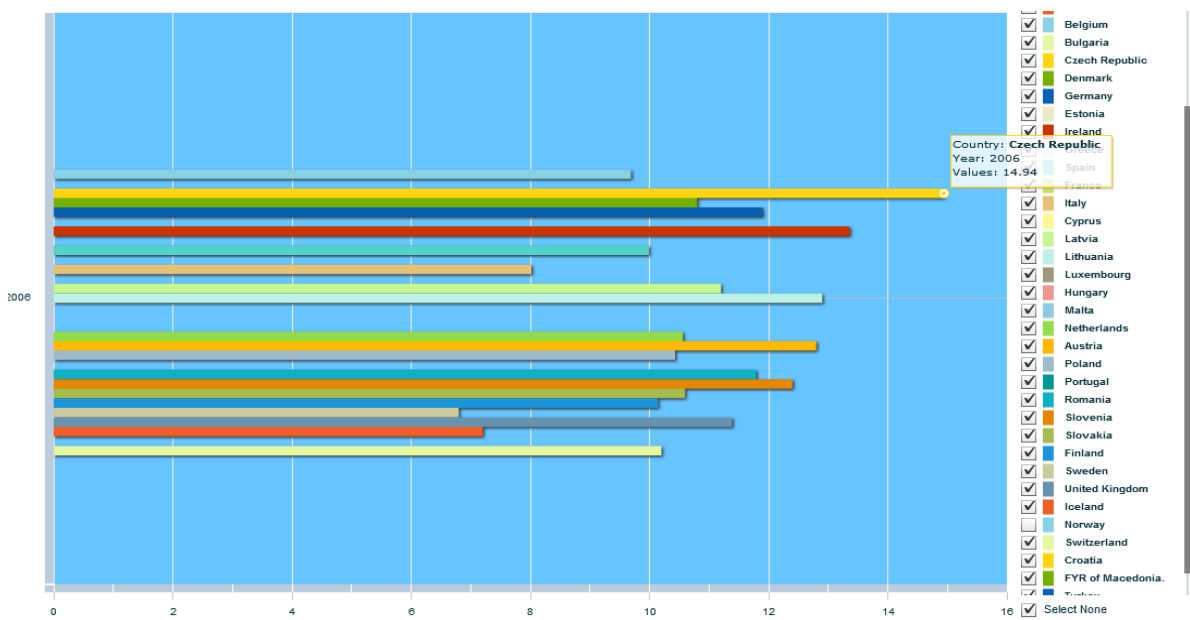
2. VÝŽIVA

Až šest ze sedmi nejrizikovějších faktorů způsobujících předčasnou úmrť v celé Evropě (vysoký krevní tlak, cholesterol, BMI, nedostatečný příjem ovoce a zeleniny, nízká fyzická aktivita a především pro ČR typické nadměrné užívání alkoholu) přímo souvisí s tím, co jíme, co pijeme a kolik máme pohybu. (European Commission, 2012). Znepokojující začíná být rostoucí nadváha i obezita osob v celé Evropě. Ale stále Evropa je na tom oproti USA přece jen na lepší úrovni, každopádně měla by Evropská komise zasáhnout proti rostoucímu počtu lidí trpících nadváhou a řídit jim stravování a tím jim zasáhnout do svobodné volby? V této souvislosti EU zastává názor, že je zapotřebí spojit zdroje prostřednictvím zapojení všech zainteresovaných stran, včetně potravinářského a reklamního průmyslu, občanské společnosti a také sdělovacích prostředků. Cílem činnosti je zvýšit informovanost a zlepšit návyky. Pokud jde o výživu a tělesnou aktivitu, ale je to vůbec možné v IT době? Lidé, především děti, mnohem častěji sedí, resp. pracují na počítači.

Obr. 3: Podíl dospělých osob (18+), kteří jsou obézní, tj. jejichž body mass index (BMI) je ≥ 30 kg / m².
(zdroj: Heidi Data Tool, 2010)

Co se týče alkoholu, tak alkoholismus je jedním z hlavních zdravotních a sociálních problémů v celém Společenství. Evropa má nejvyšší podíl alkoholiků na světě, ČR se v roce 2006 umístila na první příčce konzumace alkoholu. Nápoje také představují pro několik regionů v Evropě určitou kulturní hodnotu, ale za jakou cenu? Když se podíváme na stále probíhající kauzu (říjen 2012) ohledně metylalkoholu v ČR, za jakou cenu jsme schopni si pořídit alkohol, je kontrola a ochrana dostačující? Spotřeba/dostupnost ovoce a zeleniny se v roce 2008 ČR umístila za Maďarskem na 6. místě. (Evropská komise, 2012)

Obr. 4: Celková spotřeba alkoholu na hlavu v litrech u občanů ve věku od 15 let.
(zdroj: Heidi Data Tool, 2010)

2.1 České tradice a výrobky vs. EU

Konec tradičních zabíjaček v ČR. I takové klasické, kulturní a ve světě známé akce může EU zakázat, a to pod pokutou až 300 000 Kč. Každý, kdo uspořádá vepřové hody veřejně mimo svou domácnost a pozve například své kamarády či sousedy, totiž může dostat pokutu. Důvodem jsou přísné hygienické regulace Evropské unie. Podle nového veterinárního zákona může prase zabít jeho chovatel doma a maso tam taktéž musí spotřebovat. V minulosti si lidé tímto způsobem zajišťovali potravu na celou zimu, nyní se naše děti o tomto způsobu a společenské události dozvědí jen z knížky nebo z filmu. Je to opravdu nutné tento způsob zakazovat? Nedá se to nějakým způsobem třeba „jen“ zpřísnit? Z Bruselu však přichází jasná pravidla: potravina, která vzniká, musí být prohlédnuta a zpracována v podniku, který je pod státním veterinárním dozorem! Státy se snaží vždy ukázat turistům, co tam je dobrého za pochutiny, a my to děláme naopak. (Česká televize 1996–2012)

Další zákaz EU: Klasickou marmeládu už si jen tak na chleba nenatřeme, teď ji koupíme například pod označením ovocný rosol. ČR prohrála boj o borůvkovou, meruňkovou, ale i o jahodovou marmeládu. Podle Evropské unie se totiž marmeláda vyrábí jen z citrusů. Je to další výmysl EU nebo úspěšný krok k matoucím názvům? (Mladá fronta a.s., 2012)

Pomazánkové máslo a EU: podle evropského práva se máslem smí označovat pouze produkt, který obsahuje více než 80 % tuku, České pomazánkové máslo má procent jen 33 a tudíž jde podle EU o "roztíratelný tuk". (Economia, a.s., Hospodářské noviny IHNED, 2012) Proč se řeší takové slovní hříčky?

3. RYBOLOV

První nástroje politiky EU pro oblast rybolovu byly zavedeny na začátku 70. let. Společná rybářská politika existuje od roku 1982 a od té doby doznala mnoha změn. Na počátku šlo především o zachování tradičních způsobů rybolovu a uvolnění napětí mezi několika státy. V současnosti tato politika představuje propracovaný soubor právních opatření a vědeckých poznatků, které se využívají v zájmu ochrany mořských zdrojů. Ty jsou totiž sice obnovitelné, ale rozhodně nevyčerpitelné, a to nelze nadále přehlížet. (Generální ředitelství pro námořní záležitosti a rybolov 2012[online]).

Prioritou EU v oblasti rybolovu je najít rovnováhu mezi konkurenceschopným rybářským průmyslem a existencí udržitelné populace ryb a mořského ekosystému. Společná rybářská politika má následující prioritní oblasti:

- Zachování, řízení a udržitelné využívání zdrojů ryb a ostatních vodních živočichů
- Omezení dopadů rybolovu na životní prostředí
- Řízení společné organizace trhu
- Zajištění strukturální politiky
- Stanovení podmínek využívání rybolovných zdrojů
- Řízení rybářské flotily EU
- Mezinárodní vztahy v oblasti rybolovu
- Zajištění kontrolních mechanismů

Společná rybolovná politika spadá pod komplex společné zemědělské politiky (SZP) a je součástí primárního práva již od založení Evropského hospodářského společenství. K utváření společné rybářské politiky nicméně nedošlo paralelně se SZP, především protože sledovala jiné cíle a její

problémy byly méně významné. Oblast rybařství proto byla nejprve ošetřena pouze vytvořením vnějšího obchodního tarifu.

3.1 Instituce EU a rybolov

Generální ředitelství pro námořní záležitosti a rybolov

Generální ředitelství pro námořní záležitosti a rybolov (známé také pod zkratkou GŘ MARE) je útvar Evropské komise. Je odpovědné za provádění společné rybářské politiky a integrované námořní politiky. Má přibližně 400 zaměstnanců a v jeho čele stojí generální ředitelka Lowri Evansová. Sídli v Bruselu. GŘ MARE se skládá ze 6 ředitelství, která se zabývají veškerými aspekty obou politik, mimo jiné ochranou životního prostředí, kontrolou, tržními opatřeními, strukturálními opatřeními a mezinárodními záležitostmi týkajícími se rybolovu. Politickou zodpovědnost za GŘ MARE má komisařka pro námořní záležitosti a rybolov, Maria Damanaki (Generální ředitelství pro námořní záležitosti a rybolov 2012[online]).

Evropský parlament - Výbor pro rybolov

Výboru předsedá španělská europoslankyně Carmen Fraga Estevéz z frakce Evropské strany lidové.

Rada ministrů pro zemědělství a rybolov

Na Radě každý měsíc zasedají ministři zemědělství a rybolovu členských států a evropští komisaři odpovědní za zemědělství a rozvoj venkova, rybolov a námořní záležitosti, ale také zdraví.

Evropská agentura pro námořní bezpečnost

Poskytuje technickou a vědeckou pomoc při vytváření a implementaci právních předpisů EU o námořní bezpečnosti, zabránění znečištění z lodí a bezpečnosti na palubě lodí. Kromě toho je v její kompetenci řešení ropných znečištění.

Agentura Společenství pro kontrolu rybolovu

Aby se zajistilo dodržování omezení rybolovu v zájmu zachování rybích populací, byla v roce 2005 založena Agentura Společenství pro kontrolu rybolovu. Ta sídlí ve španělském městě Vigo, které je největším rybářským přístavem v Evropě. Agentura dohlíží na dodržování pravidel na zákaz nadměrného rybolovu a na ochranu ostatních forem mořského života. Zajišťuje také odbornou přípravu inspektorů a organizuje společné operace inspektorů z více než jednoho členského státu (Euroskop.cz-Rybolov,2012[online]).

3.2 Financování

Finančním nástrojem je **Evropský rybářský fond (ERF)**, který funguje od 1. ledna 2007. Pro období 2007-2013 má fond k dispozici 3,85 miliard eur. Největšími příjemci jsou Španělsko (26,29%) a Polsko (17,05%), nejmenším Rakousko (0,12%), respektive Lucembursko, které nedostává nic (Euroskop.cz-Rybolov, 2012[online]).

Tab. 1: Rozdělení příspěvků ze Společné rybářské politiky členskými státy pro roky 2007-2013

Španělsko	26,29%	Dánsko	3,11 %	Maďarsko	0,81 %
Polsko	17,05 %	Lotyšsko	2,90 %	Česká rep.	0,63 %
Itálie	9,86 %	Estonsko	1,96 %	Belgie	0,61 %
Portugalsko	5,73 %	Bulharsko	1,86 %	Slovinsko	0,56 %
Rumunsko	5,36 %	Litva	1,27 %	Kypr	0,43%
Francie	5,02 %	Švédsko	1,27 %	Slovensko	0,32%
Řecko	4,83 %	Nizozemí	1,13 %	Malta	0,19%
Německo	3,62 %	Irsko	0,98 %	Rakousko	0,12 %
Velká Británie	3,20%	Finsko	0,92%	Lucembursko	0%

Zdroj: Euroskop.cz-Rybolov, 2012[online]

3.3 Jak politika ovlivňuje ČR

ČR by v období 2007-13 měla získat z rybolovné politiky 27,1 milionů eur, což představuje 0,63 % dotací rybolovné politiky. Dotace z Evropského rybářského fondu jsou rozdělovány na základě operačního programu (OP) Rybářství. Program pokrývá oblasti, na které se vztahuje cíl „Konvergence“ (tj. celé území České republiky, vyjma hlavního města Prahy).

Kromě financí z Evropského rybářského fondu je OP Rybářství financován i ze zdrojů ministerstva a žadatelé z podnikatelské sféry musí do projektů vložit minimálně 40 % vlastních zdrojů. Kromě podpory rybářského odvětví se OP Rybářství zaměřuje i na posílení domácí poptávky po sladkovodních druzích ryb. Intervence směřuje také do zarybnování vodních toků úhořem, aplikovaného rybářského výzkumu, zavádění nových technologií do rybářských podniků a do vzdělávání (Euroskop.cz-Rybolov,2012[online]).

3.4 Argumenty pro a proti

Společná rybářská politika je bezesporu přínosem pro jednotlivé členské státy EU. Hlavně z toho důvodu, že víceméně zajišťuje zachování, řízení a udržitelné využívání zdrojů ryb a ostatních vodních živočichů, čímž se omezují dopady rybolovu na životní prostředí. Např. zařazení žraloka nosatého do kategorie nejhroženějších vodních druhů s nejnižší produktivitou.

Dalším kladem je také řízení společné organizace trhu a tím pádem lepší schopnost reagovat na nejrůznější ekonomické změny, popř. se vyrovnávat s ekonomickou krizí.

Naopak za nedostatek se dá považovat problém při řešení otevřených bilaterálních záležitostí kandidátské země s některým ze stávajících členských států EU. Například mezi Chorvatskem a Slovinskem. Konkrétně šlo o otázku čerpání prostředků z Evropského rybářského fondu po vstupu Chorvatska do EU. Na základě bilaterální dohody mají totiž slovinští rybáři dlouhodobé oprávnění lovit v chorvatských vodách v Piranském zálivu a z toho titulu jsou součástí dotační politiky EU. Je tedy třeba najít mechanismus rozdělení finančních prostředků z Evropského rybářského fondu mezi Slovinsko a Chorvatsko.

4. ZDROJE

- Budoucnost SZP po roce 2020. Www.europa.eu [online]. 2011 [cit. 2012-10-21]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/general_framework/ag0010_cs.htm

- Činnosti Evropské unie. Www.europa.eu [online]. c2012 [cit. 2012-10-21]. Dostupné z: http://europa.eu/pol/agr/index_cs.htm
- ECONOMIA, a.s., Hospodářské noviny IHNEP. *EU zakázala českým výrobcům používat název pomazánkové máslo. Má být tukem* [online]. 1996-2012 [cit. 2012-10-21]. Dostupné z: <http://zpravy.e15.cz/zahranicni/ekonomika/po-marmelade-zakazala-eu-i-nazev-pomazankove-maslo-924308>
- European Community Health Indicators (ECHI) - Body mass index. EVROPSKÁ KOMISE - HEIDI DATA TOOL. Výživa a fyzická aktivita [online]. 2010 [cit. 2012-10-21]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/health/nutrition_physical_activity/indicators/index_cs.htm
- European Community Health Indicators (ECHI) - Body mass index. EVROPSKÁ KOMISE - HEIDI DATA TOOL. Výživa a fyzická aktivita [online]. 2010 [cit. 2012-10-21]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/health/indicators/echi/list/echi_46.html#main?KeepThis=true&TB_iframe=true&height=650&width=920
- *Euroskop: Rybolov* [online]. © 2005-12 Vláda České republiky [cit. 2012-10-20]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8925/sekce/rybolov/>
- *Generální ředitelství pro námořní záležitosti a rybolov* [online]. 2.10.2012 [cit. 2012-10-20]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/dgs/maritimeaffairs_fisheries/index_cs.htm
- Konec tradičních zabijaček – za veřejné hody pokuta 300 tisíc. ČESKÁ TELEVIZE. ČT24 - Regiony [online]. 2006-2012 [cit. 2012-10-21]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/160889-konec-tradicnich-zabijacek-za-verejne-hody-pokuta-300-tisic/>
- MLADÁ FRONTA A.S. Po marmeládě zakázala EU i název „pomazánkové máslo“ [online]. 2007-2012 [cit. 2012-10-21]. Dostupné z: <http://zpravy.e15.cz/zahranicni/ekonomika/po-marmelade-zakazala-eu-i-nazev-pomazankove-maslo-924308>
- Současnost a budoucnost českého zemědělství v EU. Www.fajmon.eu [online]. 2012 [cit. 2012-10-21]. Dostupné z: <http://www.fajmon.eu/docs/dokumenty/Soucasnost%20a%20budoucnost%20ceskeho%20zemedelstvi%20v%20EU.pdf>
- Společná zemědělská politika očima českých zemědělců. Www.is.muni.cz [online]. 2012 [cit. 2012-10-21]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/215759/fss_m/Diplomova_prace_-_Michal_Duspiva.pdf
- Společná zemědělská politika. Www.ec.europa.eu [online]. 2012 [cit. 2012-10-21]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/agriculture/publi/capexplained/cap_cs.pdf
- *Stálé zastoupení České republiky při Evropské unii* [online]. 2011 [cit. 2012-10-20]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/representation_brussels/cz/udalosti_a_media/chorvatsko_postupuje_k_clenstvi_v_eu.html
- *The Common Fisheries Policy – A user's guide* [online]. Luxembourg, 2009 [cit. 2012-10-20]. ISBN 978-92-79-09874-1. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/fisheries/documentation/publications/pcp>
- Veřejné zdraví. EVROPSKÁ KOMISE. Výživa a fyzická aktivita [online]. 2012 [cit. 2012-10-21]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/health/nutrition_physical_activity/policy/index_cs.htm
- Výživa. EVROPSKÁ KOMISE. Zdraví-EU [online]. 2012 [cit. 2012-10-21]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/health-eu/my_lifestyle/nutrition/index_cs.htm
- Zemědělství. Www.euroskop.cz [online]. c2012 [cit. 2012-10-21]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8924/sekce/zemedelstvi/>

POMŮŽE DIGITÁLNÍ PROGRAM EU NAPLNIT CÍLE REGIONÁLNÍ POLITIKY?

Bc. Geherová Gabriela, Bc. Mrosek Jan (KGG PŘF UP)

Digitální program pro Evropu představuje jednu ze sedmi základních iniciativ strategie Evropa 2020, která stanovuje nová pravidla, směřování a cíle hospodářského růstu Evropské unie (dále jen EU) do konce roku 2020. Tento digitální program je navržen tak, aby zajistil lepší využití potenciálu informačních a komunikačních technologií, jež má být použit pro podporu inovací a pokroku (Digitální program pro Evropu, c2010). Jeho obecným cílem, jak jej definovala Evropská komise, je *zajistit udržitelný hospodářský a sociální přínos jednotného digitálního trhu, založeného na rychlém a superrychlém internetu a efektivní spolupráci jednotlivých systémů – podniků a domácností.*

1. ZÁKLADNÍ SOUVISLOSTI

Strategie Evropa 2020 – Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění je hospodářskou reformou EU s výhledem do roku 2020, která navazuje na tzv. Lisabonskou strategii, jejíž časová lhůta vypršela rokem 2010. Důvodem proč je tato Strategie zaměřena na hospodářský sektor, jsou zásadní změny v ekonomice po silné celosvětové krizi, jež odhalila strukturální nedostatky v evropském hospodářství. Jejím cílem je učinit z EU inteligentní a udržitelnou ekonomiku vykazující vysokou úroveň zaměstnanosti, produktivity a sociální soudržnosti ([Strategie EU 2020](#) / Vláda ČR, c2009-2012).

Strategie Evropa 2020 je propracovaným dokumentem zahrnující priority, cíle a stěžejní iniciativy (viz níže), které mají být základním hnacím motorem k naplnění celého obsahu Strategie ([Evropa 2020](#) – Evropská strategie růstu – Evropská komise, c2012).

Mezi vzájemně se posilující priority tedy náleží:

- *Inteligentní růst*, díky jehož působení se bude rozvíjet ekonomika založená na znalostech a inovacích.
- *Udržitelný růst*, jehož cílem je podporovat konkurenceschopnější a ekologičtější ekonomiku nenáročnou na zdroje.
- *Růst podporující začlenění*

Pro dosažení určité úrovně EU do roku 2020 bylo nutné vymezit pět hlavních měřitelných cílů.

- Mělo by být zaměstnáno **75 %** obyvatelstva ve věku 20 až 64 let.
- Do výzkumu a vývoje by měla být investována **3 %** HDP EU.
- V rámci klimatu by mělo být dosaženo stavu „**20 – 20 – 20**“. Což znamená snížit emise skleníkových plynů o **20 %** (ve srovnání s rokem 1990), zvýšit podíl energie z obnovitelných zdrojů na **20 %** a energetickou účinnost zvýšit o **20 %** (Evropa 2020 – Hlavní cíle EU v oblasti hospodářského růstu – Evropská komise, c2012).
- U dětí, které předčasně ukončily školní docházku, je vyžadováno snížit míru předčasného ukončení z **15 %** na **10 %** a současně usilovat o to, aby nejméně **40 %** mladší generace dosáhlo terciární úrovně vzdělání.
- Počet osob, které žijí pod hranicí chudoby, by se měl snížit o **25 %**. Tím by se z chudoby vymanilo přes **20 milionů** lidí (Evropanů).

Tyto cíle jsou tedy vzájemně provázány s výše uvedenými prioritami. Při vytváření celé Strategie bylo ovšem nutné učinit řadu opatření pro jejich podporu a to vytyčením sedmi stěžejních iniciativ, které by naplnění priorit měly maximálně podpořit. Jedná se o:

- „Inovace v Unii“
- „Mládež v pohybu“
- **„Digitální program pro Evropu“**
- „Evropa méně náročná na zdroje“
- „Průmyslová politika pro éru globalizace“
- „Program pro nové dovednosti a pracovní místa“
- „Evropská platforma pro boj proti chudobě“

Stěžejní iniciativa *Digitální program pro Evropu* je zahrnuta v rámci priority *Inteligentní růst*, která si pro dosažení cílů nutně vyžádá zlepšení kvality vzdělávání, posílení výzkumu, plné využívání informačních a komunikačních technologií apod. Tím tak budou vytvářena nejen nová kvalitní pracovní místa, ale i možná řešení různých evropských společenských problémů. Přímou v rámci Digitálního programu bude ale nutné, aby EU (konkrétně Evropská komise) vynaložila úsilí a pracovala na následujících důležitých záměrech:

- zajistit stabilní právní rámec
- vypracovat účinnou politiku pro oblast rádiového spektra
- usnadnit využívání strukturálních fondů EU
- vytvořit skutečně jednotný trh pro internetový obsah a služby (tj. bezpečný obsah s vysokou úrovní důvěry a důvěryhodnosti, dále ochrana držitelů práv)
- reformovat fondy určené pro výzkum a inovace a zvýšit podporu v oblasti IKT tak, aby mohly být posíleny technologické silné stránky Evropy v nejdůležitějších strategických oblastech
- podpořit přístup k internetu a jeho používání všemi evropskými občany

Důležitá bude ale i účast členských států, které budou muset na vnitrostátní úrovni:

- vypracovat operační strategie pro vysokorychlostní internet a zaměřit veřejné financování na oblasti, které nejsou plně pokryty soukromými investicemi
- vytvořit právní rámec pro koordinaci veřejných prací
- podporovat rozmístění a využívání moderních služeb na internetu (např. e-government, zdravotnické služby on-line, inteligentní domácnost a další)

2. INSTITUTE

Jaké jsou instituce, které se zásadním způsobem podílely na vytváření Strategie Evropa 2020 a jejichž souhlas je ve schvalovacím procesu zcela nezbytný? Pro přehlednost a lepší pochopení celého schvalovacího procesu připojujeme na následujících řádcích tabulku (viz Tab. 1), v níž je uvedena podrobná časová posloupnost utváření Strategie.

Tab. 1: Schvalovací proces při vytváření Strategie Evropa 2020*(Systematický přehled strategie Evropa 2020 – Evropská komise, 2012)*

Datum	Zapojená instituce	Předmět jednání
3.3.2010	Evropská komise	Návrh strategie „Evropa 2020“
10.3.2010	Evropský parlament	Diskuze o strategii EU 2020 a stanovisko k integrovaným hlavním směrům
25.-26.3.2010	Evropská rada	Dohoda ohledně postupu a cílů EU
27.4.2010	Evropská komise	Návrh integrovaných hlavních směrů
16.6.2010	Evropský parlament	Diskuze a usnesení o strategii Evropa 2020
17.6.2010	Evropská rada	Konečné schválení strategie Evropa 2020, včetně 5 cílů EU
28.-29.10.2010	Evropská rada	Diskuze o řízení ekonomiky
12.11.2010	členské státy	Předkládání návrhů vnitrostátních programů reforem (nutné pouze pro rok 2010)
16.-17.12.2010	Evropská rada	Diskuze o inovacích a posílení jednotného trhu
leden 2011	Evropská komise	Roční analýza růstu
2011	Evropský parlament	Diskuze a usnesení
2011	rada ministrů	Diskuze a nastavení kursu
březen 2011	Evropská rada	Řízení na vnitrostátní úrovni a na úrovni EU
duben 2011	členské státy	Předkládání konečných vnitrostátních programů reforem , programů stability a konvergenčních programů podle politických vodítek Evropské rady
červen 2011	Evropská komise	Stanoviska a doporučení určená vládám jednotlivých států, případně varování na politické úrovni
červen 2011	Evropská rada	Potvrzení stanovisek a doporučení Komise
2011	členské státy	Decision-making
2011	členské státy	Porovnávání výsledků a sledování pokroku
říjen 2011	Evropská rada	Diskuze k vybraným tematickým otázkám
prosinec 2011	Evropská rada	Diskuze k vybraným tematickým otázkám
leden 2012	Evropská komise	Roční analýza růstu

3. ARGUMENTY PRO DIGITÁLNÍ PROGRAM PRO EVROPU

Digitální program pro Evropu je iniciativou, která sice není stěžejní částí plnění cílů regionální politiky, nicméně měla by podpořit plnění jejích cílů – Konvergence, Konkurenceschopnost a zaměstnanost a Evropskou územní spolupráci. Tyto cíle jsou důležité k novému nastartování a nasměrování zemí EU po finanční krizi, která započala roku 2008 a odhalila některé strukturální slabiny v evropské ekonomice, a také by měly posloužit k tomu, aby dokázala Evropa držet krok se státy, které se staly novými, rychle rostoucími členy světové ekonomiky. Proto by měl Digitální program sehrát největší roli u cíle Konkurenceschopnost a zaměstnanost a také z něj tedy čerpat nejvíce dotací.

Hlavním přínosem Digitálního programu by mělo být celkové zjednodušení a zrychlení pro občany a firmy běžných úkonů – např. zjednodušení úředního styku, elektronická platba a fakturace, zlepšení kvality a rozšíření přístupu k internetu, atd. Také by měl přispět k větší důvěře v elektronické systémy a zlepšení gramotnosti obyvatel v této oblasti a také by měl pomoci v boji proti kyberkriminalitě, která začíná být závažným celosvětovým problémem (Digitální program pro Evropu, 2010).

Skvělým příkladem a tedy i argumentem pro to, jak by mohly některé části programu fungovat je (možná velmi překvapivě) Estonsko. Probíhá zde 98 % transakcí přes internet, je umožněno

elektronické hlasování ve volbách, byly zavedeny elektronické identity, elektronizace služeb ve zdravotnictví, školství a v dalších odvětvích.

Bohužel např. Česká republika na tom v této oblasti již tak dobře není. Proběhlo již několik pokusů o elektronizaci a zefektivnění některých úkonů spojených se státní správou, ovšem většinou s velmi rozpačitými výsledky. Jedním z příkladů může být elektronická zdravotní knížka IZIP, dále registr vozidel, karta Pražana Open Card, atd. (Jak může fungovat e-stát? Inspirujme se u Estonců, 2012).

4. ARGUMENTY PROTI DIGITÁLNÍMU PROGRAMU PRO EVROPU

Argumentem proti programu, se může zdát přetrvávající nedůvěra obyvatel v elektronický systém a zabezpečí dat o obyvatelích, která stále nedosahuje maximální míry zabezpečení, a také špatný obraz některých již rozběhlých projektů spojených s nenaplněnými očekáváními či korupčními skandály.

Problémem může být právní rámec jednotlivých částí programu, především díky přecitlivělosti Evropanů na svazování svobody na internetu.

5. ZDROJE

- Digitální program pro Evropu. *Evropa: Přehledy právních předpisů EU* [online]. 2010 [cit. 2012-10-20]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/information_society/strategies/si0016_cs.htm
- Evropa 2020. *Evropská komise* [online]. 2012 [cit. 2012-10-20]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/europe2020/index_cs.htm
- Jak může fungovat e-stát? Inspirujme se u Estonců. Rychlík Martin. *Česká pozice.cz* [online]. 20122010 [cit. 2012-10-20]. Dostupné z: <http://www.ceskapozice.cz/zahranici/evropa/jak-muze-fungovat-e-stat>
- Strategie Evropa 2020. *Vláda České republiky* [online]. 2009-2012 [cit. 2012-10-20]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/evropske-politiky/strategie-evropa-2020/strategie-evropa-2020-78695/>
- Systematický přehled strategie Evropa 2020. *Evropská komise* [online]. 2012 [cit. 2012-10-20]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/europe2020/services/europe-2020-step-by-step/index_cs.htm#2

ALTERNATIVNÍ VIZE REGIONÁLNÍHO ROZVOJE PO ROCE 2013

DVOŘÁK Martin, JUNÁŠEK Tomáš (KGG PřF UP)

1. ZÁKLADNÍ KONVENČNÍ SMĚRY REGIONÁLNÍHO ROZVOJE EU V OBDOBÍ 2007

Obecné priority a cíle regionální politiky Evropské unie jsou definovány v několika samostatných bodech, které vytvářejí rámec pro financování širokého spektra projektů na regionální úrovni. Regionální politika, která je známá také pod názvem *politika soudržnosti* nebo také *kohezní politika* je jinými slovy snaha podporovat hospodářskou a sociální soudržnost snížením rozdílů ve stupni rozvoje jednotlivých regionů, které jsou definovány na úrovni regionů soudržnosti, tzv. NUTS II, kterých je ve 27 členských státech Evropské unie celkem 271 (EU-Media, 2004). Strategický rámec kohezní politiky se obměňuje jednou za sedm let. V roce 2006 přijala Evropská rada „strategické obecné zásady Společenství pro udržitelnost“, které jsou základem nové politiky a stanovují zásady a priority regionálního rozvoje na období 2007 – 2013. V současnosti se Evropská unie nachází na konci tohoto programového období a je nutné sumarizovat dosavadní výsledky regionální politiky, stanovit možná doporučení a mezinárodním dialogem vyhodnotit optimální postupy nové regionální politiky a regionálního rozvoje v nastávajícím funkčním období 2014 - 2020.

1.1 Současné programovací období (2007–2013) a hlavní osy rozvoje

Politika soudržnosti v současném strategickém období, plánovaném do rozmezí let 2007 – 2013, je z hlediska financování svých projektů jednou z oblastí, kam směřují významné investiční toky. Jen za toto končící období přišla regionální politika na více než 1/3 rozpočtu EU, konkrétně na 35,7% (EU-Media, 2004), což představuje 347 410 mld. €. Mezi hlavní cíle unijní kohezní politiky pro toto období patří: *Konvergence, Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost a Evropská územní spolupráce* (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2007).

1.1.a Cíl Konvergence

Konvergence je jeden ze 3 prioritních cílů Evropské regionální politiky a regionálního rozvoje. Prioritně je zaměřen na podporu hospodářského a sociálního rozvoje regionů na úrovni NUTS II s hrubým domácím produktem (HDP) na obyvatele nižším než 75% unijního průměru. Smyslem tohoto programu je posílit jednotlivé regiony vně členských států, které jsou z hlediska ekonomické stability a hospodářské vyspělosti zaostávající. Hlavní náplní toho cíle je poskytnout slabým oblastem možnost nastartovat procesy vedoucí k jejich prosperitě cestou stimulace hospodářského růstu, a to včetně projektů, které se týkají dopravy nebo rozvoje infrastruktury. Cíl se týká celkem 84 regionů v 18 členských státech o počtu 154 milionů obyvatel a dalších 16 regionů s 16,4 miliony obyvatel, které vykazují HDP pouze mírně převyšující 75 % unijního průměru (tzv. „phasing-out“ regiony) (EU-Media, 2004). Dalším potenciálním příjemcem finanční podpory jsou státy, jejichž hrubý národní důchod (HND) na obyvatele je dlouhodobě nižší než 90% průměru tohoto ukazatele pro celou Evropskou unii. Rozvojové aktivity tohoto cíle jsou financovány ze zdrojů: Evropský fond regionálního rozvoje (ERDF), Evropského sociálního fondu (ESF) a Fondu soudržnosti (FS). V České republice pod cíl Konvergence spadají všechny regiony NUTS II s výjimkou Hl. m. Prahy (Wokoun, 2007: 4).

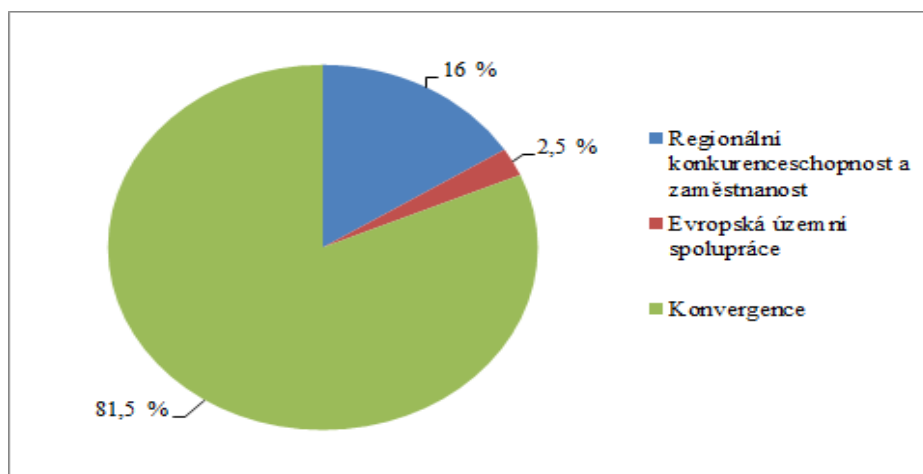
1.1.b Cíl Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost

Cíl Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost podporuje regiony na úrovni NUTS II nebo NUTS I, které přesahují limitní ukazatele pro zařazení do cíle Konvergence ve smyslu ekonomické

prosperity. Tento cíl je financovaný z ERDF a ESF a má na něj nárok zhruba 170 regionů, které si mezi sebou ročně rozdělí částku ve výši 8 miliard eur (EU-Media, 2004 – 2012). Většina finančních prostředků se v rámci tohoto cíle investuje do podpory a posílení konkurenceschopnosti a zaměstnanosti těchto regionů, konkrétně pak na projekty, které podporují hospodářskou soudržnost pomocí inovací a podnikání, ochrany životního prostředí, zlepšení dopravního spojení, přeškolení pracovní síly a investic do lidských zdrojů. V České republice pod něj spadá pouze Hl. m. Praha (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2007).

1.1.c Cíl Evropská územní spolupráce

Cíl Evropská územní spolupráce podporuje přeshraniční spolupráci regionů na úrovni NUTS III nacházejících se podél všech vnitřních a některých vnějších pozemních hranic a všech regionů úrovně NUTS III podél námořních hranic, které jsou od sebe obecně vzdáleny nejvýše 150 kilometrů. Finanční pomoc se prioritně zaměřuje na přeshraniční spolupráci regionů, a to prostřednictvím společných místních a regionálních iniciativ, nadnárodní a meziregionální spolupráce a výměnou zkušeností. Tento cíl je financovaný z ERDF a v České republice pod něj spadají všechny regiony (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2007). Rozpočet kohezní politiky na tento cíl vyčleňuje 2,5 % všech svých prostředků.

Obr. 1: Rozdělení prostředků politiky soudržnosti mezi roky 2007 – 2013.

Zdroj: Evropská komise in Vláda České republiky, 2012)

2. ZÁKLADNÍ KONVENČNÍ SMĚRY REGIONÁLNÍHO ROZVOJE EU PO ROCE 2013

V listopadu roku 2010 zveřejnila Evropská komise „Pátou zprávu o ekonomické, sociální a územní soudržnosti, která oficiálně odstartovala diskusi k budoucnosti evropských fondů v příštím programovacím období po roce 2013. Mezi nejdůležitější body této zprávy patří:

2.1 Budoucí programovací období (2014–2020) a hlavní osy rozvoje

2.1.a Propojení kohezní politiky s cíli hospodářské strategie Evropa 2020

Strategie Evropa 2020 byla přijata v červnu roku 2020 a mezi její základní cíle patří oblast zaměstnanosti, vědy a výzkumu, chudoby, vzdělání a energetické účinnosti. Regionální politika by se kromě obecného cíle snižování rozdílů ve stupni rozvoje regionů v EU, měla zaměřit i na naplnění cílů strategie Evropa 2020. EU si od této strategie slibuje, že Evropu přivede na dráhu udržitelného růstu

založeném na vyspělých technologiích. Cílům strategie by se dle Evropské komise měly podřídít i investiční priority kohezní politiky regionů (EU Media, 2004).

2.1.b Smlouvy o partnerství pro rozvoj a investice

Smlouvy, které jednotlivé členské země uzavřou s Evropskou komisí by měly vycházet z jejich národních reformních programů a určovaly by investiční priority, přidělování vnitrostátních prostředků a prostředků z rozpočtu EU na prioritní oblasti a programy (EU Media, 2004).

2.1.c Koncentrace zdrojů na menší počet priorit

Evropská komise navrhla, aby členské země soustředily unijní a vnitrostátní prostředky na menší počet tématických priorit, které by pokrývaly nejen oblasti, v nichž má daný členský stát specifické potíže, ale i ty, v nichž by rozvoj dopomohl k plnění cílů již zmiňované hospodářské strategie Evropa 2020. Zároveň by bylo v platnost uvedeno pravidlo, které říká, že čím vyspělejší země, tím menší počet priorit (EU Media, 2004).

2.1.d Podmíněné vyplácení prostředků (kondicionalita)

Evropská komise chce, aby kohezní politika v následujícím programovacím období fungovala efektivněji. Z tohoto důvodu navrhla, aby uvolnění finančních prostředků z fondů bylo podmíněno provedením určitých reforem v oblastech, které s kohezní politikou souvisí (EU Media, 2004).

2.1.e Odměny pro ty nejlepší

Evropská komise navrhuje, aby byla zřízena určitá finanční rezerva z rozpočtu pro kohezní politiku, která by sloužila jako vyplácení odměn pro ty členské státy a regiony, které splní, či dokonce překonají předem stanovené cíle (EU Media, 2004).

2.1.f Větší důraz na monitoring a hodnocení

Evropská komise se chce orientovat na výsledky, k čemuž by jí měl pomoci kvalitnější a důraznější systém monitoringu a hodnocení. Pro tyto účely budou předem stanoveny jasné a měřitelné indikátory, na jejichž základě bude možné porovnávat dosažené výsledky v jednotlivých členských státech.

2.1.g Kombinace grantů s půjčkami

Využívání finančních prostředků z eurofondů k poskytování půjček je v Evropské komisi vnímáno jako cesta k maximalizaci efektivity veřejných peněz a také jako povzbuzení pro větší počet finančně udržitelných investic. Evropská komise čerpá ze zkušeností se zavedením nástrojů pro finanční inženýrství, které fungují již v současném programovacím období (nástroje Jaspers, Jasmíne, Jessica, Jeremie) (EU Media, 2004).

2.1.j Důraz na územní soudržnost

EU by se měla zaměřovat na to, aby byl rozvoj ekonomické aktivity napříč všemi regiony vyvážený. Evropská komise se plánuje soustředit na města a jejich okolí a na větší zapojení místních a regionálních úřadů do operačních programů (EU Media, 2004).

2.1.k Posilování partnerství

Evropská komise hodlá v dalším programovacím období usilovat o větší zapojení místních a regionálních hráčů, sociálních partnerů a občanských organizací do implementace operačních programů (EU Media, 2004).

2.2 Strategie EVROPA 2020

V červnu 2010 přijala Evropská rada novou strategii pro růst a zaměstnanost „Evropa 2020“, která navázala na končící Lisabonskou strategii. Strategie má přeměnit EU v inteligentní a udržitelnou ekonomiku podporující začlenění a vykazující vysokou míru zaměstnanosti, produktivity a sociální soudržnosti. Strategie Evropa 2020 předkládá tři vzájemně se posilující priority:

- *Inteligentní růst*: rozvíjet ekonomiku založenou na znalostech a inovacích.
- *Udržitelný růst*: podporovat konkurenceschopnější a ekologičtější ekonomiku méně náročnou na zdroje.
- *Růst podporující začlenění*: podporovat ekonomiku s vysokou zaměstnaností, jež se bude vyznačovat sociální a územní soudržností.

Aby Evropská unie vymezila úroveň, které chce dosáhnout do roku 2020, tak za tímto účelem Komise vymezuje základní cíle EU:

- 75% obyvatelstva ve věku od 20 do 64 let by mělo být zaměstnáno.
- 3% HDP Evropské unie by měla být investována do výzkumu a vývoje.
- V oblasti klimatu a energie by mělo být dosaženo cílů „20-20-20“ (včetně zvýšení závazku na snížení emisí na 30%, pokud budou podmínky příznivé), (snížit energetickou náročnost ekonomiky o 20 %, zvýšit podíl obnovitelných zdrojů energie v energetickém mixu na 20 % a snížit emise skleníkových plynů o 20 %).
- Podíl dětí, které předčasně ukončí školní docházku, by měl být pod hranicí 10% a nejméně 40% mladší generace by mělo dosáhnout terciární úrovně vzdělání.
- Počet obyvatel ohrožených chudobou by měl klesnout o 20 milionů.

Tyto cíle jsou ve vzájemném vztahu a jsou prvořadé pro dosažení celkového úspěchu. Komise navrhuje převést cíle EU do podoby vnitrostátních cílů a směrů, a tím zaručit, že každý členský stát strategii Evropa 2020 přizpůsobí své konkrétní situaci.

Tyto cíle sestávají ze tří priorit – inteligentní růst, udržitelný růst a růst podporující začlenění – nejsou ovšem vyčerpávající. Bude nutné učinit řadu opatření pro jejich podporu, a to na úrovni členských států a EU i na úrovni mezinárodní. Komise předkládá sedm stěžejních iniciativ, které by se měly stát katalyzátorem pokroku v každém z prioritních témat:

- „Inovace v Unii“ – zlepšení rámcových podmínek a přístupu k financování výzkumu a inovací, čímž by se zajistilo, aby se z inovativních nápadů staly výrobky a služby vytvářející růst a pracovní místa.
- „Mládež v pohybu“ – posílení výkonu systémů vzdělávání a usnadnění vstupu mladých lidí na pracovní trh.
- „Digitální program pro Evropu“ – urychlení rozvoje vysokorychlostního internetu a využití jednotného digitálního trhu domácnostmi a podniky.

- „Evropa méně náročná na zdroje“ – podpora oddělení hospodářského růstu od využívání zdrojů, podpora přechodu na nízkouhlíkovou ekonomiku, větší využití obnovitelných zdrojů energie, modernizace odvětví dopravy a podpora energetické účinnosti.
- „Průmyslová politika pro éru globalizace“ – zlepšení podnikatelského prostředí, zejména pro malé a střední podniky, podpora rozvoje silné a udržitelné průmyslové základny, která by byla konkurenceschopná v celosvětovém měřítku.
- „Program pro nové dovednosti a pracovní místa“ – modernizace pracovních trhů a posílení postavení občanů rozvojem jejich dovedností v průběhu celého života za účelem zvýšení účasti na trhu práce a lepšího vyrovnání nabídky a poptávky na trhu práce, mimo jiné prostřednictvím mobility pracovních sil.
- „Evropská platforma pro boj proti chudobě“ – zajištění sociální a územní soudržnosti tak, aby výhody vyplývající z růstu a zaměstnanosti byly ve velkém měřítku sdíleny a lidem postiženým chudobou a sociálním vyloučením bylo umožněno žít důstojně a aktivně se zapojovat do společnosti.

Těchto sedm stěžejních iniciativ bude závazných jak pro Evropskou unii, tak pro členské státy. Nástroje na úrovni EU, jako například jednotný trh, finanční nástroje a nástroje vnější politiky, budou plně mobilizovány za účelem odstranění překážek a dosažení cílů strategie Evropa 2020. Komise si jakožto okamžitou prioritu vytyčila stanovit vše potřebné pro vypracování věrohodné strategie pro překonání krize, pro pokračování reformy finančních systémů, zajištění rozpočtové konsolidace pro dlouhodobý růst a pro posílení koordinace uvnitř hospodářské a měnové unie (Evropská komise, 2010).

2.3 Zapojení evropských regionů do strategie EU 2020

K dosažení cílů programu Evropa 2020 bude zapotřebí aktivně zapojit všechny regiony EU. Komise v jednotlivých regionech vytvořila podmínky pro dohled s cílem mobilizovat a zapojit regionální a místní samosprávy do debaty na úrovni EU. Evropská komise zřídí online síťové připojení, umožňující zástupcům jednotlivých regionů vést dialog a vyměňovat si zkušenosti nabyté v praxi.

3. ALTERNATIVY REGIONÁLNÍHO ROZVOJE PO ROCE 2012

V roce 2010 schválili poslanci Evropského parlamentu usnesení o prioritách evropské kohezní politiky a regionálního rozvoje po roce 2013. Hlavní snahou by mělo být náležité a směřované financování evropských regionálních záměrů a také flexibilnější přístup k regionální politice, aby se součástí evropské politiky bylo zohledňování rozdílů mezi regiony. Další výzvy, které následující programové období naskýtá, se zakládají na nutném zjednodušení kohezní politiky a průzračnějším sledování evropských investic (NERV, 2011: 4).

3.1 Česká republika ve vztahu k evropskému regionálnímu rozvoji po roce 2013

Vize regionálního rozvoje České republiky po roce 2013 budou do jisté míry podléhat státnímu přístupu ke kohezní politice Evropské unie. Pokud se státní postoj nezmění a bude nadále vnímat kohezní politiku jako „pouhý“ nástroj dodatečné fiskální distribuce, okrade se o možnosti rychlejšího ekonomického růstu, perspektivnější a udržitelnější regionální prosperity (NERV, 2011: 4). Základem by mělo být vnímání integrovaného přístupu k rozvoji regionů a lokalit. Podstatou takového přístupu jsou vzájemně provázané finanční intervence, které jsou lokalizovány na konkrétní místo, či území, jímž může být i celý region a umožňují komplexně využít místní rozvojový potenciál při efektivní práci s veřejnými finančními zdroji. V porovnání se vzájemně izolovanými, fragmentovanými podporami konkrétních sektorů, které často neberou ohled na jejich provázanost se sektory ostatními,

je zmiňovaný komplexní pohled na region, pohledem budoucnosti. Fragmentace kohezní politiky tak není žádoucím postupem. Snaha o dosažení prosperity a rozvinutého ekonomického rozvoje na úrovni regionů soudržnosti, by měla být v budoucnu postavena na základním předpokladu, že kohezní politika i po roce 2013 bude primárně nástrojem snižování rozdílů v úrovni rozvoje regionů v jednotlivých členských státech i v samotné EU. Mezi další stavební kameny české strategie po roce 2013 by měla patřit snaha prosazování principu subsidiarity, tedy takového vykonávání veřejné moci, které je na nejnížší možné administrativní úrovni - nejbližší občanům. S tím souvisí i změna v alokaci finančních zdrojů do regionů, které jsou v rámci České republiky podprůměrné, tak aby v budoucnu co nejvíce konvergovali ke společnému stupni rozvoje. Do nastávajícího programového období 2014 - 2020 jde Česká republika s důstojnou ekonomickou situací svých regionů NUTS II. Přestože každý region má nárok na čerpání finanční podpory z *Cíle Konvergence*, tedy má HDP na obyvatele nižším než 75% unijního průměru, nespadá do skupiny těch nejhudších regionů s HDP na obyvatele pod 50% unijního průměru. (V této skupině se nachází přibližně více než šestina regionů soudržnosti v EU) (Zahradník, 2010: 6). Mezi státy s relativně podrozvinutými regiony se Česká republika ocitá na předních pozicích, kdy lze tvrdit, že její regiony patří v dané skupině států k těm nejrozvinutějším. Na této pozici by měla Česká republika stavět své priority regionálního rozvoje tak, aby na konci následujícího funkčního období v roce 2020 byl stav ekonomické vyspělosti a konkurenceschopnosti regionů vyšší než nyní.

3.2. Regionální rozvoj po roce 2013 v EU

3.2.a Alternativy financování regionů

Alternativou k programově plánovanému jednotnému rozvoji konvergujících regionů soudržnosti, by se mohla stát myšlenka řízené finanční a jiné investiční podpory v lokalitách obecně prosperujících. Možností by bylo opuštění modelu celoplošné podpory širokého spektra různých odvětví v různých regionech, z nichž některé oblasti lidské činnosti jsou životaneschopné nebo dlouhodobě neudržitelné. Relokace finančních zdrojů do míst, kde evropská podpora bude mít strategický význam pro dlouhodobou konkurenceschopnost státu jako celku, by mohla být přínosem pro celý region. Podpora prosperující firmy nadregionálního významu s nabídkou pracovních pozic a proexportní vnitropodnikovou politikou by mohla mít ve výsledku vyšší dopad na prosperitu celého regionu než podpora několika menších firem, různě oborově zaměřených. Tento model lze vztáhnout jak k regionům celé EU, tak k regionům soudržnosti České republiky, kdy např. podpora průmyslových regionů formou investičních pobídek právě do průmyslu by navýšila možnosti pracovního uplatnění ve firmách produkujících průmyslové zboží, ale i u dodavatelů, (subdodavatelů) nebo i odběratelů. Otázkou pak zůstává, zda takový koncept není v rozporu se základní myšlenkou kohezní politiky EU, kdy tato politika má svými finančními injekcemi přispívat k rozvoji všech regionů Evropské unie stejnou měrou s cílem sjednotit ekonomický rozvoj jednotlivých regionů EU.

3.2.b Alternativy přeshraniční spolupráce

Regionální rozvoj v příhraničních oblastech mezi dvěma státy je primárně financován ze zdrojů kohezního cíle Evropská země spolupráce. Hlavní oblasti přeshraniční spolupráce mezi regiony probíhají prostřednictvím společných místních a regionálních iniciativ a výměnou zkušeností. Přesto na tento klíčový cíl vynakládá Evropská unie pouze 2,5 % ze všech finančních prostředků směřujících do kohezní politiky. Alternativou k dosavadnímu rozvoji příhraničních oblastí by bylo výrazně vyšší zapojení příhraniční spolupráce na rozvojových projektech např. v rámci základních nebo středních škol spojených i s výukou "sousedního" jazyka jako volitelného předmětu. Pokud má Evropa existovat

“bez hranic”, měla by se této myšlence přizpůsobit i regionální politika s nedílnou podporou evropské kohezní politiky. Ta by měla podporovat projekty směřující k vyšší ekonomické, sociální a “lidské” provázanosti příhraničních regionů více než jen 2,5 % svých prostředků.

3.2c Alternativy regionální dopravy

Jedním z hlavním limitujících faktorů ekonomického růstu stále zůstává infrastruktura. Na obecné úrovni lze chápat infrastrukturu jako soustavu propojených strukturálních prvků, udržujících celou strukturu pohromadě. Může být sociálního charakteru, jako např. lidské zdroje nebo fyzického, např. silnice, či železnice. Právě dopravní infrastruktura je určujícím faktorem regionálního rozvoje, který je na ní závislý. Nejen v transportu zboží a peněz, ale i v transportu lidí (ekonomicky aktivních obyvatel). Vzhledem k současnému neuspokojivému stavu dálniční sítě a přilehlých rychlostních silnic, se vybízí varianta realizovat alternativní dopravu v rámci jednotlivých regionů, ale i v rámci celého státu. Jednou z takových možností je nabídnout cestujícím v silniční dopravě možnost dopravy železniční, jejíž infrastruktura je ve většině států Evropské unie dostatečně rozvinutá a transportní kapacita stále nevyčerpaná. Např. v České republice by se mohlo stát lákadlem pro osobní cestování (za prací) právě probíhající “obrození” železniční dopravy, které je spojené s nástupem nových dopravců na dráhu. Využití evropských peněz na podporu lokálních železničních tratí, na kterých by se mohly uživit i soukromě podnikající osoby, by bylo alternativou k současnému drahému železničnímu cestování. Podporou soukromého podnikání v tak nevyužité oblasti, jako je železniční doprava, by došlo k naplnění hned několika cílů kohezní politiky, která se snaží financovat projekty cílené na zlepšení dopravního spojení, konkurenceschopnost a zaměstnatost nebo podnikání.

4. ZDROJE

- Budoucnost kohezní politiky EU po roce 2013. EU MEDIA. *Euractiv* [online]. 2004 [cit. 2012-10-22]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/regionalni-rozvoj/link-dossier/budoucnost-kohezni-politiky-eu-po-roce-2013-000078>
- EVROPA 2020: Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění. EVROPSKÁ KOMISE. *Ec.europa* [online]. 2010 [cit. 2012-10-22]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_CS_ACT_part1_v1.pdf
- Ministerstvo pro místní rozvoj: *Nová regionální politika*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2002, 91 s. ISBN 80-903-0641-1.
- Pozice České republiky v závěru roku 2010: formulace obecných priorit a potřeb. NERV. *Vlada* [online]. 2011 [cit. 2012-10-22]. Dostupné z: http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&ved=0CCMQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.vlada.cz%2Fassets%2Fppov%2Fekonomicka-rada%2Faktualne%2FNERV_PetrZahradnik_-Rozvojove-priority-regionu-CR.doc&ei=kT2FUPKoOs_mtQaK2IHABw&usg=AFQjCNE8_9wY4_jlSldZbFBO5YkiyGZrcg
- Regionální politika. VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Euroskop* [online]. 2012 [cit. 2012-10-22]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8948/sekce/regionalni-politika/>
- Rozvojové priority regionů České republiky a analýza potenciálu jejich absorpční schopnosti v rámci Kohezní politiky EU po roce 2013. ZAHRADNÍK, Petr. *Bussinesinfo* [online]. 2010 [cit. 2012-10-22]. Dostupné z: http://www.businessinfo.cz/files/archiv/dokumenty/nerv_rozvojove_priority_regionu_cr.pdf

MOHOU POMOCI PROGRAMY PŘESHraniČNÍ SPOLUPRÁCE INTEGRACI SRBSKA DO EU?

Bc. Miloš Čapek, Bc. Lukáš Macek (KGG PŘF UP)

1. IPA

Tato organizace podporuje příhraniční spolupráci mezi kandidátskými a potencionálními kandidáty do EU a členskými státy. V našem případě, jde o programy mezi Maďarskem, Rumunskem, Bulharskem a nečlenskou zemí Srbskem. Se Srbskem v rámci IPA spolupracuje nejvíce zemí.

2. PROGRAM BULHARSKO - SRBSKO

Dne 25. března 2008 Evropská komise schválila příhraniční spolupráci, program mezi Bulharskem a Srbskem na období 2007 – 2013, který je spolufinancován z nástroje předvstupní pomoci (IPA). Tento program zahrnuje dvanáct bulharských a srbských regionů, které leží v blízkosti hranice. Konkrétně bulharských regionů z Vidin, Montana, Sofii, Pernik, Kyustendil a Sofia City a srbské kraje Boru, Zaječar, Nišava, Piro, Jablanica a Peinja. Celková částka je 25 milionů €. Za podpory obou zúčastněných zemí a EU v poměru 15% x 85%.

Vymezení oblasti

Oblast pokrývá území 39 434 čtverečních km. (20 525 m² km bulharská část a 18 909 čtverečních km srbská část). To hraničí s Rumunskem na severu a s Makedonií na jih. Délka hranice mezi zeměmi je 341 km, z toho 315 pozemní hranice, a tím i 26 km hranice na řece Timok. K dispozici je 5 hraniční přechody působící podél hranice.

Obr 1: Vymezení příhraniční spolupráce mezi regiony v Srbsku a Bulharsku.

Zdroj: (BULGARIA-SERBIA [online], 2008)

Hlavní cíle

Obecně hlavním cílem v takových to programech je posílit územní soudržnost regionu konkurenceschopnost a udržitelný rozvoj a to ve všech odvětvích ekonomické sociální a enviromentální sféry napříč hranicemi těchto států. Konkrétně zde se jedná o posílení infrastruktury, zlepšení životního prostředí. Zvýšení ekonomické součinnosti regionu, zlepšení regionální prosperity a

regionálního potenciálu, rozvoj regionální politiky. To je důležité pro obchodní partnerství a to především podporu v odvětvích jako je kultura, cestovní ruch, výzkum a vývoj, vzdělávání a ochrana životního prostředí). To je komplexní příprava Regionu na vstup do EU.

To je přistupovat k principům udržitelného rozvoje a vytvoření podmínek spolupráce pro podniky a zúčastněné státy v klíčových oblastech.

3 prioritní osy

Rozvoj drobné infrastruktury, 55% celkových nákladů. Cílem je zlepšení příhraničních infrastruktur zejména ke vztahu prostorové integrace, životního prostředí a dostupnosti občanů. Vytvoření podnikatelského prostředí pro investory. Modernizace strategické infrastruktury, propojené služby v pohraničí. Zlepšení podnikatelského prostředí, obchodu, dopravy, logistiky a služeb cestovního ruchu. Podpora flexibilního pracovního a vzdělávacího trhu.

Posilování kapacity pro společné plánování a řešení problémů a rozvoj, 35% celkových nákladů.

Tento oddíl priorit má za úkol zajistit programovou oblast. Schopnost identifikovat problémy a navrhnout jejich řešení, zřízení partnerství, posílení institucí a podnikatelské struktury vše v reakci na požadavky trhu. Prioritou je zlepšit kvalitu a zvýšit počet podniků v oblasti a řešit dané problémy napříč hranicemi. Plánovaná opatření tohoto bodu jsou: institucionální obchodní a vzdělávací služby a sítě udržitelného rozvoje prostřednictvím efektivního využívání zdrojů.

Technická pomoc, 10% celkových nákladů. Úkol efektivní administrace a realizace programu. Propagačními a komunikačními opatření.

Prognóza dopadu investic na region

Pokrok v oblastech dopravy, životního prostředí, zvýšení a usnadnění pohybu osob a zboží, novými příhraničními partnerstvími, financování projektů a zvýšení úrovně povědomí o životním prostředí atd. (BULGARIA-SERBIA [online], 2008).

3. PROGRAM RUMUNSKO - SRBSKO

Tato spolupráce byla schválena o dva dny poté co srbsko-bulharská tj. 27. března 2008 na období roku 2007 až 2013, na základě přeshraniční spolupráce mezi zeměmi. Byl přijat a je spolufinancován jako nástroj předvstupní pomoci Srbsku do EU. Program navazuje na předchozí styky roků 2004 až 2006. Do společenství jsou zahrnuty tyto regiony. Rumunské regiony: Timiș, Caras-Severin a Mehedinti a Srbské kraje: Severnobanatski, Srednjobanatski, Južnobanatski, Braničevski a Borski. Společenství hospodaří s 42,3 miliony EUR. Z toho 6, 3 milionu financují státy.

Vymezení oblasti

Rumunsko-Srbská hranice je 546 km dlouhá, s řekou Dunaj tvoří přirozenou hranici pro cca 230 km. Oblast je definována pro sousedící regionu na úrovni NUTS 3 na rumunské straně na srbské sousedící (upravní okruhy) odpovídající taktéž NUTS 3.

Obr. 2: Vymezení regionů přeshraniční spolupráce mezi Srbskem a Rumunskem

Zdroj: (ROMANIA-SERBIA [online], 2008)

Hlavní cíle:

Vytvořit vhodné podmínky pro přeshraniční akce a projekty. Udržitelný socio-ekonomický rozvoj v pohraniční oblasti. Program byl rozdělen do dvou cílů. Jedním z cílů je zvýšení ekonomické konkurence schopnosti v oblasti. Řešení společných problémů, které ovlivňují konkurenceschopnost v rámci regionu jako celek. Dalším cílem je zvýšení kvality života občanů v komunitách žijících v přeshraniční oblasti (např. ekologické problémy apod.).

4 prioritní osy

První prioritou je hospodářský a sociální rozvoj, 50% finančních prostředků. Cílem je konkurenceschopnost a rozvoj venkova, podpora regionálních infrastruktur. Zaměření na ekonomické, ale i sociální infrastruktury. Místní iniciativy se zaměřují na infrastruktury veřejných služeb a sociálních zařízení. Integrovaná a ekologicky kompatibilní místní dopravní spojení a jejich vývoj s důrazem na zlepšení silniční dopravy a intermodálních zařízení. Zvýšení logistické kapacity a efektivnosti pohraniční oblasti cestovního ruchu, včetně posílení příhraničního regionu jako skutečné identity (Banat) jako turistické destinace. Turistické zajímavosti jsou vytvořeny, aktualizují, zdokonalují, propagují a zlepšují všeobecné vědomí a přeshraniční identitě v regionu. Zvýšení potencialu pro zdraví, eko-turistiky, kulturní turistiky, lázeňství a rozvoj národních parků (např. Železná vrata), řešení nadregionálních společných problémů. Podpora malých a středních podnikatelů a to i v zemědělství. Podpora výroby společných produktů, které mají zdůraznit přeshraniční identitu. Vymýšlet obchodní aktivity s tím spojené. Podpora výzkumu a vývoje a to především pro vysokoškolské a obchodní partnerství zahrnující sdílení technologií a inovačních center. Důraz je pak kladen na rozvoj venkova ve všech odvětvích pomocí projektů, které podpoří podnikatelskou činnost regionu. Další prioritou je životní prostředí a prevence, 26% finančních prostředků. S touto problematikou se potýkají oba státy. Cílem je zlepšit vztah k životnímu prostředí a havarijní prevence, které vyžadují společnou akci za účelem vytvoření efektivních a udržitelných výsledků. Cílem je zlepšit systémy a přístupy k životnímu prostředí v příhraničí. Dále pak zabezpečit ochranu a správu. Informace o problémech regionu na obou stranách pomocí vzdělávacích kurzů a připravenost na mimořádné události. Spojení národní legislativy a legislativy EU upravujících životní prostředí a prevenci před haváriemi, návrhy konkrétních příhraničních nouzových postupů a společných řídicích systémů, při povodních, v oblasti zdraví a potravinové bezpečnosti. Rozvíjet účinné strategie pro nakládání s odpady a nakládání s odpadními vodami. Dále pak školení, vzdělávací aktivity a

informační kampaně o životním prostředí a připravenosti na mimořádné události. Studie proveditelnosti a další přípravné úsilí pro velké investiční akce. Další podpora je nazývána „lidé lidem“ dotována 14% finančních prostředků s celkové hodnoty. Zvýšit angažovanost ze strany obcí na obou stranách státní hranice. Podpora rozvoje občanské společnosti a místními komunitami. Prohloubit a připomenout sociální a kulturní vazby v regionu. Dále pak zlepšit místní správy ve vztahu k poskytování místních služeb pro obce blízko hranic. Zlepšení místní správy s důrazem na poskytování místních služeb pro obce v oblastech. Společné místní strategické a rozvojové plány. Zvýšit, vzdělávací, kulturní a sportovní spolupráci a tím zvýšit sociální a kulturní integraci v pohraničí. Čtvrtým a nejméně důležitým bodem je technická pomoc, 10% finančních prostředků. Podpora pro řízení programu, technická podpora, komunikace, propagace, výzkum.

Dopady investic a podporované subjekty:

Mez hlavní podporované subjekty patří: regionální a místní orgány, nevládní a neziskové organizace, reprezentativní sdružení, univerzity a výzkum, s důrazem podpory vzdělávání. Dopad především na zvýšení konkurenceschopnosti regionu. S důrazem na udržitelný rozvoj a na ekologickou bezpečnost. Řešení společných problémů týkajících se katastrof na Dunaji (povodně, úhyn ryb apod.). Zlepšení infrastruktury. (ROMANIA-SERBIA [online], 2008).

4. PROGRAM MAĎARSKO - SRBSKO

Maďarsko uzavřelo se Srbskem smlouvu o přeshraniční 25. Března 2008 a to na období 2007-2013. Tím tak připravit Srbsko na eventuelní vstup do Evropské unie. Program zahrnuje podporu společenství mezi srbskými a maďarskými regiony ležící v blízkosti společné hranice a to v regionech maďarska Csongrád a Bács-Kiskun a srbské kraje Zapadnobački, Severnobački, Severnobanatski, Juznobački a Srednjebanatski. Oblasti jižního Banátu a Srem v Srbsku se mohou účastnit projektů jako přilehlé oblasti, (tj. pobírající maximální 20% finančních prostředků) přidělených na program. Projekt přeshraniční spolupráce je financován téměř 40 mil. EUR a to 85% z EU.

Vymezení oblasti

Obr. 3: Vymezení regionů přeshraniční spolupráce mezi Maďarskem a Srbskem.

Zdroj: (HUNGARIA-SERBIA[online], 2012).

Hlavní cíle:

Vytvoření harmonického regionu založeného na spolupráci. Výsledkem by měl být udržitelný rozvoj a bezpečné prostředí v regionu. Tyto globální cíle rozdělujeme do pěti základních cílů pro tyto státy.

- Snížení izolovanosti
- Udržitelnost životního prostředí a bezpečnost
- Vytváření a součinnost ve spolupráci
- Spravovat společné kulturní dědictví s cílem podporovat kulturní tradice a rozvoj cestovního ruchu
- Posilování kulturní vzdělávací a výzkumné interakce

3 prioritní osy

První prioritou je opět kladení důrazu na životní prostředí a infrastrukturu, 52% celkových finančních prostředků. Cílem je získat propojení mezi oběma státy a snížit izolaci příhraničních regionů. Dbát přitom na environmentální dědictví a vodní toky a s nimi související vodní hospodářství. Druhou prioritou je ekonomika, vzdělávání a kultura, 38% celkových finančních prostředků. Je tím podporována interakce mezi subjekty na obou stranách hranice jak prostředek ke zvýšení konkurenceschopnosti. Další součástí druhé priority je podpora výzkumu a inovací, s cílem vytvořit společné kulturní a vzdělávací prostory. Prioritou také podporuje infrastruktury, ochrany životního prostředí a vodní hospodářství vývoj v příhraničním regionu. Podpora je taktéž věnována obcím a nevládním organizacím, které se snaží vytvářet regionální identitu. Priorita třetí a poslední je vytvořit účinný projekt, přípravu, výběrem a hodnocení dané problematiky, vše je financováno 10% celkových finančních prostředků.

Dopady investic a podporované subjekty:

Pokrok se ukáže až v průběhu realizace programu. Ale základními z cílů rekonstrukce infrastruktury, ochrana před povodněmi, rozvojové studia, výzkum, zvýšení konkurenceschopnosti podniků a vytvoření nových příhraničních kontaktů, ale i vytvoření organizací a uskupení. (HUNGARIA-SERBIA[online], 2012).

5. VÝVOJ A POSTAVENÍ SRBSKA K ČLENSTVÍ V EU

- **duben 2005:** Byla zahájena jednání mezi EU a Srbskem o uzavření Stabilizační a asociační dohody.
- **červen 2006:** Osamostatnění Černé Hory, která byla následně nezávisle zapojena do Stabilizačního a asociačního procesu.
- **srpen 2007:** EU v rámci Trojky (EU, USA, Rusko) zprostředkovává jednání mezi představiteli Kosova a Srbska.
- **18. února 2008:** Kosovo vyhlásilo nezávislost.
- **29. dubna 2008:** Podpis Stabilizační a asociační dohody EU-Srbsko v Lucemburku.
- **11. května 2008:** Předčasné parlamentní volby v Srbsku a následné sestavení proevropské vlády.
- **16. říjen 2008:** Srbsko začíná jednostranně uplatňovat obchodní část Dočasné obchodní dohody s EU, která má vstoupit v platnost 1. ledna 2009.
- **1. ledna 2009:** Mezinárodní soudní dvůr v Haagu začal prověřovat legalitu srbského požadavku na anulování kosovské deklarace nezávislosti.
- **30. listopadu 2009:** EU zrušila víza pro srbské občany s platností od 19. prosince 2009.

- **22. prosince 2009:** Srbsko oficiálně zažádalo o vstup do EU.
- **23. července 2010:** Mezinárodní soudní dvůr v Haagu uznal legitimitu kosovské nezávislosti.
- **25. října 2010:** Evropsští ministři zahraničí požádali Komisi, aby posoudila srbskou přihlášku do EU.
- **19. ledna 2011:** Europoslanci dali zelenou Dohodě o stabilizaci a přidružení, jež upevnila politické a ekonomické vztahy EU a Srbska.
- **8. března 2011:** Byly zahájeny historicky první přímé rozhovory mezi Srbskem a Kosovem.
  - ❖ **2. července 2011:** Kosovo a Srbsko podepsaly dohodu o zpřístupnění matrik, snadnějším přechodu hranic či uznávání univerzitních diplomů.
  - ❖ **25. července 2011:** Jednostranný útok kosovské policie za účelem zajištění kontroly nad severní částí Kosova. Akce vedla k obnovení napětí na hranici se Srbskem a došlo k několika násilnostem.
- **24. února 2012:** Pod záštitou EU byla obnovena jednání mezi Srbskem a Kosovem. Země normalizovaly své vzájemné vztahy.
- **1. března 2012:** Srbsko obdrželo status kandidátské země EU.

(EVROPSKÁ UNIE, SRBSKO, KOSOVO, [online] 2012)

Jablko častých svárů mezi EU a Srbskem – Kosovo

Srbsko je na otázku Kosova, obzvláště háklivé, kteří. Dokonce prezident v roce 2011, řekl, že Kosovo nikdy neuzná a že se domnívá, že to neudělá ani nikdo po něm a tak hranice mezi Kosovem a Srbskem je stále napjatá. V roce 2011 vydalo Srbsko Hadžiče a Mladiče a vydalo je mezinárodnímu soudnímu tribunálu pro Jugoslávii a tím se na chvíli otočila pozornost od Kosova jinam. Dokonce diplomati, pokud jim jsou dávány podmínky – uznáte Kosovo, vstup pro vás je otevřený, tak v takových to případech se radši staví proti vstupu do EU. V roce 2011 byl problém mezi Kosovem a Srbskem skrze celní razítka, který Srbové neuznávali. Dokonce neuznávali ani kosovské razítka v pasech „takový stát přeci neexistuje“ podmiňovali srbsští celníci.(ČTK [online], 2010).

Oficiální statut kandidátské země

Proti se vyjádřilo pouze Rumunsko, protože nesouhlasí zároveň k přibližovacímu procesu Kosova k EU (Rumunsko neuznává Kosovo). Rumuni se obávají o dodržování lidských práv rumunské menšiny v Srbsku. Štefan Fule, se jako komisař pro rozšiřování EU vyjádřil pro udělení statutu.(SRBSKO K EU [online], 2011).

6. ZÁVĚR

Programy přeshraniční spolupráce na integraci Srbska do Evropské unie mají určitě své kladné stránky, ale na druhou stranu Srbsko spolupracuje se státy, o kterých i eurokomisař Olli Rehn prohlásil, že jejich přijetí bylo unáhlené a že Rumunsko a Bulharsko nebyly na vstup připravené (Koubková, 2010). Lze to například pozorovat na infrastrukturu, kde Srbsko dosahuje lepších výsledků (spojení S a J, kvalita a propojení se západem Evropy) než Bulharsko a Rumunsko. Ani úspěšnost v čerpání programů EU nemají státy přistoupivší v roce 2007 nějak velikou. Pro Srbsko má tedy největší význam přeshraniční spolupráce s Maďarskem, kde mohou okoukat a převzít nějaké kladné zkušenosti či informace. Tato spolupráce může být ještě intenzivnější díky faktu, že na území Srbska má velké zastoupení maďarská menšina.

Má tedy Srbsko otevřenou cestu do Evropské unie? K dnešnímu dni má už EU 27 členů a nadšení přibírat další upadá. Po šestiletém odmlčení se má stát novým členem Chorvatsko, které dosahuje téměř dvojnásobného (61 %) výsledku v hodnocení HDP sedmadvacítky Evropské unie (EU=100 % HDP) oproti Srbsku (35 %) (EUROSTAT, 2011). Další problém Srbska spočívá v uznání Kosova jako samostatného státu, což se zatím jeví jako neřešitelné. A k tomu se i samotná Evropská unie nachází v „menších nesnázích“, kde se stále více objevují otázky, jak dlouho tento spolek zemí bude fungovat, kdo první opustí EU apod. Proto se teď sama EU musí soustředit na své interní problémy a až bude vše vyřešené, může pokračovat v dalším rozšiřování. Mít sjednocenou celou Evropu v jeden fungující a spolupracující celek je krásný sen, ale člověk by se měl poučovat z minulosti. Kde zjistí, že s nekontrolovatelným rozšiřováním, se stává „celek“ hůře ovladatelný-nefunkční a potom nenásleduje nic jiného, než zánik...

7. ZDROJE

- ČTK, Raději Kosovo než vstup do EU, prohlásil Nikolić: Tvrdý prezident. ČTK [online]. 16.10.2012 [cit. 2012-10-21]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/evropa/radeji-kosovo-nez-vstup-do-eu-prohlasil-nikoli_249175.html
- EVROSTAT: GDP per capita 2011 perc. Of EU27. [online]. 2011 [cit. 2012-10-21]. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php?title=Special%3APrefixIndex&from=gpd+per+capita&namespace=0
- Evropská unie, Srbsko a Kosovo. [online]. 6. 5. 2012, 6. 5. 2012 [cit. 2012-10-21]. ISSN 1803-2486. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/budoucnost-eu0/link-dossier/evropska-unie-srbsko-a-kosovo-000068>
- K. KOUBKOVÁ: EU a český klíčník. [online]. 11. 1. 2010 [cit. 2012-10-21]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9002/15031/clanek/eu-a-cesky-klicnik/>
- Srbsko k EU: Nevyužívejte Kosovo k vydírání Bělehradu. [online]. 31. 08. 2011 [cit. 2012-10-21]. ISSN 1803-2486. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/budoucnost-eu0/link-dossier/evropska-unie-srbsko-a-kosovo-000068>
- 'Hungary-Serbia' IPA Cross-border Co-operation Programme 2007-2013: Serbia, Hungaria. In: [online]. 2008-03-25 [cit. 2012-10-21]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/regional_policy/country/prordn/details_new.cfm?gv_PAY=HU&gv_reg=ALL&gv_PGM=1351&LAN=7&gv_per=2&gv_defL=7
- Romania-Serbia IPA Cross-border Co-operation Programme 2007-2013: Serbia, Romania. In: [online]. 2008-03-25 [cit. 2012-10-21]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/regional_policy/country/prordn/details_new.cfm?gv_PAY=RO&gv_reg=ALL&gv_PGM=1352&LAN=7&gv_per=2&gv_defL=7
- 'Bulgaria-Serbia' IPA Cross-border Co-operation Programme 2007-2013: Serbia, Bulgaria. In: [online]. 2008-03-25 [cit. 2012-10-21]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/regional_policy/country/prordn/details_new.cfm?gv_PAY=BG&gv_reg=ALL&gv_PGM=1353&LAN=7&gv_per=2&gv_defL=7

ENERGETICKÁ POLITIKA EU – VNĚJŠÍ DIMENZE

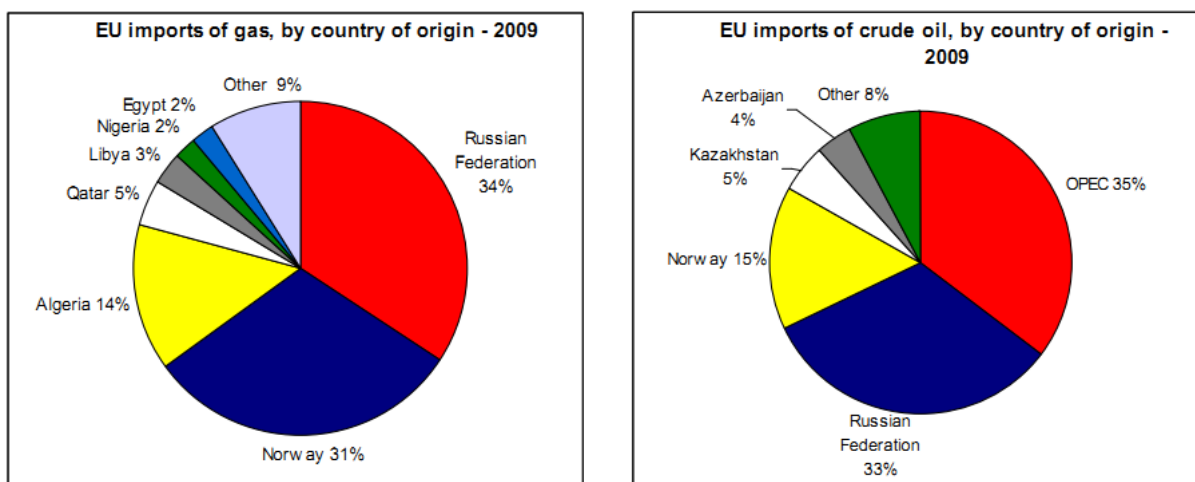
Lyžbická Kristýna, Szczygielová Eliška (KGG PŘF UP)

1. ÚVOD

Vnější energetická politika EU má zásadní význam pro dokončení celého vnitřního trhu s energií. Po delší dobu byly činnosti v celoevropském prostoru realizovány jen jako součást sektorových politik Evropského sdružení uhlí a oceli (ESUO) a Euroatomu. Jednotlivé unijní státy si obstarávaly a v současnosti stále obstarávají v širokém spektru energetické zdroje samostatně. Až přijetím Bílé knihy o energetické politice v polovině 90. let 20. století byla tato politika řešena více na komunitární úrovni. Začalo být zřejmé, že dvoustranné vztahy mezi jednotlivými členskými zeměmi a třetími dodavatelskými či tranzitními zeměmi v energetické části mohou směřovat spíše k roztržení vnitřního trhu než k posílení dodávek energie a konkurenceschopnosti samotné EU. Po roce 2005 se začíná klást stále větší důraz a také význam koordinaci energetických aktivit. I v současné době je energetická politika EU pořád limitována řadou faktorů, které jsou jak politické, tak ekonomické povahy. Na celé evropské úrovni energetické politiky je pak velmi řešenou otázkou zajištění přístupu k energetickým zdrojům. Především se diskuze týká fosilních zdrojů.

2. DOVOZ ENERGETICKÝCH SUROVIN

Hlavním problémem EU je její závislost na dovozu energetických surovin. To se týká hlavních strategických surovin ropy a zemního plynu.

Obr. 1: Závislost EU na dovozu ropy a zemního plynu v roce 2009.

Zdroj: EC (2011a)

EU je závislá více než čtyř pětina své spotřeby na dovozu ropy. Hlavními dodavateli, jenž se podílí 35% tohoto objemu jsou země OPEC. Další důležitý zdroj je z 33 % Rusko a následuje Norsko, Kazachstán a Azerbajdžán. Jak lze vidět na příkladě grafu je zemní plyn dovážen převážně z Ruska, což představuje 34 %. Za ním se s 31 % podílí na celkovém importu Norsko a dále následuje Alžír, Katar a Libye. Pouze dvě pětiny produkce plynu pokrývá domácí produkce.

Trend neustálého rostoucího dovozu surovin je důsledkem rostoucí spotřeby energií a zároveň vyčerpání dostupných zdrojů EU, a proto je nutné tento stav nějakým opatřením řešit. K lepšímu rozčlenění EU v rámci energetické politiky by vedlo zejména pokrytí spotřeby importem ze zahraničí

zejména z různých zdrojů a také dosažení lepšího propojení jednotlivých členských států EU jako ochranu před nechtěnými výpadky, ke kterým by mohlo dojít v případě jednoho dodavatele.

Tab. 1: Energetická závislost EU

Členský stát EU	Energetická závislost	Členský stát EU	Energetická závislost
Kypr	100%	Německo	61,3%
Malta	100%	Finsko	54,6%
Lucembursko	98,9%	EU27	53,8%
Irsko	90,0%	Slovinsko	52,1%
Itálie	86,8%	Francie	51,4%
Portugalsko	83,1%	Bulharsko	46,2%
Španělsko	81,4%	Nizozemí	38%
Belgie	60,4%;	Švédsko	37,4%
Rakousko	72,9%	Dánsko	36,8%
Řecko	71,9%	Estonsko	33,5%
Lotyšsko	65,7%	Rumunsko	29,1%
Litva	65,7%	Česká republika	28%
Slovensko	64%	Velká Británie	21,3%
Maďarsko	62,5%	Polsko	19,9%

Údaje z roku 2008, zdroj: www.energy.eu.

Pozn.: Nejdůležitějším dodavatelem ropy a zemního plynu je Rusko (33 % ropy a 40 % plynu) a Norsko (16 % a 23 %).

3. BÝVALÉ EU15 A NOVÉ ČLENSKÉ ZEMĚ

Náhled na celkovou unijní energetickou politiku se liší mezi bývalými a novými členskými zeměmi. Vzhledem k historickým souvislostem je v celé Evropské unii neustále patrná značná dělicí čára mezi “západní” a “střední a východní” Evropou v otázce bezpečnosti. Podle států EU15, které patří mezi původní země EU, jsou nově přičleněné státy střední a východní Evropy mentálně stále ukotvené ve Studené válce a jejich prioritou je zejména snaha odpoutat se od dodávek energií z Ruska. Podle států EU15 také nejsou ochotny tyto postsocialistické státy v tomto ohledu investovat čas a úsilí např. do diverzifikace importérů energetických surovin). Státy východního bloku naopak argumentují, že EU15 přehlíží reálné a zkušenostmi podložené obavy a soustředí se místo toho na otázky klimatu a liberalizace, které by měly mít podle nich naopak nižší prioritu.

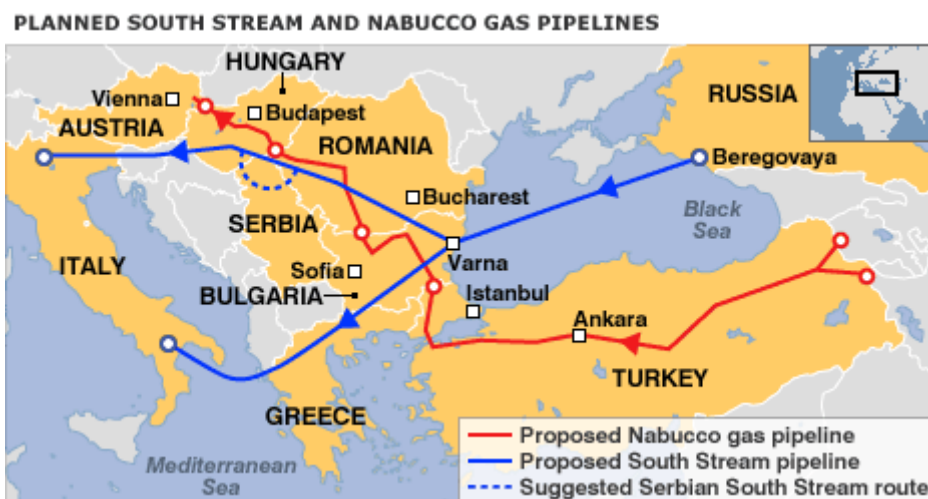
4. VÝCHODNÍ KORIDOR

V lednu 2009 díky Rusko – Ukrajinské plynové krizi vyvstal na povrch problém nedostatečného propojení a spolupráce v rámci jednotlivých národních sítí, zvláště pak ve střední, východní a jihovýchodní Evropě, které jsou výrazně závislé na tomto svém jediném dodavateli. Pobaltí doplácí na svou polohu, díky níž je odříznuto od zbytku EU. Špatné propojení se vyskytuje i v propojení Španělska a dalších států EU. Tuto situaci nemůže Evropská Unie řešit přímo, jelikož

nebuduje produktovody ani nevyjednává kontrakty. Ale za to může finančně nebo legislativně podpořit soukromé firmy ale i státy k tomu, aby se na tom samy podílely.

Smlouva o fungování Evropské unie (SFEU), která je součástí Lisabonské smlouvy (LS) by měla přinést účinnější spolupráci v mezinárodních vztazích. Také zvýší výkonnost a efektivitu institucí. Byla ustanovena nová funkce předsedy Evropské rady a vysokého představitele pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, která má za cíl zlepšit pozici EU v zahraničních vztazích. Evropská unie pak může posoudit na základě těchto smluv, zda dohody uzavírané mezi členskými státy a zeměmi mimo EU odpovídají platné legislativě, týkající se například fungování vnitřního trhu s plynem v EU. Za hlavní rys ruské energetické politiky lze pokládat obcházení EU uzavíráním bilaterálních smluv s členskými zeměmi. Samotná Smlouva o fungování EU poprvé formálně konstituuje evropskou energetickou politiku uvnitř primárního práva. Zároveň vytváří zcela nový právní základ pro přijímání opatření prostřednictvím legislativních aktů sekundárního práva a zajišťuje rámec pro celkovou energetickou spolupráci. Tím však ztrácí členské země pravomoci výhradně kontrolovat tuto strategickou oblast. Ale v pravomoci jim stále zůstává volba energetického mixu a struktura zásobování energií. Ochranné opatření ze strany EU v případě omezení dodávek ropy nebo plynu ze strany Ruska poskytuje unijním zemím Lisabonská smlouva. To by mělo znamenat pomoc členským státům, v případě přerušení vývozu ruského zemního plynu nebo ropy. Tato zásada dosud nefunguje zvláště kvůli odporu některých členských států ke společné energetické politice. Za hlavní okolnosti negativně ovlivňující spolupráci mezi Evropskou unií a Ruskem lze považovat rozdílnou přístup ke kooperaci; různý stupeň energetické nezávislosti a odlišné vnímání energetické politiky a stanovení jejích cílů ze strany EU a Ruska. Hlavní energetická politika Ruska preferuje nesouměrnou závislost, což znamená, že ostatní by měli být na Rusku závislí, avšak Rusko by mělo být nezávislé. Zatímco EU se nevyhýbá interdependenci. Rusko využívá energetiku jako prostředek zahraničněpolitického vlivu v rámci obrany suverenity, ale také se snaží maximalizovat příjmy z prodeje ropy a plynu. Nejdůležitějším cílem ruské plynové politiky je upevnění postavení na energetických trzích EU, zejména díky monopolu Gazprom, který v současné době jinak než do Evropy plyn prakticky nevyvážá. Hlavním záměrem Ruska je uplatnit projekty založené na bilaterální úrovni, nikoliv na unijní úrovni. Čímž se snaží o narušení jednotné politiky energetické EU.

Ke zvýšení energetické bezpečnosti EU by měly přispívat energetická účinnost, dokončení liberalizace vnitřního trhu s energiemi, intenzivní rozvoj, diverzifikace přepravních tras a budování energetických sítí, nových produktovodů a přepravních cest a jejich vzájemné propojování. Tyto kroky se snaží bránit nerušenému přístupu ruských státních monopolů na evropský trh a nabourávání vzájemné spolupráce. Pro omezení ruského vlivu se Evropská Unie snaží realizovat „evropské“ projekty. V současnosti se realizují nebo připravují několik takových konkurenčních projektů jako je plynovod NordStream, který má být veden po dně Baltského moře a spojoval tak Rusko přímo s Německem, čímž by měl obejít dosavadní významné tranzitní země i nové členské státy EU na pobřeží Baltského moře. Dalším plynovodem je SouthStream, který vznikl jako protiváha plynovodu Nabucco. SouthStream povede po dně Černého moře a měl by více jak dvakrát překonávat Nabucco, kromě toho také obejde Ukrajinu. Avšak tím by došlo ke zvýšení energetické závislosti EU na Rusku. Na druhou stranu Nabucco představuje diverzifikaci dodavatele. Tyto změny se dotýkají i České republiky. Rizika spojená s tlaky dodavatelů a tranzitních zemí s dominantním postavením Ruska. Českými hlavními spojenci Slovensko, Maďarsko a Polsko jelikož zájmy Německa a Rakouska se v oblasti energetiky různí. Německo na rozdíl od České republiky nesdílí obavy z politicko-ekonomických zájmů Ruska. Vztah s Rakouskem je problematický díky odlišným názorům v otázce jaderné energie a tím pravděpodobně zůstane názorově osamoceno v rámci celé Evropské unie.

Obr. 2: Plánované plynovody SouthStream a Nabucco.

Zdroj: Energy and Capital (2009)

5. JADERNÁ ENERGETIKA

Jaderná energetika je v současné době velice diskutovaná oblast energetické politiky. Počátky jaderné energetiky lze najít už v roce 1957, kdy došlo k založení Evropského společenství pro atomovou energii (Euroatom). V roce 1995 byl vydán výchozí dokument pro současnou energetickou politiku Evropské unie tzv. Bílá kniha. Jádro často špatně označované jako obnovitelný zdroj může díky své nízkoemisní funkci výrazně pomoci v boji proti klimatickým změnám i v oblasti poškozování životního prostředí jako v případě těžby uhlí. veřejné mínění je silně zaměřeno proti jaderné energetice, proto širokou podporu investice do obnovitelných forem energie. Tím pádem je jádro znevýhodňováno proti obnovitelným zdrojům. Mnohé země se zejména po nedávných událostech v Japonsku z obavy z podobných katastrof od jaderné energie odvrací. Jedná se však o energetický zdroj, který by neměl být takto opomíjen.

6. ENVIRONMENTÁLNÍ OTÁZKA ENERGETICKÉ POLITIKY

Vnější dimenze evropské energetiky nezahrnuje pouze bezpečnostní problémy, ale spadají tady také a i jednání v rámci Kjótského protokolu či celkově mezinárodní vyjednávání o změnách klimatu. Zařazení environmentálních témat do Energetické politiky EU může působit zvláště, avšak v současnosti je to jednou z nejsilnějších otázek Evropské unie právě propojení ochrany životního prostředí a klimatu s energetikou. V této oblasti jsou unijní orgány nejaktivnější a také zde mají velký vliv na energetiku a současně ekonomiku jednotlivých členských zemí. Řešení těchto environmentálních otázek pak už od 90. let 20. století neodmyslitelně patří k záměrům Evropské Unie. Právě v této době agenda ochrany přírody získává namísto národní úrovně úroveň celoevropskou. V posledních letech dochází k boomu těchto otázek v souvislosti s klimatickými změnami a proto se také rozšiřují aktivity EU, jelikož se jedná o téma regionální a globální než lokální. Využíváním environmentálních nástrojů Evropská komise zasahuje do oblastí, kterými má zakázáno se zabývat. Příkladem může být nastavení energetického mixu, které je mimo její kompetenci. EU se zaměřila na redukci emisí pomocí tzv. Systému emisních povolenek (EU ETS – Emission Trading System) namísto efektivního zdanění znečištění. ETS vznikl na základě Kjótského protokolu. Základem celého systému je ekonomický princip obchodování s povolenkami Evropská unie původně hodlala pokročit ve snížení emisí skleníkových plynů do roku 2020 o 30 % v celosvětovém měřítku v případě, že se

připojí také ostatní vyspělé i rozvojové země světa. Ovšem protože Konference v Kodani v prosinci 2009 o změně klimatu nepřinesla očekávané výsledky, proto byl ponechán původní závazek snížení emisí o 20 %.

7. ZÁVĚR

Největším problémem celé evropské energetické politiky je fakt, že jednotlivé členské státy nemají jednotný postoj a především se nechtějí vzdát svých pravomocí. To se týká především otázky energetického mixu, výběru dodavatelů a fiskálních opatření. Jedním z mnoha příkladů na poli celé Evropské unie je případ Polska, které v případě dodávek energie z Ruska a jejich výpadků s poupracuje se zeměmi EU, ale na druhou stranu komplikuje možnost dohody v ostatních částech energetiky celé EU jako je liberalizace nebo environmentální otázky. Energetická politika EU se stává terčem kritiky zejména právě za svoji slabost a nejednotnost. Dalším takovým příkladem je německo - ruská spolupráce v na plynovodu Nord Stream, který by obešel Polsko a baltské země. Vzhledem k odlišným energetickým zájmům tak může rozumný kompromis vzniknout jen velmi těžko.

8. ZDROJE

- Bič Josef (2008): Governance energetické politiky EU a potenciální pozice členských států. Vysoká škola ekonomická v Praze. Praha : Oeconomica, 24 s.
- Černoch Filip (2011): Energetická politika EU a energetických zájmů ČR. Disertační práce, Brno: Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií MU. 155 s.
- EC (2011a): EU 27 energy key figures. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/energy/observatory/countries/doc/key_figures.pdf>
- EC (2011b): Sdělení komise evropskému parlamentu, radě, evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a výboru regionů. Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0539:FIN:CS:PDF>>
- Energy and Capital (2009): Nabucco Gas Pipeline. [online] © 2012 Dostupné z WWW: <<http://www.energyandcapital.com/articles/nabucco-gas-pipeline/827>>

FEDERALIZACE EU- ANO ČI NE?

Borecká Kateřina, Liszková Jana (PřF UP)

1. EU- FEDERACE NEBO MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE?

Evropská unie je velmi specifický a unikátní útvar. Nelze jej jednoznačně považovat za federaci, ale nejedná se ani o typickou mezinárodní organizaci. Koncept Evropské Unie již od dob svého vzniku prochází neustálým vývojem a proměnami. Ve své podstatě v sobě spojuje prvky typické jak pro mezinárodní organizace, tak pro federalizovaný stát. Systém EU se však vyznačuje svou funkční logikou a strukturou, která je typická spíše pro Spojené státy Americké než strukturou, která je typická pro Evropské národní státy (Chmelářová 2012: 7).

O Evropě jako federaci se začalo uvažovat již v době bezprostředně po druhé světové válce, kdy vznikla první myšlenka sjednocení Evropy. Hlavní podstatou této idey bylo trvale zajistit mír a spolupráci jednotlivých zemí a taktéž se z hlediska ekonomického vyrovnat USA a SSSR, které mimo jiné byly rovněž federacemi.

Myšlenka Evropské federace se dosud prosadit nepodařila. Vzájemné spolupráce mezi nejvyspělejšími evropskými státy však vedly ke vzniku Evropského společenství uhlí a oceli, Evropské hospodářské společenství a Evropské společenství pro atomovou energii. Na základě těchto společenstev se dlouholetým vývojem zformovala dnešní Evropská Unie jakožto mezinárodní organizace, která se však stále více přibližuje charakteru federalizovaného státu.

Je však velmi důležité uvědomit si, že EU není jeden stát a ani zdaleka tak nefunguje. Od roku 2008 prochází svět ekonomickou krizí. Více či méně jsou postiženy všechny členské státy. Je pravděpodobné, že v dohledné době bude krize stále pokračovat a je více než jasné že jednotlivé státy EU nebudou schopny svou ekonomickou situaci řešit sami. Stávající ekonomická krize se tedy řeší na evropské úrovni (nejvýrazněji se dotklo především otázky Řecka). Členské země jsou na evropské úrovni tak úzce spjaty, že je téměř nemožné hledat dílčí řešení pro jednotlivé státy. Díky propojení jednotlivých ekonomik členských zemí, také zavedení jednotné měny na území významné části evropských států je patrné, že spojení mezi členy EU je mocnější než kdy předtím. Zůstává tedy stále otázka, jakým způsobem EU členy spojila. Zda se jedná o soubor zemí, které se staly součástí mezinárodní organizace založené na ekonomické a jiné spolupráci, které by v okamžiku, jako je současná ekonomická krize, kdy jim členství v EU nevyhovuje, mohli jednoduše z organizace vystoupit. Anebo se v průběhu dlouhodobého vývoje EU vyvinula v organizaci, která se stala téměř státem?

Na základě klasické státovědy a teorie mezinárodního práva je stát definován podle tří kritérií, kterými jsou státní území, obyvatelstvo a státní moc (Sheu 2012: 67). Někteří autoři k této definici zahrnují také znaky sekundární, ke kterým patří systém daní a poplatků, státní symboly a státní rozpočet (Hungar 2007: 11). Co se týče EU a primárních znaků, prostřednictvím svých členských zemí je všechny tři splňuje jak z hlediska obyvatel, tak území a taktéž je vázána zákony. Odlišná situace v případě EU však nastává u sekundárních znaků, kdy EU sice má svůj vlastní rozpočet ale není v její kompetenci spravovat vlastní systém daní a poplatků, jež jsou spravovány členskými zeměmi. Co se týče státních symbolů tak zde rovněž nastává spletitý problém. Státní symboly sice existují, ale v primárním právu nejsou zmíněny. Obecně lze konstatovat, že EU ve spolupráci s členskými státy výše zmíněné podmínky sice splňuje, ale pouze prostřednictvím svých jednotlivých zemí. Znamená to tedy, že EU má své území, které však není výhradně její, ale patří jejím členským zemím. Totéž platí pro občany, kteří jsou však současně občany svého vlastního státu. Ale jaký je vztah mezi těmito útvary? V případě, že EU naplňuje znaky federace, je možné hovořit také o státnosti. Pokud je EU

stále považována za mezinárodní organizaci nelze o státnosti uvažovat. Abychom byli schopni vysvětlit co tedy EU dneska vlastně je, je nezbytné vymezení dvou klíčových pojmů: nadstátnost a federace (Chmelářová 2012: 14).

Nadstátnost Evropské unie

EU se od ostatních mezinárodních organizací liší právě nadstátností, často také nazývaná jako nadnárodní nebo supranacionální organizace. Těmito pojmy lze vyjádřit zvláštní vztah mezi EU a členskými zeměmi. Členové přenášejí část své suverenity na EU a tím je orgánům EU umožněno přijímat právní závazky na základě kvalifikované většiny v Radě EU. Tímto se členská země zavázala plnit také to, pro co sama nehlasovala (Sheu 2012: 93). Členské státy tak přesunuly velké množství pravomocí na orgány EU. Díky tomu jsou nuceny plnit závazky, se kterými ne vždy souhlasí. Tímto se EU zásadně liší od jiných mezinárodních organizací. Nadstátnost je také velmi úzce spjatá s federativností EU. Zde se znovu nabízí otázka, zda je EU stále mezinárodní organizací či spíše federativně uspořádaným útvarem.

Federace a federalismus

Pojem *Federace* vychází z Latinského foedus, což znamená v češtině smlouva. Federace je jedním z mnohých uspořádání států, vyznačující se především smluvní a konstituční strukturalizací a redistribucí moci mezi jednotlivé vládní úrovně, psanou ústavou a dualitou moci. Je to typ státního zřízení, kdy se jedná o složený stát, skládající se ze států - členů federace, které mohou mít různé označení (státy, země, republiky, kantony, provincie). Ve federacích je svéprávné postavení jednotlivých členských států zajištěno ústavou nebo smluvně a nemůže být měněno jednostranným rozhodnutím centrální vlády (např. Švýcarsko, do značné míry i USA). Státní moc je ve federaci rozložena mezi federální orgány a orgány členských států. Právním základem federace je ústava. Občané federace mají dvojí občanství a to občanství subjektu federace a občanství federace jako celku.

Federalismus je společenskovední pojem označující politický systém federací, jejich formu vlády nebo správy. (Becker 2007). Tento pojem může být vnímán a interpretován několika způsoby. Zejména v souvislosti s EU může být vnímán velmi rozporuplně. Existuje několik druhů federací, které se od sebe navzájem velmi liší a to jak politickým uspořádáním (parlamentní x prezidentské), mírou decentralizace, množstvím úředních jazyků, a další (Laursen 2011: 283). Federace je jedním z typických příkladů politické unie, kde fungují trvalé a úzce spojené vztahy mezi státy. Federalismus definuje rozdělení pravomocí mezi centrální federalistickou vládu a vlády jednotlivých členských zemí (Chmelářová 2012: 18). V rámci federace je rozdělená moc mezi centrální a regionální vládu, které jsou do značné míry nezávislé a mají jasně stanovenou oblast svých pravomocí.

V současnosti EU splňuje většinu z výše uvedených základních podmínek. Složitá je ovšem otázka sdílené suverenity jelikož EU je založena na suverenitě svých členských zemí a tudíž její vlastní suverenita stojí na jejich smluvním základu. Na úrovni EU vznikl specifický druh evropského federalismu, který se od ostatních federací liší. Jeho účelem není jenom regulovat vztahy mezi jednotlivými mezi federací a členskými zeměmi, ale také sjednotit státní úřady v členských státech a to jak na úrovni národní, regionální tak i místí. Tento druh federalismu by se měl dotýkat všech vrstev společnosti se schopností vytvářet práva pro jednotlivce (Nergelius 2009: 125).

Nový federalismus

Tento pojem se objevil v 80. letech 20. století a jeho koncept je z pohledu Evropské unie velmi zajímavý. Poukazuje na fakt, že v průběhu let se ideje federalismu mohou významně měnit a vyvíjet. V současné době jedním z příkladů u nás může být poměrně diskutovaná otázka financování školských programů v ČR. Pokud instituce nesplní podmínky EU, nebudou jim poskytnuty prostředky. Tímto způsobem si EU zajistí ve všech státech plnění minimálních standardů.

2. KOMPARACE EU A USA

Jak již bylo výše zmíněno, EU se vyznačuje určitými prvky a znaky federálního státu, proto je poměrně zajímavé porovnat vlastnosti EU s USA, které jsou téměř 200 let poměrně úspěšnou federací a pro EU se již od počátku staly jakýmsi vzorem.

Ovšem ani vývoj USA nebyl úplně jednoduchý a bezproblémový. Přesto že měl tento stát téměř od svého zrození jasné federativní uspořádání, nebyl schopen vyhnout se otázkám ohledně rozdělení pravomocí mezi federaci a jednotlivými státy. Federalismus v EU a jeho předchůdci se potýkali s ještě komplikovanějšími vztahy. Myšlenky Federalismu se objevily již u vzniku ESUO a EUROATOMU a jsou viditelné na institucionálním uspořádání. EU se potýkala v průběhu svého vývoje s různými úspěchy, za které můžeme považovat např. federální první pilíř podle Maastrichtské smlouvy, ale také s neúspěchy jako Lucemburský kompromis nebo odmítnutá smlouva o ústavě pro Evropu, o které se hlasovalo v referendech (Lauresen 2011: 12). I přesto idea o federalismu zůstala v EU po dobu celého jejího vývoje. Federalismus je však vnímán v USA diametrálně odlišně než v EU. Zatímco pro USA je federalismus jedním z prvků, který má zajistit, že nedojde k homogenizaci- myšlenka federalismu tedy není zpochybňována naopak v EU, kde mají stále silné slovo nacionalisté (např. Velká Británie, Dánsko), v dělení suverenity nevěří a ani nejsou ochotní k něčemu takovému přistoupit (Lauresen 2011: 13). Nutno dodat že rozdíly mezi USA v období federalizace byly nesrovnatelné s rozdíly mezi jednotlivými evropskými státy, které mají v době zakládání Unie staletou tradici v samotné jejich existenci, také odlišné kulturní a jazykové zázemí. Vzhledem k faktu že se EU stále vyvíjí, je zde nejdůležitější otázka zda její vývoj směřuje k federaci amerického typu či jinému. V současné krizi je EU nucena hledat řešení, která zabrání nejen jejímu zániku ale umožní také její rozvoj. Jednou z možných reakcí je snaha o federalizaci, což je jedna z možností. Je však patrné, že i přes určité společné rysy, je EU postavena na zcela odlišných základech a čelí naprosto jiným otázkám, proto by i svá řešení měla přizpůsobit těmto skutečnostem a musí brát v potaz svá specifika, jakými jsou například vysoká kulturní, jazyková, nebo historická rozdílnost.

3. FEDERALIZACE EU ANO ČI NE?

Je zřejmé, že novodobé problémy, které postihly EU je možno vyřešit jenom radikální změnou. V podstatě existují pouze dvě reálné možnosti jak k nějaké změně dojít. Jednou možností je nechat odstoupit z EU většinu členských zemí, které se pravděpodobně nikdy nebudou schopny vyrovnat vyspělému centru. Tento způsob řešení by však zřejmě vedl ke konci projektu EU a jeho důsledky by byly fatální. Další alternativou je co možná nejdříve přistoupit k federalizaci EU a vytvořit tak Spojené státy Evropské, kde by státní moc byla rozdělena mezi federální orgány a orgány členských států. Právním základem by byla ústava a obyvatelé federací by disponovali dvojím občanstvím (Lukáš Kraus, 2012). Otázkou tedy stále zůstává, které z možných řešení by přineslo EU a jejím členským zemím očekávané změny, jež by vedly ke zlepšení nejen po ekonomické stránce.

Skutečnost že EU směřuje k federalizaci, potvrzuje také prohlášení předsedy evropské komise José Manuela Barroso, který představil plán na hlubokou změnu EU. Jako první z kroků navrhl dohled Evropské centrální banky nad všemi bankami eurozóny. Následovat ale mají i rozpočtová a politická

unie. Šlo by tak o největší změny v EU za posledních 20 let. Návrh nové smlouvy by měla Evropská komise připravit ještě před volbami do Evropského parlamentu v roce 2014 (Euroskop.cz 2012). Federalizace Evropské unie by však znamenala zavedení společné fiskální a hospodářské politiky, výsledkem by zřejmě bylo i rozsáhlé přerozdělování mezi chudšími a bohatšími zeměmi. Takové řešení by ale v rámci sedmadvacítky mělo zcela jistě mnoho odpůrců a jedním z nich by mohla být i Česká republika.

Proti federalizaci EU se dosud hlasitě stavěl právě také prezident Václav Klaus, který tvrdí, že je potřeba obnovit naši státnost a suverenitu, což je ve federaci nemožné. Čímž také vyslovil zcela protichůdné řešení, než navrhuje předseda evropské komise. Václav Klaus dokonce tvrdí, že by proces federalizace mohl být konečnou fází zániku demokracie a národního státu. A proto by se podle něj EU měla ubírat opačným směrem.

Existuje celá řada argumentů a názorů ať už ve prospěch federalizace EU nebo naopak pro její zánik. Tato část práce je proto tedy věnována výběru těch nejpřesvědčivějších z nich, nad kterými je potřeba se zamyslet.

3.1. Argumenty pro federalizaci EU

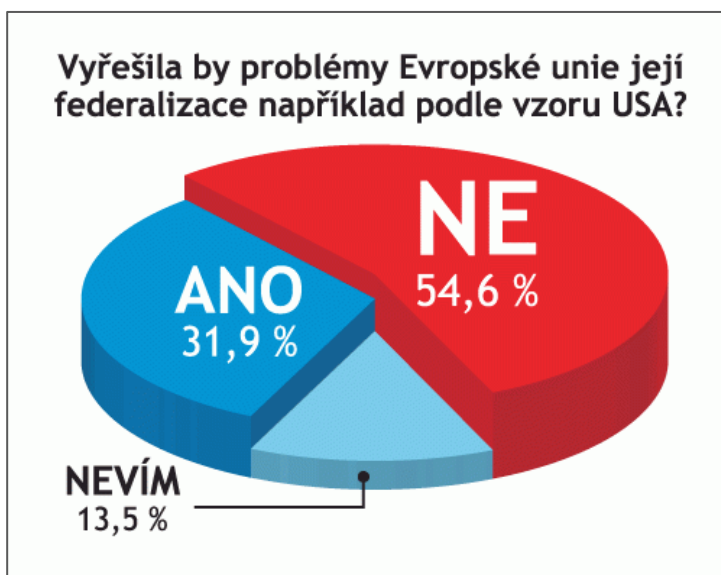
- Nadnárodní instituce EU by mohly v zájmu celku lépe koordinovat činnosti jednotlivých států, dohlížet na jejich aktivity a spolupodílet se na jejich strategii dalšího vývoje, zejména v oblasti fiskální politiky.
- Hlavním úkolem by mělo být zamezit aktivitám a rozhodnutím, jež by – na základě zkušeností z minulosti – mohly vést k negativnímu vývoji.
- Díky federalizaci by finance jednotlivých států byly řízeny Centrální evropskou bankou, tudíž by se z části zamezilo korupci našich současných politiků, kteří neprosazují zájmy svých voličů nýbrž své osobní. Otázkou je, zda by nedocházelo ke korupci také v řadách Centrální evropské banky.
- Navzdory tomu že je sedmadvacítka spojována Evropskou Unií, stále zde existuje jistá nejednotnost zemí. Problémem je také chování politiků, kteří se na jednání členských zemí na něčem dohodnou a vzápětí dohodnutý kompromis odsoudí kvůli svým vlastním zájmům. Takovýto krokům by případná federalizace mohla zabránit.
- Je zřejmé, že i federalizovaná Evropa by se vyrovnávala s vážnými ekonomickými problémy, ale měla by k tomu pravděpodobně mnohem lepší zázemí

3.2. Argumenty proti federalizaci EU

- Pokud by měla Federalizace EU proběhnout podle vzoru USA, jak se často uvádí, je dle našeho názoru neuskutečnitelná, jelikož unie amerických států vznikala ve zcela jiných podmínkách, než jsou v Evropě tzv. „zdola nahoru“. Navíc jednotlivé státy nedělily historické, kulturní ani jazykové rozdíly. Představa, že by evropské země dnes také mohly spojit v jeden celistvý stát je dle našeho názoru absurdní, jelikož jde o natolik různorodé malé evropské státy a jejich různé jazyky, historie a zvyky, že taková federalizace Evropské unie není reálná.

- Větší státní celek má sice nepochybně větší ekonomický potenciál a nabízí tak jisté výhody, ovšem nacionalismus ve formě státní svrchovanosti považuje většina evropských národů za vyšší hodnotu než ekonomickou prosperitu.
- Dalším důvodem proč je federalizace EU z dlouhodobého hlediska nevhodným řešením, je téměř 27 různých jazyků, kterými se mezi sebou lidé nedomluví. Zde se nám opět nabízí srovnání s USA, kde tato jazyková bariéra neexistuje.
- Neméně důležité je zachování suverenity a státnosti jednotlivých států, která je pro většinu států velmi podstatná zejména tedy Velká Británie, Dánsko ale také Česká republika se v této otázce staví do role velkých patriotů.
- Jednotlivé státy by musely vložit většinu svých pravomocí do rukou nové Evropské ústavy a neměly by možnost prosazovat své vlastní zájmy
- Nelze bez následků spojit něco co je zcela rozdílné

Jelikož se federalizace EU týká také České republiky, je velmi zajímavé podívat se na názory na ni z pohledu vrcholových manažerů, kteří odpovídali na dotaz, zda by vyřešila problémy Evropské unie její federalizace například podle vzoru USA. Na dotaz odpovídalo 141 vrcholových manažerů. Z obrázku je tedy patrné, že větší polovina dotazovaných vyslovila vůči federalizaci nedůvěru a skepsi.

Obr. 1: Průzkum české pozice.

Zdroj: *Českápozice.cz, 2012*

4. ZÁVĚR

Na závěr je nutno shrnout že EU je dnes bezpochyby něco více než jen mezinárodní organizace. Stojí téměř na sklonku před federalizací. Otázkou je jakým směrem se prohlubování integrace bude nakonec ubírat. Není však ničím zaručeno že v případě federalizace se posune směrem k lepším ekonomickým vyhlídkám a zda jednotná bankovní unie vyřeší stávající ekonomickou krizi. Dle našeho názoru je

federalizace zcela nereálným krokem. Zdá se nám pošetilé myslet si, že by tento systém mohl fungovat podle vzoru USA, kde se federace formovala za zcela jiných podmínek. Pomineme-li jazykovou kulturní a historickou propast mezi jednotlivými členy EU, které by bylo zcela nemožné překlenout, nabízí se zde další otázka, zda by jednotlivé státy byly vůbec ochotné vzdát se své jedinečnosti na úkor jednoty Spojených států Evropských. Nehledě na to, že by na základě federalizace vznikl jakýsi umělý stát, a suverenita jednotlivých národů by tak byla zcela potlačena. Další otázkou zůstává, jakou vlnu následků by vyvolalo odstoupení některých členských států, pro které již není výhodné být členem unie.

5. ZDROJE

- BECKER, W., 2007. Die Nouvelles Equipes Internationales: *Internationaler Foderalismus*. Prague. Papers on the History of International Relations, s. 369-392
- HUNGR, P., 2007. Základy teorie státu a organizace Evropské unie. 2. vyd. Ostrava: Key Publishing . 124 s.
- CHMELÁŘOVÁ, E., 2012. Evropská unie a federalismus: *srovnání se Spojenými státy americkými a dalšími federacemi*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita v Brně: Právnická fakulta, s. 56
- ČESKÁ POZICE. CZ. DOSTUPNÉ ONLINE: [HTTP://WWW.CESKAPOZICE.CZ/ZAHRANICI/EVROPA/KDO-BUDE-SE-ZBRANI-V-RUCE-UMIRAT-ZA-SPOJENE-STATY-EVROPSKE](http://www.ceskapozice.cz/zahranici/evropa/kdo-bude-se-zbrani-v-ruce-umirat-za-spojene-staty-evropske)
- LAURSEN, F., 2011. The EU and federalism: *polities and policies compared*. Farnham, Surrey, England: Ashgate Pub, s. 283
- KLAUS: SNAHA O FEDERALIZACI EU SMĚŘUJE KE ZNIČENÍ DEMOKRACIE. DOSTUPNÉ ONLINE: [HTTP://WWW.ROZHLAS.CZ/ZPRAVY/EVROPSKAUNIE/_ZPRAVA/KLAUS-V-SUNDAY-TELEGRAPH-SNAHA-O-FEDERALIZACI-EU-SMERUJE-KE-ZNICENI-DEMOKRACIE--1114004](http://www.rozhlaz.cz/zpravy/evropskaunie/_zprava/klaus-v-sunday-telegraph-snaha-o-federalizaci-eu-smeruje-ke-zniceni-demokracie--1114004)
- NERGELIUS, J., 2009. The constitutional dilemma of the European Union. Groningen: *Europa Law Publishing*, s. 125
- SCHEU, Harald Christian. Úvod do mezinárodního práva veřejného. 1. vyd. Praha: Auditorium, 2010. 142 s.

SUBVENCE OBNOVITELNÝM ZDROJŮM ENERGIE

Rosůlek Jakub, Václavíková Lucie (KGG PřF UP)

1. ÚVOD

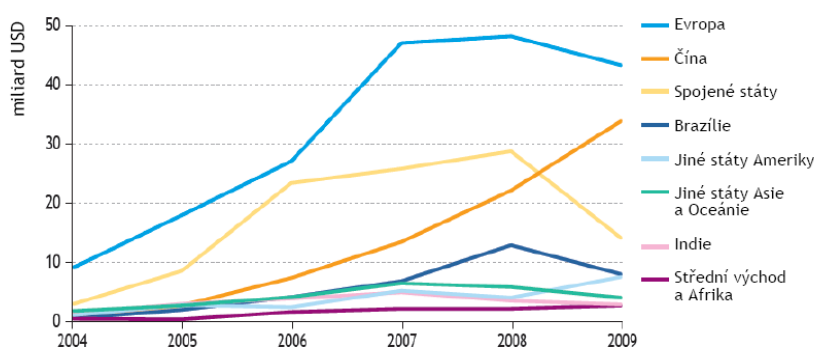
V Usnesení o změně klimatu Evropský parlament uvedl, že energetická politika představuje základní část strategie Unie v oblasti klimatických změn, kde jsou zásadní obnovitelné zdroje energie a energeticky účinné technologie.

Nejen Unie se v současné době ocitá na křižovatce v oblastech energetiky a životního prostředí. Problémy a důsledky klimatických změn díky lidské činnosti žádají okamžitá a účinná řešení. Pro celý svět je nezbytné přijmout jednotný přístup nejen v otázkách energetiky, ale i klimatu. Evropa se stále více stává závislá na dovozu energie, což může mít nepříjemný vliv na bezpečnost dodávek a v neposlední řadě i na jejich ceny.

Právě investice do energeticky účinnějších a šetrnějších zařízení, do obnovitelných zdrojů energie a s tím souvisejících inovací a pokroku, stejně jako tvorbě nových pracovních, se pro Unii stalo problémem číslo jedna, pro který se snaží nalézt řešení. (zelená kniha)

2. ENERGETIKA A ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Jednou ze základních politik Evropské unie je energetická politika. Současné snahy v tomto sektoru mají zajistit postupnou integraci, které povede k jednotné energetické politice. Proto mají v budoucnu členské státy investovat nemalé peníze do diverzifikace energetických zdrojů, propojení infrastruktur a také do účinnějších technologií, které budou ohleduplné k životnímu prostředí. Mělo by se jednat o investice ve výši 1 bilionu eur v následujících 10 letech. (euroskop.cz)

Prezentace pana J.M. Barrosa na zasedání Evropské rady dne 4. února 2011

Zdroj: Mezinárodní energetická agentura

Obr. 1: Celosvětové investice do obnovitelných zdrojů energie mají rostoucí tendenci.

I když energetická politika byla ve Smlouvě o založení Evropského společenství zmíněna až na posledním místě a první zmínky o ní najdeme v Pařížské smlouvě z roku 1951, stává se díky současným problémům s dodávkou energií (př. zemní plyn v roce 2009), či klimatickým změnám a hledáním cesty v podobě alternativních zdrojů, politikou číslo jedna. Cílem této politiky se stává nejen rozšíření zdrojů energie a posílení obnovitelných zdrojů, ale měla by směřovat ke snižování ekonomické náročnosti a snižování dopadů na životní prostředí.

Cílem pak je zvýšení podílu energie z obnovitelných zdrojů na 20 % v celé EU pro rok 2020 na celkové spotřebě energie a dosažení 10 % spotřeby biopaliv v dopravě. I když jsou dnes biopaliva řazena mezi nejdražší druhy obnovitelné energie, mohou v budoucnu zajistit nezávislost na ropě v dopravě.

Toho může členský stát dosáhnout a) vlastní produkcí z obnovitelných zdrojů, b) v případě biopaliv - nákupem ze zahraničí (i ze třetích zemí, pokud přijaly obdobné závazky jako EU).

V praxi by se měly vydávat tzv. certifikáty zelené energie či záruky původu, ty by měly umožnit ověření, že daná energie byla vyrobena z obnovitelných zdrojů, a také, jestli jednotlivé členské státy plní své závazky.

Pro dosažení těchto cílů se v jednotlivých zemích využívají různé podpůrné programy od přímé finanční podpory, stanovení minimálních cen pro vykupování vyrobené elektřiny, k daňovým výhodám a jiným investičním pobídkám.

Problémem zůstává, že nepodnikne-li Unie potřebné kroky ke zvýšení investic do obnovitelných energií, podpoře výzkumu, či ke snížení nákladů na výrobu energie, růst podílu těchto čistých energií na trhu se bude zpomalovat. Proto Komise navrhuje tyto problémy vyřešit díky koordinovaného přístupu v rámci celé EU. Nastiňuje také vývoj po roce 2020, kde se zaměřují na podporu inovací a snižování nákladů. Loni také EU zveřejnila *celkový plán přechodu na nízkouhlíkové hospodářství*, či plány pro jednotlivá hospodářská odvětví až po rok 2050.

Dnes je tedy jedním ze základních témat politiky životního prostředí boj proti klimatickým změnám a znečištění. Proto se instituce v EU zaměřují na tvorbu norem k omezování emisí skleníkových plynů, k omezování znečištění a hlavně jsou vydáván směrnice na podporu výrobu energie s obnovitelných zdrojů.

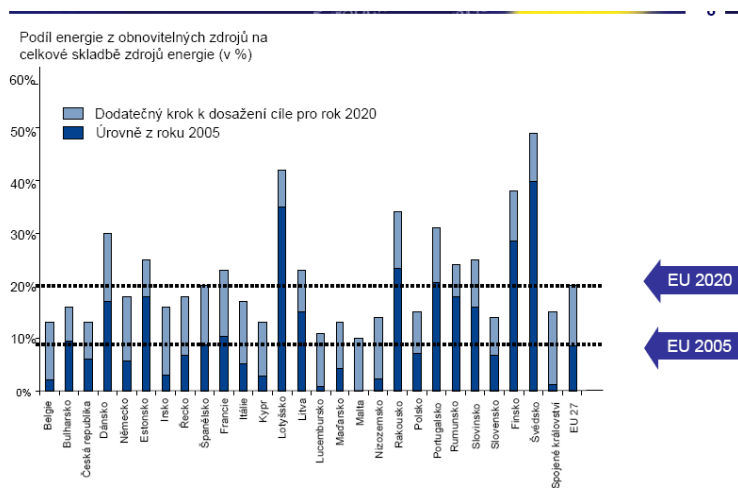
Důležitý je v této souvislosti *klimaticko – energetický balíček* z roku 2009, který obsahuje několik směrnic:

- Směrnice o podpoře využívání energie z obnovitelných zdrojů
- Směrnice modifikující obchod s emisními povolenkami
- Směrnice o geologickém ukládání oxidu uhličitého
- Rozhodnutí o snížení emisí skleníkových plynů o 30 % do roku 2020

Tab. 1: Předpokládaný podíl obnovitelných zdrojů na celkové energetické poptávce v roce 2020.

	%
Belgie	13
Bulharsko	16
Česká republika	13
Dánsko	30
Estonsko	25
Finsko	38
Francie	23
Irsko	16
Itálie	17
Kypr	13
Litva	23

Lotyšsko	42
Lucembursko	11
Maďarsko	13
Malta	10
Německo	18
Nizozemsko	14
Polsko	15
Portugalsko	31
Rakousko	34
Řecko	18
Rumunsko	24
Slovensko	14
Slovinsko	25
Španělsko	20
Švédsko	49
Velká Británie	15

Prezentace pana J.M. Barrosa na zasedání Evropské rady dne 4. února 2011

Obr. 2: Cíl EU v oblasti obnovitelných zdrojů.

Zdroj: Evropská komise.

Můžeme tedy opravdu říci, že podpora alternativních zdrojů energie může Evropě přinést nezávislost na dovozu energie?

3. MOŽNÁ ŘEŠENÍ?

- Snížení nákladů na základě **stimulace hospodářské soutěže** (jednalo by se o odstranění dotací fosilních paliv a zároveň zvýšení investic do nízkouhlíkových technologií, jednalo by se také o postupné snižování dotací v obnovitelných zdrojích, kdy budou nuceni zvýšit svou konkurenceschopnost)
- **Reforma vnitrostátních programů podpory**
- **Podpora produkce větrné a sluneční energie** v zemích, které mají pro tuto produkci dispozice. Pro ostatní členské země by nákup takové energie přišel levněji, než kdyby měli investovat do vývoje vlastních elektráren.

- Může být řešením nízkouhlíková ekonomika?

Přechod na nízkouhlíkovou ekonomiku může být řešením snižování emisí skleníkových plynů (pro rok 2050 by to mohlo být 5-20 % množství z roku 1990), a také by se mohlo jednat o cestu, jak zvýšit konkurenceschopnost Unie. ALE tento plán si ročně vyžádá investice ve výši 19 % HDP EU. A další investice do ekotechnologií, ochrany ŽP, ... atd. Tyto finance je možné čerpat z úspor získaných snížením dovozu ropy a zemního plynu (asi 175 – 320 miliard eur/rok). (ec.europa.eu)

4. INSTITUTE ZASAHUJÍCÍ DO PODPORY OBNOVITELNÝCH ZDROJŮ:

- Výbor Evropského parlamentu pro průmysl, výzkum a energetiku (ITRE)
- Evropský parlament
- Evropská Rada – vydávání směrnic
- Evropská komise – plnění cílů
- Energetický regulační úřad
- Jednotlivá ministerstva
- Národní a nadnárodní organizace
- Sami spotřebitelé?

5. FINANCOVÁNÍ

V oblasti energetické účinnosti a obnovitelných zdrojů energie je určený program **Inteligentní energie pro Evropu II** (IEE II) pro období 2007 – 2013. Je to zároveň jeden z podprogramů Rámcového programu pro konkurenceschopnost a inovace a navazuje na předchozí program IEE I.

Program IEE II je strukturován do konkrétních oblastí:

SAVE — Energetická účinnost,

ALTENER — Nové a obnovitelné zdroje energie,

STEER — Energetická účinnost a obnovitelná energie v dopravě. (www.dotacni.info)

6. OBNOVITELNÉ ZDROJE ENERGIE

n.1 Vodní energie

Touto energií je myšlena veškerá energie z koloběhu vody. Její využití známe již od nejstarších kultur, tehdy měla hlavně funkci dopravní. Později poháněla mechanismy jako jsou mlýny, hamry a jiné. Dnes je nejčastějším způsobem využívání její energie skrze vodní elektrárny, které ji přeměňují na energii elektrickou. Celosvětově jde o nejvýznamnější obnovitelný zdroj elektrické energie z hlediska objemu a nejinak je tomu i v České republice. Prakticky jsou možnosti výstavby velkých elektráren u nás již vyčerpané, dotace jsou zaměřeny pouze na malá vodní díla v maximální výši 20 % výdajů na stavbu a 50 milionů absolutně. Výkupní cena z těchto elektráren je garantována zákonem, její hodnota činí 3,19 Kč za kWh.

Argumenty PRO: Čistý zdroj energie, není třeba surovin pro její výrobu a nevznikají odpadní látky. Na rozdíl od většiny ostatních zdrojů elektřiny lze množství vyrobené energie regulovat v reálném čase, může pro to vyvažovat rozdíly v denní poptávce a podporuje stabilitu sítě. Umožňuje instalaci

vysokého výkonu v rámci jednoho zařízení, jde tedy o nezanedbatelné zdroje. Přečerpávací elektrárny využívají noční nepotřebné energie k zvýšení výroby přes den.

Argumenty PROTI: V případě velkých staveb zásah do životního prostředí v podobě hrází, záboru rozsáhlých oblastí a změny vodního režimu v krajině. Překážkou může být potřeba velké investice. Je zde nutnost vodních zdrojů, využitelného spádu a přírodních podmínek celkově, využití je tedy omezené.

n.2 Větrná energie

Energie větru je využívána k mechanickému roztáčení vrtulí. V minulosti byl tento systém uplatněn v mlýnech apod., v dopravě pak k pohonu plachetnic. V současnosti se používá pro získání elektrické energie z generátorů. Největší využití si našla ve Španělsku, kde pokrývá přes polovinu veškeré spotřeby. V České republice je její podíl na výrobě velmi malý. Subvence na stavbu větrné elektrárny u nás je ve výši 20 % nákladů a do 50 milionů absolutně. Výkupní cenu určuje Energetický regulační úřad, v tomto roce je 2,23 Kč za kWh.

Argumenty PRO: Čistý zdroj energie, není třeba surovin pro její výrobu a nevznikají odpadní látky. Zabírá minimum půdy, lze stavět i na moři, kde se její účinnost zároveň zvyšuje.

Argumenty PROTI: Nestálý výkon v závislosti na síle větru a zároveň tak nejasná návratnost investice. Možnosti pro rentabilní výstavbu jsou omezené vzhledem k přírodním podmínkám. Narušuje ráz a estetiku krajiny. Způsobuje aerodynamický hluk, stroboskopický efekt z odrazu slunečních paprsků a dochází k rušení divoké zvěře.

n.3 Solární energie

Solární energii se rozumí primární sluneční záření. Jeho využitím je hlavně ohřev vody pomocí solárních kolektorů a výroba elektřiny z fotovoltaických panelů. Dnes se rovněž začaly používat takzvané solární pece, které fungují na principu soustředění paprsků odražených pomocí parabolických zrcadel do jednoho bodu. Česká republika má po obrovském solárním boomu třetí největší instalovaný výkon v Evropě, ten však zapříčinil i konec dotací na velké projekty. V současnosti se podporují jen malé střešní instalace, avšak i ty jsou minimálně do konce roku omezeny. Výkupní cena ze solárních elektráren se liší podle roku jejich připojení do sítě a platí pravidlo, že čím dříve byly připojeny, tím větší je výkupní cena. U elektráren z tohoto roku je cena 6,16 Kč za kWh.

Argumenty PRO: Čistý zdroj energie, není třeba surovin pro její výrobu a nevznikají odpadní látky. Solární energii lze přijímat prakticky všude. Velký potenciál do budoucna díky dostupnosti pro domácnosti.

Argumenty PROTI: Nefunguje v noci a její výkon je snížený při nepříznivém počasí. Destabilizuje distribuční síť vlivem nestálého objemu přísunu energie do ní. Malý zisk energie vzhledem k ploše zařízení.

n.4 Geotermální energie

Tato energie využívá tepla ze zemského jádra. Projevuje se gejzíry, parními výrony, horkými prameny a erupcemi sopek. Takto lze energii využívat k vytápění nebo k výrobě elektřiny pomocí geotermálních elektráren, kterých je několik typů. V Evropské unii tuto energii využívá nejvíce Itálie. V České republice není mnoho příležitostí k využívání energie Země. Výše dotace na vybudování

elektrárny v kombinaci s tepelnou výrobou může činit maximálně 40% ze způsobilých výdajů, nejvíce ale 100 milionů korun. Existuje zde však ještě specifické zařízení k výrobě tepla, které může pracovat na principu získávání tepla ze země, jde o tepelné čerpadlo. Ty se hodí pro vytápění rodinných domů a jsou dotovány částkou 75 000 Kč, momentálně je však tento subvenční program pozastaven.

Argumenty PRO: Čistý zdroj energie, není třeba surovin pro její výrobu a nevznikají odpadní látky. Lze využívat k výrobě elektřiny a tepla současně, nebo preferovat pouze aktuálně potřebnou energii. Funguje nonstop na rozdíl od některých jiných obnovitelných zdrojů. Tepelná čerpadla lze využít prakticky kdekoli a mají nízké náklady na provoz.

Argumenty PROTI: Některé její zdroje energie jsou vyčerpitelné. Využití je technologicky náročné a drahé. Omezeno pouze na místa s vhodnou geologickou situací, která bývá často zároveň nestabilní.

n.5 Bioenergie

Bioenergii je možno získat uvolněním chemické energie ze surovin biologického původu. Tyto suroviny se označují jako biomasa a spadá pod ni všechny energetický materiál od rostlinného až po živočišný. Uvolnit jejich energii lze pak přímo pomocí spalování v podobě tepla i elektřiny. Tento způsob je lidmi praktikován po tisíciletí v podobě pálení dřeva k ohřevu a byl vždy primárním zdrojem energie. Nepřímá metoda získávání energie je potom pomocí chemických přeměn a biologických procesů. Takto se vyrábí produkty známé jako biopaliva, která se rozdělují na tuhá, kapalná a plynná. Ty se poté používají opět k výrobě tepla a elektřiny ve speciálních spalovnách a v dopravě k pohonu vozidel. V současné době jsou vyvíjeny účinnější metody pro získání elektřiny v podobě palivových článků. Největší podíl na výrobě bioenergie mají Švédsko a Finsko. V České republice se výroba bioenergie rozvíjí za pomoci dotací. U zařízení vyrábějících elektrickou energii je to nejvýše 20 % ze způsobilých výdajů do absolutní částky 50 milionů korun. Zařízení kombinující výrobu elektřiny a tepla mohou dosáhnout na dvounásobný podíl i částku. Podpora je směřována i na koupi kotlů k domácímu vytápění, pokud žadatelé splňují určené podmínky.

Argumenty PRO: Využívá odpadní látky ze zemědělství, lesnictví i jiných odvětví a odpadá tak problém s jejich likvidací. Přispívá k rozvoji venkova a zemědělských oblastí. Jde o velmi výhodnou a ekonomicky úspornou variantu pro vytápění rodinných domů.

Argumenty PROTI: Biomasa je velmi náročná na prostor při skladování, to má vliv i na lokalizaci spaloven do míst produkce, jelikož přeprava na velké vzdálenosti je nerentabilní. Velmi nízká energetická hodnota v přepočtu na jednotku plochy (50krát nižší než u solární energie). Velké tepelné ztráty při přeměně na elektřinu. Při vytápění domácnosti vyžaduje obsluhu vykonávající práci. Negativa a sporné otázky jsou zejména u výroby biopaliv: Razantní růst cen základních potravin vlivem záboru orné půdy pro produkci bioenergetických rostlin, kácení deštných pralesů pro získání nové půdy. Vysoká energetická náročnost při pěstování těchto plodin, velká spotřeba vody a také hnojiv. Nepanuje shoda na výhodnosti použití biopaliv.

7. ZÁVĚR

Jaké dopady může mít podpora obnovitelných zdrojů energie? V České republice byl sice zvýšen podíl obnovitelných zdrojů energie na celkové spotřebě, ale bylo to hlavně s přispěním fotovoltaiky. Můžeme také polemizovat nad finanční náročností podpory alternativních zdrojů získávání energie.

Na druhou stranu bychom ale také měli započítat náklady využití fosilních paliv na lidské zdraví, či rekultivaci krajiny a nahrazování škod na krajině a životním prostředí. A v neposlední řadě bychom také neměli opomenout důsledky na změnu klimatu.

V dlouhodobém horizontu se pak jistě toto vynaložené úsilí do obnovitelných zdrojů energie vrátí, ale náklady na budování nových elektráren stále převyšuje cenu elektráren na fosilní paliva. Řešením by pak jistě mohlo být přerozdělení dotací, kdy by se upustilo od dotací fosilních paliv a ropy a tyto prostředky by se mohly přesunout na výzkum a vývoj ekologických prostředků získávání energií.

Postupným snižováním podpory pro obnovitelné zdroje lze posílit jejich konkurenceschopnost. Probíhá to tak v například v Německu, kde je cena sluneční elektřiny pravidelně snižována od roku 2008. Také bychom zde měli zmínit, že nejen německo, ale i Velká Británie sice snižují státní podporu, ale snaží se zde zajistit stabilní investice.

8. ZDROJE

- Energetický poradce, dostupné online: www.energetickýporadce.cz. Citováno dne 20.10.2012.
- Euroskop.cz, dostupné online: www.euroskop.cz. Citováno dne 19.10.2012.
- Dotace EU 2012, dostupné online: www.dotacni.info. Citováno dne 19.10.2012.
- Nalezeno.cz, dostupné online: www.nalezeno.cz. Citováno dne 19.10.2012.
- Operační program životní prostředí, dostupné online: www.opzp.cz. Citováno dne 19.10.2012.
- ZTC energy, dostupné online: www.ztcenergy.com. Citováno dne 21.10.2012.

KDE JE HRANICE INTEGRACE

Aneta Švarcová a Iva Vajsarová (KGG PřF UP)

1. INTEGRACE

Samotný význam slova integrace napovídá, co znamená tento výraz v rovině Evropské unie. Integrace znamená sjednocení, ucelení, splynutí, začlenění, zapojení a proces spojení ve vyšší celek. Evropská unie je vyšším celkem, kde státy v na kontinentě Evropa kooperují, spolupracují a snaží se vytvořit vyšší jednotný celek.

Integrace v Evropě není písní pouze tohoto století. Státy se o jistou integritu pokoušely již od dob starověku, ovšem k té hlavní evropské integraci začalo docházet od 2. poloviny minulého století. Po 2 sv. války bylo nutné koordinovat zahraniční, obranné i hospodářské politiky. Začaly vznikat uskupení jak vojenského tak hospodářského rázu (NATO, OECD, Rada Evropy, RVHP). Základní kámen EU byl položen Pařížskou smlouvou z roku 1951, která vstoupila v platnost r. 1952 a založila tak Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO). V r. 1957 vzniklo společenství pro atomovou energii (EURATOM) a Evropské hospodářské společenství (EHS). Tato tři společenství stála u vzniku EU, když na summitu v Haagu v r. 1967 vytvořily Evropské společenství a vyspělé země Evropy se začaly snažit o společný rozvoj. K zakládajícím členům (Německo, Francie, Itálie, Belgie, Lucembursko a Nizozemí se v 70. letech přidaly Spojené království, Irsko a Dánsko, v 80. letech Řecko, Španělsko a Portugalsko. Seskupení začalo přemýšlet a tvořit jednotný vnitřní trh a volný pohyb zboží a služeb. V r. 1985 byla přijata Schengenská dohoda, která měla umožnit volný pohyb osob a zboží. Pojem Evropská unie byl zaveden Maastrichtskou smlouvou v r. 1993. O dva roky později přistoupilo Rakousko, Finsko a Švédsko. Velká vlna nových členů přišla v r. 2004, kdy vstoupily země střední a východní Evropy. V r. 2007 Rumunsko a Bulharsko. Všechny tyto členské státy podpořily jednotné myšlení, integraci evropských států v jeden celek, který je řízen různými orgány s různými úrovněmi vlivu (*Ministerstvo financí ČR, 2005*).

2. MÍRA INTEGRACE V JEDNOTLIVÝCH OBLASTECH POLITIKY EU

2.1. Bezpečností a obranná politika

O integraci bezpečnostní politiky v rámci EU můžeme hovořit od r. 1999, kdy se členské státy rozhodly spolupracovat v oblasti vojenství (obrana, předcházení konfliktů, udržení míru, odzbrojení) a humanitární a záchranné pomoci. Integrace spočívá ve spolupráci jednotlivých vojenských sil členských států v rámci EU. V rámci integrace SBOP vznikly nadřazené instituce, které operativně rozhodují o řízení probíhajících misích a nasazení společných evropských vojenských sil v civilních operacích. Hranice integrace SBOP je vymezena od r. 2003, kdy vešla v platnost první bezpečnostní strategie (aktualizace 2008). Ta určila zaměření SBOP na evropské představy a roli EU ve světové bezpečnosti a hrozbách, které mohou sužovat členské státy (Evropská unie, 1995- 2012).

2.2. Doprava

Dopravní politika EU má za cíl vytvořit konkurenceschopnou, bezpečnou, životnímu prostředí šetrnou dopravu. Má umožnit mobilitu obyvatel, pracovní příležitosti a růst a zároveň zajistit strategie udržitelného rozvoje. Společná dopravní politika by měla řešit problémy přetížením silniční a letecké dopravy, závislosti na ropě, emise skleníkových plynů, zavádění nových technologií do dopravy, rozvoj infrastruktury, hospodářskou soutěž v dopravním odvětví. Všem členským státům jsou na úrovni EU nadřazené orgány EU, jako Generální ředitelství pro dopravu a energetiku (Evropská komise), Rada

pro dopravu, telekomunikaci a energetiku (Rada EU) a Výbor pro dopravu a cestovní ruch (Evropský parlament). Tato dopravní politika je základním východiskem, strategií, pro tvorbu dopravních politik členských států (EurActiv.cz, 2005- 2012; Eurosko.cz, 2005-2012).

K zefektivnění dopravního systému otevřela EU vnitrostátní trhy hospodářské soutěži pro silniční, leteckou a zčásti i železniční dopravu, a bylo tak umožněno integrovat jednotlivá odvětví dopravy. U silniční dopravy bylo umožněno provozovatelům nákladních automobilů poskytovat služby i v jiných zemích. Díky liberalizaci v letecké dopravě byl umožněn vstup nových provozovatelů (ovšem solidních), snížily se ceny a zvýšila se propojenost členských zemí. Na poli transatlantické dopravy došlo rovněž k uvolnění. V rámci železniční dopravy je asi 80% dálkové nákladní železniční dopravy liberalizována pro hospodářskou soutěž. Osobní doprava prozatím otevřena hospodářské soutěži není, ale měla by být do budoucna také otevřena. Odstraněny by měly být i administrativní a regulační překážky. Sami pocítujeme, že osobní doprava není integrována. I přes existenci Schengenského prostoru stále při překročení hranice v rámci veřejné autobusové či železniční dopravy jsou přičítány přírážky za překonání státních hranic (Evropská unie, 1995- 2012).

Celková liberalizace a integrace neřeší komplexní problémy jako emise, špatné spojení s odlehlými regiony a nekvalitní vnitrostátní sítě. Tento rozdíl vnitrostátních dopravních sítí členských států pocítujeme sami, když porovnáme dálniční, silniční či železniční cesty sousedních států s naším státem (Eurosko.cz, 2005-2012).

2.3. Justice a vnitro

Cíl oblasti justice je zajištění bezpečnosti a právní jistoty občanů, volný pohyb osob, zboží, služeb a vzájemné uznávání soudních rozhodnutí v rámci EU. Integraci napomohlo vydání Schengenské dohody, která současně tvoří hranici integrace justice a vnitra. Schengenská dohoda vytvořila jednotný prostor, kde neexistují fyzické hranice pro osoby, zboží, služby a současně stanovuje trestně – právní a policejní spolupráci v EU. Dohoda vytvořila i rámec pro řešení azylu, migrace, vízové politiky, ochrany hranic, civilního práva a civilní justiční spolupráce, která je integrována v rámci Schengenského prostoru. Policejní spolupráce je integrována v rámci EUROPOLU (evropský policejní úřad) na úrovni EU. EURPPOL se zabývá především příhraničními trestními činy a shromažďováním a výměnou informací. Spolupráce soudních orgánů je zajištěna uznáváním rozsudků vynesených v jednom členském státě v rámci celé EU. Soudní orgány členských států spolu navzájem kooperují. Spolupráci usnadňuje EUROJUST (evropská jednotka pro justiční spolupráci). Spolupráce v oblasti justice je vysoce integrována a hranicí je EUROJUST, který pracuje pro členské státy EU (Eurosko.cz, 2005-2012).

2.4. Finance a daně

EU v rámci své finanční a daňové politiky zamýšlela vytvořit společný evropský trh a společnou evropskou měnu (euro). Společná evropská měna zavedena byla (ne ve všech členských státech), avšak společný evropský trh se vytvořit nepodařilo. Finance i daňový systém je výlučnou záležitostí členských států. Hranicí integrace ve finanční a daňové politice EU považujeme možnosti EU regulovat a ovlivňovat finanční a daňovou politiku členských států nařízením, směrnicemi, rozhodnutími, doporučeními a stanovinami. Úplná integrace není možná, díky rozdílné ekonomické vyspělosti členských států (Eurosko.cz, 2005-2012).

2.5. Měnová politika

EU se snaží vytvořit jednotnou hospodářskou a měnovou unii, kde jsou měnové, hospodářské a fiskální politiky členských států integrovány na nejvyšší úrovni. K tomu aby došlo k úplné integraci v této oblasti, musí členské státy splňovat určitá kritéria, která by jim dovolila se plně integrovat. Díky ekonomickým rozdílům a rozdílům v historickém vývoji nejsou státy schopny plnit kritéria stejnou měrou (Evropská unie, 1995- 2012).

Měnová unie (politika) je vymezena především jednotnou měnou (eurem) a jednotnou bankou (Evropská centrální banka). Jednotnou měnu, euro, dnes v EU používá 17 z 27 členských států. Státy, kde dosud nebylo zavedeno euro, nezavedly euro z důvodů neplnění kritérií konvergence nebo se rozhodly jej nepřijmout. Integrace v jednotné měně není tedy úplná, pouze v 17 členských státech je integrace 100%. Lze předpokládat, že zbývající členské státy v budoucnu euro přijmou s výjimkou Británie a Dánska, které již jednou přijetí eura odmítly. Stabilita jednotné měny je hlídána ze strany Evropské centrální banky (Eurosko.cz, 2005-2012; EurActiv.cz, 2005- 2012).

K udržení stability a růstu bylo nutné, aby nevznikaly velké rozdíly mezi národní fiskální politikou a měnovou politikou EU. Zaveden byl pakt stability a růstu, který zavázal členské státy, že budou usilovat o přebytečné či vyrovnané rozpočty. Zde jsou pravidla k udržení stability pro všechny stejné a integruje státy na stejnou pozici s variantami plniš nebo neplniš.

2.6. Obchodní politika

EU vystupuje v obchodní politice jako jeden celek a členské země nemohou provádět vlastní, nezávislé obchodní politiku zahraničního rázu a vytvářet vnější hospodářské vztahy samostatně. V určitých oblastech (kulturní, vzdělávací, sociální, zdravotnické) členské státy sdílí pravomoc s EU. Obchodní politikou řídí Rada a jí jmenovaný Výbor 133, složený ze zástupců členských států. Obchodní politika EU je také upravena Lisabonskou smlouvou, která například ukládá, že pravomoc Unie bude platit pro všechny oblasti společné obchodní politiky (Evropská unie, 1995- 2012). EU integruje obchodní politiku členských zemí v jeden celek, který je z pozic EU řízen. Cílem tohoto celku je ochrana zájmů EU a členských států před nepříznivými vlivy ekonomiky. EU řídí a chrání společnou obchodní politiku pomocí nástrojů – cla, kvóty, dobrovolná exportní omezení, antidumpingová opatření, protisubvenční opatření, ochranná opatření, nařízení a obchodní bariéry, opatření na dovoz nebo vývoz výrobků o a z EU. Toto považujeme za hranici integrace. V rámci obchodu s třetími zeměmi jsou uplatňovány dohody (preferenční, o vytvoření zóny volného obchodu, hospodářské spolupráci, o partnerství z Cotonu, o stabilizaci a přidružení, o partnerství a spolupráci (EurActiv.cz, 2005- 2012; Evropská unie, 1995- 2012).

ČR patří do společné obchodní politiky EU, do celní unie. Se vstupem se vzdala samostatné obchodní politiky a jako země může své obchodně-politické zájmy prosazovat pouze prostřednictvím struktur EU (Eurosko.cz, 2005-2012).

2.7. Ochrana spotřebitele

EU vytvořila za dobu svého působení společný, jednotný trh. V tomto jednotném trhu si EU klade za cíl poskytnout všem spotřebitelům stejně vysokou úroveň kvality, ochrany (zdraví, zájmů spotřebitele), bezpečnosti, práv a informovanosti. Politika ochrany spotřebitele se zabývá oblastí ochrany potravin, veřejného zdraví a práv spotřebitele. EU k integraci bezpečných a kvalitních výrobků stanovuje pravidla a směrnice (hranice integrace), které zamezují vzniku nepříznivých výrobků, které by ohrozili spotřebitele. K udržení kvality výrobků vznikla i databáze nebezpečných výrobků RAPEX (Eurosko.cz, 2005-2012).

2.8. Průmysl a podnikání

Členské státy se starají samostatně o průmysl a podnikání. EU podporuje průmysl vytvářením příznivého ekonomického klimatu a rámcových podmínek pro rozvoj podniků. Průmysl a podnikání není tedy zcela integrován, pouze na úrovni nejnižší a to společné pomoci, podmínek, financí (hranice integrace). Pro politiku průmyslu a podnikání je důležitý vnitřní trh, který vytváří EU. Ve vnitřním trhu jsou výrobky průmyslu a podnikání podporovány principy vzájemného uznávání a kontrolovány směrnicemi o službách (Evropská unie, 1995- 2012).

EU a její orgány, programy podporují malé a střední podnikání, chtějí vytvořit univerzální typ evropské společnosti se statutem evropské soukromé společnosti, uplatnit nové směrnice o opožděných platbách a snížení sazby DPH na místě poskytované služby s vysokým podílem lidské práce. Usiluje také o snížení byrokracie a podporu inovací. Uděluje ochranu průmyslových práv, které platí na celém území EU. Tato ochrana je značena Evropskou ochrannou známkou (Eurosko.cz, 2005-2012).

2.9. Energetika

Energetická politika EU je hlavním pilířem EU, stála u zrodu EU. Evropská unie však dosud nemá jednotnou energetickou politiku. Cíle energetické politiky jsou konkurenceschopnost, spolehlivost dodávek a ochrana životního prostředí. Celková integrace v energetice má spotřebitelům zajistit bezpečné dodávky za přijatelnou cenu, větší konkurenceschopnost a nižší emise. Strategie v energetické politice jsou zakotveny v dokumentech jako Bílá kniha (1995), Zelená kniha (2007), akční plá pro energetickou politiku (2007). Poslední iniciativa je Strategie pro konkurenceschopnou, udržitelnou a bezpečnou energetiku pro období let 2011 – 2020. Strategie zahrnuje účinné využívání energie, vybudování funkčního evropského integrovaného trhu s energií, posílení postavení spotřebitelů a dosažení možné nejvyšší úrovně bezpečnosti a zabezpečení dodávek energie, upevnění evropského trhu s energiemi (Evropská unie, 1995- 2012). Myslíme si, že tato současná strategie tvoří hranici integrace v energetické politice EU. Je však otázkou, jak se k této strategii a energetické politice EU staví jednotlivé členské státy EU. Lisabonská smlouva zavázala členské státy k plnění energetické politiky, ovšem každý stát nakládá s energetickou politikou dle možností státu (Eurosko.cz, 2005-2012).

2.10. Zemědělství

Tři základní principy této politiky jsou jednotný trh, preference Společenství a finanční solidarita. Jedním z pilířů politiky zemědělství EU je také politika rozvoje venkova. Za hranici integrace je možné považovat tedy volný pohyb přes hranice členských států, kde je zemědělským produktům zajištěno jednotné vystupování a ochrana producentů před vnější konkurencí. To je podpořeno zdaněním dovozů a dotováním vývozů vlastním výrobkům (Eurosko.cz, 2005-2012).

2.11. Zdravotnictví

Zdravotnictví je pouze doplňkovou politikou EU, a tedy lékařská péče patří zcela do správy členských států. Role, kterou zde hraje EU, se zaměřuje pouze na zlepšení ochrany veřejného zdraví, prevenci nemocí a užívání drog, alkoholu a tabáků. Tato oblast politiky je tedy velmi málo integrovaná a hranice této integrace spočívají v projektu Bílá kniha „Společně pro zdraví“. Zde je definována např. podpora dobrého zdravotního stavu ve stárnoucí Evropě, ochrana občanů před zdravotními hrozbami (epidemie) a podpora zdravotních systémů a nových technologií (Evropská unie, 1995- 2012).

2.12. Vzdělávání

Vzdělání občané EU napomáhají k ekonomickému rozvoji. Programy EU podporují rozvoj vzdělanosti v jednotlivých členských státech, ale i podporou studia, odborných příprav a dobrovolných pomoci v jiných zemích. Možností studovat v zahraničí se studenti integrují do jiné kultury, nového světa. Tato integrace však není nabídnuta všem. Jistým integračním systémem je Europass. Europass je dokument, který prezentuje znalosti a kvalifikace občana. I přes existenci společných vzdělávacích cílů má každý stát svoji vlastní vzdělávací politiku a vzdělávací systém. EU nemá jednotný vzdělávací systém, který by platil pro všechny. Česká republika v posledních letech mění své vzdělávací systémy, dle zahraničních vzorů. Osobně si myslím, že ne zrovna šťastně (Eurosko.cz, 2005-2012; EurActiv.cz, 2005- 2012).

Za hranice integrace je tedy v oblasti vzdělání považován Program celoživotního učení (2007-2013), který zahrnuje Program ERASMUS a TEMPUS. Tato hranice je nadále upravována formou Doporučení o klíčových kompetencích v celoživotním učení (Eurosko.cz, 2005-2012).

2.13. Věda a výzkum

Oblast výzkumné politiky EU je jednou ze stavebních elementů pro celkový ekonomický růst a zaměstnanost, vytvoření nových pracovních míst, zlepšení kvality života a celkového reagování na např. chudobu, stárnutí populace nebo zhoršení životního prostředí. Za hranici integrace tedy můžeme považovat programy financované EU pro podporu vědy a výzkumu v členských zemích, do kterých je zapojená i ČR (např. Eurostars) (Evropská unie, 1995- 2012).

2.14. Kultura a média

V dnešní Evropě existuje plno rozličných kultur. Kulturní a audiovizuální politika je řešena na základě Evropské strategie pro kulturu, která je zároveň hranicí integrace. Tato strategie si klade za cíl prosazovat mezikulturní dialog a podporovat kulturní rozmanitost, podporovat kreativity skrze kulturní odvětví a prosazovat kulturu jako klíčový komponent mezinárodních vztahů EU v celosvětovém měřítku. Tato oblast je řízena Radou EU pro vzdělávání, mládež a kulturu (EYC). Významnou roli hraje také EACEA (Culture Executive Agency). Snahou je vytvořit systém, prostor, kde by probíhala spolupráce, výměna informací a zkušeností v dané oblasti. Spolupracovali by aktéři jako evropské a národní instituce, neziskové organizace, lobbyistické skupiny atd. (Evropská unie, 1995- 2012). V audiovizuální oblasti a médiích nefunguje v EU jednotný integrovaný systém v audiovizuální oblasti a médiích. Každý stát má svoji vlastní audiovizuální politiku a Evropskou unii jsou stanovena pouze určitá pravidla a postupy (v rámci otevřeného evropského trhu). EU reguluje přeshraniční televizní vysílání, umožňuje obchodovat s televizními programy, požaduje vysílání evropských filmů a významných událostí, pravidla reklamy atd. Snahou je také, aby byly dodržovány kvóty evropských programů, aby se zabránilo pohlcení evropského trhu americkou produkcí (Eurosko.cz, 2005-2012).

Evropa je velmi kulturně rozmanitá a uvědomuje si své bohatství, které chce chránit, zachovat a zpřístupnit více lidem. EU podporuje jednotlivá kulturní odvětví ve svých programech. Každý stát, místo má svoji kulturu a tudíž je nelze jednotně integrovat. Integrace může probíhat ve vzájemné pomoci, spolupráci spolků, středisek, oblastí atd. (Evropská unie, 1995- 2012). Příkladem může být volba Evropského hlavního města kultury, kdy jsou každý rok volena 2 města. Dochází zde aktivitám, spolupráci (integraci) na vnitrostátních i zahraničních kulturních subjektů, oživení a zintenzivnění kulturního života (Eurosko.cz, 2005-2012).

V EU se v současnosti hovoří mnoha jazyky. EU nemá jednotný jazyk, neexistuje jazyková integrita a všechny jazyky členských států jsou podporovány (úředním jazykem EU je jak čeština, bulharština, němčina, atd.). Politika EU podporuje výuku cizích jazyků. Jejím cílem je, aby každá osoba EU ovládala další dva jazyky ke svému mateřskému. Větší jazyková znalost občanů EU by měla vytvořit integritu, kde spolu občané různých států dokážou komunikovat alespoň jedním jazykem (Eurosko.cz, 2005-2012).

2.15. Lidská práva

Lidská práva a jejich ochrana jsou zakotveny v zakládající Smlouvě o EU a posiluje ji také Listina základních práv (2000) a Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (1950). EU se v politice lidských práv zabývá antidiskriminací pohlaví, ras, náboženství, etnického původu, také rovností mužů a žen, azylové a přistěhovalecké politice. K tomu aby stát vstoupil do EU, musí dodržovat lidská práva ve svém státě. Zde vzniká jistá integrita v dodržování lidských práv, všechny členské státy dodržují lidská práva (EurActiv.cz, 2005- 2012).

ČR si vyjednala možnost k připojení k Protokolu (č. 30) o uplatňování Listiny základních práv EU v Polsku a v Spojeném království. Do českého práva se připojil antidiskriminační zákon s původem v antidiskriminační legislativě EU (Evropská unie, 1995- 2012).

2.16. Evropská unie a svět

Cílem této politiky EU je ochrana a zlepšování kvality životního prostředí a zároveň šetrné a racionální využívání přírodních zdrojů. Sice je politikou nejmladší, ale současně se zabývá nejdůležitějšími a nejdiskutovanějšími tématy v rámci životního prostředí. Za hranici integrace v této oblasti politiky EU považujeme přísný systém norem a regulací, které se s pomocí legislativních aktivit neustále rozvíjí. Nejdůležitějším legislativním činem v rámci integrace posledních let byl tzv. klimaticko-energetický balíček, dále pak systém oblastí Natura 2000 nebo označování ekologicky šetrných výrobků (Eurosko.cz, 2005-2012).

3. ZÁVĚR

Sjednocení, integrace, Evropy v rámci EU je hlavním motem všech oblastí jednotlivých politik EU. Na základě zkoumání jednotlivých oblastí jsme zjistila, že EU není v současné době plně integrována, netvoří jednotný celek a hranice integrace se v jednotlivých oblastech politik mění. Nelze určit celkovou hranici integrace, a proto je nutné zabývat se jednotlivými oblastmi politiky. EU se snaží o dosažení celkové integrace pomocí strategií, programů, doporučení, směrnic a dalších dokumentů, kterými upravuje a ovlivňuje spolupráci mezi členskými státy. Hranice integrace se často uchyluje k bodům stanových EU. Myslíme si, že k celkové integraci neleze dojít, pokud budou existovat rozdíly mezi vyspělostí jednotlivých členských států. Nejméně integrovanými oblastmi jsou oblast dopravy, energetiky, školství, zdravotnictví a průmyslu. Nejvíce integrované oblasti jsou ty, které jsou spojeny s vnitřním trhem EU. Vysoké integrace je dosaženo u vnějších ekonomických vztahů, bezpečnostní politiky a ochrany, justice, obchodu, měnové politiky a zemědělství.

4. ZDROJE

- EU-MEDIA, s.r.o. EurActiv.cz [online]. 2004-2012 [cit. 2012-10-21]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/>

- Evropská unie: Politiky a činnosti Evropské unie. EVROPSKÁ UNIE. Evropská unie [online]. 1995-2012 [cit. 2012-10-21]. Dostupné z: http://europa.eu/policies-activities/index_cs.htm
- MINISTERSTVO FINANCÍ ČR. *Ministerstvo financí České republiky: Vývoj evropské integrace* [online]. 2005 [cit. 2012-10-21]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/>
- VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Euroskop.cz: Politiky EU* [online]. 2005-2012 [cit. 2012-10-21]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/>

VYTVOŘENÍ SPOLEČNÉHO AZYLOVÉHO SYSTÉMU EU

Adam Sedlák, Jan Kotyza (KGG PřF UP)

1. ÚVOD A HISTORIE

Koncept vytvoření společného azylového systému v Evropské unii byl již od přijetí Amsterodamské smlouvy, ve kterém došlo k převedení azylové politiky ze třetího do pilíře prvního, hlavním úkolem všech národních azylových systémů členských zemí. Jeho vytvoření si klade za cíl vytvořit z EU jednotný prostor ochrany pro uprchlíky a to na základě plného a neomezeného uplatnění Ženevské úmluvy. (ZK) Měla by sloužit pro osoby hledající ochranu a ve všech členských státech jim zajistit přístup k vysoké a harmonizované úrovni této ochrany, a spravedlivé a efektivní zacházení pro osoby, u nichž nebyla potřeba této ochrany shledána.

Základ k vybudování společného evropského azylového systému (**common European asylum system – CEAS**) byl dohodnut na zvláštním zasedání Evropské rady v Tampere (15. - 16. října 1999). Byl zde navrhnut plán na období v letech 2000 – 2005, jehož hlavním cílem mělo být přijetí opatření podle článku 63 Smlouvy o ES (čl. 63 byl tedy právním základem této fáze budování CEAS). Na plán z Tampere navazoval Haagský program (2004), ve kterém byl přijat plán na budování v navazujícím období až do roku 2009.

Výše popsané období spadá stále do první fáze budování CEAS. V této fázi tedy docházelo k přijetí minimálních standardů a docílení alespoň základní harmonizace. Všechna potřebná opatření byla již přijata a tím došlo k ukončení první fáze. Ve druhé fázi by mělo docházet ke zvýšení již dosažených standardů.

V roce 2007 byla sepsána a posléze předložena komisi tzv. Zelená kniha, pojednávající o CEAS. Zjišťovala zejména možnosti druhé fáze budování a to z hlediska právní úpravy EU. Komise měla podle ní zajistit, aby již přijaté právní nástroje byly členskými státy včas transponovány a efektivně implementovány. Cíl společného snažení azylové politiky v ní byl definován jako vytvoření rovných podmínek, systému zaručujícího osobám, které skutečně potřebují ochranu, přístup k vysoké úrovni této ochrany za stejných podmínek ve všech členských státech a zároveň spravedlivé a efektivní zacházení s těmi, u nichž nebyla potřeba ochrany shledána. Cílem druhé fáze bylo potom dosažení jak vyššího společného standardu ochrany a větší rovnosti při ochraně v celé EU, tak by mělo dojít k dosažení vyšší míry solidarity mezi členskými státy. Mimo to bude potřeba přijmout k otázkám azylu integrovaný a komplexní přístup a usilovat o zlepšení všech aspektů azylového řízení. V souladu s tím byla zdůrazněna potřeba poskytnutí odpovídajících nástrojů jednotlivým vnitrostátním azylovým orgánům, které by jim umožnily příliv žadatelů o azyl efektivně řídit a také účinně bránily podvodům a zneužívání, ke kterým může v průběhu docházet, a zachovávat tak integritu a důvěryhodnost azylového systému (Zelená kniha, 2007).

Samotná Zelená kniha se dělí na 4 hlavní oblasti: 1. Legislativní zdroje – vyřizování žádosti o azyl, podmínky přijímání žadatelů o azyl, poskytování ochrany atd.; 2. Provádění – doprovodná opatření; 3. Solidarita a sdílení zátěže – sdílení odpovědnosti, finanční solidarita; 4. Vnější rozměr azylu – podpora třetích zemí při poskytování azylu, přesídlení, vypořádání se se smíšenými migračními toky na vnějších hranicích, role EU v otázkách uprchlictví. U každé kapitoly jsou potom kladeny otázky, které musejí být komisí zvažovány v dalších plánováních tvorby jednotného systému. Z jejich výsledků budou později stanoveny středně a dlouhodobé cíle a je tedy důležitá z hlediska předpovědi dalších kroků vedoucích k vytvoření společného azylového systému. Na několika následujících stránkách se zaměříme na nejstručnější poznatky vyplývající z obsahu Zelené knihy (2007):

Legislativní nástroje

Vyřizování žádostí o azyl

V případě podávání žádostí o azyl by měl být kladen důraz na zlepšení účinného přístupu a tím tedy k přístupu k mezinárodní ochraně v EU. Zlepšení by mělo vyžadovat především posílení právních záruk již v počáteční fázi řízení na hranicích, zejména při registraci a prověření. Dále by mělo dojít k ještě většímu sblížení vnitrostátních pravidel právě v průběhu azylového řízení a znovu posouzení obsahu a přidané hodnoty procesních institutů, které byly zavedeny již v první fázi harmonizace, například pojmů jako „bezpečné země původu“, bezpečné evropské třetí země“ atd. Pokrok v řízení by měla představovat i podmínka pouze jednoho řízení pro posouzení žádosti o status uprchlíka, změna rozsahu tohoto řízení, a zavedení časových lhůt pro trvání azylového řízení.

Podmínky přijímání žadatelů o azyl

Podle autorů zprávy existují v jednotlivých zemích velké rozdíly v přístupu žadatelů o azyl na trh práce, a mělo by tedy dojít k upravení podmínek a časového rámce pro přístup na trh práce ale také v přístupu k lékařské péči. Tyto aspekty dávají vzniknout otázkám, jakým způsobem by mělo dojít k harmonizaci přijímání.

Poskytování ochrany

V rámci kapitoly je opět kladen důraz na dosažení jednotnosti ochrany (v reakci na výzvu Haagského programu). Existuje více možností týkající se kritérií pro poskytnutí ochrany a obsahu příslušného statutu, který má být přiznán. Jedna možnost obnáší plnější harmonizaci kritérií způsobilosti a vyjasnění pojmů užívaných k definování důvodu pro poskytnutí ochrany. Došlo tedy ke snížení možnosti rozdílného výkladu a aplikací v dílčích státech EU. V rámci ochrany má dojít také k dalšímu sblížení práv a výhod spojených s poskytnutou ochranou (povolení k pobytu, sociální zabezpečení a lékařská péče atd.). Jakýmsi vyústěním by měl potom být jednotný status pro uprchlíky a další status pro osoby požívající subsidiární ochrany¹¹, což by omezilo pružnost právní úpravy, se kterou se v současné době lze setkat mezi jednotlivými zeměmi setkat, v rámci přiznávaných práv nebo možnosti některá práva omezit či odeprít. Komisi je zde nastíněná otázka, zda zvážit možnost poskytnutí jediného jednotného statusu (status ochrany obsahující jednotný soubor práv pro obě kategorie) všem osobám splňujícím podle právní úpravy podmínky buďto pro status uprchlíka, nebo pro subsidiární ochranu. To by mělo snížit motivaci žadatelů odvolávat se proti rozhodnutí přidělení subsidiární ochrany, aby se domohli statusu uprchlíka. Dalším návrhem zde je harmonizování statusu přiznávaného kategoriím osob, které nesplňují kritéria pro poskytnutí mezinárodní ochrany, ale současně jsou chráněny proti deportaci (nezletilci bez doprovodu, zdravotní důvody aj.), nebo možnost vzájemného uznávání vnitrostátních azylových rozhodnutí pro převedení odpovědnosti za ochranu, přesídli-li osoba požívající ochrany do jiného členského státu.

Zdaleka zde není opomíjen fakt, že je nutné brát v úvahu zvláštní potřeby zranitelných osob. Definice a postupy jednotlivých států pro identifikaci zranitelných osob mohou mít často nedostatky, proto by se mělo více a podrobněji upravit způsoby, jakými mají být ve fázi azylového řízení analyzovány potřeby nejvíce zranitelných žadatelů o azyl (např. vymezení toho, co se považuje za přiměřenou

---

¹¹ subsidiární ochrana - za subsidiární formy ochrany můžeme označit ty druhy oprávnění k pobytu na území státu, které je možné udělit osobám, jež sice nesplňují kritéria pro udělení azylu, nicméně jistou (slabší) ochranu potřebují (www.migraceonline.cz, 2011 [online])

lékařskou a psychologickou pomoc a poradenství pro traumatizované osoby, vyvinutí vhodných technik pohovoru aj.) Musejí se rovněž nalézt vhodné způsoby, jak zvýšit vnitrostátní kapacity, a to za oslovení všech zapojených účastníků do vytváření a provádění opatření zaměřených na řešení potřeb zranitelných skupin žadatelů (odborníci z oblasti školství, zdravotnictví, psychologové, tlumočníci...), což by mohlo zahrnovat vznik speciálních vzdělávacích programů na celoevropské úrovni, nebo dokonce zavedení společných standardů požadované kvalifikace a dovednosti, případně i zavedení monitorovacího mechanismu.

Další otázkou zůstává integrace osob pod mezinárodní ochranou. V této souvislosti je potřeba se zamyslet zejména nad dalším zvyšováním standardů stanovených kvalifikační směrnici, týkající se integrace osob využívajících subsidiární ochrany, dále nad otázkou vytvořením programu integrace, které budou navrženy tak, aby braly ohled na zvláštní potřeby a potenciál osob pod mezinárodní ochranou.

V případě integrace není samozřejmě opomíjeno ani právo na zaměstnání, kdy se budou hledat cesty jak zvýšit podvědomí účastníků trhu práce o možném přínosu, které mohou osoby požívající mezinárodní ochrany znamenat. K tomu by mělo přispět i uznávání jejich kvalifikace, jelikož tyto osoby nejsou ve většině případů schopny předložit listinné důkazy (diplomy) ze země původu, což může být mnohdy bráno jako podmínka pro předpoklad konání zaměstnání v určitém oboru.

Provádění – doprovodná opatření

Mělo by se uvažovat i o dalších oblastech, kde by bylo možno praktickou spoluprací členských států prospěšně rozšířit. Mezi takové kroky patří například rozvoj celounijního společného portálu COI (databáze týkající se imigrace a integrace), rozšíření okruhu zainteresovaných subjektů, či zajištění náležité strukturální podpory všech příslušných aktivit a účinné vyhodnocování jejich výsledků.

Mezi další otázky patří vznik evropského podpůrného úřadu, který by převzal a koordinoval všechny současné aktivity v rámci společné praktické spolupráce. Jeho součástí by potom mohlo být vzdělávací zařízení, disponoval by týmy odborníků na azyl, kteří by mohli být nasazováni v členských státech čelícím zvláštním tlakům a hrál by roli při koordinaci jakýchkoliv nových iniciativ přijatých v budoucnu.

Solidarita a sdílení zátěže

Dublinké nařízení (nařízení Dublin a EURODAC) určuje na základě objektivních a spravedlivých kritérií pouze jeden stát Evropské unie odpovědný za posouzení azylové žádosti konkrétního uprchlíka. Nebyl tedy vytvořen jako nástroj pro sdílení zátěže. Z hodnotících zpráv vyplývá, že tento systém rozděluje přesuny mezi hraničními a nehraničními členskými státy spravedlivě. I tak může představovat Dublinký systém přítěž pro státy, které mají již tak omezené přijímací a absorpční kapacity, kdy se kvůli své zeměpisné poloze nacházejí pod zvláštním migračním tlakem. Ani zavedení tohoto systému, de facto společného azylového řízení, nebude schopno eliminovat všechny důvody, kvůli kterým by žadatel o azyl považoval jeden členský stát lákavější než jiný. Proto bude i nadále zapotřebí systému, který v rámci EU jasně určí zodpovědnost za projednání žádosti a tím by zabránilo jevům jako „asylum shopping“ a „obíhající uprchlíci“. Pro rovnoměrnější rozložení zátěže mezi všechny státy bude potřeba při určování dalšího vývoje zamyslet se nad řídicími principy a cíli dublinkého systému, popřípadě jej doplnit dalšími mechanismy.

Možné alternativní systémy pro stanovení zodpovědnosti byly zvažovány již dříve, například systém určující odpovědnost podle místa, kde byla žádost o azyl podána, podle země původu žadatele, nebo podle jeho poslední tranzitní země.

Co se týče finanční solidarity, je komisi navrhováno zvážení dalších způsobů, jak zvýšit efektivitu Evropského fondu pro uprchlíky (ERF) jako podpůrného nástroje azylové politiky členských států. Mohly by být vytvořeny například zvláštní mechanismy pro konzultace a výměnu informací, také na úrovni EU – analyzovaly by se tak možné nedostatky a lépe šířily informace o modelových projektech a programech.

Vnější rozměr azylu

Vzhledem k celosvětovému počtu 8,7 miliónů uprchlíků (2005), kde 6,5 miliónů žije v rozvojových zemích, bude v příštích krocích nutné taktéž uvážit, jakým způsobem podpořit právě třetí země při řešení otázek azylu a uprchlíků. V tomto směru byla Komisí vytvořená koncepce regionálních programů ochrany EU jako doplněk k různým typům pomoci poskytované EU rozvojovým zemím v oblasti azylu. Například dva pilotní programy zahájené v oblasti zemí bývalého Sovětského svazu a Tanzanii jsou v rané fázi realizace a budou-li tyto programy shledány účinnými, bylo by vhodné přesunout diskuzi k dalšímu zvyšování přínosu a udržitelnosti výsledků takových programů.

Komise také v posledních letech usilovně začleňovala otázky týkající se azylu do svých strategií rozvojové spolupráce. Jak dokazují poslední strategické zprávy, byly na tyto otázky věnovány značné finanční prostředky z příslušných nástrojů regionální pomoci. Nezbytné bude se nadále zabývat tím, jakými nejúčinnějšími způsoby pomoci třetím zemím při řízení uprchlických situací včetně řešení potřeb uprchlíků a navrátilivších osob a dále na tím, jak zvyšovat soudržnost a účinnost akce EU v rámci třetích zemí a dotčených regionů.

Přesídlení představuje nástroj ochrany, poskytování trvalých řešení a vytvoření účinného mechanismu sdílení odpovědnosti a tvoří důležitou součást vnějšího rozměru azylové politiky EU. Přesídlování uprchlíků na území EU zároveň představuje závazek EU k projevení mezinárodní solidarity a sdílení břemene společně se zeměmi v oblastech původu, poskytující útočiště převážně většině uprchlíků. V dalších fázích tvoření CEAS bude tedy taktéž zapotřebí vytvoření unijního plánu přesídlení. Má-li být tato oblast nadále rozvíjena, bude zapotřebí prozkoumat různé způsoby, jak jednotlivé členské státy povzbuzovat. Mezi takové způsoby by mohla patřit pomoc při rozšiřování a zlepšování jejich vnitrostátních programů přesídlení a povzbuzování k většímu zapojení do složek regionálních programů ochrany, zabývajících se právě přesídlením.

Dalším úkolem pro komisi by mělo být nalezení řešení, jakým způsobem se efektivně vypořádat s migračními toky na vnějších hranicích, které zahrnují jak osoby vyžadující ochranu, tak ilegální imigranty. Hlavním nástrojem by mělo být poskytování operační a finanční pomoci členským státům s cílem tvorby účinného systému pro řízení vstupu, zohledňující potřebu ochrany a nezabavující právo na azyl jeho praktického významu, a to zejména tam, kde jsou státy vystaveny krizovým situacím vyvolaným masovým přílivem žadatelů o azyl. Opět by mohlo dojít k vytvoření týmu odborníků na azyl, kteří by do takových zemí a regionů byly povolávány na pomoc členským státům (i v rámci poskytování nouzové finanční pomoci).

V následujících letech, pokud by mělo dojít k zavedení společného azylového systému na území EU, bude na členské země tedy pohlíženo jako na jednotný regionální prostor ochrany. EU bude náležet bezesporu větší role v rámci celosvětového systému ochrany uprchlíků. Již nyní se ale můžeme setkat

se vzrůstajícím tlakem, který má za cíl předvedení společné vize v otázkách politiky uprchlictví na mezinárodní úrovni, s tím, aby EU zaujala společná stanoviska vůči mezinárodním organizacím.

V souvislosti se všemi výše popsanými skutečnostmi a otázkami si Komise kladla za cíl rozpoutat širokou diskuzi mezi všemi zúčastněnými stranami. Přispět do ní mohli všechny instituce Evropské unie, vnitrostátní, regionální i místní úřady, kandidátské země, partnerské třetí země, mezivládní i nevládní organizace, všechny státní i soukromé subjekty zúčastňující se azylového řízení, dále akademická obec, sociální partneři nebo jednotlivci. Tato diskuze měla potom přímo ovlivnit přípravu plánu politiky, který měl být vydán v prvním čtvrtletí roku 2008. Konkrétní výčet zamýšlených akcí potom Evropská komise předložila ve formě Plánu politik, který tedy označujeme jako prováděcí dokument k Zelené knize (zveřejněný 17. června 2008).

2. VŠEOBECNÉ OTÁZKY OHLEDNĚ VYTVOŘENÍ SPOLEČNÉHO AZYLOVÉHO SYSTÉMU

Azylová politika vyvolává v Evropě rozporuplné a emoce, zvláště v členských státech, kde jsou u moci se xenofobní strany, které jsou v posledních letech na vzestupu. Není pochyb o tom, že koncepce společné azylové politiky přináší rizika, ale je důležité, aby se členské státy EU dohodly na společných pravidlech azylové politiky.

Občané EU mají právo na volný pohyb a každá země je tak ovlivněna azylovou a imigrační politikou ostatních členských zemí. Proto je požadavek na jistá společná pravidla logický a odůvodněný. Otázkou zůstává, jak toho dosáhnout. Riziko netkví pouze v tom, že některé členské státy, jako například Nizozemí, usilují o zpřísnění podmínek vstupu do EU pro žadatele o azyl. Důkazem toho, že má Unie v oblasti azylové politiky před sebou ještě dlouhou cestu, jsou i přeplněné uprchlické tábory v severní Africe. (<http://www.presseurop.eu>, 2011 [online])

důvody pro jednotnou azylovou politiku

- jednotná azylová politika je pro dnešní EU s volným pohybem svobod logickým krokem
- ustanovení jednotné azylové politiky zjednoduší azylové řízení a sníží administrativní zátěž členských států
- zlepší kvalitu rozhodování o udělení azylu a sjednotí podmínky pro udělení na celém území

důvody proti jednotné azylové politice

- bude těžké dodržovat v každém státě stejná měřítká pro udělení azylu – některé státy jsou k imigrantům tolerantnější (např. Švédsko a Norsko), jiné jsou naopak xenofobnější (Maďarsko)
- další administrativa v již tak přebyrokratizované instituci
- převedení dalších pravomocí z členských států do Bruselu

3. HLAVNÍ MIGRAČNÍ TRENDY

Migrace z Afriky

Běženci ze všech koutů Afriky většinou směřují do Maghrebu¹² a odtud přes Středozemní moře pokračují do Španělska a Itálie. Hlavním centrem ilegální migrace je jednoznačně Maroko, odhaduje

¹² Magreb tvoří Mauretánie, Maroko, Alžírsko, Tunisko

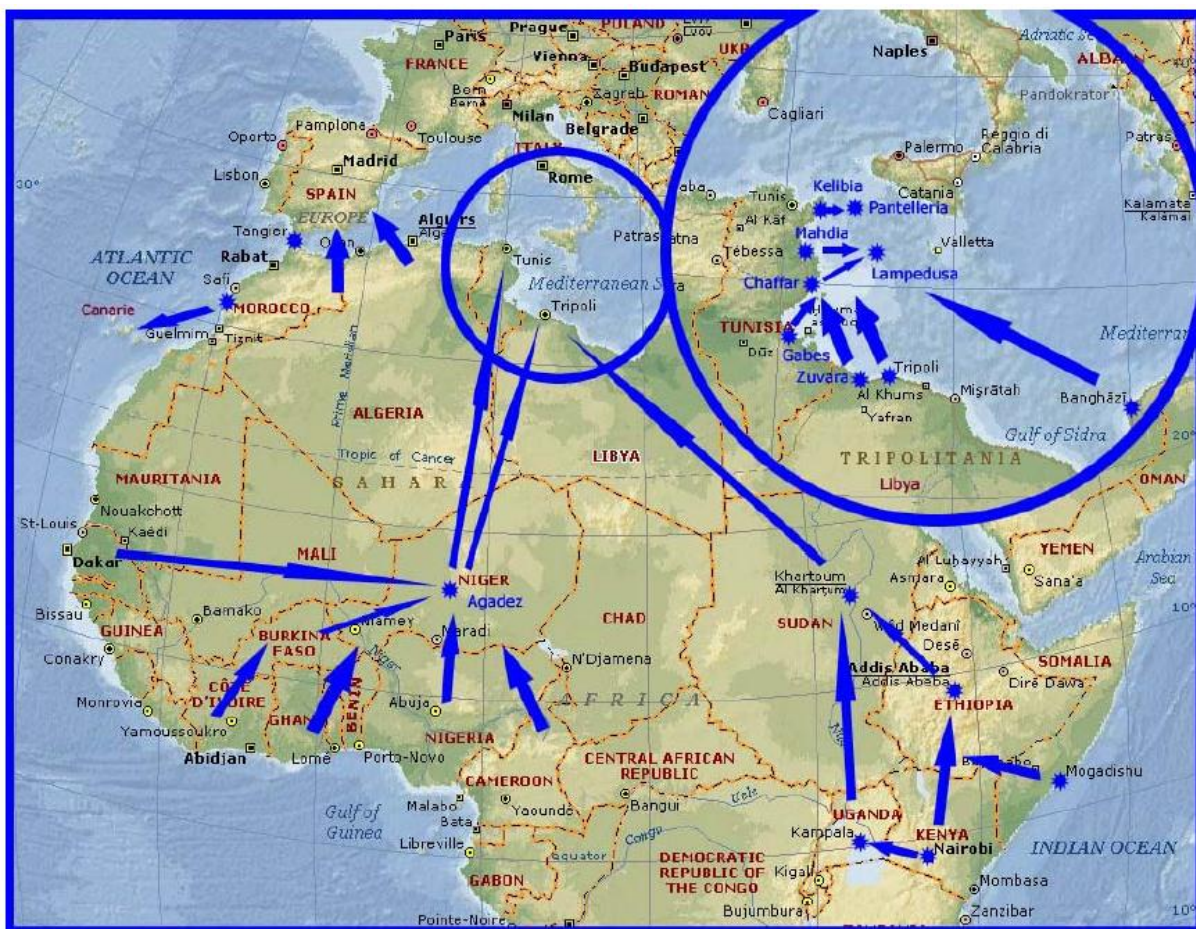
se, že přes 14 km širokou Gibraltarskou úžinu se do Španělska Každoročně přepraví každoročně více než 100 000 ilegálních přistěhovalců, část z nich zůstává na Pyrenejském poloostrově, ale většina zamíří dále na sever. Dalším oblastí je libyjské pobřeží, odkud jsou imigranti přepraveni na Sicílii. (MVCR 2008: 1)

Obr. 1: Migrační trasy v oblasti středozemního moře.

Zdroj: MVCR, 2008

Ze států Guinejského zálivu, střední Afriky a západní Afriky směřují migranti většinou do města Agadez v Nigeru a dále na libyjské a tuniské pobřeží. Ze států Afrického rohu vede migrační trasa přes súdánský Chartúm. Podle italských vládních zdrojů je na severoafrickém pobřeží připraveno nejméně 1,5 milionu lidí, kteří mají v úmyslu vydat se na závěrečnou etapu cesty přes Sicilský průliv. (MVCR 2008: 2)

Obr. 2: Migrační trasy směřující na pobřeží severní Afriky.

Zdroj: MVCR, 2008

Turecko

Vzhledem ke své geografické poloze plní Turecko úlohu vstupní brány pro statisíce ilegálních přistěhovalců z Asie a částečně i z Afriky. Nedostatečně fungující pohraniční policie a hornatá nepřístupná krajina Kurdistánu, kudy vede turecká východní hranice s Irákem a Íránem, jsou hlavními faktory, které pomáhají skupinám organizujícím ilegální migraci v oblasti. Největší počet ilegálních migrantů do Turecka přichází z Indie, Pákistánu, Afghánistánu, Bangladěše, Srí Lanky, Somálska a ze zemí jihovýchodní Asie. Centrem skupin organizujících ilegální migraci je Istanbul. Naprostá většina ilegálních přistěhovalců míří z Turecka do Evropy přes Balkánský poloostrov nebo lodní dopravou do Řecka a Itálie. Část těchto osob je přepravována po moři nebo letecky na Maltu a odtud dále na sever do Evropy. (MVCR 2008: 2)

Obr. 3: Migrační trasy přes území Turecka.

Zdroj: MVCR, 2008

Balkánský poloostrov

Balkánský poloostrov představuje zdrojovou oblast ilegální migrace a zároveň plnil úlohu tranzitního regionu pro ilegální migranty z oblastí Středního východu, přední Indie, jihovýchodní Asie, Číny a Ruské federace. Výchozím bodem většiny současných tras po tzv. balkánské cestě je Turecko. Odtud zločinecké organizace zaměřené na pašování lidí organizují transporty běženců přes jednotlivé státy balkánského regionu směrem na sever do střední Evropy a dále do západoevropských cílových zemí. Pro běžence z Asie je významný tranzitní bod Bosenské Sarajevo funguje, Bělehrad plní tuto úlohu pro migranty z Ruska, Ukrajiny, Běloruska a Číny. Dalším významným tranzitním bodem je kosovská Priština a tamní mezinárodní letiště. (MVCR 2008: 3)

Obr. 4: Migrační trasy na Balkánském poloostrově.

Zdroj: MVCR, 2008

Střední a východní Evropa

Kromě tzv. Baltské cesty, která vede přes Rusko a pobaltské republiky do Skandinávie, směřuje hlavní proud ilegálních migrantů do západní Evropy přes Ukrajinu, Bělorusko, Polsko, Slovensko a Českou republiku nebo Maďarsko do cílových zemí EU, především do Německa a Rakouska. Přetrvává pozice Moskvy, která představuje stejně jako Kyjev tranzitní bod pro ilegální přistěhovalce z Číny, Vietnamu, kavkazských států a postsovětských středoasijských republik. (MVCR 2008: 4)

Obr. 1: Migrační trasy z východní Evropy.

Zdroj: MVCR, 2008

Čínská ilegální migrace

Přes znatelný každoroční ekonomický růst představuje Čína hlavní zdrojovou zemí ilegální migrace kvůli prohlubujícím se rozdílům v životní úrovni obyvatel a EU je po Severní Americe druhým nejčastějším cílem migrujících Číňanů. Odhady hovoří o tom, že každoročně opouští Čínu více než 70 000 ilegálních migrantů. V minulosti většina migrantů opouštěla Čínu pozemní nebo námořní cestou v úkrytech lodí a kamionů, nyní se většina pokusů o ilegální migraci uskutečňuje letecky. (MVCR 2008: 5)

4. ZDROJE

- KOMISE EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ. *Zelená kniha: o budoucím společném evropském azylovém systému* [online]. Brusel, 2007[cit. 2012-10-22]. Dostupné z: <http://eur-law.eu/CS/Zelena-kniha-budoucim-spolecnem-evropskem-azylovem-systemu-,399550,d>
- MVCR. Společný evropský azylový systém. [online]. 2010 [cit. 2012-10-22]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/spolecny-evropsky-azylovy-system.aspx>
- MVCR. Základní migrační trendy v evropském kontextu. [online]. 2008 [cit. 2012-10-22]. Dostupné online: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/migrace/trendy.pdf>.
- ROZUMEK, Martin. Společný evropský azylový systém: idea vs. realita. [online]. 2009 [cit. 2012-10-22]. Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2183782>
- NYHETER, Dagens. Společná brána se neotvírá. [online]. 2011 [cit. 2012-10-22]. Dostupné z: <http://www.presseurop.eu/cs/content/article/587071-spolecna-brana-se-neotvira>
- MULTIKULTURNÍ CENTRUM PRAHA. Migrace online.cz. [online]. 2003 [cit. 2012-10-22]. Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/>